

Ο αγώνας της γυναίκας

Τεύχος 84
Ιανουάριος - Ιούνιος 2008

Προστατεύοντας τα παιδιά
σε κίνδυνο.

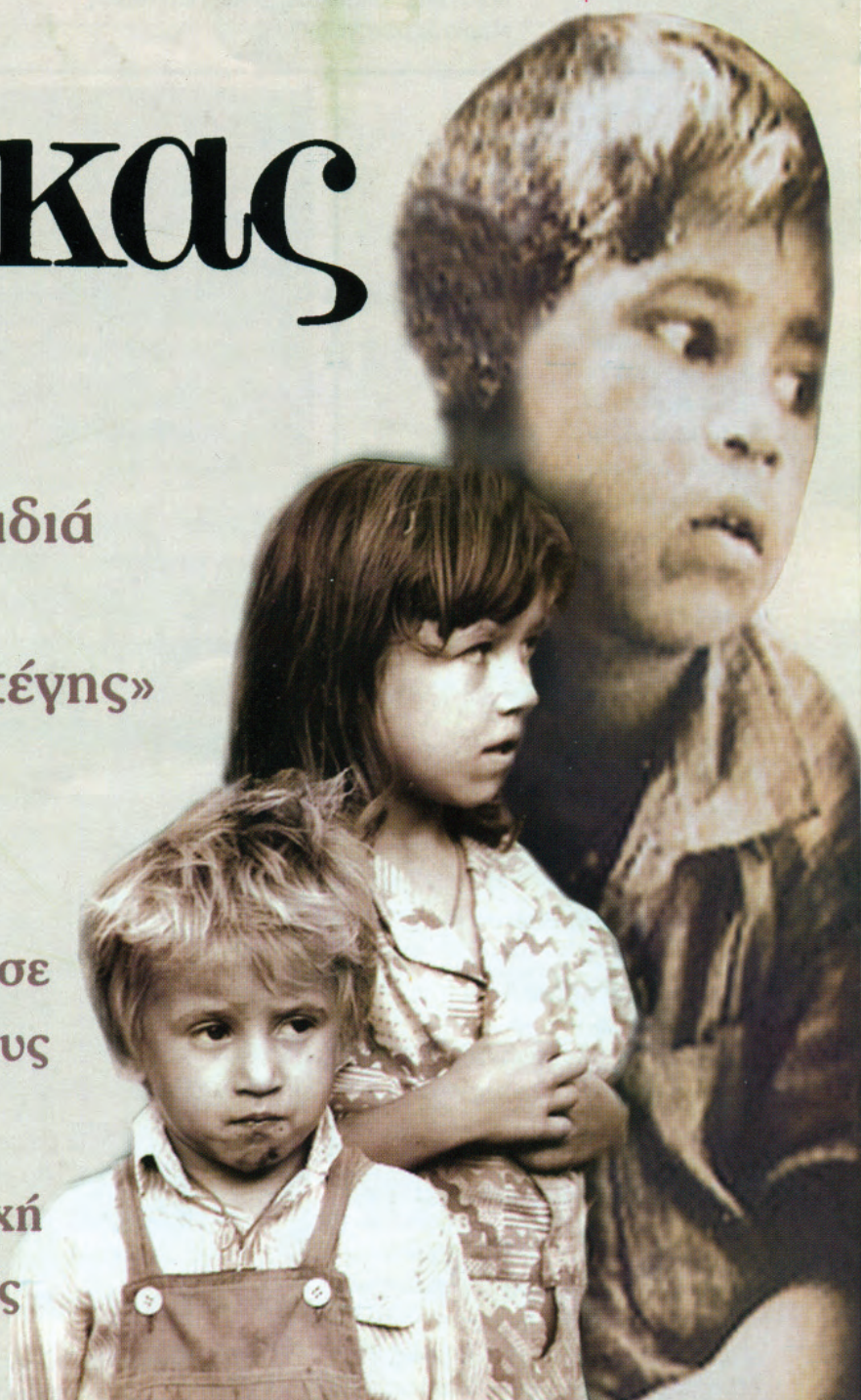
Το παράδειγμα της «Στέγης»
Σύρου

Απονομή βραβείων σε
δημοσιογράφους

Ποσοτώσεις για συμμετοχή
σε επιστημονικές επιτροπές

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Επίτιμη Πρόεδρος: Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: Σούλα Παναρέτου

Αντιπρόεδροι: Έλια Κολοκυθά, Λιλή Κουράκου

Γενική Γραμματέας: Τέρψη Λαμπρινοπούλου

Ειδική Γραμματέας: Βάσω Φαρμάκη

Ταμίας: Δώρα Χιλιαδάκη

Μέλη: Κούλα Αναγνωστοπούλου-Κουράκου,
Χαρά Καραγιαννοπούλου,
Κούλα Κασιμάτη, Ιωάννα Μαγγανάρα,
Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη,
Λία Μπαρμπάτη-Βάρτσου,
Καίτη Μποτοπούλου, Ξανθή Πετρινώτη,
Μαρία Στρατηγάκη

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

(Πρωτοεκδόθηκε το 1923)

Ιδιοκτησία – Έκδοση του Συνδέσμου για τα
Δικαιώματα της Γυναίκας
Σκουφά 60 – ΑΘΗΝΑ, 106 80

Τηλ.: 210-36 26 460 – Fax: 210-36 16 236

e-mail: L.Women-rights@otenet.gr

ΚΕ.ΤΕ.ΜΕ: Ελένη Κωστέα,
Ντόρα Λαμπροπούλου

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ

Λιλή Κουράκου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Σούλα Παναρέτου

Κούλα Κασιμάτη

Έλια Κολοκυθά

Λιλή Κουράκου

Τέρψη Λαμπρινοπούλου

Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη

ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΡΙΕΣ:

Χαρά Καραγιαννοπούλου

Έλια Κολοκυθά

Ιωάννα Μαγγανάρα

Πόλυ Μηλιώρη

Καίτη Μποτοπούλου

Μαρία Στρατηγάκη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ:

Λία Μπαρμπάτη-Βάρτσου

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ:

Λιλή Κουράκου

Τεύχος 84

Ιανουάριος - Ιούνιος 2008

Τιμή τεύχους: ευρώ 8

Ετήσια συνδρομή: ευρώ 15

Για Οργανώσεις, Οργανισμούς,
Τράπεζες και Εξωτερικό ευρώ 20

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Όταν ο πόλεμος μετακομίζει στο κέντρο της πόλης!	1
Παγκόσμια Ημέρα Γυναίκας Με το βλέμμα στραμμένο στα παιδιά σε κίνδυνο	3
Ημερίδα «Ισότητα των φύλων και καταπολέμηση της σεξουα- λικής παρενόχλησης: Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης»	18
52η Σύνοδος της Επιτροπής του ΟΗΕ για το «Καθεστώς των Γυναικών»	20
Απονομή Βραβείων σε Δημοσιογράφους	22
Περισσότερες γυναίκες στις επιστημονικές επιτροπές «Θεσμι- κό Πλαίσιο Έρευνας και Τεχνολογίας και άλλες Διατάξεις	28
Γυναίκες και Διοίκηση Επιχειρήσεων – Εμπόδια, Μύθοι και Προσδοκίες	30
Ντόρις Λέσινγκ – Βραβείο Νόμπελ για τη λογοτεχνία - 2007	35
Σιμόν ντε Μπωβουάρ	36
Θέματα	
Νομικά	40
Διεθνή	41
Ευρωπαϊκά	44
Σπουδές φύλου	46
Νέα από παντού	49
Βιβλία	52
Σινεμά	56
TV	58
Έκθεση Διοικητή Τράπεζας Ελλάδος	60
English Summaries	62

Στοιχειοθεσία-Σελιδοποίηση-Εκτύπωση: ΑΦΟΙ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ Ο.Ε.

Καλλιτεχνική Επιμέλεια: Κυρατώ Π. Καραγιάννη

Σταδίου 60, Αθήνα

Τηλ.: 210-32.27.323 - Fax: 210-32.24.548

ΟΤΑΝ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕΤΑΚΟΜΙΖΕΙ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ!

της Σούλας Παναρέτου

«Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια»
άρθρο 3, Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Συνέβη ένα πρωινό του φετεινού πασχαλιάτικου Απρίλη και μας συγκλόνισε.

Εκεί στην πολύπαθη Γάζα. Η παλαιστίνια μητέρα τάιζε τα 4 παιδιά της στην αυλή του σπιτιού. Ο άνδρας του σπιτιού είχε ήδη βγει. Αυτήν την πρωινή ώρα της έτσι κι αλλιώς δύσκολης καθημερινότητας στη Γάζα εξαπολύθηκε ο ισραηλινός όλμος και βρήκε την οικογένεια και τη διαμέλισε.

Την έπληξε μέσα στην ασφάλεια του σπιτιού της, στον ιδιωτικό της χώρο, όχι σε κάποιο μέτωπο, αλλά μέσα στην ίδια την κοινότητα. Αυτή η σκηνή έρχεται να προστεθεί σε αμέτρητες άλλες των τελευταίων χρόνων, που αποδεικνύουν, ότι ο πόλεμος μετακόμισε πλέον από το απομακρυσμένο πολεμικό μέτωπο στην καρδιά της πόλης. Από τις αναγνωρισμένες συγκρούσεις ανάμεσα σε εχθρικούς στρατούς φθάσαμε στα τυφλά πλήγματα ενός ακήρυκτου πολέμου, που κατευθύνονται ενάντια σε όλους και όλες αδιακρίτως. Όλη η χώρα είναι ένα μέτωπο. Αυτό που συνέβη με την παλαιστίνια μητέρα και τα παιδιά της συνιστά την ανατομία του γενικευμένου πολέμου, αυτής της εκδήλωσης της ηθικής κρίσης του καιρού μας. Ενός πολέμου, που η πλειοψηφία των θυμάτων είναι απλοί πολίτες, γυναίκες και παιδιά πλέον.

Η αισιοδοξία που δημιουργήθηκε στο μεταίχμιο των δύο αιώνων, του πολύπαθου 20^{ου} και του ανατέλλοντος 21^{ου}, ότι δηλαδή είναι πίσω μας ο πόλεμος και η κούρσα των εξοπλισμών, δεν δικαιώθηκε. Σε πείσμα του επιτυχημένου σλόγκαν της οργάνωσης «Γυναίκες με τα μαύρα», «ο πόλεμος να γίνει ιστορία», να εξαλειφθεί δηλαδή τελείως από τα ανθρώπινα πράγματα, οι αιματηρές συγκρούσεις είναι δυστυχώς ακόμα εδώ, παρούσες. Κατατράχουν τον πολιτισμό μας, ερημώνουν τις ζωές των ανθρώπων, υποθηκεύουν το μέλλον των γενιών που έρχονται, δηλη-

τηριάζουν τις διεθνείς σχέσεις. Απίστευτο αλλά αληθινό: 5,4 εκατομμύρια ζωές αφάιρεσε στη Δημοκρατία του Κογκό ο δεκαετής ήδη πόλεμος, από το 1998. Αν και έληξε επίσημα το 2002, η ελονοσία, η διάρροια, η πνευμονία και ο υποσιτισμός συνεχίζουν το μακάβριο έργο τους. Κάθε μήνα χάνονται 45.000 ζωές, οι μισές από τις οποίες ανήκουν σε παιδιά ηλικίας κάτω των πέντε.

Δυστυχώς, μας ζώνουν από παντού οι εικόνες του πολέμου. Οι οιμωγές των θυμάτων δεν μας αφήνουν να κοιμηθούμε.

Η βιβλική έξοδος 350.000 Παλαιστίνων από την ανοικτή φυλακή της Λωρίδας της Γάζας στην Αίγυπτο, προς αναζήτηση τροφίμων και φαρμάκων, μας συγκλόνισε πριν λίγο καιρό, φέρνοντας στο νου σκηνές από την Παλαιά Διαθήκη. Ενάμισι εκατομμύριο Παλαιστίνιοι-ες στη Γάζα υπέστησαν συλλογική τιμωρία από τις ισραηλινές αρχές με το σταμάτημα της ροής κάθε είδους εφοδιασμού και ιδίως, σε καύσιμα, τρόφιμα, φάρμακα. Έπρεπε με εκρηπτικά να γίνουν οπές στο συνοριακό φράχτη με την Αίγυπτο για να βρουν διέξοδο οι κάτοικοι της Γάζας.

Μία μέρα νωρίτερα έλαβε χώρα ειρηνική διαδήλωση των γυναικών της Γάζας με αίτημα το άνοιγμα των συνόρων με την Αίγυπτο, που διαλύθηκε από τις ειδικές δυνάμεις της Αιγύπτου. Και πάλι τελευταία ξαναζούν στη Γάζα το φάσμα του αποκλεισμού...

Και όλα αυτά συμβαίνουν μετά την πρόσφατη πολυσυζητημένη Διάσκεψη της Αννάπολης, όπου καλλιεργήθηκαν προσδοκίες για σύντομη επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος. Ενέργειες σαν αυτές επιταχύνουν τις εξελίξεις η τις απομακρύνουν;

Θα παρακολουθεί άρα γε η ανθρωπότητα απαθής τη νέα σελίδα του δράματος του Παλαιστινιακού;

Δυστυχώς, μετά το 2000 όχι μόνο δεν είδαμε μείωση των στρατιωτικών επεμβάσεων, αλλά γνωρίσαμε και μία άλλη απεχθή πλευρά του πολέμου «τον προληπτικό πόλεμο», που είναι η μονομερής στρατιωτική επέμβαση ενάντια σε μία φανταστική η κατασκευασμένη απειλή, όπως έγινε με το Ιράκ.

Είδαμε μία πρωτοφανή αύξηση των παγκόσμιων στρατιωτικών δαπανών, που κατά το έγκυρο Σουηδικό ινστιτούτο SIPRI ξεπέρασαν πέρυσι το ένα τρις δολάρια. Και αυτό την ώρα που πρέπει να διατεθούν πόροι για την εξάλειψη της φτώχειας και της πείνας, που γνωρίζει πρωτοφανή έξαρση στις μέρες μας, αλλά και της πανδημίας του έιτζ, δεινά που αφορούν στο μεγαλύτερο μέρος το φύλο μας. Είναι πρόκληση το νούμερο, όταν το χρόνο που μας πέρασε 9,7 εκατομμύρια παιδιά, κάτω των πέντε, πέθαναν από αρρώστεια που μπορεί να προληφθεί η από έλλειψη τροφής. Το 48% αυτών των παγκόσμιων στρατιωτικών δαπανών ανήκει στις ΗΠΑ, που αποτελούν τον κύριο καθοριστικό παράγοντα της τάσης αύξησης των δαπανών για εξοπλισμούς στον κόσμο, και οι οποίες από το 1996-2005 αυξήθηκαν κατά 34%. Την ίδια ώρα ο προϋπολογισμός του ΟΗΕ είναι περ. το 2% των παγκόσμιων στρατιωτικών δαπανών, ενώ οι καθυστερήσεις των οφειλόμενων προς τον ΟΗΕ ποσών από τα κράτη-μέλη από τον Οκτώβρη του 2006 έφτασαν τα 661 εκατομμύρια δολάρια.

Τα νέα στρατιωτικά δεδομένα και οι νέοι όροι των συγκρούσεων δείχνουν, ότι ο άμαχος πληθυσμός είναι το κατ' εξοχήν θύμα του πολέμου. Οργανικό μέρος του άμαχου αυτού πληθυσμού είναι οι γυναίκες και τα παιδιά. Η θνησιμότητα των γυναικών είναι μεγαλύτερη αυτής των ανδρών που διεξάγουν τον πόλεμο και η θνησιμότητα αυτή είναι αποτέλεσμα και των άμεσων και των έμμεσων συνεπειών του πολέμου. Το παράδειγμα της Αφρικανικής ηπείρου είναι χαρακτηριστικό. Στην Αφρική, όπου από το 1990 οι μισές της χώρες έχουν εμπλακεί σε κάποια μορφή σύγκρουσης, εξετάστηκαν τα στοιχεία σε εννέα εμπόλεμες

χώρες και βρέθηκε, ότι οι έμμεσοι θάνατοι είναι δεκατέσσερις φορές περισσότεροι από αυτούς στη μάχη. Και τούτο λόγω της κατάρρευσης των κοινωνικών υποδομών, κυρίως του συστήματος υγείας και του υποσιτισμού η/και της πείνας. Τα εμπόλεμα κράτη στην ήπειρο έχουν 50% περισσότερους θανάτους νηπίων, 15% περισσότερους υποσιτιζόμενους-ες, έχουν μείωση του προσδόκιμου ζωής κατά πέντε χρόνια και συρρίκνωση της οικονομίας κατά 15%. Οι επιπτώσεις στην υγεία είναι πολύ μεγάλες από τις εκποτίσεις και μετακινήσεις των πληθυσμών, τις ασθένειες, τις μολύνσεις, τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, την κακή τροφή και το νερό. Οι βιασμοί, το έιτζ, η έλλειψη υπηρεσιών αναπαραγωγικής υγείας είναι ο εφιάλτης των γυναικών. Εκατοντάδες χιλιάδες είναι οι γυναίκες που βιάστηκαν στη Δημοκρατία του Κογκό, ιδίως στα ανατολικά της χώρας, το 30% των οποίων μολύνθηκαν από έιτζ. Ανάμεσα στις συνέπειες υπολογίστε και τούτη: ο φόβος του βιασμού κρατάει μακριά τις γυναίκες από τους αγρούς, από τη σπορά και την καλλιέργεια των καρπών για τροφή. Εκατοντάδες χιλιάδες γυναικών –οι υπηρεσίες του ΟΗΕ αναφέρουν έναν αριθμό 500.000-βιάστηκαν στη Ρουάντα κατά τη γενοκτονία του εμφυλίου το 1994. Μεγάλος αριθμός βιασμένων γυναικών έχει εντοπιστεί και στο Νταρούμ, που από το 2003 έγινε το θέατρο ενός συστηματικού τρόμου, με φόνους, βιασμούς και ξερριζωμό των ανθρώπων από τις εστίες τους. Και δυστυχώς οι συγκρούσεις στην ήπειρο από το τέλος του ψυχρού πολέμου κόστισαν 150 δις ευρώ, δηλ. το ισοδύναμο της εξωτερικής βοήθειας. Να γιατί το αίτημα η εξωτερική βοήθεια να διατίθεται για σκοπούς οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης είναι επίκαιρο όσο ποτέ.

Δυστυχώς ο βιασμός ως εργαλείο πολέμου έχει πλέον καταστεί αναπόσπαστο στοιχείο του σημερινού παρακμιακού πολέμου, όπως ήδη φάνηκε από τον πόλεμο στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη στα 1992-1995. Ο βιασμός στην περίπτωση αυτή είναι μορφή βασανισμού και αποσκοπεί όχι μόνο στην πρόκληση πόνου, αλλά και στην ακύρωση της αξιοπρέπειας του θύματος και συγχρόνως στην ταπείνωση του αντιπάλου, είναι έγκλημα πολέμου!

Για το τι συνέπειες μπορεί να έχει ένας σύγχρονος πόλεμος φαίνεται από την κατάσταση στο Ιράκ. Σύμφωνα με μελέτη του ΟΗΕ μεταξύ Μαρτίου 2003 και Ιουνίου 2006 151.000 ιρακινοί-ές πέθαναν ως αποτέλεσμα της βίας, ενώ 2,2 εκατομμύρια έχουν ξερριζωθεί από τις εστίες τους και άλλα 2 εκατομμύρια έχουν καταφύγει σε γειτονικές χώρες.

Η επίλυση των εθνοτικών και διακρατικών διαφορών μέσω των διαπραγματεύσεων και του διαλόγου, μέσω της διπλωματίας μοιάζει πλέον μονόδρομος και σε αυτό καλείται να παίξει το ρόλο της και η διπλωματία των πολιτών και των πόλεων, η διεθνής αλληλεγγύη.

Όροι, όπως «διπλωματία των εξοπλισμών», πρόκληση «ελεγχόμενου χάους» στη Μέση Ανατολή και σε διάφορες χώρες είναι επικίνδυνοι, στο βαθμό που διαιωνίζουν την αντίληψη του λεγόμενου προληπτικού και γενικευμένου πολέμου και δικαιολογούν τη στρατηγική της μονομερούς στρατιωτικής επέμβασης!

Ο πόλεμος δεν είναι, δεν μπορεί να είναι πολιτική!

Με το βλέμμα στραμμένο στα παιδιά σε κίνδυνο

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ – ΜΑΡΤΙΟΣ 2008

Ο «Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας» τίμησε και φέτος την Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας με μια εκδήλωση που, όπως κάθε χρόνο, αφιέρωσε στην ανάδειξη και επιβράβευση της αθόρυβης αλλά ουσιαστικής γυναικείας κοινωνικής προσφοράς. Η εκδήλωση έγινε στις 6 Μαρτίου 2008, στη γνωστή και από άλλες εκδηλώσεις μας αίθουσα της «ΕΣΗΕΑ» στην οδό Ακαδημίας.

Το βραβείο γυναικείας κοινωνικής προσφοράς, που εδώ και λίγα χρόνια απονέμεται στο όνομα της Επιτίμου Προέδρου του Συνδέσμου Καθηγήτριας κ. Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, απονεμήθηκε φέτος στην κ. Μαρία Κυδωνιέως-Φωστήρη, Επιμελήτρια Ανηλίκων Σύρου και εκπρόσωπο της Εταιρίας Κοινωνικής Υποστήριξης Ανηλίκων και Εφήβων Σύρου «ΣΤΕΓΗ».

Η «ΣΤΕΓΗ», με πρωταγωνίστρια την κ. Φωστήρη επιτελεί ένα σημαντικό έργο που αποβλέπει στη στήριξη και κοινωνική επανένταξη παιδιών που μεγαλώνουν χωρίς φροντίδα, χωρίς στοργή, αντιμέτωπα με πληθώρα κοινωνικών προβλημάτων σε αντίξοες συνθήκες. Οι συνθήκες αυτές, αν δεν υπάρξει έγκαιρη παρέμβαση, οδηγούν τα παιδιά αυτά σε παράνομες δραστηριότητες και αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές και συνήθειες. Το έργο αυτό της «ΣΤΕΓΗΣ», που ξεκίνησε και συνεχίζει να γίνεται αποκλειστικά με ιδιωτική πρωτοβουλία, θεώρησε ο Σύνδεσμος ότι είναι άξιο ανάδειξης, προβολής και βράβευσης.

Με την ευκαιρία αυτής της βράβευσης στρέψαμε το βλέμμα στα παιδιά σε κίνδυνο. Για να διερευνηθεί το θέμα περισσότερο και από επιστημονική σκοπιά, οργανώθηκε μια συζήτηση με θέμα: "Προστατεύοντας τα παιδιά σε κίνδυνο: Δράσεις για μια αποτελεσματική πολιτική πρόληψης και αντιμετώπισης". Στη συζήτηση πήραν μέρος εκτός από τη βραβευόμενη κ. Μαρία Φωστήρη, η οποία και ανέπτυξε το έργο που επιτελείται στη Σύρο για τα παιδιά σε κίνδυνο, και οι: Ομ. Καθηγήτρια και Επίτιμη Πρόεδρος του Συνδέσμου κ. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, η οποία και συντόνισε τη συζήτηση και συνόψισε τα συμπεράσματα στο τέλος, ο κ. Γεώργιος Μόσχος, Συνήγορος του Παιδιού, ο κ. Ιάνωβος Φαρσεδάκης, Ομ. Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου και η κ. Ειρήνη Φερέτη, Κοινωνιολόγος-Εγκληματολόγος, από το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, μέλος του Σ.Δ.Γ.

Η εκδήλωση άνοιξε με χαιρετισμό της Προέδρου του Συνδέσμου κ. Σούλας Παναρέτου, η οποία αναφέρθηκε στο νόημα της ημέρας, στις τελευταίες δράσεις και τους στόχους του Συνδέσμου και στη σημασία του έργου της «ΣΤΕΓΗΣ». Στην εκδήλωση παρέστη και κ. Ευγενία Τσουμάνη, Γενική Γραμματέας Ισότητας, η οποία και απηύθυνε χαιρετισμό. Τέλος, διαβάστηκε μήνυμα του Δημάρχου Σύρου, ο οποίος δεν μπόρεσε να παρευρεθεί.

Την εκδήλωση, λόγω της ημέρας αλλά και λόγω της σπουδαιότητας του θέματος, παρακολούθησε πολύς κόσμος, που άκουσε με ενδιαφέρον τα όσα ανέπτυξαν τόσο η κ. Φωστήρη όσο και οι ειδικοί επιστήμονες. Για το λόγο αυτό και παραθέτουμε ευρέα αποσπάσματα των ομιλιών με τη σειρά που ακούστηκαν.

Οι ομιλητές, από αριστερά: Ειρήνη Φερέτη, Γιώργος Μόσχος, Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Ιάκωβος Φαρσεδάκης και Μαρία Κυδωνιέως-Φωστήρη

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Σούλα Παναρέτου, Πρόεδρος του ΣΔΓ

Η 8^η Μαρτίου εξακολουθεί να διατηρεί τον συμβολισμό της και να αποτελεί ημέρα-σταθμό, με αφορμή τον οποίο κάνουμε τον απολογισμό μας στο θέμα της ισότητας και σχεδιάζουμε τα επόμενα βήματα για το μέλλον.

Στο Σύνδεσμο, στο χρόνο που πέρασε, δεν υποστείλαμε τη σημαία των αγώνων για την πρόωθηση της ουσιαστικής ισότητας. Συμβάλαμε καθοριστικά, με τη συνεργασία του ΙΜΔΑ, ώστε ο νέος εκλογικός νόμος να συμπεριλάβει διάταξη, σύμφωνα με την οποία κανένα από τα δύο φύλα δεν μπορεί να αντιπροσωπεύεται στα ψηφοδέλτια των εθνικών εκλογών με λιγότερο από το 1/3. Είναι ένα θετικό βήμα, που δεν μας ικανοποιεί απόλυτα, αφού η πρότασή μας, το 1/3 να υπολογίζεται σε κάθε εκλογική περιφέρεια, δεν έγινε δεκτή, παρά την διακομματική στήριξη της στη Βουλή. Έτσι το 1/3 θα υπολογίζεται επί των ψηφοδελτίων όλης της επικράτειας. Το καλό είναι, ότι η διάταξη αυτή θα ισχύσει από τις επόμενες εκλογές και έτσι θα έχουμε την ευκαιρία να δούμε το νόμο στην πράξη σύντομα.

Εν συνεχεία, μέλη του ΔΣ του Συνδέσμου, μαζί με άλλες γυναίκες-επιστήμονες και ερευνήτριες ανέλαβαν την πρωτοβουλία διατύπωσης τροπολογίας στο νόμο 'θεσμικό πλαίσιο έρευνας και τεχνολογίας και άλλες διατάξεις', που ψηφίστηκε στις 26-2-2008 στη Βουλή. Η τροπολογία-προσθήκη αφορά στη συμμετοχή των γυναικών επιστημόνων στη στελέχωση των εθνικών οργάνων και των επιτροπών έρευνας και τεχνολογίας κατά το 1/3 τουλάχιστον. Και αυτή η τροπολογία είχε διακομματική στήριξη στη Βουλή, και έγινε δεκτή. Ας σημειωθεί, ότι οι γυναίκες αποτελούν το 27% του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού στα ελληνικά πανεπιστήμια και το 39% των ερευνητών σε 50 δημόσια ερευνητικά κέντρα και πανεπιστημιακά ινστιτούτα. Παρά ταύτα στο Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας είναι 3 γυναίκες στους 62, 1 στο Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας, 1 στην Επιτροπή Σοφών του ΕΣΥ. Στα 19 πανεπιστήμια της χώρας υπάρχουν 56 πρυτάνεις και μόνο 4 γυναίκες αντιπρυτάνεις. Στο Πανεπιστήμιο Αθηνών 21% γυναίκες είναι στη βαθμίδα του καθηγητή και 32% στη βαθμίδα του αναπληρωτή.

Η Πρόεδρος του ΣΔΓ κ. Σούλα Παναρέτου στην εναρκτήρια ομιλία της

Παρόλα αυτά καμμία γυναίκα δεν κατέλαβε τη θέση του πρύτανη, αντιπρύτανη η Πρόεδρου της Επιτροπής Ερευνών. Η πρωτοβουλία του δικτύου 'Περικτιόνη' και της ελληνικής εταιρείας γυναικών πανεπιστημιακών άνοιξε το θέμα της ανάδειξης των γυναικών σε θέσεις διοικητικής ευθύνης στα πανεπιστήμια της χώρας.

Και οι δύο αυτές υποθέσεις ευοδώθηκαν γιατί στηρίχτηκαν στη συμμαχία μεταξύ των φεμινιστικών-γυναικείων οργανώσεων, που έδρασαν συντονισμένα, και της πλειοψηφίας των γυναικών βουλευτών και ενίων ανδρών βουλευτών.

Θέλω ακόμη να σημειώσω, ότι πέρυσι ανήμερα στις 8 Μαρτίου εκδικαζόταν η ανάρτηση που είχαμε ασκήσει στο ΣτΕ ο Σύνδεσμος και το ΙΜΔΑ, για τη νόθευση του νόμου για το 1/3 στα ψηφοδέλτια

των δημοτικών εκλογών του 2006, με το παράδειγμα του Αμαρουσίου. Στο Δήμο αυτόν στα ψηφοδέλτια δημοτικών συνδυασμών το 1/3 υπολογίστηκε επί των εκλεγόμενων, των εδρών, και όχι επί του συνόλου των υποψηφίων, που πάντα υπερβαίνουν τον αριθμό των εδρών στο κάθε ψηφοδέλτιο. Η υπόθεση μας απορρίφθηκε για λόγο τυπικό και όχι ουσίας. Τα επιχειρήματά μας όμως βοήθησαν, ώστε σε άλλο Δήμο, σε αυτόν της Επιδαύρου, να ακυρωθεί το αποτέλεσμα των εκλογών.

Ανέφερα δύο-τρία παραδείγματα, που μάλλον αποτελούν τα καλά νέα.

Όμως σοβαρές ανισότητες παραμένουν στην καθημερινή ζωή. Υπάρχουν παραβιάσεις της νομοθεσίας. Απολύονται έγκυες στον ιδιωτικό τομέα, παρά την ισχυρή νομοθεσία, υπό την κάλυψη της οικειοθελούς αποχώρησης. Συρρικνώνονται οι άδειες. Από το γενικό θεωρητικό επίπεδο, ο αγώνας μεταφέρεται στις ιδιαίτερες περιπτώσεις-κρούσματα καταστρατήγησης των νόμων και περιφρόνησης των δικαιωμάτων των γυναικών. Γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό οι γυναίκες, οι εργαζόμενες, να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και να τα διεκδικούν.

Τον τελευταίο καιρό εκφράζεται μεγάλη ανησυχία μεταξύ των εργαζομένων γυναικών, αναφορικά με τα ασφαλιστικά τους δικαιώματα. Ασφαλώς, δεν είμαστε γενικώς κατά των αλλαγών, που μας προσαρμόζουν

στις νέες συνθήκες εργασίας και ασφάλισης. Όμως η ασφαλιστική λεγόμενη μεταρρύθμιση σχεδιάζεται με όρους δημοσιονομικούς περισσότερο, παρά κοινωνικής αλληλεγγύης, με όρους επιδείνωσης παρά βελτίωσης του ασφαλιστικού στάτους των γυναικών. Το κρίσιμο σημείο για μας είναι η δημιουργία επαρκούς υποδομής για τη φύλαξη και διαπαιδαγώγηση των παιδιών, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η συμφιλίωση εργασιακών και οικογενειακών υποχρεώσεων και για τους δύο γονείς και η γυναίκα-μητέρα να έχει εργασία και αυτοτελή ασφάλιση.

Δυστυχώς, η εμπορευματοποίηση των πάντων βρίσκεται πολύ συχνά απέναντί μας. Με κατάπληξη είδαμε τις προάλλες η HELEXPPO, ο εθνικός εκθεσιακός φορέας της Ελλάδας, ο μεγαλύτερος οργανωτής εκθέσεων, συνεδρίων και πολιτιστικών εκδηλώσεων στη ΝΑ Ευρώπη, βγήκε με φυλλάδιο για να διαφημίσει στους εκθέτες τα προσόντα των λεγόμενων *Promo girls*. Τις κατατάσσει μάλιστα σε 'απλά εμφανίσιμες προωθήτριες' και σε 'ιδιαίτερα εμφανίσιμες προωθήτριες', ως να ήταν εμπορεύματα πρώτης και δεύτερης διαλογής. Θαυμάστε ιδεολογία, πολιτισμό και ηθική αυτού του οργανισμού!

Θαυμάστε την αντικειμενικοποίηση της γυναίκας, το πλασάρισμα της ως *res*!

Και ύστερα είναι τα φαινόμενα έκπτωσης των ηθών του δημόσιου βίου, οι παρακαμιακές καταστάσεις, που συμπαρασύρουν το κύρος των θεσμών, όπως είναι η Δικαιοσύνη. Η ανυποληψία της πολιτικής έχει αυξηθεί και μαζί η καχυποψία των πολιτών απέναντι στο δημόσιο χώρο. Η εξέλιξη αυτή θέτει επιπλέον εμπόδια στην συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική. και με τη στενή και με την ευρεία έννοια, της συμμετοχής στα κοινά. Γι αυτό δεν αρκεί να απαιτούμε αριθμητικό ποσοστό για τα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων μόνο, πρέπει να αποτελέσουμε μέρος της εκστρατείας εξυγίανσης της πολιτικής ζωής. Να απαιτήσουμε διαφάνεια στη λειτουργία των θεσμών και αξιοκρατικά κριτήρια ανάδειξης. Να αποτελέσουμε δύναμη ανανέωσης του πολιτικού συστήματος. Να αναδείξουμε όλο το αξιακό περιεχόμενο των οραμα-

τικών μας στοχεύσεων για την ισότητα και τον εξανθρωπισμό των κοινωνικών σχέσεων.

Δυστυχώς, ο αλτρουισμός, η στράτευση για το κοινό καλό, η εθελοντική κοινωνική προσφορά είναι αρετές εν ανεπαρκεία στην κοινωνία μας. Γι' αυτό έχει πολύ μεγάλη σημασία να ξεχωρίζουμε και να τιμούμε εκείνα τα αναστήματα που είναι σημείο αναφοράς, οδηγός για τους πολλούς και τις πολλές. Έχουμε ανάγκη θετικών παραδειγμάτων, έχουμε ανάγκη από τις νησίδες ποιότητας. Και νομίζω πως είναι πράξη σοφή η απόφασή μας στο Σύνδεσμο να απονέμουμε κάθε χρόνο το βραβείο κοινωνικής προσφοράς Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου σε γυναικείες προσωπικότητες που με τη δράση τους και κοινωνικό όφελος δημιουργούν και δείχνουν το δρόμο της κοινωνικής αυτοδυναμίας στις γυναίκες. Καταρρίπτουν το μύθο της ανημπόριας, τονώνουν την αυτοπεποίθηση του φύλου, δείχνουν το δρόμο της κοινωνικής καταξίωσης. Με άλλα λόγια, η προσφορά τους είναι πολύτιμη και από την άποψη των γενικών κριτηρίων του ανθρώπου και από την άποψη των κριτηρίων του φύλου.

Εφέτος είμαστε ευτυχείς που θα τιμήσουμε την κ. Μαρία Κυδωνιέως-Φωστέρη, που δραστηριοποιείται σε ένα χώρο ιδιαίτερα ευαίσθητο, όπως είναι τα παιδιά, τα παραμελημένα παιδιά και η προστασία τους. Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο, ότι αυτή η δράση εκδιπλώνεται στη Σύρο, στην περιφέρεια δηλαδή και είναι ένα έργο που αξίζει να βρει μιμητές, άνδρες και γυναίκες. Έχουμε πλήρη συναίσθηση, ότι το περιεχόμενο της σημερινής μας βραδιάς κάνει απόλυτο κοντράστ με το κλίμα των ημερών, όπου δίδεται η εντύπωση ότι η συναλλαγή είναι η πρώτη ψευδο-αξία και η διαπλοκή των εξουσιών [πολιτική, οικονομική, μιντιακή] μεταβάλλεται σε βραχνά για τη δημοκρατία. Εμείς δείχνουμε στην κατεύθυνση της Ελλάδας των ευπατριδών, σε αυτήν που αγαπάμε.

Θέλω να ευχαριστήσω τους εκλεκτούς ομιλητές και ομιλήτριες, και να καλέσω την ΓΓΙ κ. Ε. Τσουμάνη, να λάβει το λόγο για ένα χαιρετισμό....

Κατεβαίνω από το βήμα θυμίζοντας, ότι η πρόοδος των γυναικών είναι πρόοδος για όλους!

Ευγενία Τσουμάνη, Γενική Γραμματέας Ισότητας

Με ιδιαίτερη χαρά βρίσκομαι μαζί σας αυτή τη συγκεκριμένη μέρα. Θέλω να συγχαρώ το Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας κατ' αρχήν για την πρωτοβουλία του να τιμήσει μια γυναίκα με το βραβείο κοινωνικής προσφοράς «Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου». Είναι πολύ σημαντικό ότι τέτοια παραδείγματα βραβεύονται ημέρες σημαδιακές και δίνουν μήνυμα για κινητοποίηση της κοινωνίας μας για περισσότερα βήματα στο μέλλον.

Επίσης να συγχαρώ το Σύνδεσμο και για το πολύ ενδιαφέρον κοινωνικό θέμα που επέλεξε να αναπτύξει σήμερα, την προστασία των παιδιών που είναι σε κίνδυνο, για το οποίο θα ακούσουμε από πολύ ενδιαφέροντες και καταξιωμένους ομιλητές.

Η Ημέρα της Γυναίκας δεν είναι μέρα γιορτής. Είναι μια μέρα μνήμης, περισυλλογής, μέρα που κανείς συγκεντρώνει τον εαυτό του για να θυμηθεί τις κατακτήσεις και να δεσμευτεί για το μέλλον. Η ημέρα λοιπόν συμβολίζει το συστηματικό αγώνα για να περιφρουρηθούν αυτές οι κατακτήσεις αλλά και οι συνεχιζόμενες προσπάθειες για τις ίσες ευκαιρίες, με στόχο την κοινωνική, πολιτική και οικονομική ανάπτυξη.

Είμαι βέβαιη ότι συμερίζετε τα βήματα που έχουν γίνει, τα οποία πολύ επιγραμματικά θέλω να αναφέρω, όχι τόσο σαν επιτεύγματα μιας Κυβέρνησης, αλλά σαν επιτεύγματα μιας πολιτείας σε συνδυασμό και σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών και με τις

οργανώσεις. Είμαι βέβαιη ότι όλα αυτά έχουν επιτευχθεί επειδή και το γυναικείο κίνημα έχει βάλει πολύ πλάτη. Επομένως ξέρετε πολύ καλά ότι αυτή την περίοδο έχουμε ενισχύσει έντονα το θεσμικό μας πλαίσιο, έχουμε προωθήσει νόμους που εξασφαλίζουν ίσες ευκαιρίες στην εργασία και την απασχόληση, νόμους που αντιμετωπίζουν τις πολλές μορφές βίας που παρουσιάζονται στη σημερινή εποχή. Ενισχύσαμε το οπλοστάσιο των μηχανισμών μας, μηχανισμοί που εξυπηρετούν την υποστήριξη αλλά και την προώθηση των πολιτικών ισότητας. Υπάρχει μια Εθνική Επιτροπή Πολιτικών Ισότητας στην οποία ο ΣΔΓ συμμετέχει, ο Συνήγορος του Πολίτη, που είναι μια πολύ σημαντική ανεξάρτητη Αρχή, για πρώτη φορά ορίστηκε αρμόδιος να εξετάζει και να παρακολουθεί την εφαρμογή της ισότητας όχι μόνο στο δημόσιο τομέα αλλά για πρώτη φορά και στον ιδιωτικό τομέα.

Σήμερα, απαλλαγμένοι από προκαταλήψεις και αγκυλώσεις του παρελθόντος, προσπαθούμε να προωθήσουμε και νέες δράσεις με στόχο την πραγματική σύγκλιση μεταξύ των δύο φύλων και τη βελτίωση της θέσης των γυναικών σε όλους τους τομείς και σε όλα τα πεδία της ζωής. Έχουμε εργαστεί πολύ σκληρά την τελευταία διετία για να εξασφαλίσουμε πόρους της επόμενης προγραμματικής περιόδου, αυτής δηλαδή που αρχίζει από φέτος, υπέρ δράσεων και πολιτικών ισότητας. Έτσι έχουμε καταφέρει μέσα από το σχεδιασμό που προετοιμάσαμε και που υποβάλαμε και που έχει γίνει αποδεκτός σε όλα τα επίπεδα, σε όλα τα τομεακά προγράμματα, δηλαδή αυτά που αφορούν τις δράσεις κάθε Υπουργείου, να υπάρχουν δράσεις και έργα τα οποία μάλιστα τώρα εξειδικεύονται, που υποστηρίζουν τις γυναίκες σε όλα τα σημεία εκείνα που υπάρχουν ελλείμματα. και αυτά είναι ο τομέας της εργασίας, ο τομέας των ευπαθών ομάδων γυναικών και των θυμάτων πολλών μορφών βίας, το θέμα της αντιμετώπισης των στερεοτύπων, το θέμα της συμμετοχής των γυναικών στα κοινά.

Πολύ σημαντικά πολιτικά και κοινωνικά βήματα έγιναν τελευταίως προς τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική και όχι μόνο. Ο πρόσφατος εκλογικός νόμος με την ειδική διάταξη που περιέλαβε, μετά και από δική σας πολύ ουσιαστική πρωτοβουλία πρόταση και στήριξη, έχει περιλάβει την κατά το 1/3 ποσόστωση υπέρ της συμμετοχής του ενός τουλάχιστον από τα δύο φύλα, άρα των γυναικών εν προκειμένω στην πράξη, στις εθνικές εκλογές. Επίσης στον πολύ ευαίσθητο τομέα της έρευνας και της τεχνολογίας που

κατ' εξοχήν υπάρχει ελάχιστη παρουσία γυναικών, τώρα με το μέτρο της ποσόστωσης νομίζω ότι θα αρχίσουμε να έχουμε πολύ ουσιαστικότερη συμμετοχή γυναικών.

Στην επόμενη προγραμματική περίοδο έχει δοθεί και στο δικό μας Υπουργείο, με τη δική μας αν θέλετε προσπάθεια, η μεγάλη ευκαιρία ενός επιχειρησιακού προγράμματος με τίτλο «Διοικητική Μεταρρύθμιση».

Η Γ. Γραμματέας Ισότητας κ. Ευγενία Τσουμάνη απευθύνει χαιρετισμό

Ένα πρόγραμμα το οποίο για πρώτη φορά δημιουργείται, και το οποίο θα υποστηρίξει με πάρα πολλά έργα την ενδυνάμωση και τη βελτίωση της δημόσιας διοίκησης. Μέσα λοιπόν σε αυτό το πρόγραμμα ένας ιδιαίτερος άξονας από τους τρεις που δημιουργούνται είναι η ισότητα των φύλων. Θα ενδυναμωθεί έτσι η παρουσία των γυναικών σε όλο το εύρος της δημόσιας δράσης. Δίνουμε δε ιδιαίτερο βάρος στην περιφέρεια, το μεγαλύτερο μέρος των κονδυλίων της χώρας μας, γύρω στο 80% τουλάχιστον θα πάει στην περιφέρεια, επομένως κατ' αναλογία και όσα έργα γίνουν στην περιφέρεια κατά 80% θα ωφελήσουν γυναίκες της περιφέρειας όπου πραγματικά υπάρχει πολλή ανάγκη.

Στην περιφέρεια λοιπόν όλοι οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και όλοι οι κοινωνικοί φορείς, όπως και η δική σας οργάνωση και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, θα έχουν την ευκαιρία να υλοποιήσουν έργα, να χρηματοδοτηθούν για να κάνουν έργα, και χρειάζεται αυτή η συνεργασία γιατί δεν μπορεί η πολιτεία μόνη της να τα λύνει όλα.

Η κ. Παναρέτου είπε μια πολύ ωραία ιδέα, ότι πρέπει να βγούμε στην περιφέρεια, να κινητοποιήσουμε τις γυναίκες της περιφέρειας, τους φορείς εκείνους που μπορεί να βοηθήσουνε στη βελτίωση της θέσης τους, και θέλω να σας διαβεβαιώσω ότι εμείς ως Υπουργείο, ως Γενική Γραμματεία Ισότητας, έχουμε ήδη ξεκινήσει αυτή την προσπάθεια και έχουμε επισκεφθεί τρεις από τις δεκατρείς περιφέρειες, όπου κινητοποιούμε όλους τους φορείς, τους ενημερώνουμε για το τι ευκαιρίες υπάρχουν για να μπορέσουν να κάνουν την πολιτική επιλογή εκείνη που θα υποστηρίξει το γυναικείο δυναμικό. Θεωρώ λοιπόν ότι και η συμβολή του ΣΔΓ και όπου μπορεί να έχει μια παρουσία σε επίπεδο περιφέρειας θα βοηθήσει πάρα πολύ το έργο μας, διότι χρειάζεται αυτή η συνεργασία προκειμένου να πετύχουμε αυτούς τους στόχους.

Θέλω λοιπόν να σας ευχαριστήσω, να συγχαρώ ξανά το Σύνδεσμο και να ευχηθώ κάθε επιτυχία στο έργο σας, στο έργο μας, τελικά στον κοινό μας στόχο.

ΟΙ ΟΜΙΛΙΕΣ

Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Ομ. Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου, Επίτιμη Πρόεδρος ΣΔΓ

Το σημερινό βραβείο το οποίο λέγεται «Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, δεν το βάφτισα εγώ έτσι. Εγώ απλώς είχα την ιδέα ως Πρόεδρος του Συνδέσμου να εγκαινιαστεί αυτό το βραβείο της γυναικείας κοινωνικής προσφοράς κυρίως για δύο λόγους. Πρώτον γιατί πολλές γυναίκες δρουν πολύ σιωπηλά και σεμνά ώστε να μην ξέρουμε το έργο τους το οποίο είναι εθελοντικό. Δεύτερον, διότι θεωρούμε ότι δεν αποτελεί μόνο δικαιοσύνη προς αυτές η βράβευσή τους, αλλά και καλό παράδειγμα για τους άλλους, αυτή την εποχή που ο εθελοντισμός από τη μια μεριά αυξάνει και από την άλλη σπρώχνεται προς τα πίσω από την κερδοφόρα μανία που επικρατεί στην κοινωνία μας. Το όνομα το έδωσαν αφού απεχώρησα εγώ από το Σύνδεσμο, (από την Προεδρία, όχι από το Σύνδεσμο, από το Σύνδεσμο δεν αποχωρώ ποτέ, 52 χρόνια ήμουνα στο Συμβούλιό του, εκ των οποίων 30 χρόνια Πρόεδρος)

Σήμερα έχουμε ένα θέμα εξαιρετικά σημαντικό. Η παραβατικότητα των παιδιών και γενικά οι κίνδυνοι στους οποίους βρίσκονται τα παιδιά σήμερα, έχουν πολλαπλασιαστεί. Ζούμε σε μια κοινωνία λίγο πολύ σάπια. Βρίζουμε τα παιδιά, αλλά δεν την έφτιαξαν αυτά τη σημερινή κοινωνία, εμείς οι ενήλικοι τη φτιάξαμε. Είναι δικό μας κατόρθωμα. Η εξέλιξη η πολιτική και η κοινωνική γενικά του κόσμου είναι κατόρθωμα δικό μας και κυρίως των ανδρών, επιτρέψτε μου να σας το πω.

Δεν είναι βέβαια εύκολο πράγμα να εξελιχθεί η κοινω-

νία σωστά, ιδίως μετά την ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης, μετά την πτώση των ηθικών αξιών και μετά τις κατακτήσεις της επιστήμης και της τεχνολογίας που έχουν εκμηδενίσει τις αποστάσεις και έχουν δημιουργήσει τρόπους δημιουργίας τεραστίων επιχειρήσεων, λίγο πολύ εντίμων, και πολλών ατίμων. Ιδίως το έγκλημα εξελίσσεται σε οργανωμένο διεθνές έγκλημα. Όταν κάποιος έκανε παλιά κάποια εγκληματική πράξη, ας πούμε και την πιο βαριά, ένα φόνο, είχε κάποιο λόγο να έχει έχθρα προς κάποιο πρόσωπο. Το διεθνές οργανωμένο έγκλημα εκτελείται, εναντίον αγνώστου θύματος. Η διάδοση των ναρκωτικών γίνεται χωρίς να υπάρχει καμία έχθρα μεταξύ των μελών της συμμορίας και των μελλοντικών θυμάτων. Ούτε καν το σκέφτονται ότι με τα ναρκωτικά σκοτώνουν τόσους νέους ή κουρελιάζουν τόσους ανθρώπους κάθε χρόνο.

Με αυτή την εξέλιξη φυσικά αυξάνει και ο αριθμός των παιδιών τα οποία γίνονται παραβατικά. Εάν η βία και το έγκλημα ενισχύεται στη σημερινή κοινωνία, αυτό είναι αδύνατον να μην επηρεάσει και τα παιδιά. Έτσι λοιπόν έχουμε και φαινόμενα μεγάλου κινδύνου των παιδιών. Η βραβευόμενη κ. Κυδωνιέως-Φωστέρη, θα μας πει τα φαινόμενα που έχει συναντήσει στη μακρά σταδιοδρομία της ως επιμελητού των δικαστηρίων ανηλίκων της Σύρου, αλλά και σε πολλούς άλλους οργανισμούς στη Σύρο, πάντα για την προστασία των παιδιών. Η κ. Κυδωνιέως χειρίστηκε η ίδια και τους τρόπους αντιμετώπισης και θα την ακούσουμε με πολύ ενδιαφέρον.

Μαρία Κυδωνιέως-Φωστέρη, Δικαστική Επιμελήτρια Ανηλίκων Σύρου

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ για την πρόσκληση και για την τιμή που μου επιφυλάξατε. Πιστεύω ότι απλά έκανα το καθήκον μου στηρίζοντας τα δικαιώματα των παιδιών.

Πριν 30 περίπου χρόνια διορίστηκα στην υπηρεσία επιμελητών ανηλίκων Σύρου επιμελήτρια ανηλίκων. Η υπηρεσία στήριζε παιδιά που παρουσίαζαν αντικοινωνική συμπεριφορά, απασχολούσαν το δικαστήριο και είχε υποχρέωση να τα βοηθήσει να ξεπεράσουν τα πολλά και δύσκολα προβλήματά τους και να τα εντάξει υγιή στο κοινωνικό σύνολο. Μια πολύ δύσκολη δουλειά που απαιτούσε ένα πολύπλευρο πλαίσιο στήριξης που στην ουσία απουσίαζε αποδυναμώνοντας κάθε προσπάθειά μου. Θεώρησα, λοιπόν, καθήκον και υποχρέωση να κάνω κάτι γι' αυτά τα παιδιά που η «καθώς πρέπει» κοινωνία ονόμαζε παραβατικούς ανηλίκους και τα είχε στο περιθώριο.

Θα σας μιλήσω για κάποια γεγονότα που βίωσα ως επιμελήτρια ανηλίκων και για μια προσπάθεια που ανέλαβα να στηρίξω παιδιά που απασχολούσαν το δικαστή-

ριό μας και σύμφωνα με το γράμμα του νόμου έπρεπε να πάνε φυλακή.

Ως επιμελήτρια ανηλίκων είχα την υποχρέωση να συντάξω εκθέσεις για την προσωπικότητα, την οικογενειακή και οικονομική κατάσταση του ανηλίκου, να ενημερώσω το δικαστήριο και να εφαρμόσω τα αναμορφωτικά μέτρα που τους επέβαλε.

Στην προσπάθειά μου λοιπόν να εφαρμόσω τα αναμορφωτικά μέτρα έβλεπα, ότι τα παιδιά που είχαν στήριξη κι αγάπη από την οικογένειά τους με την βοήθεια και την καλή συνεργασία της υπηρεσίας ισορροπούσαν και επανεκτιμήθηκαν υγιή στο κοινωνικό σύνολο. Για τις ίδιες πράξεις είχα μεγάλο πρόβλημα με τα παιδιά που είχαν προβλήματα με τις οικογένειές τους, και δεν μπορούσαν να τα στηρίξουν (γονείς ψυχοπαθείς, με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης, αλκοολικοί, φυλακισμένοι, διαζευγμένοι, ορφανοί, τοξικομανείς κτλ).

Το δικαστήριο επιβάλλει στον ανήλικο το αναμορφω-

τικό μέτρο της επιμέλειας υπηρεσίας επιμελητών. Ένα μέτρο που για να εφαρμοστεί χρειάζεται πλαίσιο στήριξης (κοινωνικό λειτουργό, δάσκαλο, ψυχολόγο, ιατρό, στέγη, τροφή, χρήματα κτλ). Η υπηρεσία όμως το μόνο εφόδιο που δίνει στον επιμελητή για να το εφαρμόσει είναι τα λόγια: «μην το ξανακάνεις γιατί θα πας φυλακή».

Τα παιδιά ερχόταν στο γραφείο σε ημιάγρια κατάσταση. Είχαν ανάγκη από εξημέρωση. Δύσκολα μπορούσε κανείς να επικοινωνήσει μαζί τους, πεινασμένα, φοβισμένα, άρρωστα, άπλυτα, κουρελιασμένα, κακοποιημένα, πληγωμένα από την οικογένειά τους, διωγμένα από το σχολείο, δεν είχαν τη δυνατότητα να διαβάσουν στο σπίτι τους, πήγαιναν αδιάβαστα, δεν μπορούσαν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα, ήταν άτακτα, έφευγαν από το σχολείο, γύριζαν αδιάκοπα στους δρόμους, η κοινωνία τα κυνηγούσε. Τα παιδιά έκαναν κλοπές για να επιβιώσουν και σύμφωνα με το νόμο έπρεπε να πάνε φυλακή, κι εγώ η επιμελήτρια έπρεπε να τα συνοδεύσω μέχρι εκεί.

Άρχισα να σκέπτομαι ότι αυτή δεν ήταν δουλειά για μένα. Από την εργασία σου δεν πρέπει να κερδίζεις μόνο χρήματα, πρέπει να χαίρεται η ψυχή σου γι' αυτό που κάνεις και να ωφελείται η κοινωνία.

Άρχισα να προβληματίζομαι, άρχισα να σκέπτομαι να υποβάλλω την παραίτησή μου. Έψαχνα να βρω τρόπους να δώσω λύση στα πολλά προβλήματα των παιδιών, όμως αυτό ήταν πολύ δύσκολο.

Το δικαστήριο, όση κατανόηση κι αν είχε, έπρεπε να εφαρμόσει τους νόμους. Άρχισα να ντρέπομαι για τη δουλειά που κάνω. Εγώ η καλομεγαλωμένη με όλα τα καλά να κάθομαι σ' ένα γραφείο και να λέω στο ξευπόλυτο, γυμνό, άστεγο, πεινασμένο, βασανισμένο, κακοποιημένο από την οικογένειά του, κυνηγημένο από την κοινωνία ανήλικο, «μην το ξανακάνεις γιατί θα πας φυλακή». Πρώτα έπρεπε να του εξασφαλίσω αυτά που του στερούσε η ζωή και ύστερα να πω «μην το ξανακάνεις».

Εκεί που όλα αυτά στριφογύριζαν στο μυαλό μου και παρακαλούσα να βρεθεί μία λύση, απασχόλησε το δικαστήριό μας ένας ανήλικος που είχε δραπετεύσει από τις φυλακές ανηλίκων. Τον έπιασαν στη Νάξο, τον έφεραν στο δικαστήριό μας για να δικαστεί. Τον έφεραν στο γραφείο, του μίλησα, προσπάθησα να τον στηρίξω στα προβλήματά του. Έμεινε αρκετές μέρες στο κρατητήριο. Πήγαινα κάθε μέρα. Του πήγαινα φαγητό και συζητούσα μαζί του.

Ήρθε η μέρα της δικασίμου. Ο ανήλικος, δεμένος με χειροπέδες κα-

θόταν μαζί με τους αστυνομικούς στο καφενείο έξω από το ακροατήριο. Εγώ περνούσα, ο ανήλικος με είδε κι άρχισε να φωνάζει στους αστυνομικούς «αφήστε με, αφήστε με, θέλω να φιλήσω την κυρία». Ήρθε κοντά μου, με δάκρυα στα μάτια με φίλησε, και μου είπε «θα μου κάνετε μια χάρη; Από τη θέση σας να αγωνιστείτε και να μην αφήσετε κανένα παιδί να πάει φυλακή. Αν είχα ακούσει αυτά που μου είπατε αυτές τις ημέρες, τότε που μόνος μου χωρίς οικογένεια μπήκα στο φούρνο κι έκλεψα για να φάω, δεν θα είχα πάει. Πήγα και ήξερα να κλέβω μόνο για να τρώω. Εκεί έμαθα τόσα πολλά, που δραπέτευσα, γύρισα σχεδόν όλη την Ελλάδα, έκλεβα με χίλιους δύο τρόπους, νόμιζα ότι δεν θα με πιάσουν αλλά τελικά με έπιασαν και τώρα με πηγαίνουν πίσω, για να κάνω καριέρα εγκληματία. Δεν φταίω εγώ, η κοινωνία φταίει που μου γύριζε συνέχεια την πλάτη κι έμενα μόνος, αβοήθητος και πεινασμένος στο δρόμο». Και ξανά με παρακάλεσε, να μην αφήσω ποτέ κανένα παιδί να πάει φυλακή, γιατί στη φυλακή ο νέος βιώνει τις σχέσεις της φυλακής και καταστρέφεται.

Αυθόρμητα του έδωσα την υπόσχεσή μου, «ναι, θα προσπαθήσω» του είπα. «Ευχαριστώ» μου είπε. Με ξαναφίλησε, γύρισε πίσω στους αστυνομικούς φωνάζοντας «σας παρακαλώ μπορείτε, κανένα παιδί στη φυλακή».

Πόνεσε η ψυχή μου. Πήγα στο γραφείο και είπα: «Μαρία, η θέση σου είναι εδώ. Σε παρακαλώ προσπάθησε. Θεέ μου, βοήθησε».

Άρχισα να τρέχω, να συζητώ και να ψάχνω. Βρήκα ευαισθητοποιημένους ανθρώπους, εισαγγελείς, δικαστές, δικηγόρους, επιχειρηματίες, ιερείς, δασκάλους κτλ, αλλά και απλούς ανθρώπους, που είχαν την καλοσύνη να δώσουν ένα κομμάτι από την ψυχή τους στο συνάνθρωπο και μάλιστα στα παιδιά. Γίναμε μια καλή, συνεργάσιμη ομάδα. Δουλεύαμε και παλεύαμε σκληρά με πολύ καλή διάθεση, περίπου 20 χρόνια. Στηρίζαμε τους ανήλικους και τις οικογένειές τους με φαγητό, ρούχα, εργασία, χαρτζιλίκι, βοήθεια στα σχολικά μαθήματα, εξαγορά ποινών, ιατρό κτλ. Η προσπάθεια αυτή βοηθούσε τους ανήλικους να απασχολούν λιγότερο το δικαστήριο.

Βοηθούσε όμως και την ομάδα μας να γίνεται κάθε μέρα καλύτερη και να φροντίζει περισσότερο το συνάνθρωπο. Άνθρωποι χωρίς ιδιαίτερες ευαισθησίες ευαισθητοποιήθηκαν και ήρθαν κοντά μας.

Όμως έβλεπα ότι μόνο αυτό δεν έφτανε. Πολλά παιδιά είχαν ανάγκη από μία στέγη. Μία στέγη γεμάτη κατανόηση, αγάπη, ζεστασιά, καλοσύνη. Ένα νοικοκυρεμένο σπίτι που θα αναπλήρωνε το σπίτι που δεν είχαν. Αρχίσαμε να το συζητούσαμε και να ψάχνουμε.

Η βραβευμένη Μαρία Φωστέρη και η Αλίκη Μαραγκοπούλου με μέλη του Δ.Σ. του ΣΔΓ

Με την πρωτοβουλία της ομάδας μας και με τη συνεργασία του Δήμου, ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1996 η αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία με την ονομασία Εταιρεία Κοινωνικής Υποστήριξης Ανηλίκων και Εφήβων «Στέγη». Η «Στέγη» έχει μισθώσει οίκημα, δεν επιδοτείται από το κράτος, οι πόροι της προέρχονται από εισφορές τρίτων, έχει αναγνωριστεί ως μη κυβερνητική οργάνωση. Λειτουργεί ως κέντρο ημέρας, από τις 12 το μεσημέρι ως τις 7 το απόγευμα, όλες τις εργάσιμες ημέρες, με εξειδικευμένο προσωπικό, κοινωνικό λειτουργό, ψυχολόγο, παιδαγωγούς, υπεύθυνους δημιουργικής απασχόλησης, μουσικό και άλλες ειδικότητες. Επιπλέον υποστηρίζεται από εκπαιδευμένο δίκτυο εθελοντών.

Στο συνολικό χρόνο λειτουργία της η «Στέγη» υποστήριξε περισσότερα από 170 παιδιά ηλικίας από 2-25 ετών. Το πρόγραμμα περιέχει:

- 1) ημερήσια σίτιση,
- 2) ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη των ανηλίκων και των οικογενειών τους,
- 3) προγράμματα χειροτεχνίας, κατασκευών και δημιουργικής απασχόλησης,
- 4) μουσικές δραστηριότητες,
- 5) εκμάθηση χειρισμού ηλεκτρονικού υπολογιστή,
- 6) εργαστήρι ζωγραφικής,
- 7) περιβαλλοντική εκπαίδευση,
- 8) βοήθεια στα σχολικά μαθήματα, εκμάθηση αγγλικής γλώσσας,
- 9) μέριμνα για την επαγγελματική τους αποκατάσταση, χαρτζιλίκι. Επίτευγμα της Στέγης είναι το νυκτερινό Γυμνάσιο – Λύκειο Σύρου.

Λειτουργήσαν μετά από δική μας πρόταση. Από ειδικούς επιστήμονες έχει θεωρηθεί η προσπάθεια αυτή πρωτοποριακή με μοναδική δομή. Σύμφωνα με την καινούρια νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα παιδιά πρέπει να υποστηρίζονται σε τέτοιες Στέγες. Επιπρόσθετα είναι και χώρος καλής πρακτικής. Κάθε χρόνο φοιτητές από σχολές κοινωνικών επιστημών κάνουν την πρακτική τους στη Στέγη. Σε στενή συνεργασία με την «ΑΡΣΙΣ» Θεσσαλονίκης (κοινωνική οργάνωση υποστήριξης νέων) για ένα χρόνο υλοποίησε το σχέδιο δράσης «ΝΟΤΙΑΣ» για την υποστήριξη των ευπαθών κοινωνικών ομάδων στις Κυκλάδες.

Στην προσπάθειά μας συναντήσαμε σκληρούς και ανάλητους ανθρώπους, που μας είπαν ότι δεν κάνουμε τίποτε κι ότι δεν αξίζει να ασχολείται κανείς με τελειωμένους αλήτες. Πολλές φορές κινδυνέψαμε να κλείσουμε. Δώσαμε αρκετές μάχες. Όμως ο Θεός, που αγαπάει τα παιδιά και μάλιστα προτρέπει εμάς τους μεγάλους να τα φροντίζουμε και να τα νουθετούμε, μας βοηθάει, μας δίνει δύναμη και συνεχίζουμε με χαρά το έργο μας.

Πολλοί νομίζουν ότι προστατεύονται όταν ταπεινώνουν ή εξοστρακίζουν τους ανηλικούς που απασχολούν τα δικαστήρια.

Το «σπίτι» μας, όπως συνηθίζουν να το λένε τα παιδιά είναι καρπός αγάπης και καλής συνεργασίας μιας εθελοντικής ομάδας. Είναι μια μικρή Όαση, προσφέρει πρώτες βοήθειες στα τόσα προβλήματα. Ένα βοηθητικό σπίτι

της υπηρεσίας επιμελητών ανηλίκων. Ο χώρος μας μικρός. Οι ανάγκες μας μεγάλες. Τα οικονομικά μας ελάχιστα. Όνειρό μας, όραμά μας, από την ημέρα που λειτουργήσαμε, είναι ένα μεγάλο σπίτι. Ένα σπίτι που θα πάρει στην αγκαλιά του όλα τα παιδιά του νομού Κυκλάδων. Τα παραμελημένα παιδιά, τα παιδιά των ναρκωτικών, τα παιδιά με τραυματικές εμπειρίες από τη διάλυση της οικογένειάς τους και όσα παιδιά έχουν ανάγκη ψυχοκοινωνικής στήριξης.

Σημαντική θα μπορούσε να ήταν η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης σε προσπάθειες τέτοιου είδους, γιατί μόνο ο εθελοντισμός δεν είναι ποτέ αρκετός. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να διαθέσει οικήματα, ειδικά κονδύλια, εξειδικευμένο προσωπικό, για να στηρίξει τα παιδιά που έχουν ανάγκη. Να ενδιαφερθεί πρώτα για τα προβλήματα και τις ανάγκες των ανθρώπων και ύστερα για τα πολλά υλικά αγαθά και τις μεγάλες πολυτέλειες. Και να μην εμφανίζεται όψιμα, όταν κάποιες υποθέσεις παιδιών γίνονται γνωστές από την τηλεόραση.

Συμπεράσματα – προτάσεις

Βασισμένοι στη δωδεκάχρονη προσπάθεια και επειδή οι φυλακές ανηλίκων δεν έκαναν κανένα παιδί καλύτερο λέμε:

ΟΧΙ στα ιδρύματα κλειστής περίθαλψης

ΟΧΙ στα ιδρύματα αγωγής

ΟΧΙ στην απομάκρυνση των παιδιών από τις κοινότητες τους

ΝΑΙ στα κέντρα ημέρας.

Στα κέντρα ημέρας οι ανήλικοι και οι έφηβοι:

1. Ως προς την πρόληψη, βρίσκουν από ειδικά στελέχη στήριξη υλική και ηθική, έτσι ώστε να απομακρύνεται το ενδεχόμενο αντικοινωνικής συμπεριφοράς και παράλληλα να στηρίζονται άμεσα οι οικογένειές τους.

2. Ως προς την αντιμετώπιση, συμβάλλει ουσιαστικά στην επανένταξη, ενισχύεται ο εθελοντισμός. Περιορίζεται ο αριθμός των ανηλίκων παραβατών που απασχολούν αστυνομικές, δικαστικές και σωφρονιστικές αρχές με ανάλογο μη εμφανές, αλλά ουσιαστικό οικονομικό όφελος του κράτους.

Τα παραμελημένα παιδιά, τα παιδιά με αντικοινωνική συμπεριφορά, τα κακοποιημένα παιδιά, τα παιδιά των ναρκωτικών, έχουν κι αυτά, όπως κάθε παιδί άλλωστε, δικαίωμα στην αγάπη και ανάγκη για συμπαράσταση. Αυτό είναι υπόθεση όλων μας. Τα παιδιά θέλουν στήριξη στις ρίζες τους, εάν δώσουμε στο παιδί αγάπη στην αρχή της ζωής του σίγουρα θα εξελιχθεί και θα γίνει χρήσιμος πολίτης. Εάν δώσουμε κακία, μίσος και στέρση των βιοτικών αναγκών, τότε δημιουργούμε προβληματικές προσωπικότητες κι έχουμε ανάγκη από φυλακές.

Ας ευχηθούμε να τοποθετήσει η πολιτεία στην κορυφή της πυραμίδας που λέγεται παιδεία τα παραμελημένα παιδιά κι όχι στο περιθώριο που τα έχει σήμερα. Πχ, τα παιδιά των ναρκωτικών θα έπρεπε να στηρίζονται σε ένα σταθερό πλαίσιο αγάπης και θεραπείας και όχι στο δρόμο και τη φυλακή. Να στηρίξει την πρόληψη και να δημιουργήσει σύγχρονες δομές για την αντιμετώπιση των ανηλίκων με ευαισθησία κι αλληλεγγύη.

Οι δομές στήριξης παιδιών και νέων στον ελλαδικό χώρο είναι σχεδόν ανύπαρκτες. Τα παιδιά γυρίζουν στο δρόμο αβοήθητα. Κάποια ζητούν βοήθεια. Κάποια πεθαίνουν. Παιδιά έγκλειστα, παιδιά νεκρά, πριν προλάβουν να ζήσουν. Τα νιάτα, η καρδιά της κοινωνίας χτυπά κάθε μέρα και πιο αργά. Οι ανθρώπινες σχέσεις και η οικογένεια έχουν χάσει τις ισορροπίες τους. Κάποιες εθελοντικές ομάδες προσπαθούν να στηρίξουν. Όμως αυτό δεν φτάνει. Χρειάζεται και η βοήθεια της πολιτείας. Μπορεί. Αν τοποθετήσει τον κατάλληλο άνθρωπο στην κατάλληλη θέση και κάνει σωστή διαχείριση των πόρων, (κληροδοτήματα, ευρωπαϊκά προγράμματα κτλ) μπορεί να κάνει θαύματα.

Μέχρι σήμερα υπάρχουν για στήριξη νέων οι εταιρείες προστασίας ανηλίκων, που είναι μοντέλα του 1927 και υπολειπόμενα ή δεν λειτουργούν καθόλου. Ο έφορος προσκόπων, ο ιερέας και ο διευθυντής της πρόνοιας που είναι κατά κανόνα τα μέλη τους, δεν μπορούν να δώσουν λύσεις στα τόσα προβλήματα των νέων. Δεν ανταποκρίνονται στις σημερινές ανάγκες της κοινωνίας.

Στην εποχή μας χρειάζονται νέες δομές στήριξης ανηλίκων κι εφήβων που να ανταποκρίνονται στη σύγχρονη εποχή. Χρειάζονται σταθερές δομές για να βοηθήσουν τα νιάτα στα πολλά και δύσκολα προβλήματα της νέας εποχής (φτώχεια, ναρκωτικά, βία, διάλυση της οικογένειας). Χρειάζεται να συνεργαστούμε με τους ευρωπαϊκούς συνδέσμους επιμελητών ανηλίκων των ευρωπαϊκών χωρών και να οργανώσουμε τις υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων. Γιατί στην πραγματικότητα σήμερα είναι διαλυμένες και πολλά γραφεία είναι κλειστά. Νομίζω, επίσης, ότι αν ληφθεί υπόψη από τους κοινωνικούς επιστήμονες και από

όσους είναι στα κέντρα αποφάσεων η εμπειρία αυτών που εργάζονται και βιώνουν καταστάσεις, αν δηλαδή η θεωρία συνδυαστεί με την πράξη, το αποτέλεσμα που θα προκύψει θα είναι προς το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου.

Η όλη αυτή προσπάθεια μας βοήθησε να επανενταχτούν τα παιδιά μας ισορροπημένα στο κοινωνικό σύνολο και μας δίδαξε ότι πρέπει να λειτουργήσουν Στέγες σε κάθε επαρχία. Να έχουν πάντα ανοιχτές τις πόρτες στα προβλήματα των παιδιών και των νέων, με κατανόηση, αγάπη, καλοσύνη, καθοδήγηση και παιδεία,

1. να δίνουν δύναμη κι εφόδια στα νιάτα,
2. να τα μάθουν να ενδιαφέρονται για τη ζωή,
3. να τα μάθουν να επικοινωνούν
4. να τα μαθαίνουν γράμματα
5. να τα μαθαίνουν να αγαπούν τη φύση και να σέβονται το περιβάλλον.

Να διώχνουν το φόβο από τις ψυχές των παιδιών, να ανοίγουν τις ψυχές τους και να τα βοηθούν να εξελίσσονται, να ανεβαίνουν, να προκόβουν για το καλό τους και για το καλό της κοινωνίας συνολικά.

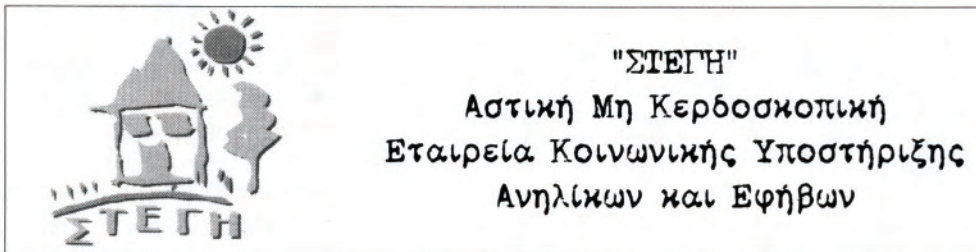
Κάποτε ένας τρόφιμος ενός ιδρύματος μου είπε:

«Ξέρετε ποιος είναι ο μεγαλύτερος καλλιτέχνης;»

«Ποιος;» του είπα.

«Αυτός που μπορεί να ανακουφίζει ταλαιπωρημένες αθώες παιδικές ψυχές. Εσύ δεν το καταλαβαίνεις. Εγώ όμως που έζησα σε ίδρυμα στο λέω ΑΛΗΘΕΙΑ».

Μπορούμε να γίνουμε κι εμείς καλλιτέχνες παιδικών ψυχών. Κάθε καλό κερδίζεται με αγώνα. ΚΑΝΕΝΑ ΠΑΙΔΙ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ, ΚΑΝΕΝΑ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗ ΦΥΛΑΚΗ. ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΑΥΡΙΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ ΠΟΥ ΕΤΟΙΜΑΣΑΜΕ ΕΜΕΙΣ ΧΤΕΣ.

Γεώργιος Μόσχος, Συνήγορος του Παιδιού

Σε μια κοινωνία που μαστίζεται από πρακτικές υλισμού, κερδοσκοπίας, εγωκεντρισμού, μεμψιμοιρίας, τσακμών, χρειαζόμαστε καλές πρακτικές. Καλά παραδείγματα. Και αυτή η αγωνία να δούμε δίπλα μας ανθρώπους που έχουν να προσφέρουν καλά παραδείγματα, εστιάζει και επενδύει περισσότερο στην κοινωνία μας την ελπίδα σε γυναίκες. Οι γυναίκες έχουν να δώσουν περισσότερες πρακτικές ανοίγματος ψυχής και μιας πραγματικής διαρκούς συναισθηματικής και ολόψυχης παρουσίας δίπλα στα παιδιά.

Ο ρόλος του Συνηγόρου του Παιδιού που αποτελεί τμήμα του Συνηγόρου του Πολίτη, περιλαμβάνει επί πλέον μια διαφορετική δραστηριότητα που δεν έχει ο Συνήγορος του Πολίτη. Ο Συνήγορος υποδέχεται καταγγελίες, αναφορές πολιτών, και παρεμβαίνει διαμεσολαβητικά προκειμένου να υπερασπιστεί τα δικαιώματα του πολίτη απέναντι στο δημόσιο. Ο Συνήγορος του Παιδιού, επειδή φυσικά τα παιδιά δεν θα φτάσουν εύκολα σε μας, και επειδή οι

καταγγελίες είναι λογικό να είναι μετρημένες ακόμα και αν προέρχονται από γονείς ή γείτονες, περιλαμβάνει μια έντονη δική μας δραστηριοποίηση και επισκέψεις σε σχολεία, ιδρύματα, χώρους όπου φιλοξενούνται, περιθάλπονται παιδιά με ειδικές ανάγκες, με αναπηρίες, είμαστε διαρκώς κοντά στα παιδιά και στους επαγγελματίες που εργάζονται με τα παιδιά. Στα τεσσαράμισι χρόνια που υπάρχει αυτός ο θεσμός στη χώρα μας διαπιστώνει ότι έχουμε τεράστια ανάγκη από καλά παραδείγματα. Παραδείγματα όμως που θα πρέπει να τα υιοθετήσει η Ελληνική Πολιτεία. Να υιοθετήσει τις πρακτικές, και να μπορέσει να ανασυγκροτήσει τη δέσμευση πόρων, την οργάνωση, την αντίληψη και την προσέγγιση στα θέματα που αφορούν την παιδική ηλικία. Διότι την παιδική ηλικία τη θυμόμαστε σε γιορτές ή όταν κάτι σπουδαίο απασχολήσει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, μια Βέροια, μία Αμάρυνθος, μια κατάληψη, και στην καθημερινότητα δεν

τη σκεφτόμαστε. Την αγαπάμε από μακριά, και σκεφτόμαστε να δουλέψουμε σκληρά για το μέλλον της. Τα παιδιά όμως στο σήμερα έχουν ανάγκη να τα φροντίσουμε και να καταλάβουμε τι τρέχει στη ζωή τους, τι τρέχει στην καθημερινότητά τους

Στα σχολεία λοιπόν που επισκέπτομαι ακούω πολλά περιστατικά όπου πραγματικά φαίνεται η αδυναμία του προνοιακού μας συστήματος και η αδυναμία να ληφθούν τα μέτρα που χρειάζονται. Η παραμέληση είναι διαρκής. Έχουμε πάρα πολλά περιστατικά φτώχειας, μετανάστευσης που συνδέεται με αδυναμία κοινωνικής ένταξης, προβλήματα εντός της οικογένειας, χωρισμούς που συνεπάγονται άλλου είδους έντονα προβλήματα, γονείς με ψυχικές παθήσεις, ναρκωτικά κλπ., που όμως δυστυχώς, το δημόσιο προνοιακό σύστημα δεν επαρκεί για τη φροντίδα των παιδιών αυτών. Γιατί τα παιδιά μιας πάσχουσας οικογένειας που δεν μπορεί να τους διασφαλίσει την αγάπη, τη φροντίδα, είναι τα παιδιά που θα ανταποδώσουν μια αρνητικότητα στην κοινωνία μας. Είναι τα παιδιά που είτε με την παραβατικότητα, ή με την απουσία, ή με την προβληματική συμπεριφορά, θα δώσουν πίσω αυτό που πήραν, δηλαδή την απουσία της φροντίδας.

Δυστυχώς έχουμε τεράστιες αδυναμίες, και ο Συνήγορος το έχει πει στις τακτικές του εκθέσεις στη Βουλή, το έχουμε πει σε πορίσματα, σε εκθέσεις, σε όλο το πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας και προστασίας. Οι αποκεντρωμένες υπηρεσίες είναι υποστελεχομένες και ανειδίκευτες. Τα Δικαστήρια Ανηλίκων, ιδίως οι Εισαγγελίες Ανηλίκων που έχουν ένα τεράστιο ρόλο και στο ζήτημα της φροντίδας να παρακολουθήσουν τις επιμέλειες κλπ. είναι λίγοι και δεν έχουν στο πλάϊ τους κοινωνικές υπηρεσίες. Έτσι αναγκάζονται να δανείζονται ουσιαστικά κοινωνικούς λειτουργούς από τη Νομαρχία, από τους Δήμους, για να κάνουν τη δουλειά τους. Παρ' όλο που από το 1996 έχουμε ένα νόμο ο οποίος προβλέπει τη δημιουργία κοινωνικών υπηρεσιών στα Πρωτοδικεία της χώρας δεν τον εφαρμόσαμε γιατί κοστίζει και προτιμάμε να επενδύσουμε αλλού. Γι' αυτό πιστεύω ότι οι επενδύσεις είναι κρισιμότητα θέμα.

Ας δούμε τους ιδρυματικούς χώρους. Έχω επισκεφθεί σχεδόν όλα τα δημόσια ιδρύματα παιδικής προστασίας, τις στέγες φιλοξενίας των Εταιριών Προστασίας Ανηλίκων, τους χώρους που φιλοξενούνται τα παιδιά και βέβαια αναμορφωτήρια, ένα που υπάρχει, και τις φυλακές. Οι λίγες Εταιρίες Προστασίας Ανηλίκων που υπάρχουν είναι χώροι που φροντίζουν παιδάκια και όχι παραβάτες, έχουν όμως σωφρονιστικούς υπαλλήλους για να φροντίζουν καθημερινά τα παιδιά. Δεν έχουν κοινωνικούς λειτουργούς ή είναι υποστελεχομένες από αναρμόδιους. Τα Προνοιακά Ιδρύματα εξ ίσου. Εμείς αναγκαστήκαμε να κάνουμε πορίσματα για κάποιους από τους χώρους που ήταν ακραία η παραμέληση. Φανταστείτε 25 παιδάκια, που έχουν απομακρυνθεί από την οικογένειά τους, και βρίσκονται κάπου στα χέρια του Κράτους για να τα φροντίσει, να τους δώσει μια άλλη υποστήριξη στο μέγλωμά τους, και συνολικά 5 άτομα προσωπικό για όλες τις βάρδιες. Χωρίς ούτε ένα επιστήμονα.

Οι φυλακές, όπως το έχουν δείξει όλες οι εγκληματολογικές μελέτες, όσο και αν γίνονται κάποιες προσπάθειες, όσο και αν φτιάχτηκε σχολείο στη φυλακή, όσο και αν υπάρχει ένα νοιάξιμο της πολιτείας, η φυλακή δεν μπορεί παρά να είναι ένα σχολείο εγκλήματος. Αν θέλουμε μια πραγματική φροντίδα των παιδιών, πρέπει να φροντίσουμε να υπάρχουν μέτρα πριν φτάσουν τα παιδιά εκεί.

Και τι γίνεται με τους άλλους φορείς; Την κοινωνία των πολιτών, την κοινωνία που προσπαθεί να κάνει πράξη τη δημιουργία κάποιων καλών παραδειγμάτων. Στην Ελλάδα έχουμε μερικές καλές πρωτοβουλίες. Κάποιοι από σας θα ξέρετε ότι και εγώ, πριν πάω στη Συνήγορο, είμαι ένας από τους συμμετοχούς της δημιουργίας τέτοιων πρωτοβουλιών. Η πραγματικότητα είναι τραγική. Για να μπορέσεις να κρατήσεις επαρκές προσωπικό και να είσαι σε διαρκή λειτουργικότητα χρειάζεται να συγκεντρώσεις πόρους από ιδιώτες και να σε στηρίξει τα η Πολιτεία. Και βεβαίως να συγκεντρώσεις πόρους από τους ιδιώτες χωρίς να κάνεις εμπόριο στη τηλεόραση. Χωρίς να πουλάς εικόνες ανηλίκων για να απευθυνθείς στη φιλανθρωπία των πολιτών. Οι κοινωφελείς φορείς πρέπει να δρουν αθόρυβα. Να είναι γνωστοί, χωρίς όμως να βγάσουν μπροστά τα παιδιά και τις εικόνες των ανηλίκων. Γιατί υπάρχει και το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή.

Πέραν τούτου δυστυχώς, τα προγράμματα που υπάρχουν γι' αυτούς τους χώρους είναι αποσπασματικά, αρχίζουν τελειώνουν, και το επόμενο είναι σε δύο χρόνια. Μα τι θα γίνουν τα παιδιά; Τα παιδιά είναι εδώ. Βεβαίως, ως κοινωνία πρέπει να αναπτύξουμε κάθε είδους δικτυώσεις, ευαισθησίες, στηρίξεις, να στηρίζουμε τέτοιους χώρους. Αυτό όμως δεν επαρκεί. Δεν επαρκούν οι ευαισθητοποιημένοι πολίτες, τους θέλουμε μπροστάρηδες, θέλουμε καλά παραδείγματα, αλλά δεν επαρκούν. Χρειαζόμαστε και την ενεργή διαρκή στήριξη, με προδιαγραφές τις οποίες θα ελέγχει το αρμόδιο Υπουργείο ή οι υπηρεσίες του. Έλεγχο, προδιαγραφές, παρακολούθηση, υποστήριξη. Αυτό χρειαζόμαστε.

Θα ήθελα να σας πω κλείνοντας ότι η επίσκεψή μου στη Σύρο ήταν μια ευκαιρία να δω ανθρώπους που αγαπάνε αυτό που κάνουν. Είδα τη «Στέγη», η οποία βεβαίως δεν έχει νυκτερινή φιλοξενία και κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να υπάρχει, και ελπίζω στο μέλλον να δημιουργηθεί και ένας ξενώνας νυκτερινής διαβίωσης για κάποια παιδιά που για λίγο καιρό χρειάζεται να απομακρυνθούν από το σπίτι τους. Όμως η «Στέγη» όπως λειτουργεί πραγματικά είναι ένας χώρος με στελέχη που παθιάζονται και αγαπούν τη δουλειά τους, με εθελοντές που έρχονται από την ψυχή τους να προσφέρουν ένα κομμάτι του ελεύθερου χρόνου τους, θα συναντήσεις όπως συνάντησα και εγώ χαρούμενα παιδιά, παιδιά που ξαναέρχονται, ξαναπερνούν. Έρχονται όχι επειδή έχουν υποχρέωση αλλά για να σε δουν και να σου πουν αυτός ο χώρος σημαίνει κάτι για μένα. Χρειαζόμαστε τέτοιους χώρους στην κοινωνία μας που σηματοδοτούν το νοιάξιμό μας για τον άλλο. Που σηματοδοτούν ότι δεν έχουμε χάσει τους δεσμούς μας, έχουμε ακόμα ενδιαφέρον, έχουμε ακόμα ελπίδα τους αδυνάτους να τους κάνουμε δυνατούς.

Ιάκωβος Φαρσεδάκης, Ομ. Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Εδώ και πολλά χρόνια υπήρξε μια έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης η οποία ανέφερε την αποτελεσματικότητα της πολιτειακής παρέμβασης σχετικά με την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων. Εκεί φάνηκε η πολύ μεγάλη σημασία των κάθε λογής μέτρων πρόληψης σε σχέση με τα όποια μέτρα καταστολής. Εξ ου και το δίδαγμα είναι ότι σε αυτό τον τομέα της πρόληψης θα πρέπει κυρίως να στραφούμε.

Ποια είναι αυτά τα παιδιά που λέμε ότι βρίσκονται σε κίνδυνο; Η UNICEF έχει τώρα φτιάξει τρεις βασικές κατηγορίες. Είναι τα παιδιά που βρίσκονται σε υψηλό κίνδυνο, τα παιδιά που βρίσκονται στο δρόμο, και τα παιδιά του δρόμου.

Τα παιδιά που βρίσκονται σε υψηλό κίνδυνο είναι παιδιά τα οποία υφίστανται κάθε λογής καταναγκασμούς, ιδιαίτερα καταναγκασμούς και προσβολές οι οποίες δεν είναι εμφανείς. Η κάθε λογής π.χ. προσβολές του περιβάλλοντος που βλάπτουν όλους μας, έχουν δείξει οι έρευνες των ειδικών ότι προσβάλλουν ιδιαίτερα τα παιδιά, και τα μικρά παιδιά, και μέσα στο σπίτι τους ακόμα, και έξω από αυτό. Η κ. Μαραγκοπούλου έχει κατ' επανάληψη ασχοληθεί, έφτασε και στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στο Στρασβούργο η υπόθεση για τις προσβολές του περιβάλλοντος από τη ΔΕΗ που μας ταλαιπωρεί αυτές τις μέρες στην Πτολεμαίδα. Όπου οι παιδίατροι εδώ και πολλά χρόνια έχουν κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου για τις παθήσεις που εμφανίζουν τα παιδιά λόγω της μόλυνσης του περιβάλλοντος. Υπάρχουν τα παιδιά των πολεμικών συγκρούσεων που δεν πρέπει να τα ξεχνάμε. Υπάρχουν 27.000 παιδιά κάθε μέρα στον κόσμο κατά τους Διεθνείς Οργανισμούς που πεθαίνουν κάτω από την ηλικία των 5 ετών, ενώ θα μπορούσαν να έχουν σωθεί. Αυτά είναι παιδιά υψηλού κινδύνου. Και άλλες κατηγορίες.

Τα παιδιά στο δρόμο είναι τα παιδιά που από τις ίδιες τις οικογένειές τους ή από εκμεταλλευτές στέλνονται στο δρόμο για να ζητιανέψουν, να κλέψουν, να κάνουν οτιδήποτε. Παιδιά που παραμελούνται, που υφίστανται βία σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική, μέσα στο ίδιο τους το σπίτι. Αυτά τα παιδιά, τα σημερινά θύματα δηλαδή, εάν δεν υπάρξει παρέμβαση, σε λίγο θα μεταπέσουν στην κατηγορία των ανηλίκων παραβατών του νόμου. Και βέβαια τότε η επιστροφή είναι πολύ πιο δύσκολη. Είναι πάρα πολλά αυτά τα παιδιά. Μια τελευταία Γαλλική στατιστική με την ευκαιρία της ψήφισης δύο σημαντικών νόμων, έναν για την παιδική προστασία και έναν για την παραβατικότητα ανηλίκων, δείχνει ότι 250.000 παιδιά είναι υπό την προστασία του Κράτους αυτή τη στιγμή στη Γαλλία, το 1,8% δηλαδή του πληθυσμού των παιδιών συνολικά σε αυτή τη χώρα. Αντίστοιχα είναι και σε άλλες χώρες. Βεβαίως ο σκοτεινός αριθμός είναι πολύ μεγάλος. Και πολύ σωστά ο Συνήγορος του Παιδιού προσπαθεί ανιχνεύοντας τις περιπτώσεις έστω και εμμέσως της

παραμέλησης, της κακομεταχείρισης κλπ. των παιδιών, να μειώσει αυτό το σκοτεινό αριθμό προκειμένου να γίνουν εγκαίρως οι αναγκαίες παρεμβάσεις. Η Πολιτεία είναι υποχρεωμένη να κάνει ανθρώπους αυτά τα παιδιά, να τα εκπολιτίσει και να τους παράσχει όλα όσα χρειάζονται προκειμένου να αποκτήσουν μια θέση στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας. Όμως οι ελλείψεις υπάρχουν. Στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων οι οργανικές θέσεις είναι 150 από τότε που αυτή η Υπηρεσία συστάθηκε πριν από τόσα χρόνια, ενώ βέβαια ο αριθμός των ανηλίκων παραβατών του νόμου δεν συγκρίνεται με τους σημερινούς αριθμούς. Και πολλές από αυτές τις θέσεις είναι κενές.

Οι παράγοντες βέβαια οι οποίοι δημιουργούν αυτή την κατάσταση είναι πάρα πολλοί και αλληλεπιδρούν δυναμικά. Βεβαίως πρώτα απ' όλα είναι η οικογένεια. Υπάρχουν παράγοντες που αφορούν και το σχολείο και το σχολικό περιβάλλον και την ατμόσφαιρα του σχολείου. Ο δάσκαλος μπορεί να διαπιστώσει μια αταξία του παιδιού η οποία δεν είναι τυχαία, μπορεί να μην το συνειδητοποιεί το ίδιο αλλά όταν ατακτεί το παιδί το κάνει για να το προσέξουν, γιατί έχει πρόβλημα. Μπορεί πριν πάει στο σχολείο να παρέστη μάρτυρας άσκησης βίας είτε κατά της μητέρας του είτε και το ίδιο να υπέστη βία στο σπίτι. Το μυαλό του δεν είναι σε αυτά που λέει ο δάσκαλος. Και αν ο δάσκαλός, που κατά κάποιο τρόπο επικουρεί το φυσικό παιδαγωγό που είναι ο γονιός δεν καλύπτει τα κενά και δεν έχει και τη στήριξη την οποία χρειάζεται, τότε η αντιμετώπιση δεν είναι η κατάλληλη. Ακόμη χειρότερα εάν φτάσουμε σε τιμωρίες, γιατί θα είναι και απρόσεκτο, γιατί δεν θα έχει διαβάσει, και φτάσουμε κάποια στιγμή και σε αποβολές, το επόμενο βήμα είναι το σκισμαρχείο και ο δρόμος. Και εκεί στο δρόμο υπάρχουν και άλλα παιδιά μεγαλύτερα που θα φροντίσουν να μιήσουν τα νεότερα και έτσι συνεχίζεται αυτός ο φαύλος κύκλος και δεν λήγει ποτέ. Η παρέμβαση λοιπόν είναι αναγκαία και θα πρέπει να είναι η κατάλληλη. Αυτό σημαίνει ανθρώπους οι οποίοι κατά τρόπο ιεραποστολικό αφιερώνονται σ' αυτό και βεβαίως γνωρίζουν το τι πρέπει να κάνουν. Δεν αρκεί να έχουν αυτό το ζήλο, αυτό είναι το πρώτο, αλλά θα πρέπει να γνωρίζουν και τι να κάνουν και γι' αυτό χρειάζονται πάρα πολλά πράγματα σχετικά με την εκπαίδευση και την επιμόρφωση που δεν υπάρχουν επίσης. Το πρόβλημα των γονέων βέβαια είναι το πιο σημαντικό.

Ξανάρχομαι στο Συμβούλιο της Ευρώπης για να θυμίσω ότι υπήρξε στο παρελθόν ένα Εγκληματολογικό Συμπόσιο που αφορούσε ακριβώς αυτά τα θέματα. Εκεί είχαν γίνει σοβαρές προτάσεις σχετικά με το τι είδους παρεμβάσεις θα πρέπει να γίνονται. Για να μείνουμε πρώτα απ' όλα στις δικαστικές παρεμβάσεις, χρειάζεται η λήψη κυρίως μέτρων προστασίας και όχι ποινικών μέτρων, διότι το πέρασμα από τα κλειστά ιδρύματα δεν προσοδιάζει στη φύση του παιδιού,

και από κει και πέρα λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών και της υποκουλούρας αυτών των ιδρυμάτων έχει ως αποτέλεσμα όχι τη βελτίωση αλλά τη χειροτέρευση του παιδιού, τη δημιουργία συνδέσμων γνωριμιών και την εκμάθηση άλλων πραγμάτων και όχι αυτών που θα έπρεπε να ξέρει ένα παιδί της ηλικίας του.

Υπάρχουν βέβαια κοινωνικές παρεμβάσεις, όπου εκεί θα πρέπει να ενεργοποιηθεί η κοινωνία των πολιτών σε πολλά επίπεδα και βέβαια με τη δημιουργία ταυτόχρονα από την Πολιτεία ειδικών υπηρεσιών προστασίας της νεότητας. Κλασικό παράδειγμα αυτό που δημιουργήθηκε πριν 30 χρόνια στο Κεμπέκ του Καναδά αλλά που έχει έρθει πλέον και στην Ευρώπη εδώ και πολλά χρόνια. Συνδυασμένες παρεμβάσεις, συντονισμένες, δίκτυα υπηρεσιών δηλαδή όπου ο Επιμελητής Ανηλίκων, ο Γιατρός ή ο Παιδίατρος που διαπιστώνει την παραμέληση ή την κακομεταχείριση, ο δάσκαλος που βλέπει μια τέτοια περίπτωση θα μπορεί να παραπέμψει όχι μόνο το παιδί αλλά και την οικογένειά του. Και βέβαια το πρόβλημα δυστυχώς είναι με τις οικογένειες πολλών από αυτά τα παιδιά που δεν συνεργάζονται. Και όταν δεν υπάρχει συνεργασία της οικογένειας υπάρχει πρόβλημα. Βέβαια έχουν εφευρεθεί άλλοι θεσμοί υποκατάστατα της οικογένειας, τίποτε όμως δεν αντικαθιστά την πραγματική οικογένεια εφ' όσον αυτή λειτουργεί όπως πρέπει. Η Σουηδική στατιστική που είναι από τις πιο έγκυρες λέει ότι για την άσκηση φυσικής βίας δυστυχώς και οι μητέρες δεν είναι απύσες. Στα 100 παιδιά τα οποία υφίστανται τέτοιες φυσικές προσβολές και άσκηση φυσικής βίας τα 34 υφίστανται από το φυσικό τους πατέρα, τα 30 από τη μητέρα τους, τα 17 από τον πατριό τους και το υπόλοιπο και από τους δύο, είτε μητέρα και πατέρα είτε μητέρα και πατριό. Πρέπει και οι γονείς οι ίδιοι κατά κάποιο τρόπο να είναι ώριμοι προκειμένου να αναθρέψουν τα παιδιά τους όπως πρέπει. Αλλά υπάρχουν ένα σωρό άλλοι κοινωνικοοικονομικοί και πολιτισμικοί παράγοντες οι οποίοι πάντοτε θα οδηγούν στην ύπαρξη ελλειμμάτων σε αυτό το χώρο και αυτό θα πρέπει να καλύψει και η Πολιτεία αλλά και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλοι φορείς οι οποίοι όμως θα πρέπει συντονισμένα να δρουν. Πιστεύω ότι αυτό πρέπει να είναι το κυριότερο μήνυμα, η συντονισμένη δράση. Και όταν δεν υπάρχει συντονισμός και οι δράσεις είναι αλλοπρόσαλλες δημιουργείται σύγχυση στο παιδί το οποίο υφίσταται ενδεχομένως τους αντίκτυπους από αυτές τις πολλαπλές δράσεις και δεν μπορεί να καταλάβει την έννοια του κανόνα και ποιο είναι το σωστό και ποιο είναι το λάθος. Είναι πολύ καλύτερα να υφίσταται μόνο τελικά την παρέμβαση ενός παρά πολλών ασυντόνιστων μεταξύ τους.

Ως παράδειγμα ανέφερα λίγο πριν τους δύο τελευταίους γαλλικούς νόμους του 2007, όπου εκεί, και έτσι πρέπει να γίνεται για κάθε νόμο, έχουνε εκδώσει πέντε οδηγούς δράσης για την υλοποίηση αυτών των νόμων για την παιδι-

κή προστασία.. Και μάλιστα εκτεταμένους οδηγούς, 100 σελίδων ο καθ' ένας. Οι οδηγοί αυτοί δίνουνε αφ' ενός μια ενημέρωση στους δημόσιους λειτουργούς και στις μη κρατικές υπηρεσίες που ενεργοποιούνται για το τι πρέπει να κάνουν, σε ποιές περιπτώσεις και σε ποια χρονική στιγμή πρέπει να παρέμβουν, πότε να απέχουν από παρέμβαση, σε ποιους να απευθύνονται, που είναι βασικό. Αυτό γίνεται ακόμη και τηλεφωνικά, γιατί υπάρχει γραμμή, το 119, για οποιοδήποτε παιδί που βρίσκεται σε κίνδυνο. Η τάση πάντως είναι της ενίσχυσης των περιφερειών, να μην είναι όλα αυτά κεντρικά. Υπάρχει έντονη πλέον η ανάγκη αποκέντρωσης. Υπάρχει ακόμη η τάση να καθιστούμε υπεύθυνους τους γονείς για τα παιδιά τους, και υπάρχουν υπηρεσίες οι οποίες αναλαμβάνουν να χορηγούν τα όποια οικονομικά βοηθήματα είναι υποχρεωμένο το κράτος να δίνει σε οικογένειες οι οποίες βρίσκονται στο όριο της ανέχειας, γιατί από τις κατηγορίες αυτές στρατολογούνται πάρα πολλά παιδιά και γίνονται παραβατικά. Εφ' όσον οι οικογένειες δεν μπορούν να διαχειριστούν καλά τα οικονομικά, διότι υπάρχουν δυστυχώς οικογένειες που αποτελούνται από άτομα ψυχασθενή ή αλκοολικά ή τοξικοεξαρτημένα, τους ορίζεται και κάποιο είδος επιτρόπου, ο οποίος αναλαμβάνει αυτή τη διαχείριση. Δεν είναι δυνατόν βεβαίως από τη μια μέρα στην άλλη να λυθούν αυτά τα προβλήματα, υπάρχουνε μακροπρόθεσμοι στόχοι, βραχυπρόθεσμοι, μεσοπρόθεσμοι, αλλά υπάρχει μια κλιμάκωση αυτών των παρεμβάσεων προκειμένου κάποια στιγμή να φτάσουμε σε ένα ανεκτό επίπεδο.

Βεβαίως στην Ευρώπη και στις περισσότερες από τις λεγόμενες ανεπτυγμένες χώρες δεν υπάρχει οικογένεια σαν αυτή που υπάρχει ακόμα στη χώρα μας. Ξέρετε ότι έχουμε φτάσει στη λεγόμενη *famille recompose*, δηλαδή στην οικογένεια όπου υπάρχει το ζεύγος και κάθονται στο τραπέζι άλλα πέντε ή έξι παιδιά που το καθ' ένα απ' αυτά προέρχεται από προηγούμενη ένωση νόμιμη ή μη νόμιμη του ενός και του άλλου από τα μέλη του ζεύγους. Αλλά πάντως δεν έχουμε φτάσει ακόμη στο σημείο της Αμερικής η οποία είναι η μόνη που δεν έχει ακόμη κυρώσει τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού παρ' ότι την υπέγραψε. Και αυτή τη στιγμή εκτός από τις θανατικές εκτελέσεις παιδιών άνω των 16 ετών, διατηρεί στις φυλακές της για ισόβια κάθειρξη 2.350 ανήλικους, όταν σε όλο τον κόσμο εκτός ΗΠΑ υπάρχουνε 25 ανήλικοι καταδικασμένοι σε ισόβια κάθειρξη. Και γι' αυτό εμείς που ακόμα έχουμε χαμηλή σχετικά παραβατικότητα, (χωρίς να σημαίνει ότι δεν έχουμε πολλά παιδιά σε κίνδυνο, τώρα ιδίως με τα παιδιά των μεταναστών), θα πρέπει εγκαίρως να λάβουμε όποια μέτρα χρειάζονται, και υπάρχουν ειδικοί να τα συστήσουνε, υπάρχουν και τα διεθνή πρότυπα, προκειμένου να μη φτάσουμε στο σημείο όπου δεν υπάρχει επιστροφή.

Ειρήνη Φερέτη, Κοινωνιολόγος-Εγκληματολόγος, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού

Η οικογένεια αποτελεί κατά κανόνα το καταφύγιο των παιδιών στη διαδικασία της ανάπτυξης, της κοινωνικοποίησης και των νέων εμπειριών που αποκτούν καθημερινά στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον.

Για κάποια παιδιά, όπως ήδη επισημάνθηκε, αυτό δεν ισχύει. Μεγαλώνουν χωρίς φροντίδα, χωρίς στοργή, χωρίς επίβλεψη, αντιμέτωπα με πληθώρα κοινωνικών προβλημάτων κάτω από αντίξοες συνθήκες, με αποτέλεσμα να γίνονται βίαια, επιθετικά, να μην πηγαίνουν σχολείο, να εμπλέκονται σε παράνομες δραστηριότητες, να εκδηλώνουν αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές, να αποκτούν βλαβερές συνήθειες και με μαθηματική ακρίβεια να οδηγούνται σε νέες μορφές θυματοποίησης και εκμετάλλευσης.

Η σκληρή αυτή πραγματικότητα μπορεί να σφραγίσει ανεξίτηλα τη ζωή τους οδηγώντας τα στο «περιθώριο» χωρίς δυνατότητα διαφυγής.

Αυτά είναι τα παιδιά τα οποία το σύστημα παιδικής προστασίας, ουσιαστικά **αδυνατεί** να «προστατεύσει» και έτσι αφήνονται στην οδυνηρή πορεία τους μέχρι να έρθουν αντιμέτωποι, όπως είπε ο καθηγητής κ. Φαρσεδάκης, με το νόμο και τα μέτρα καταστολής.

Το κίνημα «παιδικής προστασίας», η ιδεολογία και η φιλοσοφία που το διέπουν διαχρονικά, ήταν πάντα στον αντίποδα μιας φεμινιστικής θεώρησης των πραγμάτων. Η γενική τάση ήταν να κατηγορείται, να ενοχοποιείται η «άνικανη» μάνα που δεν είχε τις δεξιότητες και την ικανότητα να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις της και να μεγαλώσει «σωστά» τα παιδιά της.

Η συνήθης ανάλυση προσέγγιζε, και ακόμα προσεγγίζει - και γι' αυτό θα μιλήσω σε ενεστώτα χρόνο - τις γυναίκες ως χρήστες του προνοιακού συστήματος κατηγορώντας τις για ανεπάρκεια σε σχέση με προβλήματα και καταστάσεις που είναι πέρα από τις δυνάμεις τους και αδυνατούν να ελέγξουν. Εδώ, αναφέρομαι σε θέματα όπως : 1) σοβαρή οικονομική στέρηση 2) τη διαφορετική θέση της γυναίκας - όσα βήματα προόδου και αν έχουν γίνει στις δυτικές κοινωνίες - στην αγορά εργασίας. 3) τις εμπειρίες ζωής από τον σύντροφο, το μεγάλο κεφάλαιο της βίας κατά των γυναικών (γνωρίζουμε ότι 1 στις 4 γυναίκες έχει υπάρξει θύμα κακοποίησης) και 4) την αδιάκοπη παροχή φροντίδας προς τους άλλους, μικρούς και μεγάλους, μέσα στις οικογένειες αποκλειστικά από τις γυναίκες. Η γνωστή διπλή και τριπλή βάρδια των γυναικών.

Το γυναικείο κίνημα ανέδειξε θέματα όπως η κακοποίηση της γυναίκας από το σύντροφό της, ένα μείζον ζήτημα που εξακολουθεί να αντιμετωπίζεται ως ένα πρόβλημα ανεξάρτητο από την συνολική εκτίμηση της οικογένειας και της φροντίδας των παιδιών.

Τα στοιχεία όμως δείχνουν ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας, όταν οι μητέρες βρίσκονται σε κίνδυνο να θυματοποιηθούν, τα παιδιά τους κιν-

δυνεύουν εξ ίσου. Η ενδυνάμωση της θέσης και του ρόλου της γυναίκας αποτελεί ασπίδα προστασίας για τα παιδιά.

Σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (2005) 4 παιδιά κάτω των 14 ετών χάνουν τη ζωή τους κάθε μέρα ως θύματα κακοποίησης στον Ευρωπαϊκό χώρο, αυτό σημαίνει ότι πάνω από 1300 παιδιά πεθαίνουν κάθε χρόνο από αυτή τη συγκεκριμένη μορφή βίας..

Οι αριθμοί αυτοί φυσικά είναι η κορυφή του παγόβουνου, δεδομένου ότι, για κάθε παιδί που πεθαίνει, χιλιάδες παιδιά υποφέρουν σιωπηλά μια χρόνια και βάνουσι κακομεταχείριση στο σώμα και την ψυχή τους για την οποία πληρώνουν ένα ακριβό τίμημα σε όλη τους τη ζωή, ενώ η κοινωνία πληρώνει το δικό της με αυτοκτονίες, κατάθλιψη, χρήση ουσιών, αλκοόλ, παραβατικότητα και βία.

Μια φεμινιστική προσέγγιση αποκάλυπτει, πρόσθετα, πως η σκληρή και απλήρωτη εργασία / φροντίδα των γυναικών μέσα στο σπίτι για το σύνολο των μελών της οικογένειας έχει επιτρέψει στο σύστημα παιδικής προστασίας να υπολείπεται τραγικά από τις υπάρχουσες και συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες.

Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, λοιπόν, οφείλει να περιλαμβάνει τη διάσταση του κοινωνικού πλαισίου, των ανισοτήτων και των κοινωνικών αντιλήψεων μέσα στο οποίο υπάρχουν

τα προβλήματα και να μην επικεντρώνεται σε ατομικές και αποσπασματικές ερμηνείες για την πλημμελή ή ανεπαρκή φροντίδα των παιδιών.

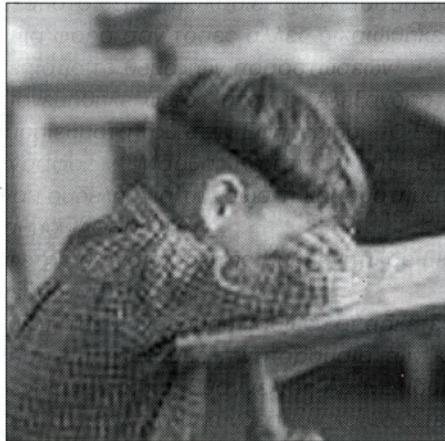
Μια φεμινιστική προσέγγιση της παιδικής προστασίας μπορεί να αναδείξει τους βασικούς διαχωρισμούς ανάμεσα στην καταστολή, την τιμωρία, τη σύλληψη / εγκλεισμό ενός παιδιού, από τη μια πλευρά, και την στήριξη της οικογένειας στο σύνολό της, από την άλλη, ανάμεσα στην παραβατικότητα των ανηλίκων και τις πραγματικές ανάγκες τους που κρύβονται πίσω από αυτή τη συμπεριφορά.

Μια φεμινιστική προσέγγιση μας δίνει τη δυνατότητα να εστιάσουμε στις ειδικές δομές και υπηρεσίες που πρέπει να υπάρχουν και να τοποθετήσουμε την παροχή στήριξης και βοήθειας σε όσους τη χρειάζονται στην κορυφή, ως κύρια προτεραιότητα.

Αναφορές, καταγγελίες, αναζήτηση των ανηλίκων δραστην της παρεκκλίνουσας/αντικοινωνικής συμπεριφοράς αποτελούν ζητήματα δευτερεύουσας σημασίας. Η ουσία βρίσκεται τελικά στο πόσο πραγματικά θέλουμε να επενδύσουμε για να εξασφαλίσουμε ότι δεν θα υπάρχουν παιδιά στη χώρα μας που ζουν στο περιθώριο, κοινωνικά αποκλεισμένα. Είναι ανάγκη, μακροπρόθεσμα να στοχεύουμε σε λύσεις κοινωνικές και όχι ατομικές.

Η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) παρέχει πλήρεις οδηγίες προς τις κυβερνήσεις για να βελτιώσουν το επίπεδο προστασίας και ευημερίας των παιδιών με άξονα 4 βασικές αρχές :

Την αρχή της μη διάκρισης για όλα τα παιδιά - δεν υπάρχουν παιδιά πρώτης και δεύτερης κατηγορίας,

(άρθρο 2). Την αρχή που καθορίζει το συμφέρον του παιδιού ως μέγιστη προτεραιότητα (άρθρο 3). Την αρχή του σεβασμού της γνώμης του παιδιού και το δικαίωμα συμμετοχής του – μια αρχή που επιβεβαιώνει ότι τα παιδιά δεν είναι παθητικοί αποδέκτες αλλά συνεισφέρουν ενεργά στις αποφάσεις που τα αφορούν (άρθρα 12-15). Την αρχή του δικαιώματος κάθε παιδιού στην επιβίωση και στην καλύτερη δυνατή ανάπτυξη μέσα από την ολοκλήρωση των αναγκών του που αφορούν την υγεία, τη διατροφή, τη μόρφωση και την υποστήριξη της ατομικής και κοινωνικής του ανάπτυξης συνολικά. (άρθρο 6)

Έτσι δεν είναι σημαντικός μόνο ο οικονομικός παράγων της καταπολέμησης της φτώχειας αλλά και το οικογενειακό και ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνει ένα παιδί. Και εδώ αναδύονται ζητήματα όπως: ποια είναι η ιδανική μορφή φροντίδας για τα παιδιά, ποιος μπορεί να την παρέχει και πώς διαμορφώνεται μια πολιτική που ενσωματώνει την ευημερία των παιδιών.

Η κοινωνική ενσωμάτωση των παιδιών σε κίνδυνο, σε αντιδιαστολή με τον κοινωνικό αποκλεισμό τους, αναγνωρίζει ότι δεν αρκεί να δώσει κανείς στα κοινωνικά αποκλεισμένα παιδιά τα ίδια δικαιώματα που απολαμβάνουν όσα παιδιά δεν είναι κοινωνικά αποκλεισμένα αλλά απαιτεί να υιοθετήσουμε μια νέα αντίληψη ότι οι υπάρχουσες δομές, οι θεσμοί, οι πολιτισμικές αξίες και πρακτικές πρέπει να αναθεωρηθούν για να αγκαλιάσουν όλα τα παιδιά, χωρίς διακρίσεις.

Ένα παράδειγμα κοινωνικού αποκλεισμού είναι η εξορισμού αντίληψη της μονογονεϊκής οικογένειας, κυρίως μητέρα με ένα ή περισσότερα παιδιά, ως προβληματική για την ανατροφή των παιδιών.

Στις δεκαετίες του '70 και '80 πολλές δυτικές κοινωνίες κατέγραφαν υψηλά ποσοστά παιδικής φτώχειας και παραμέλησης. Οι κοινωνικοί αναλυτές το απέδιδαν στην ανεργία, σε περιορισμούς των κοινωνικών προγραμμάτων, στη διάλυση της πυρηνικής οικογένειας και την αύξηση των μονογονεϊκών οικογενειών.

Μελέτες έχουν αποδείξει ότι αυτό δεν ευσταθεί. Για παράδειγμα, τα αίτια της παιδικής φτώχειας, και όσων συχνά αυτή συνεπάγεται, βρίσκονται στις ανισότητες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στο χώρο της εργασίας, στην άνιση αμοιβή, στην έλλειψη στήριξης, από την πολιτεία,

της γονικής φροντίδας και στη διαδεδομένη απροθυμία και αδιαφορία των ανδρών να καταβάλουν την διατροφή μετά το διαζύγιο. Αυτά τα φαινόμενα οδηγούν τις μητέρες και κατ' επέκταση και τα παιδιά σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Είναι πλέον ευρύτατα αποδεκτό στην επιστημονική κοινότητα ότι η πρόληψη της παραβατικότητας γίνεται πιο αποτελεσματική όσο απομακρύνεται από το τιμωρητικό μοντέλο. Πρόσθετα δε, η πρόληψη είναι πολύ πιο οικονομική. Για παράδειγμα, στο χώρο της ενδοοικογενειακής βίας, έχει εκτιμηθεί στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο ότι το κόστος της πρόληψης συγκριτικά με αυτό της αντιμετώπισης είναι το 1/20.

Με γνώμονα την βελτίωση της θέσης και του ρόλου της γυναίκας, την ουσιαστική συμμετοχή του πατέρα στο μέγιστο των παιδιών και την προαγωγή ενός κλίματος κοινωνικής αλληλεγγύης με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων, ο Σ.Δ.Γ. βραβεύει μια ξεχωριστή προσπάθεια. Η «Στέγη» στη Σύρο αγωνίζεται για τη στήριξη και κοινωνική επανένταξη παιδιών που μεγαλώνουν χωρίς φροντίδα, χωρίς στοργή αντιμετώπιση με πληθώρα κοινωνικών προβλημάτων σε αντίθετες συνθήκες που τα οδηγούν σε παράνομες δραστηριότητες, αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές και συνήθειες, σε περαιτέρω θυματοποίηση και εκμετάλλευση και ... τελικά στο «περιθώριο».

Για τα παιδιά σε κίνδυνο, μόνο η έγκαιρη παρέμβαση που θα επουλώσει στο χρόνο τα τραύματα, το κενό, την έλλειψη προσανατολισμού και στόχων στη ζωή αυτών των παιδιών μπορεί να αναστρέψει μια προδιαγραμμαμένη αρνητική πορεία.

Η πρόληψη της παραμέλησης, της κακοποίησης, της βίας και της εγκληματικότητας οι οποίες, με αυξητικές τάσεις, διεισδύουν στον κοινωνικό ιστό και στις καθημερινές μας σχέσεις, μπορεί να προσεγγισθεί αποτελεσματικά μέσα από μια συστηματική και πολυδιάστατη επένδυση σε μια κοινωνική πολιτική με επίκεντρο τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα και την αλληλεγγύη χωρίς διακρίσεις.

Η ανάπτυξη πρωτοβουλιών, όπως η Στέγη της Σύρου, η εφαρμογή καλών πρακτικών, η λειτουργία ανεξάρτητων αρχών και μη κυβερνητικών οργανώσεων για την προστασία παιδιών σε κίνδυνο αποτελούν πολύτιμους συμπαραστάτες στον κοινό αυτό σκοπό.

Σας ευχαριστώ

Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου

Συμπεράσματα και Επίλογος

Θα σας πω μερικά συμπεράσματα και μερικές δικές μου σκέψεις πάνω σε αυτά που ελέγχθησαν.

Οι παράγοντες οι οποίοι δημιουργούν τους κινδύνους και την κακή εξέλιξη των παιδιών είναι πολλοί. Βεβαίως αρχίζουν από το οικογενειακό περιβάλλον, το οποίο πολλές φορές εφαρμόζει εσφαλμένη αγωγή. Στο παιδί δεν πρέπει απλώς να δίνεις κανόνες, το σημαντικό δεν είναι τι λένε οι γονείς, είναι τι πράττουν. Το παιδί το γονέα σιωπηρά τον απορροφά ως μοντέλο. Και αυτό συμβαίνει και με το δάσκαλο αργότερα. Έχει τρομερή σημασία επομένως ο τρόπος συμπεριφοράς και κυρίως στοργής, και ο τρόπος με τον οποίο θα κάνεις τα παιδιά να αντιληφθούν

το καλό και το κακό από τη δική σου δράση και στάση.

Στην εφηβεία τον κυριότερο ρόλο παίζει η κοινωνία. Διότι είναι η ηλικία κατά την οποία κάθε παιδί προσπαθεί να δημιουργήσει μια αυτοτελή και ανεξάρτητη προσωπικότητα. υιοθετώντας μια πυξίδα ζωής. Απομάκρυνση επομένως από τους γονείς και προσπάθεια ένταξής του σε ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Είναι η δυσκολότερη ηλικία του ανθρώπου. Η ηλικία κατά την οποία θα αποφασίσει τι οδός θα ακολουθήσει και τι στάση ζωής. Εάν η κοινωνία του προσφέρει ως μοντέλο επιτυχίας τον πλουτισμό έξω από κάθε ηθική αξία, τι θα επιλέξει αυτό το παιδί ως πυξίδα; Το κάθε παιδί και ο κάθε άνθρωπος προσπα-

θεί να αποκτήσει μια θέση αναγνώρισης στην κοινωνία, και βλέπει ότι η αναγνώριση αποκτάται για τη μόνη και αποκλειστική αξία που δέχονται οι πάντες, τον πλουτισμό με κάθε μέσον. Τι θα υιοθετήσει; Δυστυχώς η κοινωνία στην εφηβεία, σε αυτό τον αγώνα που κάνει το παιδί, σήμερα προσφέρει το χειρότερο παράδειγμα.

Όλα αυτά γίνονται λόγω διαφόρων παραγόντων οι οποίοι θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής: Μετά κυρίως το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι παλιές αξίες είχαν καταπέσει. Μετά την αποκάλυψη των εγκλημάτων που έγιναν κατά τη διάρκεια του πολέμου ντραπήκαμε που ήμασταν άνθρωποι. Η κατάργηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εσήμανε την κατάργηση του σεβασμού του κάθε ανθρώπου ως πρώτης αξίας. Στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως έγιναν οργανωμένα εγκλήματα, στηριγμένα σε επιστημονικές δήθεν αρχές για την πλήρη εξόντωση ολόκληρων λαών ή ράτσας ή οπαδών θρησκειών και θρησκευτικών δογμάτων κλπ. Εν συνεχεία οι συνεργασθέντες στις διάφορες χώρες με τους τότε κατακτητές πλούτισαν αιφνιδίως. Οι υπόλοιποι έζησαν μεγάλη φτώχεια ενώ δημιουργήθηκε ένας εσμός ανθρώπων συνεργασθέντων με τον κατακτητή και καταργητή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που απέκτησε τόσο πλούτο ώστε να γίνει η κυρίαρχη τάξη της κοινωνίας. Πάνε λοιπόν οι αρχές και οι αξίες. Αυτός είναι ένας μεγάλος παράγων για να μη βρίσκουν οι νέοι πυξίδα ζωής.

Ακολούθησε η οργάνωση της επικοινωνίας των ανθρώπων με τρόπο που να μπορεί να εκμηδενιστεί η απόσταση. Αυτή η εξέλιξη διευκόλυνε τη δημιουργία του διεθνούς πλέον οργανωμένου εγκλήματος. Ως τότε υπήρχαν συγκεκριμένοι λόγοι οι οποίοι οδηγούσαν σε ρήξη μεταξύ συγκεκριμένων ανθρώπων και σε εγκληματική πράξη. Τώρα, με τις διεθνώς οργανωμένες μαφίες σκοτώνεις χωρίς να ξέρεις ποιούς. Είτε με τη σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών, είτε με τα ναρκωτικά, είτε με ένα σωρό άλλα διεθνώς οργανωμένα εγκλήματα, σκοτώνεις ανθρώπους χωρίς να έχεις τίποτα εναντίον τους. Και τα θύματα τώρα είναι ασυγκρίτως πολυαριθμότεροι από πριν. Η θυματοποίηση δηλαδή σήμερα έχει αποκτήσει κύκλο θυμάτων αφαντάστως μεγάλο, όσο δεν είχε φανταστεί άλλοτε ο άνθρωπος και εμείς οι εγκληματολόγοι.

Σε μία τέτοια κοινωνία όπου η βία κυριαρχεί, διότι η βία βοηθάει στο να επικρατήσεις χωρίς αξίες, οι πάντες, και ιδίως αυτοί που έχουν τα μέσα της μαζικής επικοινωνίας, προσπαθούν να κάνουν τον κόσμο και ιδίως τα παιδιά να εθιστούν στο φαινόμενο της βίας. Το φαινόμενο της βίας σήμερα κυριαρχεί στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και στη διεθνή πολιτική. Υπάρχουν πόλεμοι, υπάρχει τρομοκρατία, υπάρχει αντιτρομοκρατία οργανωμένη σε βία πολύ ευρύτερας ολκής και εμβέλειας από την ίδια την τρομοκρατία. Η αντιτρομοκρατία εξοντώνει ολόκληρες χώρες αρχίζοντας από τα παιδιά. Και η τρομοκρατία σκοτώνει και αυτή όσο μπορεί περισσότερους. Η βία μπαίνει στη ζωή του παιδιού από πολύ νωρίς, με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, με τις τηλεοράσεις. Και στη συνέχεια με το τι γίνεται στην κοινωνία, με τις δηλώσεις των αρχηγών των κρατών, με το πώς προσφεύγουν σε

πολέμους με ψεύτικες αιτιολογίες και προφάσεις. Δεν υπήρχαν στο Ιράκ όπως απεδείχθη, και το δήλωσε και ο ίδιος ο Πρόεδρος της ΗΠΑ, μέσα μαζικής εξόντωσης. Όμως γι' αυτό έγινε ο πόλεμος, και συνεχίζεται και δεν τελειώνει. Δεν υπάρχει στο Ιράν κατασκευή όπλων πυρηνικών, και αν δεν υπήρχε η υπηρεσία International Atomic Energy του ΟΗΕ στη Βιέννη η οποία να τα διαψεύσει αυτά, θα είχαμε ήδη πόλεμο στο Ιράν. Με αυτούς τους πολέμους τα 2.000 παιδιά που είναι καταδικασμένα σε ισόβια είναι τα παιδιά τα οποία ήτανε παρόντα και ζήσανε την καταστροφή και τη βία αυτών των εχθροπραξιών. Και πιθανώς και να βοηθούσανε αυτούς τους καμικάζι ή αυτούς που ρίχνανε με τα οπισθοδρομικά τους όπλα για να αμυνθούν εναντίον των πλέον τελειοποιημένων όπλων τα οποία διαθέτουν οι ισχυροί της γης. Με τη βία λοιπόν και την έλλειψη αξιών σε αυτή την κοινωνία τι περιμένουμε από τα παιδιά; Και επί πλέον υπάρχει και η φτώχεια την οποία ενισχύει η παγκοσμιοποίηση, η οποία αυξάνει την απόσταση μεταξύ πλουσίων και φτωχών ανθρώπων και λαών.

Η κατάσταση όμως, παρά τα όσα ακούσατε, δεν είναι απελπιστική. Διότι μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έχει πάλι αναχθεί σε πρώτη αξία στον κόσμο, τυπικά τουλάχιστον, και ουσιαστικά τις πρώτες 10ετίες μετά τον πόλεμο, η αξία του ανθρώπου και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Παγκόσμια Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το σοφότερο έγγραφο που συντάχθηκε τον περασμένο αιώνα, και το σοβαρότερο και χρησιμότερο, ξανατοποθέτησε τον άνθρωπο ως πρώτη αξία, και σε 30 άρθρα έδωσε στον κάθε πολίτη δικαίωμα ισότητας και σεβασμού χωρίς καμιά διάκριση. Και με βάση αυτή την Παγκόσμια Διακήρυξη ιδρύθηκαν διεθνή δικαστήρια με πρώτο το Συμβούλιο της Ευρώπης. τα οποία δικάζουν τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Και έδωσε για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας δικαίωμα στον ιδιώτη να καταγγέλλει κράτη, να καταγγέλλει την ίδια του την Κυβέρνηση, και διεθνή όργανα για να βρει το δίκιο του και το σεβασμό που του ανήκει.

Την Παγκόσμια Διακήρυξη ακολούθησαν περισσότερες από 100 διεθνείς συμβάσεις. Και όσοι εργαζόμαστε για τα δικαιώματα του ανθρώπου ήμασταν γεμάτοι ενθουσιασμό και αισιοδοξία. Διότι αυτές οι διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες είναι και δεσμευτικές, κυρίως όταν κυρώνονται από τις διάφορες χώρες, ίδρυσαν και όργανα παρακολούθησης της εφαρμογής τους. Και άλλα δικαστήρια, όχι μόνο αυτό του Συμβουλίου της Ευρώπης, και άλλα όργανα πλην των Δικαστηρίων, οιονεί δικαστικά όργανα στα οποία μπορούμε να προσφύγουμε. Είμαστε ενθουσιασμένοι γι' αυτό. Και σιγά σιγά, όταν οι ισχυροί της γης κατάλαβαν ότι με τα όπλα που έχουν και με την οικονομική τους δύναμη μπορούν να κυριαρχήσουν ίσως σε ολόκληρο τον κόσμο, τα πράγματα άρχισαν να ανατρέπονται. Άρχισαν να μην υπολογίζουν τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που αφορούν τα δικαιώματα του ανθρώπου. Να μην τους σέβονται. Πρόσφατα ζήσαμε ένα φοβερό πόλεμο κατά του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου το οποίο, παρ' όλο που οι ισχυροί

της γης το πολέμησαν με τρόπους φοβερούς, λειτουργεί σήμερα.

Εκτός από αυτό άρχισαν επίσης να γίνονται διάφορες επιτροπές δικαιωμάτων του ανθρώπου που βγαίνουν από την κάθε σύμβαση προστασίας κάποιου συγκεκριμένου δικαιώματος και μετατρέπονται σε οινεί δικαστήρια. Σήμερα μπορούμε να προσφύγουμε στην Επιτροπή κα-τά του Ρατσισμού, στην Επιτροπή για την Ισότητα των Φύλων η οποία βγήκε από Σύμβαση για την Κατάργηση των Διακρίσεων λόγω φύλου, ακόμη και κατά των αποφάσεων των δικών μας οργάνων και δικαστηρίων. Μπορούμε να προσφύγουμε σε πολλά όργανα για να ζητήσουμε σε διεθνές επίπεδο το δίκιο μας. Και αυτό είναι παρήγορο, πρέπει να το μάθουν οι πολίτες, να ξέρουν ότι υπάρχουν αυτά τα διεθνή μέσα. Να ξέρουν ότι μπορούν να καταφύγουν εκεί για να βρουν δίκιο. Και να συνειδητοποιήσουμε ότι αυτό

είναι δικαίωμά μας αλλά και καθήκον μας για να επιβληθεί ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι ισχυροί της γης το έχουν βάλει γραμμή να καταργήσουν αυτά τα δικαιώματα και τους θεσμούς και να ξεδοντιάσουν τον ΟΗΕ για να μπορούν να δρουν όπως θέλουν. Ούτε περιβάλλον να προστατευθεί, ούτε να καταργηθούν τα πυρηνικά, ούτε να περιορισθούν οι εξοπλισμοί, όλα αυτά τα έχουν απορρίψει στον ΟΗΕ. Η κατάσταση αυτή τη στιγμή είναι σε κρίσιμη καμπή. Γίνεται μια διεγκυστίνδα φοβερή μεταξύ οριστικής ανατροπής δικαιωμάτων του ανθρώπου και αντιθέτως επιβολής του σεβασμού αυτών των δικαιωμάτων. Χωρίς διακρίσεις φτωχού, πλούσιου, μετανάστη, ντόπιου, αριστερού, δεξιού, ο σεβασμός θα υπάρξει εάν κατορθώσουμε όσοι το πιστεύουμε να επαναφέρουμε το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ως υπέρτατη αξία ο άνθρωπος. Μη αφήσετε τον πλούτο να νικήσει τον άνθρωπο.

Η ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟΥ

Μετά το πέρας της συζήτησης ακολούθησε η απονομή του Βραβείου Κοινωνικής Προσφοράς «Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου». Η Πρόεδρος του ΣΔΓ κ. **Σούλα Παναρέτου** προσφώνησε τη βραβευόμενη επισημαίνοντας τη σημασία του έργου που συντελείται στη Στέγη Σύρου και συλλογικά και μέσα από την προσωπική συμβολή της κ. Κυδωνιέως Φωστέρη, και διάβασε το Πρακτικό της Συνεδρίασης του Δ.Σ. του Συνδέσμου το οποίο ανέφερε ότι η κ. Φωστέρη βραβεύεται «για την πολύχρονη και

αποτελεσματική κοινωνική προσφορά της μέσω της Εταιρίας Κοινωνικής Υποστήριξης ανηλίκων και εφήβων Σύρου «ΣΤΕΓΗ» Το Δ.Σ. εξετίμησε ιδιαίτερα τις προσπάθειες της κ. Μαρίας Κυδωνιέως Φωστέρη και της Στέγης Σύρου διότι αφορούν στην προστασία των παιδιών και λαβαίνουν χώρα στη Σύρο, δηλαδή στην περιφέρεια. Εύχεται η υποδειγματική τους δράση να βρει μιμητές γυναίκες και άνδρες σε όλη την επικράτεια όπου εντοπίζεται ανάγκη».

Το μήνυμα του Δημάρχου Ερμούπολης

Στη συνέχεια η κ. Ντίνα Σικουτρή διάβασε μήνυμα του Δημάρχου Ερμούπολης κ. Γιάννη Δεκαβάλλα ο οποίος λόγω ανειλημμένων υποχρεώσεων δεν μπόρεσε να παραστεί. Στο μήνυμά του ο κ. Δεκαβάλλας ευχαρίστησε το Σύνδεσμο και τον συνεχάρη για τη διαχρονική του δράση, και αναφέρθηκε με θερμά λόγια στη δράση της κ. Κυδωνιέως-Φωστέρη.

«Θα ήθελα να συγχαρώ την κ. Μαρία Φωστέρη η οποία ξεπερνώντας τα επαγγελματικά της καθήκοντα μετά από μια 10ετή προσπάθεια το 1996 δημιούργησε τη 'ΣΤΕΓΗ', μια αστική μη κερδοσκοπική εταιρία κοινωνικής υποστήριξης ανηλίκων και εφήβων. Σε αυτό το χώρο υπάρχει ένα επισημονικό επιτελείο που φροντίζει παιδιά με παραβατική συμπεριφορά, παιδιά από μονογονεϊκές οικογένειες, κακοποιημένα, ορφανά από τον ένα ή και τους δύο γονείς, χωρισμένων γονέων, οικονομικών μεταναστών, καθώς και τα παιδιά που διψούν να ασχοληθούν με τις ποικίλες δημιουργικές δραστηριότητες της «ΣΤΕΓΗΣ». Για τις ευαίσθητες ομάδες του πληθυσμού, όπως κακοποιημένες γυναίκες, παραμελημένα παιδιά, απροστάτευτες μητέρες, είναι ένα καταφύγιο, ένα ζεστό οικογενειακό περιβάλλον που τρέφει υλικά και πνευματικά τις υπάρξεις τους και που προσπαθεί να δώσει ανάλογες κατευθύνσεις για την προστασία τους.

Κυρία Μαρία Φωστέρη, σας ευχαριστώ για μια ακόμη φορά δημόσια σήμερα για την κοινωνική σας προσφορά. Τα ίδια συναισθήματα σας εκφράζουν γονείς και παιδιά της

τοπικής μας κοινωνίας που έχουν βρει θαλπωρή και υποστήριξη κοντά σας. Με την ενσυνείδητη δράση σας που δηλώνει μια απέραντη αγκαλιά αγάπης και ανθρωπιάς στέκεστε με υπευθυνότητα μπροστά σε κάθε άνθρωπο που σας εμπιστεύεται το πρόβλημα της ζωής του. Στο πρόσωπό σας σήμερα τιμάται η γυναίκα που έχει κάνει το επάγγελμά της λειτουργήμα και έχει αξιοποιήσει τις γνώσεις της για να προσφέρει ανιδιοτελές κοινωνικό έργο. Το 2003 η Ερμούπολη είχε ανακηρυχθεί η πιο υγιής και ασφαλής πόλη της Ελλάδας. Σε αυτό το βραβείο συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό και η εξάλειψη της παιδικής και νεανικής παραβατικότητας στην τοπική μας κοινωνία που οφείλεται και στη δική σας προσπάθεια. Με τον διαχρονικό εθελοντικό σας ρόλο προσπαθείτε να ξεριζώνετε κάθε εστία που μπορεί να αναπτυχθεί και να δημιουργήσει παραβατικές παραφυάδες. Συγχρόνως όμως σπέρνετε τη στοργή, τη συμπάραση, την επισημονική υποστήριξη για την ομαλή ένταξη των ατόμων στην κοινωνία που ζούμε.

Βοηθήσατε επίσης ώστε ο εθελοντισμός να βρει τη σωστή του έκφραση και διάσταση. Σας εύχομαι υγεία και δύναμη να συνεχίσετε την αξιόλογη δράση σας και θα βρίσκομαι όπως πάντοτε δίπλα σας με τους συνεργάτες μου για κάθε είδους υποστήριξη».

Η εκδήλωση έκλεισε με τις ευχαριστίες της κ. Φωστέρη-Κυδωνιέως προς το Σύνδεσμο, τα μέλη της Ομάδας και όλους όσους στήριξαν το έργο της.

Η Μ Ε Ρ Ι Δ Α

«Ισότητα των φύλων και καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης: Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Στις 9 Ιουνίου 2008 ο Σύνδεσμος διοργάνωσε Ημερίδα με θέμα «Ισότητα των φύλων και καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης: Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στην αίθουσα Κρασιδωτή του υπουργείου Εξωτερικών.

Η Ημερίδα ήταν το επιστέγασμα ενός προγράμματος που υλοποίησε ο Σύνδεσμος από τον Ιούλιο του 2007 έως τον Ιούνιο 2008 με θέμα την καταπολέμηση των διακρίσεων στην απασχόληση και την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης στους χώρους εργασίας.

Το Πρόγραμμα χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Υπουργείο Απασχόλησης. Αφορμή για το πρόγραμμα ήταν η ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη της οδηγίας 2002/73 για την ίση εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη, στους όρους και στις συνθήκες εργασίας η οποία εμπεριέχει και τον ορισμό της παρενόχλησης με βάση το φύλο και της σεξουαλικής παρενόχλησης (Νόμος 3488/2006).

Μεταξύ των δράσεων που υλοποίησε ο Σύνδεσμος στα πλαίσια του Προγράμματος αυτού ήταν και δύο κύκλοι ενημερωτικών συναντήσεων με ομιλητές και ομιλήτριες που προέρχονταν από τον ακαδημαϊκό χώρο, αλλά και εμπειρογνώμονες και επιστήμονες που δουλεύουν στην πράξη, στα θέματα που προαναφέραμε. Οι συμμετέχοντες ήταν εργαζόμενες/οι στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, εκπρόσωποι συνδικαλιστικών οργανώσεων και άνεργες/οι.

Στόχος μας ήταν η ενημέρωση, η μετάδοση γνώσεων, η ευαισθητοποίηση, η ανταλλαγή απόψεων και καλών πρακτικών. Τους ίδιους στόχους είχε και η Ημερίδα τα πρακτικά της οποίας θα εκδοθούν από τον Σύνδεσμο.

Ιωάννα Μαγγανάρα
Υπεύθυνη του Προγράμματος

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Χαιρετισμός και εισαγωγικές παρατηρήσεις από την **Ομ. Καθηγήτρια Αλίκη Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου**, Πρόεδρο Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΙΜΔΑ), Επίτιμη Πρόεδρο της Διεθνούς Ένωσης Γυναικών και του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

Χαιρετισμός από τη **Rosy Weiss**, Πρόεδρο της Διεθνούς Ένωσης Γυναικών

Κήρυξη έναρξης του Συνεδρίου από την **Ευγενία Τσουμάνη**, Γενική Γραμματέα Ισότητας, Υπουργείο Εσωτερικών

ΣΥΝΕΔΡΙΑ I

ΘΕΜΑ: Η προσέγγιση της Ε.Ε. στο θέμα της καταπολέμησης της παρενόχλησης/σεξουαλικής παρενόχλησης

Προεδρεύουσα: **Σούλα Παναρέτου**, Πρόεδρος του Σ.Δ.Γ.

Ομιλητές/-τριες:

- **Emilie Robert**, Εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Γενική Δ/ση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ίσων Ευκαιριών, Τμήμα «Ισότητα, Δράσεις κατά των Διακρίσεων: Νομικά Θέματα»
«Το Κοινωνικό νομικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας»
- **Γεράσιμος Ζορμπάς**, τ.στέλεχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, νομικός σύμβουλος Επιτρόπου Άνας Διαμαντοπούλου, επισκέπτης Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Λουβέν
- «Εφαρμογή στην πράξη του Ευρωπαϊκού Δικαίου σε σχέση με την σεξουαλική παρενόχληση»

Συζήτηση

ΣΥΝΕΔΡΙΑ II

ΘΕΜΑ: Νομοθετικά και άλλα μέτρα αντιμετώπισης της παρενόχλησης/σεξουαλικής παρενόχλησης από τα Κράτη Μέλη της Ε.Ε.

Προεδρεύουσα: **Μαρία Στρατηγάκη**, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου, μέλος Δ.Σ. του Σ.Δ.Γ.

Ομιλητές/-τριες:

- **Hillevi Engström**, Μέλος του Σουηδικού Κοινοβουλίου, Πρόεδρος της Επιτροπής για την αγορά εργασίας του Σουηδικού Κοινοβουλίου. Μέλος Δ.Σ. του Κυβερνητικού Συμβουλίου για θέματα Ισότητας των δύο Φύλων.
«Εφαρμογή της νομοθεσίας για τη σεξουαλική παρενόχληση. Μία εισαγωγή στην εμπειρία της Σουηδίας»
- **Catherine Le Magueresse**, μέλος Δ.Σ. «Ευρωπαϊκή Οργάνωση κατά της βίας εναντίων των γυναικών στην εργασία»
«Η σεξουαλική παρενόχληση και το Γαλλικό δίκαιο. Κριτική και προτάσεις αναθεώρησης»
- **Emmanuelle Cornuault**, Πρόεδρος «Ευρωπαϊκή Οργάνωση κατά της βίας εναντίων των γυναικών στην εργασία»
«Δράσεις πρόληψης για αλλαγή νοοτροπιών και δημιουργία μηχανισμών, οι οποίοι θα επιτρέψουν την αποκάλυψη

της σεξουαλικής βίας κατά των γυναικών και θα θέσουν τους θύτες προ των ευθυνών τους»

- **Alie Kuiper**, «Εταιρία Συμβουλευτικής και Εκπαίδευσης Bezemer & Kuiper»
- «Ανάπτυξη και εφαρμογή μιας ουσιαστικής πολιτικής για την σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία. Καλές πρακτικές, παγίδες και συμβουλές»
- **Μιχάλης Αντωνίου**, Διευθυντής Τμήματος Εργασιακών Σχέσεων και Εργατικής Νομοθεσίας της Ομοσπονδίας Εργοδοτών και Βιομηχάνων Κύπρου
«Οι δράσεις της Ομοσπονδίας Εργοδοτών και Βιομηχάνων Κύπρου για την πρόληψη και καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία»

Συζήτηση

ΣΥΝΕΔΡΙΑ III

ΘΕΜΑ: Η Ελληνική Εμπειρία

Προεδρεύουσα: **Κατερίνα Καπερναράκου**, Αντιπρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας

Ομιλητές/-τριες:

- **Σταματίνα Γιαννακούρου**, Διδάκτωρ Νομικής, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη υπεύθυνη του Κύκλου Ισότητας των Φύλων
«Η αντιμετώπιση από το Συνήγορο του Πολίτη του φαινομένου της παρενόχλησης / σεξουαλικής παρενόχλησης»
- **Σοφία Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου**, Δικηγόρος, Ανεξάρτητη εμπειρογνώμων Ευρωπαϊκής Επιτροπής
«Ισότητα των φύλων και παρενόχληση: Ελληνική νομοθεσία και εφαρμογή της»
- **Μαρία Μπίθα**, Κοινωνική Επιθεωρήτρια Εργασίας (ΣΕΠΕ)
«Ο ρόλος του ΣΕΠΕ για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας»
- **Ιωάννα Μαγγανάρα**, τ.Πρεσβευτής-Σύμβουλος, Μέλος Δ.Σ. του ΣΔΓ «Αποτελέσματα ερευνών για τη σεξουαλική παρενόχληση στην Ελλάδα»

Συζήτηση

ΣΥΝΕΔΡΙΑ IV

ΘΕΜΑ: Σεξουαλική παρενόχληση και Νέες Τεχνολογίες

Ομιλήτρια

- **Dr. Jocelynnne A. Scutt**, Λέκτορας Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου και Δικαίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Πανεπιστήμιο της Νέας Αγγλίας, τ. Επίτροπος για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων, Τασμανία, Αυστραλία, Δικαστής Ανωτάτου Δικαστηρίου Φίτζι
«Λέξεις, πράξεις και bullying στον κυβερνοχώρο. Καταπολέμηση της σεξουαλικής και σεξιστικής παρενόχλησης μέσω του νόμου και της πολιτικής»

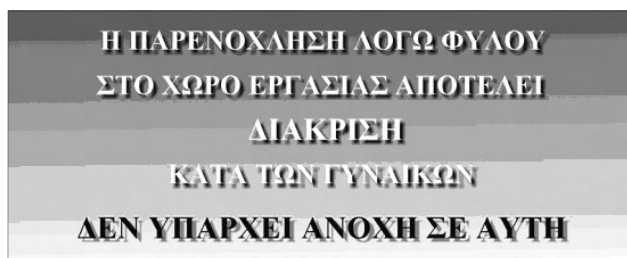
Συζήτηση

Συμπεράσματα – Λήξη Συνεδρίου

- **Ιωάννα Μαγγανάρα**, τ. Πρεσβευτής - Σύμβουλος, μέλος Δ.Σ. του ΣΔΓ

Ο τομέας ενημέρωσης και επικοινωνίας της TRAM Α.Ε. μας έδωσε τη δυνατότητα να προβάλλουμε το κάτωθι ενημερωτικό μήνυμα σχετικά με την Ημερίδα που οργανώσαμε στις 9 Ιουνίου με θέμα «Ισότητα των φύλων και καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης: Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Το μήνυμα προβλήθηκε από 19/5/08 έως 9/6/08.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΊΣΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1920

Τηλ. Επικοινωνίας: 210 3626460

Γηλ./Fax: 210 3616236

E-mail: L.women-rights@otenet.gr

52^η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΟ «ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ»

της Λιλής Κουράκου

Με πρόσκληση της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, εκπρόσωπος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας συμμετείχε ως μέλος της Εθνικής Αντιπροσωπείας στην **52 Σύνοδο της Επιτροπής του ΟΗΕ για το Καθεστώς των Γυναικών, που συνήλθε στη έδρα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη από 25/2 έως 7/3/2008**. Για τη Σύνοδο αυτή εκπρόσωπος του ΣΔΓ ορίσθηκε η Αντιπρόεδρος του Συνδέσμου κ. Λιλή Κουράκου. Επί κεφαλής της Εθνικής Αντιπροσωπείας ήταν η Γενική Γραμματέας Ισότητας κ. Ευγενία Τσουμάνη.

Η ετήσια σύνοδος αυτής της Επιτροπής, η οποία υπάγεται στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ (ECOSOC) και ασχολείται αποκλειστικά με την ισότητα των φύλων και την πρόοδο των γυναικών, αποτελεί ένα σημαντικό παγκόσμιο γεγονός, τόσο για τη διαπίστωση της κατάστασης των γυναικών σε όλο τον κόσμο, όσο και για τη δρομολόγηση πολιτικών και προτάσεων λύσεων στα προβλήματα που απασχολούν τις γυναίκες. Στις συνόδους μετέχουν εκπρόσωποι των Κρατών Μελών και των Οργανισμών του Ο. Η.Ε., καθώς και μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) από όλο τον κόσμο που είναι διαπιστευμένες στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ

Την Επιτροπή στην 52^η Σύνοδο απασχόλησε *σαν θέμα προτεραιότητας η Χρηματοδότηση πολιτικών Ισότητας των Φύλων και ενδυνάμωσης των Γυναικών*, και *σαν αναδυόμενο θέμα Οι κλιματικές αλλαγές με την οπτική του φύλου*. Η Επιτροπή επίσης εξήτασε την εφαρμογή στην πράξη των συμφωνημένων συστάσεων προηγούμενης συνόδου πάνω στο θέμα της **Ίσης συμμετοχής των Γυναικών στην πρόληψη ένοπλων συγκρούσεων, την αντιμετώπιση και επίλυση τέτοιων συγκρούσεων και την οικοδόμηση της ειρήνης μετά τις συγκρούσεις**. Ένα άλλο θέμα που συζητήθηκε στο περιθώριο της Επιτροπής ήταν αυτό της **Ίσης κατανομής των ευθυνών μεταξύ γυναικών και ανδρών, περιλαμβανομένης της παροχής φροντίδας σε συνάρτηση με τον ιό HIV/AIDS**. Επίσης, σε εφαρμογή απόφασης της Γενικής Συνέλευσης για την «εντατικοποίηση των προσπαθειών για την εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών», οργανώθηκε κοινή σύνοδος με την

Επιτροπή Στατιστικής για την εξεύρεση δεικτών για τη βία κατά των γυναικών.

Την πρώτη ημέρα της Συνόδου ο Γενικός Γραμματέας των ΗΕ κ. Ban Ki-moon εξήγγειλε μεγάλη εκστρατεία για την

εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών, διακηρύσσοντας ότι αυτή η βία δεν είναι ποτέ παραδεκτή, ποτέ συγχωρητέα, ποτέ ανεκτή. Η εκστρατεία αυτή θα συνεχιστεί μέχρι το 2015.

Σειρά παράλληλων εκδηλώσεων οργανώθηκαν εκτός επισήμου προγράμματος της Επιτροπής από τις Μόνιμες Αποστολές των κρατών μελών στον ΟΗΕ και Οργανισμούς του ΟΗΕ, καθώς και από ΜΚΟ Το πλούσιο πρόγραμμα των εκδηλώσεων αυτών έδωσε αφορμή να έρθουν στο προσκήνιο κρίσιμα ζητήματα.

Η εκπρόσωπος του ΣΔΓ στη Σύνοδο αυτή εκπροσώπησε και το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Το θέμα προτεραιότητας: Χρηματοδότηση πολιτικών Ισότητας των Φύλων και ενδυνάμωσης των Γυναικών

Τόσο σε εμπειριστατωμένη Έκθεση του Γ. Γ. του ΟΗΕ, που κυκλοφόρησε εν όψει της 52^{ης} Συνόδου της Επιτροπής, όσο και κατά τη συζήτηση του θέματος στην Ολομέλεια της Επιτροπής επισημάνθηκε η όλο και μεγαλύτερη σημασία της χρηματοδότησης των πολιτικών ισότητας. Μεταξύ άλλων τονίστηκε ότι οι κυβερνήσεις έχουν αναλάβει δεσμεύσεις για τον εντοπισμό και την κινητοποίηση κεφαλαίων από όλες τις πηγές και σημειώθηκε η ευθύνη τους για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων. Οι κυβερνήσεις πρέπει να εξετάζουν κατά πόσον οι γυναίκες επωφελούνται από τις δημόσιες δαπάνες και να προσαρμόζουν τους προϋπολογισμούς ώστε να εξασφαλίζουν ισότητα πρόσβασης στις δαπάνες του δημόσιου τομέα. Οι κυβερνήσεις πρέπει ακόμη να ενσωματώσουν την οπτική του φύλου στο σχεδιασμό, κατάρτιση, έγκριση και εκτέλεση των προϋπολογισμών ώστε να εξασφαλίζονται επαρκή κονδύλια για την υποστήριξη της ισότητας, και να δίνεται έμφαση στα οικονομικά οφέλη από την ισότητα και την ενδυνάμωση των γυναικών. Παντού υπογραμμίζεται ότι η πρόοδος των γυναικών είναι πρόοδος για όλους. η επένδυση στις γυναίκες έχει πολλαπλασιαστικό αντίκτυπο στην παραγωγικότητα, την αποτελεσματικότητα και την αιερόφο ανάπτυξη. Η Παγκόσμια Τράπεζα, στο Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων χαρακτηρίζει τη διεύρυνση των οικονομικών ευκαιριών που δίνονται στις γυναίκες ως «έξυπνη οικονομία».

Τονίστηκε ότι παρά την πάνδημη αναγνώριση του γεγονότος ότι η επένδυση στις γυναίκες αποδίδει πολλαπλάσια

οικονομικά οφέλη, δεν υπάρχει συγκεκριμένο, ορατό και μετρήσιμο αποτέλεσμα. Όταν στις γυναίκες δίνονται ευκαιρίες για μόρφωση, πρόσβαση στα μέσα, και μια θέση στην πολιτική σκηνή, όχι μόνο βελτιώνεται η ποιότητα της ζωής τους, αλλά οι οικονομίες δυναμώνουν, η μέριμνα για την υγεία βελτιώνεται, και οι πολιτικές από τις οποίες επωφελοούνται όλοι, γυναίκες άνδρες και παιδιά, έχουν προτεραιότητα. Όμως ο στόχος της ισότητας δεν διαφέρει από άλλους στόχους όπως η ειρήνη, η κλιματική αλλαγή ή η εξάλειψη της φτώχειας. Χρειάζονται και εδώ πόροι. Αφού η ισότητα και η ενδυνάμωση των γυναικών είναι ζητήματα κρίσιμα για την ανάπτυξη, τότε πρέπει να τύχουν πλήρους χρηματοδότησης.

Αν και με πιο αργό ρυθμό από ότι θα αναμενόταν σε ορισμένα θέματα, η πρόοδος των γυναικών είναι επιταχυνόμενη τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Ενώ η κύρια ευθύνη για την προώθηση των γυναικών ανήκει στο εθνικό επίπεδο, είναι φανερό ότι κάθε εθνική δράση θα είναι πιο αποτελεσματική μέσα σε ένα υποστηρικτικό διεθνές περιβάλλον. Τα Ηνωμένα Έθνη έχουν κάνει πάρα πολλά για ναβάλουν τα ζητήματα αυτά στην ημερήσια διάταξη της πολιτικής και έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν στον κόσμο ένα αξιόπιστο βήμα για να μπορέσει να τα πραγματοποιήσει.

Στην ολομέλεια της Επιτροπής και στα πλαίσια της συζήτησης για τη χρηματοδότηση των πολιτικών ισότητας των φύλων και ενδυνάμωσης των γυναικών, η Γενική Γραμματεία Ισότητας κ. Ευγενία Τσουμάνη παρουσίασε την πολιτική της Ελλάδας για την ισότητα, σύμφωνα με τις Εθνικές Προτεραιότητες Πολιτικής και αναφέρθηκε στα μέτρα και τις δράσεις της ελληνικής κυβέρνησης που στοχεύουν στην ενίσχυση της θέσης των γυναικών στην αγορά εργασίας, στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας κλπ. Η ενδιαφέρουσα αυτή παρουσίαση δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, www.isotita.gr.

Το θέμα της χρηματοδότησης όπως ήταν φυσικό αφού είχε οριστεί ως θέμα προτεραιότητας συζητήθηκε ευρύτατα και στις παράλληλες εκδηλώσεις Οργανισμών του ΟΗΕ, εκπροσώπων κρατών και ΜΚΟ Ευρύτατη βιβλιογραφία υπάρχει στο θέμα αυτό στην ιστοσελίδα Commission on the Status of Women@UN.org.

Το αναδυόμενο θέμα: Οι κλιματικές αλλαγές με την οπτική του φύλου

Έχει προ πολλού αναγνωριστεί ότι οι κλιματικές αλλαγές αποτελούν σοβαρή απειλή για την αειφόρο ανάπτυξη, με επιπτώσεις που ήδη έχουν επέλθει ή που αναμένονται στο περιβάλλον, τη γεωργία, την ενέργεια, την υγεία, την εξασφάλιση τροφίμων, την οικονομική δραστηριότητα, τους φυσικούς πόρους και πολλούς άλλους τομείς.

Στο παρελθόν δεν δόθηκε καμιά προσοχή στις διαφορετικές επιπτώσεις που έχουν οι κλιματικές αλλαγές ανάλογα με τις γεωγραφικές περιοχές, τις γενεές, τις ηλικιακές ομάδες, τις εισοδηματικές τάξεις, τα επαγγέλματα, το επίπεδο ανάπτυξης κάθε χώρας, και βεβαίως το φύλο.

Οι γυναίκες είναι πιο ευάλωτες στις κλιματικές αλλαγές

όχι γιατί είναι «φυσικά αδύνατες», αλλά γιατί σε πολλά θέματα τις καθιστούν πιο ευάλωτες οι συνθήκες στις οποίες ζουν λόγω φύλου. Π.χ. δεξιότητες που βοηθούν στην επιβίωση σε περίπτωση πλημμύρας διδάσκονται, σε ορισμένες χώρες, μόνο στα αγόρια και όχι στα κορίτσια. Ο κώδικας ένδυσης και συμπεριφοράς γυναικών σε άλλες χώρες τις εμποδίζει να κινούνται γρήγορα ή να βγαίνουν από το σπίτι χωρίς τη συνοδεία αρσενικού μέλους της οικογένειας. Ακόμη και το μείρασμα της τροφής μέσα στην οικογένεια είναι σε ορισμένες περιοχές άδικο σε βάρος των κοριτσιών

Μελέτη του London School of Economics που εξέτασε τα αποτελέσματα καταστροφών σε 141 χώρες βρήκε ότι οι διαφορές κατά φύλο σε θανάτους από φυσικές καταστροφές συνδέονται άμεσα με τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα των γυναικών, με τις γυναίκες να υπερτερούν συντριπτικά ως θύματα σε χώρες όπου δεν έχουν κατακτήσει ίσα τέτοια δικαιώματα. Η μελέτη βρήκε επίσης το αντίστροφο, ότι δηλαδή σε κοινωνίες όπου γυναίκες και άνδρες απολαμβάνουν ίσων δικαιωμάτων, οι καταστροφές σκοτώνουν ίσο αριθμό ανδρών και γυναικών.

Όμως παρ' όλα αυτά δεν έχει δοθεί στις γυναίκες η ευκαιρία να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με τις αναγκαίες αλλαγές στις στρατηγικές προσαρμογής και μείωσης των συνεπειών των κλιματικών αλλαγών σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο.

Οι κλιματικές αλλαγές και η ανισότητα των φύλων συνδέονται άμεσα. Και οι δύο αυτές συνθήκες δημιουργούν εμπόδια για τη μείωση της φτώχειας και για την ανάπτυξη. Οι κλιματικές αλλαγές κάνουν μεγαλύτερες τις υπάρχουσες ανισότητες και επιβραδύνουν την πρόοδο προς την επίτευξη της ισότητας, ενώ οι ανισότητες λόγω φύλου επιδεινώνουν τις συνέπειες των κλιματικών μεταβολών.

Σαν συμπέρασμα από τη συζήτηση του θέματος γυναίκες και κλίμα προκύπτει ότι είναι κρίσιμη η συμμετοχή γυναικών και ειδικών επί θεμάτων ισότητας στην προσπάθεια αντιμετώπισης των κλιματικών αλλαγών. Η προστασία του περιβάλλοντος χρειάζεται τις ειδικές γνώσεις, τη συνολική οπτική, την πολιτική υποστήριξη και την ενεργό συμμετοχή των γυναικών ως αναγκαίο στοιχείο της αλλαγής.

Εντυπωσιακή η συνολική εικόνα

Μια σύναξη σαν αυτή που γίνεται με αφορμή τη σύνοδο της Επιτροπής για το καθεστώς των γυναικών στον κόσμο δίνει αφορμή για να βγουν εντυπωσιακά συμπεράσματα. Το πρώτο που εντυπωσιάζει είναι ο δυναμισμός των γυναικών που μετέχουν από όλο τον κόσμο και φέρνουν μαζί τους ένα πλούτο ιδεών, καλών πρακτικών, αιτημάτων, απόψεων. Ακόμη, η πολυμορφία των απόψεων, των προτάσεων, των προβλημάτων, των λύσεων. Και βέβαια η πρόοδος που έχει επιτευχθεί σε πολλές χώρες του κόσμου όσον αφορά τα δικαιώματα των γυναικών στο στίβο της πολιτικής, στη μόρφωση, στην υγεία, στην εργασία, στην ίση κατανομή των βαρών μέσα και έξω από το σπίτι.

Από την πληθώρα των θεμάτων που συζητήθηκαν στις παράλληλες εκδηλώσεις ενδεικτικά μόνο μπορούν να αναφερθούν θέματα όπως η μη αμειβόμενη εργασία των γυναι-

Η πρωτοχρονιάτικη εκδήλωση του Σ.Δ.Γ. για το 2008

Απονομή Βραβείων σε Δημοσιογράφους

Η Πρωτοχρονιάτικη εκδήλωση του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας έγινε με μεγάλη επιτυχία και φέτος στις 30 Ιανουαρίου στο Ξενοδοχείο «Κινγκ Τζωρτζ». Είχαμε για άλλη μια φορά την ευκαιρία να δούμε ξανά καλές φίλες, να ανταλλάξουμε ευχές, και να ακούσουμε ενδιαφέρουσες ομιλίες πάνω στις τελευταίες εξελίξεις στα θέματα της ισότητας. Παρακολούθησαμε ακόμη την απονομή βραβείων σε δημοσιογράφους που στήριξαν την ισότητα στη διάρκεια του περασμένου χρόνου μέσα από τον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο και να ακούσουμε το σκεπτικό τους για την προβολή των δικαιωμάτων των γυναικών από τα ΜΜΕ. Επίσης προκηρύχθηκαν τα νέα βραβεία για το έτος 2008.

Καθώς η εκδήλωση έγινε την επαύριο της ψήφισης από τη Βουλή του νόμου για την καθιέρωση ποσοστώςσεων στις βουλευτικές εκλογές, οι κύριες ομιλίες περιστράφησαν γύρω από το θέμα αυτό. Η Πρόεδρος του ΣΔΓ κ. Σούλα Παναρέτου διάβασε επιστολή που απηύθυναν τα μέλη του Δ.Σ. του ΣΔΓ προς την Επίτιμη Πρόεδρό μας κ. Αλίκη Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου ευχαριστώντας την γιατί και στο θέμα της καθιέρωσης ποσοστώςσεων στις βουλευτικές εκλογές τέθηκε επί κεφαλής της προσπάθειας και για ακόμη μια φορά σαν τόσες άλλες δικαιώθηκε για τον αγώνα της. Η ομιλία της Επιτίμου Προέδρου κ. Μαραγκοπούλου αφορούσε επίσης το θέμα των ποσοστώςσεων.

Το Βραβείο «ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ» απονεμήθηκε φέτος στον κ. Αλέξανδρο Αυλωνίτη για τη «σωστή και συστηματική υποστήριξη της ισότητας» μέσα από τα δημοσιεύματά του στην Εφημερίδα «ΤΟ ΕΘΝΟΣ». Έπαινος για την έντυπη δημοσιογραφία απονεμήθηκε επίσης στη δημοσιογράφο κ. Μάρθα Καϊτανίδη της Εφημερίδας «ΤΑ ΝΕΑ» Το Βραβείο «ΑΥΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ» απονεμήθηκε στην κ Νίνα Γουδέλη, για τη «σωστή και συστηματική προβολή των θεμάτων ισότητας» μέσα από τις εκπομπές της στο Ραδιοφωνικό Σταθμό «ΑΘΗΝΑ 9,84».

Την απονομή των βραβείων έκανε και φέτος ο Αναπληρωτής Κυβερνητικός Εκπρόσωπος κ. Ευάγγελος Αντώναρως, που για μια ακόμη φορά ήταν μαζί μας την ημέρα αυτή.

Στην εκδήλωση παραβρέθηκαν πολλά μέλη του Συνδέσμου καθώς και αρκετές φίλες και φίλοι που πάντα τιμούν την εκδήλωσή μας αυτή. Με ιδιαίτερη ικανοποίηση σημειώνουμε την παρουσία των κοινοβουλευτικών κυριών Άννας Μπενάκη, Βάσως Παναγιώτου, Σουλβάνας Ράπτη, Ελένης Φιλίνη και Ευαγγελίας Αμανατίδου, οι οποίες και δεν παρέλειψαν σε χαιρετισμούς που απηύθυναν να αναφερθούν στη συμβολή του Συνδέσμου και ιδιαίτερα της κ. Μαραγκοπούλου στην καθιέρωση των ποσοστώςσεων στις βουλευτικές εκλογές, και να τονίσουν τη σημασία του νέου αυτού θεσμού καθώς και την άποψή τους ότι οι ποσοστώςσεις θα έπρεπε να ισχύσουν στα ψηφοδέλτια κάθε εκλογικής περιφέρειας και όχι στο σύνολο της επικράτειας, όπως τελικά διαμορφώθηκε η διάταξη του νόμου.

Με χαρά είδαμε να παρευρίσκονται στην εκδήλωση, έχοντας έρθει για το σκοπό αυτό από μακριά, την κ. Χρυσούλα Γιαταγάνη, τ. εισαγγελέα, παλιά φίλη του Συνδέσμου και βραβευμένη για την μεγάλη κοινωνική προσφορά της στο χώρο της ποινικής δικαιοσύνης, την κ. Αλεξάνδρα Μπακή, Πρόεδρο του Μορφωτικού Εκπολιτιστικού Συλλόγου Γυναικών Επαρχίας Μεσολογγίου «Η ΘΥΣΙΑ», καθώς και την κ. Αλέκα Καρυπίδου, Πρόεδρο του Συλλόγου Γυναικών Κοζάνης.

Η κ. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου κατά την ομιλία της πλαισιωμένη από την κ. και τον κ. Θεόδ. Καρζή, μέλος μαζί με τον κ. Σοφ. Χρισσομοίδη, της κριτικής επιτροπής για τη βράβευση των δημοσιογράφων, τον κ. Ευάγγ. Αντώνη, την κ. Σούλα Παναρέτου, την κ. Έλια Κολοκυθά, και την κ. Χρυσούλα Γιαταγάνη

Η βραδιά άρχισε με την εκλεκτή ηθοποιό κ. Εύα Κοταμανίδου να απαγγέλει το ποίημα της Ζωής Καρέλλη «Η Ανθρωπος». Στο τέλος αυτού του Σημειώματος παραθέτουμε ολόκληρο το ποίημα, για να το ξαναθυμηθούμε όσες και όσοι είχαμε την τύχη να το απολαύσουμε εκείνο το βράδυ από τη θαυμάσια απαγγελία της κ. Κοταμανίδου, και για να το χαρούν και οι αναγνώστριες που δεν είχαν μπορέσει να παρευρεθούν στην εκδήλωση.

Το φλουρί φέτος κέρδισε μια νεαρότατη φεμινίστρια, η δχρονη Δήμητρα Καμουλάκου, εγγονή φίλης και μέλους του Συνδέσμου.

Περιλήψεις των κύριων ομιλιών της ημέρας παραθέτουμε στη συνέχεια.

ΟΜΙΛΙΕΣ

Σούλα Παναρέτου, Πρόεδρος ΣΔΓ

Αντί άλλης ομιλίας, η Πρόεδρος κ. Σούλα Παναρέτου διάβασε την παρακάτω επιστολή που το Διοικητικό Συμβούλιο του ΣΔΓ απηύθυνε στην κ. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, ευχαριστώντας την για τη συμβολή της στον αγώνα για την καθιέρωση ποσοστώσεων στις βουλευτικές εκλογές, και όχι μόνο.

Προς την

Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου
Επίτιμο Πρόεδρο του Συνδέσμου για
τα Δικαιώματα της Γυναίκας

Αθήνα, 30 Ιανουαρίου 2008

Αγαπητή Αλίκη,

Πληροφορηθήκαμε ότι ψηφίστηκε από τη Βουλή η καθιέρωση ποσοστώσεως 1/3 από κάθε φύλο επί του αριθμού των υποψηφίων βουλευτών κάθε κόμματος στις βουλευτικές εκλογές

«στο σύνολο της Επικράτειας». Όσο και αν η ρύθμιση αυτή δεν ικανοποιεί τη δική μας επιθυμία και επιδίωξη για καθιέρωση ποσοστώσεως «σε κάθε ψηφοδέλτιο, κάθε εκλογικής περιφέρειας», η καθιέρωση ποσοστώσεως αυτή καθ' εαυτήν δεν παύει να αποτελεί ένα ακόμη βήμα στον αγώνα μας για μεγαλύτερη παρουσία γυναικών στη Βουλή.

Εμείς στο Σύνδεσμο που έχουμε την τύχη να δουλεύουμε κοντά σου, μπορούμε να ξέρουμε σε ποιο βαθμό και αυτό το βήμα έγινε με εσένα εμπνεύστρια, οδηγό και πρωτεργάτρια. Ξέρουμε ότι το βήμα αυτό ξεκινά από το Σύνταγμα του 2001, όταν με τη δική σου πρωτοβουλία, συστηματική δουλειά και επιμονή πέρασε εκεί η διάταξη για τα θετικά μέτρα προς αποκατάσταση ουσιαστικής ισότητας. Και βέβαια η δική σου και πάλι πρωτοβουλία έγινε το έναυσμα για την

προσπάθεια που κατέληξε στην τωρινή εξέλιξη. Ήταν δική σου η ιδέα, ήσουν εσύ που συντάξαες σε σχέδιο το σχετικό άρθρο και την αιτιολογική έκθεση για τη σωστή εφαρμογή της ποσοστώσεως κατά εκλογική περιφέρεια που στάλθηκε στην κυβέρνηση και σε όλες/όλους τις/τους βουλευτές, και εσύ έβαλες στη μάχη ενωμένο το γυναικείο κίνημα με 24 γυναικείες οργανώσεις να προσυπογράφουν το αίτημα για τις ποσοστώσεις.

Η μάχη σε αυτή τη φάση κερδίστηκε μόνο εν μέρει. Όμως τη σημαία δεν την υποστέλλουμε, και θα συνεχίσουμε τον αγώνα μέχρις ότου η ουσιαστική ισότητα γίνει πράξη. Και έχουμε την πεποίθηση ότι και αυτός ο αγώνας θα αποβεί νικηφόρος όπως τόσοι και τόσοι άλλοι. Οι κατακτήσεις στα πολιτικά δικαιώματα, η αναμόρφωση του οικογενειακού Δικαίου, η κατάργηση διακρίσεων σε βάρος των γυναικών.

Οι βουλευτίνες κυρίες Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη, Σουλβάνα Ράπτη, Άννα Φιλίνη και Ευαγγελία Αμανατίδου που μαζί με τη Βάσω Παπανδρέου πρωτοστάτησαν στη μάχη που έγινε στο Κοινοβούλιο κατά την ψήφιση του νόμου για τις ποσοστώσεις στις βουλευτικές εκλογές

Ένα από τα τραπέζια της αίθουσας με εκλεκτές φίλες του Συνδέσμου

Παντού σε βρίσκουμε κινητήρια δύναμη και πρωταγωνίστρια. Συνειδητοποιούμε τι σου οφείλουμε ως Ελληνίδες, και θέλουμε, αυτή την ωραία στιγμή στον αγώνα μας, να σταθούμε λίγο, να αναλογιστούμε, και να σου πούμε ένα μεγάλο ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ.

Για το Δ. Σ. του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

**Η Πρόεδρος
Σούλα Παναρέτου**

Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Επίτιμη Πρόεδρος ΣΔΓ

Η κ. Μαραγκοπούλου ανέπτυξε το θέμα «**Η πρωτοβουλία του ΣΔΓ και του ΙΜΔΑ να προβλεφθούν ποσοστώσεις στο νέο εκλογικό νόμο**». Στην εμπεριστατωμένη ομιλία της αναφέρθηκε στο ιστορικό της κατάκτησης από τις Ελληνίδες, βήμα βήμα, πολιτικών δικαιωμάτων, υπογραμμίζοντας τη σημασία της τροποποίη-

σης το 2001 του άρθρου 116 του Συντάγματος υπό διπλή έννοια, πρώτα ότι κατήγγησε «τις αποκλίσεις» από την ισότητα που η παρ. 2 επέτρεπε, δεύτερον διότι χαρακτήρισε ως συνταγματικά τα θετικά μέτρα για την προώθηση προς ουσιαστική ισότητα και επέβαλε στην πολιτεία τη μέριμνα για την απάλειψη κάθε ανισότητας που υφίσταται στην πράξη. Ο ΣΔΓ και το ΙΜΔΑ πρωτοστάτησαν το 2001 για την εισαγωγή στο Σύνταγμα των θετικών μέτρων, άμεση απόρροια της οποίας είναι και η πρόσφατη καθιέρωση ποσοστώσεων για τα δύο φύλα και στα ψηφοδέλτια των βουλευτικών εκλογών.

Η σημασία της καθιέρωσης ποσοστώσεων στις βουλευτικές εκλογές, τόνισε η κ. Μαραγκοπούλου, είναι πολύ μεγάλη. Η μεγαλύτερη συμμετοχή γυναικών στα ψηφοδέλτια την οποία θα επιφέρει η ποσόστωση του 1/3 τουλάχιστον θα συμβάλει στην άρση μύθων και προκαταλήψεων για δήθεν

απροθυμία των γυναικών να μετέχουν στις εκλογές και για δήθεν ανικανότητά τους για ορισμένα επαγγέλματα, μεταξύ των οποίων και εκείνα που συνεπάγονται ανάληψη ευθυνών για τα κοινά.

Με την ευκαιρία λοιπόν της εισαγωγής στη Βουλή προς ψήφιση του νέου Εκλογικού Νόμου, ο ΣΔΓ και το ΙΜΔΑ ανέπτυξαν την πρωτοβουλία να προτείνουν την καθιέρωση ποσοστώσεως τουλάχιστον 1/3 σε κάθε ψηφοδέλτιο κάθε πολιτικού κόμματος κάθε εκλογικής περιφέρειας. Ο Υπουργός Εσωτερικών κ. Προκόπης Παυλόπουλος απεδέχθη μεν την καθιέρωση ποσοστώσεως τουλάχιστον 1/3 υπέρ κάθε φύλου, όρισε όμως ότι η ποσόστωση αυτή θα έχει εφαρμογή επί του συνολικού αριθμού των υποψηφίων κάθε κόμματος σε ολόκληρη την Επικράτεια και όχι κάθε ψηφοδελτίου.

Ο ΣΔΓ και το ΙΜΔΑ αντιτάχθηκαν στη ρύθμιση αυτή γιατί σε περίπτωση

Η μικρούλα Δήμητρα Καμουλάκου ενώ δέχεται τα συγχαρητήρια της κ. Μαραγκοπούλου γιατί κέρδισε το φλουρί της πίτας

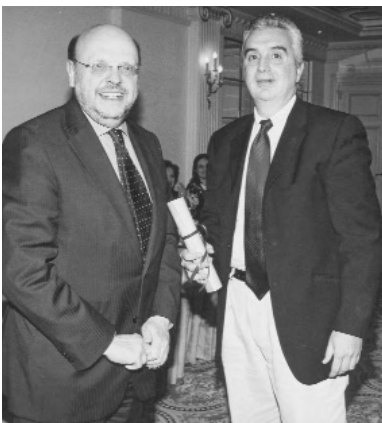
μη τήρησης της ποσόστωσης του 1/3 από κάποιο κόμμα σε κάθε περιφέρεια θα είναι πολύ δύσκολο να προβληθεί ολόκληρο το εκλογικό αποτέλεσμα όλης της Επικράτειας, αλλά και γιατί έτσι κινδυνεύουν να υποαντιπροσωπεύονται οι γυναίκες μικρών περιφερειών. Συνέταξαν έτσι τροπολογία υπέρ της εφαρμογής της ποσόστωσης σε κάθε ψηφοδέλτιο κάθε κόμματος, την οποία τροπολογία υπέβαλαν στην Κυβέρνηση, τα κόμματα και σε όλους του βουλευτές. Την τροπολογία υπέβαλαν αρμοδίως 29 βουλευτές, οι οποίες και έδωσαν μάχη υπέρ της σχετικής τροποποίησης του νομοσχεδίου. Η τροπολογία δεν έγινε τελικά δεκτή, και οι ποσοτώσεις θα εφαρμοστούν από τις επόμενες εκλογές στο σύνολο των υποψηφίων κάθε κόμματος σε ολόκληρη την Επικράτεια.

Έστω και έτσι, η κ. Μαραγκοπούλου χαιρέτησε το νέο θεσμό σαν μια σημαντική κατάκτηση των γυναικών, σαν ένα βήμα προς την ουσιαστική ισότητα, και σαν συμβολή στη δικαιότερη και δημοκρατικότερη εκπροσώπηση ολόκληρου του εκλογικού σώματος στο επόμενο Κοινοβούλιο.

Οι απόψεις της κ. Μαραγκοπούλου για το θέμα των ποσοτώσεων, καθώς και το ιστορικό όλων των προσπαθειών για τη σωστή εφαρμογή τους παρουσιάζονται στον «ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ», Τεύχος 83.

Αλέξανδρος Αυλωνίτης

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω εκ

Ο αναπλ. κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Ε. Αντώνιος απονέμει το βραβείο «Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ» στο δημοσιογράφο της εφημερίδας «ΤΟ ΕΘΝΟΣ» κ. Αλέξανδρο Αυλωνίτη

βάθους καρδιάς για αυτή τη βράβευσή. Αληθινά δεν ξέρω τι με ξάφνιασε πιο πολύ: Το γεγονός ότι κάποιοι εντόπισαν και συγκέντρωσαν όλα αυτά τα δημοσιεύματα που έθιγαν ζητήματα ισότητας των δύο φύλων, ή μήπως το ότι επιλέξατε να βραβεύσετε έναν άνδρα.

Όπως και να έχει το πράγμα και μόνο το γεγονός ότι ο ΣΔΓ επέλεξε να βραβεύσει έναν άνδρα, αποδεικνύει πόσο βαθειά αντιλαμβάνεται, αλλά και τιμά στην πράξη την ισότητα.

Από την άλλη, οι αγώνες σας για τα δικαιώματα αλλά και οι εκδηλώσεις τιμής όπως η σημερινή, βοηθούν όλους μας να θυμηθούμε ότι ευτυχώς εξακολουθεί να υπάρχει και μία άλλη πτυχή του Τύπου, ένα άλλο είδος δημοσιογραφίας και επικοινωνίας των μέσων ενημέρωσης με τον πολίτη, που μπορεί να ανταποκρίνεται σε μια υγιή κοινωνία.

Με δεδομένο ότι η δημοσιογραφική μου ενασχόληση άπτεται κυρίως του τομέα της Δικαιοσύνης-εξού και η ευαισθησία για την ισότητα, αλλά και τα εν γένει δικαιώματα-θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθώ σύντομα σε δύο θέματα της επικαιρότητας που αφορούν και τους δικούς σας αγώνες.

Ενώ η πολιτεία, με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, έδωσε το έναυσμα για να ληφθούν θετικά μέτρα υπέρ των γυναικών, τα οποία θα συνέβαλλαν στην εγκαθίδρυση μιας πραγματικής ισότητας σε όλους τους τομείς δράσης των δύο φύλων, δηλαδή τόσο στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, όσο και στα πολιτικά δικαιώματα, τα μέτρα που ελήφθησαν ήταν ανεπαρκή και μερικές φορές – παρ'όλο που κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση-άτολμα.

Η ποσόστωση που θεσπίστηκε υπέρ των γυναικών με την πρόβλεψη συμμετοχής τους τουλάχιστον κατά το 1/3 στα ψηφοδέλτια των δημοτικών και κοινοτικών εκλογών, ήταν ένα σημαντικό μέτρο που αφομοιώθηκε και από τη νομολογία των δικαστηρίων. Και όμως, ο ίδιος ο νομοθέτης άλλαξε γνώμη και μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, με την πρώτη μόλις εφαρμογή του θετικού μέτρου των ποσοτώσεων, ήλθε να τις «ψαλιδίσει». Με την μετακύλιση του ποσοστού 1/3 από τον αριθμό των υποψηφίων στον

αριθμό των εκλεγομένων γυναικών, πέτυχε στην πράξη να μειώσει σημαντικά την αναγκαία συμμετοχή των γυναικών στα ψηφοδέλτια, υποσκάπτοντας τα πρώτα θετικά μέτρα.

Πρόσφατα ψηφίστηκε στη Βουλή και ο νέος νόμος για τις βουλευτικές εκλογές, όπου για πρώτη φορά ενσωματώθηκε και εκεί διάταξη που προβλέπει την υποχρεωτική συμμετοχή των γυναικών σε ποσοστό τουλάχιστον 1/3 επί του συνόλου των υποψηφίων σε όλη την επικράτεια. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρόκειται για ένα θετικό μέτρο που κινείται κατ' αρχήν στη λογική του άρθρου 116 του Συντάγματος. Όμως δεν δόθηκε ηρέπυσα λύση. Η ποσόστωση θα έπρεπε να ανταποκρίνεται στον αριθμό των υποψηφίων σε κάθε εκλογική περιφέρεια, όπως ορθά ζητήθηκε με την πρωτοβουλία του ΣΔΓ και του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, και μετουσιώθηκε σε τροπολογία που κατέθεσαν στο Κοινοβούλιο 29 γυναίκες βουλευτές. Ο λόγος είναι προφανής. Με τη διάταξη, όπως τελικά ψηφίστηκε, δεν μπορεί να ενισχυθεί η συμμετοχή των γυναικών στην περιφέρεια-δηλαδή εκεί όπου υπάρχει η πραγματική ανάγκη-και το απαιτούμενο ποσοστό του 1/3 και η υποεκπροσώπηση στην επαρχία θα καλύπτεται με το μέσο όρο από τη σαφώς μεγαλύτερη εκπροσώπηση των γυναικών στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Κλείνοντας θα ήθελα να αφιερώσω το βραβείο με το οποίο με τιμήσατε καταρχήν σε εκείνες τις συναδέλφους μου που αποτελούν πηγή έμπνευσης στον αγώνα για τα δικαιώματα, οι οποίες με αυταπάρηση μοχθούν καθημερινά αφοσιωμένες στην υγιή μορφή της δημοσιογραφίας, στερούμενες ακόμα και την ιερή χαρά της μητρότητας. Και κατά δεύτερο λόγο, θα ήθελα να το αφιερώσω στην σιωπηρή πλειοψηφία των ανωνύμων και αφανών εκείνων συντακτών, που αποστέργουν τη δημοσιότητα, κρατούν το όνομά τους συνειδητά μακριά από τους προβολείς αποτελώντας ουσιαστικά τη σπονδυλική στήλη των μέσων ενημέρωσης, αλλά και την ελπίδα ότι με την ανώνυμη προσφορά τους θα κατορθώσει η δημοσιογραφία να γίνει ξανά λειτουργήμα.

Όσο για το ΣΔΓ εύχομαι κάθε επι-

τυχία στο αληθινά δύσκολο έργο σας, που έχει μακρύ δρόμο μπροστά του και θα έχει πραγματικά ολοκληρωθεί μόνο όταν φθάσουμε στο σημείο να δημιουργηθεί ένας αντίστοιχος σύνδεσμος για τα δικαιώματα του άνδρα.

Μάρθα Καϊτανίδη

Θα ήθελα να πω ένα ευχαριστώ

Η βραβευμένη με έπαινο δημοσιογράφος Μάρθα Καϊτανίδη της Εφημερίδας ΤΑ ΝΕΑ

για την τιμή που μου κάνατε, σε μια νέα ουσιαστικά δημοσιογράφο στο χώρο. Δεν έκανα τίποτα παραπάνω και τίποτα λιγότερο από το να ταυτιστώ με κείνες τις γυναίκες, τις γυναίκες που γνωρίζω εγώ, γυναίκες στην καθημερινή μου ζωή, γυναίκες οι οποίες πασχίζουν να συνδυάσουν δουλειά, εργασία, οικογένεια, να προσπαθούν για ένα καλύτερο αύριο για

την οικογένειά τους, για τα παιδιά τους, για το μέλλον αυτής της κοινωνίας. Ευχαριστώ πολύ.

Νίνα Γουδέλη

Πριν από δυόμισι περίπου ώρες τελείωσα την εκπομπή μου στο Ραδιόφωνο του «ΑΘΗΝΑ 984». Όταν έφευγα μου λέει ένας συνάδελφος, πώς είσαι έτσι; Του λέω, πώς είμαι; Μου λέει πού είναι η φόρμα εργασίας, γιατί είσαι ντυμένη έτσι; Του εξήγησα λοιπόν τι επρόκειτο να γίνει σε λίγο. Ξέρετε εμείς στο ραδιόφωνο δεν έχουμε τις ανάγκες της τηλεόρασης που πρέπει να φοράμε τουαλέτες, κοσμήματα και τέτοια, πάμε όπως θέλουμε και όπως είμαστε. Δεν έχουν συνηθίσει λοιπόν πολλές φορές να με βλέπουν ντυμένη κάπως καλύτερα. Μου λέει πού πάς; Του εξήγησα λοιπόν πού πηγαίνω. Ποιος το κάνει αυτό; Ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας. Οπότε πετάγεται ο ηχολήπτης και λέει, έχουν οι γυναίκες δικαιώματα;

Όσο χούμορ και αν κλείνει η άμεση ατάκα του, θεωρώ ότι στο βάθος υποκρύπτει αντιλήψεις στερεότυπες, οι οποίες πρέπει ακόμα να πολεμηθούν. Και είναι και μία απάντηση σε όσους πιστεύουν ότι το γυναικείο ζήτημα φθίνει και ότι οι γυναικείες οργανώσεις έχουν μείνει άνευ αντικειμένου. Γι' αυτό, αφού ευχαριστήσω πάρα πολύ για την τιμή που μου κάνατε απόψε, αφού ευχαριστήσω ιδι-

Η δημοσιογράφος Νίνα Γουδέλη του ραδιοφωνικού σταθμού 9,84 στην οποία απονεμήθηκε το βραβείο «ΑΥΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ»

την κ. Μαραγκοπούλου για όσα έχει προσφέρει στις γυναίκες, θέλω να σας ευχηθώ από τα βάθη της καρδιάς μου να έχετε τη δύναμη να συνεχίσετε για πολλά πολλά ακόμα χρόνια. Βέβαια, πάλι στο βάθος της καρδιάς μου, νοιώθω την ανάγκη να ευχηθώ να μην κρατήσει για πολλά χρόνια ο αγώνας για την ισότητα. Θα μου πείτε αν τελειώσει γρήγορα τι θα γίνετε εσείς; Πιστεύω ότι έχετε να προσφέρετε πάρα πολλά ακόμα σε πάρα πολλούς τομείς της ζωής μας, αδιέξοδα δεν υπάρχουν για σας, βρίσκετε διεξόδους για να έχετε κοινωνική προσφορά πάντοτε. Σας ευχαριστώ πολύ.

αί-
τε-
ρα

Η ηθοποιός κ. Εύα Κοταμανίδου απαγγέλει το ποίημα της Ζωής Καρέλλη «Η Άνθρωπος»

Το Ποίημα της Ζωής Καρέλλη «Η Άνθρωπος»*

Εγώ γυναίκα, η Άνθρωπος,
ζητούσα το πρόσωπό Σου πάντοτε,
ήταν ως τώρα του ανδρός
και δεν μπορώ αλλιώς να το γνωρίσω.
Ποιος είναι και πώς
πιο πολύ μονάχος,
παράφορα, απελπισμένα μονάχος,
τώρα, εγώ ή εκείνος;
Πίστεψα πως υπάρχω, θα υπάρχω,
όμως τότε υπήρχα δίχως του
και τώρα,
πώς στέκομαι, σε ποιο φώς,
ποιος είναι ο δικός μου ακόμα καύμός;
Ω, πόσο διπλά υποφέρω,

χάνομαι διαρκώς,
 όταν Εσύ οδηγός μου δεν είσαι.
 Πώς θα δω το πρόσωπό μου,
 την ψυχή μου πώς θα παραδεχτώ,
 όταν τόσο παλεύω
 και δεν μπορώ ν' αρμοστώ.
 «Ότι δια σου αρμόζεται
 γυνή τω ανδρί.»
 Δεν φαίνεται ακόμα το τραγικό
 του απρόσωπου, ούτε κι' εγώ
 δεν μπορώ να το φανταστώ ακόμα, ακόμα,
 Τι θα γίνει που τόσο καλά,
 τόσα πολλά ξέρω και γνωρίζω καλλίτερα,
 πως απ' το πλευρό του δεν μ' έβγαλες.
 Και λέω πως είμαι ακέριος άνθρωπος
 και μόνος. Δίχως του δεν εγινόμουν
 και τώρα είμαι και μπορώ
 κι' είμαστε ζεύγος χωρισμένο, εκείνος
 κι' εγώ έχω το δικό μου φώς,

εγώ ποτέ, σελήνη,
 είπα πως δεν θα βαστώ απ' τον ήλιο
 κι' έχω τόσην υπερηφάνεια
 που πάω τη δική του να φτάσω
 και να ξεπεραστώ, εγώ,
 που τώρα μαθαίνομαι και πλήρως
 μαθαίνω πώς θέλω σ' εκείνον ν' αντισταθώ
 και δεν θέλω από κείνον τίποτε
 να δεχτώ και δε θέλω να περιμένω.
 Δεν κλαίω, ούτε τραγούδι ψάλλω.
 Μα γίνεται πιο οδυνηρό το δικό μου
 ξέσκισμα που τοιμάζω,
 για να γνωρίσω τον κόσμο δι' εμού,
 για να πώ το λόγο δικό μου,
 εγώ που ως τώρα υπήρξα
 για να θαυμάζω, να σέβομαι και ν' αγαπώ.
 εγώ πιά δεν του ανήκω
 και πρέπει μονάχη να είμαι,
 εγώ, η άνθρωπος.

* Από την Συλλογή «Τα Ποιήματα» της Ζωής Καρέλλη, Εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα 1973.

Συνέχεια από τη σελίδα 21

52^η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΟ «ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ»

κών μέσα στο σπίτι όσο και έξω από αυτό σε τομείς όπως η γεωργία, η χειροτεχνία και οι οικογενειακές επιχειρήσεις. Το θέμα της μη αμειβόμενης εργασίας απασχόλησε πολύ σοβαρά πολλές εκδηλώσεις και ζητήθηκε η άμεση αντιμετώπισή του και η άρση των αδικιών που αυτό συνεπάγεται. Ένα άλλο θέμα που απασχόλησε πολλές εκδηλώσεις ήταν αυτό της βίας κατά των γυναικών με συγκεκριμένα μέτρα και λύσεις, όπως αυτές που παρουσίασαν κυρίως οι Σκανδιναβικές χώρες. Ακόμη συζητήθηκαν το θέμα των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων με έμφαση την ευθύνη των γυναικών που μετέχουν στα κοινοβούλια για την προώθηση των δικαιωμάτων των γυναικών, το θέμα της καταπολέμησης των στερεοτύπων και της κατανομής των ρόλων μέσα στο σπίτι και την παροχή φροντίδας σε παιδιά και ηλικιωμένους, και ακόμη τα θέματα των ίσων ευκαιριών γυναικών και ανδρών, ο ρόλος των ΜΚΟ στη διαδικασία ενδυνάμωσης των γυναικών, η ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας, η φτώχεια, η υγεία, η ειρήνη και άλλα.

Εντυπωσιακό στοιχείο ήταν η δυναμική παρουσία των Γυναικών της Αφρικής, η πρόοδος των Σκανδιναβικών χωρών στα θέματα ισότητας, καθώς και η ατμόσφαιρα ομαδικότητας και το πνεύμα κοινού στόχου σε όλα τα επίπεδα. Είναι προφανές ότι το κίνημα για τα δικαιώματα των γυναικών βρίσκεται σε μια ανοδική τροχιά και μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα συνεχίσει έτσι δυναμικά μέχρις ότου η ισότητα των φύλων γίνει πραγματικότητα. Και αυτό είναι κάτι που δεν θα αργήσει να γίνει μια και έχει γίνει συνείδηση τόσο στις γυναίκες όσο και στους άνδρες ότι η αποκατάσταση της ισότητας είναι θέμα δικαιοσύνης, δημοκρατίας, ανάπτυξης και προόδου όλου του κόσμου. Οι γυναικείες οργανώσεις έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στο να φέρνουν στο επίκεντρο της προσοχής κρίσιμα θέματα σχετικά με την ισότητα και την ενδυνάμωση των γυναικών, παρακολουθώντας και προάγοντας σε εθνικό επίπεδο τις πολιτικές και τη στρατηγική των κυβερνήσεων και θέτοντας τις τελευταίες προ των ευθυνών τους.

Τα συμφωνημένα συμπεράσματα της Επιτροπής δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα που αναφέρεται παραπάνω. Όσα κείμενα ομιλιών, δημοσιεύσεις κλπ. έγινε δυνατόν να συγκεντρωθούν από το χώρο των εκδηλώσεων θα κατατεθούν στο KETEME σε ειδικό φάκελο «52^η Σύνοδος Επιτροπής του ΟΗΕ για το Καθεστώς των Γυναικών».

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ «ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ»

Νόμος 3653/2008 – Άρθρο 57

Με πρωτοβουλία του Δικτύου “ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ” της ΓΓΕΤ/ΥΠΙΑΝ (βλέπε σχετικό ενημερωτικό σημείωμα στο παρόν τεύχος), το οποίο απαρτίζεται από γυναίκες επιστήμονες και ερευνήτριες των ΑΕΙ, των Δημόσιων Ερευνητικών Ιδρυμάτων και των φορέων Ε&Τ στον βιομηχανικό τομέα, και με τις συνεχείς ενέργειες της συντονίστριας της Επιτροπής «Έρευνας & Τεχνολογίας» Καθηγήτριας ΕΜΠ Θεοδώρα Παπαδοπούλου και τη συνεργασία των μελών, υποβλήθηκαν προτάσεις για βελτίωση του Νομοσχεδίου Ε&Τ στο πλαίσιο της διαβούλευσης του Νομοσχεδίου «**Θεσμικό πλαίσιο Έρευνας και Τεχνολογίας**». Συγκεκριμένα, προτάθηκε η εισαγωγή Άρθρου σχετικά με την ενίσχυση της εκπροσώπησης των γυναικών επιστημόνων και την πλέον ισότιμη συμμετοχή τους στις επιστημονικές Επιτροπές και στα κέντρα λήψης αποφάσεων.

Στη συνέχεια, με την εισαγωγή του Νομοσχεδίου στη Βουλή προς ψήφιση το Φεβρουάριο του 2008, ξεκίνησε ένας αγώνας δρόμου για την ενσωμάτωση του Άρθρου που είχε προτείνει η “Επιτροπή Ε&Τ” για την **εφαρμογή ποσόστωσης κατ’ ελάχιστο 1/3 σε όλες τις Εθνικές Επιστημονικές Επιτροπές, βάσει του Άρθρου 116 του Συντάγματος**, το οποίο απέστειλαν με σχετική Αιτιολογική Έκθεση σε όλες τις γυναίκες βουλευτές του Ελληνικού Κοινοβουλίου. Το κείμενο του Άρθρου του Δικτύου “ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ”, τελικά χρησιμοποιήθηκε ως βάση για την τελική διατύπωση της Τροπολογίας που έγινε αποδεκτή και ψηφίστηκε. Για την πληρέστερη παρουσίαση του θέματος στη συνέχεια παρατίθεται η **Αιτιολογική Έκθεση** που υποβλήθηκε.

Αιτιολογική Έκθεση

Τα μέλη του Δικτύου “ ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ ”, το οποίο απαρτίζεται από γυναίκες επιστήμονες και ερευνήτριες των ΑΕΙ και των Ερευνητικών Ιδρυμάτων της χώρας μας και τελεί υπό την αιγίδα των ΕΕ και ΓΓΕΤ, χαιρετίζουν κατ’ αρχήν τη βούληση θέσπισης Εθνικής ερευνητικής πολιτικής με την πρόταση του Σχεδίου Νόμου για την Έρευνα και Τεχνολογία και την ενίσχυση της Βασικής Έρευνας αλλά παράλληλα εκφράζουν τη διεκδίκησή τους να θεσπιστούν έμπρακτα μέτρα για να βελτιωθεί η συμμετοχή των γυναικών επιστημόνων σε όλες τις Εθνικές Επιτροπές που έχουν σχέση με τις Επιστήμες, την Έρευνα και την Τεχνολογία σύμφωνα με πρόσφατη απόφαση -ψηφισμα.

Συγκεκριμένα προτείνεται η **εφαρμογή ποσόστωσης κατ’ ελάχιστο 1/3 σε όλες τις Εθνικές Επιστημονικές Επιτροπές, βάσει του Άρθρου 116 του Συντάγματος**.

Έχει διαπιστωθεί ότι οι γυναίκες επιστήμονες απουσιάζουν από τις Εθνικές Επιστημονικές Επιτροπές. Συγκεκριμένα, στο Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας υπάρχουν μόνο 3 γυναίκες στα 62 συνολικά τακτικά μέλη, στο Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (ΕΣΥΠ) για αλλαγές στην Ανώτατη Εκπαίδευση υπάρχει μία μόνο γυναίκα. Πρόσφατα σε σύνολο 20 εθνικών εκπροσώπων του 7^{ου} Προγράμματος Πλαισίου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (2007-2013) ορίστηκαν 2 μόνο γυναίκες !

Στον αντίποδα της ενδεικτικής αυτής στατιστικής για

την εκπροσώπηση της γυναίκας επιστήμονα και ερευνήτριας στις σημαντικές Επιτροπές λήψης αποφάσεων, υπάρχει το γεγονός ότι οι γυναίκες επιστήμονες και ερευνήτριες ανέρχονται στο 30 % των Καθηγητών και Αναπληρωτών Καθηγητών στα Πανεπιστήμια και σε ένα αντίστοιχο ποσοστό των βαθμίδων Α’ και Β’ στα Ερευνητικά Κέντρα της χώρας μας και έχουν προσφέρει διεθνώς αναγνωρισμένο έργο στην Έρευνα, την Τεχνολογία και στην Παιδεία.

Με το σκεπτικό αυτό και με στόχο να σταματήσει να διαιωνίζεται η απουσία γυναικών από ανώτερες θέσεις λήψης αποφάσεων στον επιστημονικό τομέα, προτείνουμε την εισαγωγή ενός ειδικού άρθρου (Άρθρο XX), που ακολουθεί παρακάτω, το οποίο θα διορθώσει τα κακώς κείμενα σε συμφωνία με την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Κατάσταση της γυναίκας (1990), την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις επιστημονικές πολιτικές (Etap Report, 2001) και το Άρθρο 116 του Συντάγματος.

Η επίτευξη της βελτίωσης της θέσης των γυναικών επιστημόνων θα οδηγήσει στην αξιοποίηση όλου του ανθρωπίνου δυναμικού της χώρας μας και στην ανάπτυξη μιας ευρύτερης πολιτικής στην Έρευνα και την Τεχνολογία.

Άρθρο XX

Με βάση το αίτημα και την πρόταση του Δικτύου, η Βουλευτής της Ν.Δ. Κατερίνα Παπακώστα-Σιδηροπούλου Γραμματέας Γυναικείων Θεμάτων ΝΔ και παράλληλα η βουλευτής Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ Καθ. Θάλεια Δραγώνα υπέβαλαν στη Βουλή σχετικές προτάσεις Τροπολογίας. (Την τροπολογία της κ. Θάλειας Δραγώνα συνυπέγραψαν 27 βουλευτές - γυναίκες και άνδρες- από τα κόμματα: ΠΑΣΟΚ, ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ).

Για την υποστήριξη του αιτήματος πραγματοποιήθηκε σειρά επαφών και ενημερωτικών συναντήσεων για την ενημέρωση των Βουλευτών όλων των κομμάτων του Ελληνικού Κοινοβουλίου από τη συντονίστρια της Επιτροπής «Έρευνας & Τεχνολογίας» Καθ. Θ. Παπαδοπούλου και τις ερευνήτριες Δρ Χ. Μπολέτη, Ινστ. Παστέρ και Δρ Λ. Μαράτου-Αλιπράντη, ΕΚΚΕ.

Το αίτημα για την τροπολογία υποστηρίχθηκε επίσης από το **Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας** με τη μακρόχρονη προσφορά του στους αγώνες της Γυναίκας και τα δικαιώματα του ανθρώπου, από την επίτιμη Πρόεδρο του Συνδέσμου Ομ. Καθηγήτρια Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου και Πρόεδρο του ΙΜΔΑ, καθώς και από το **Σύνδεσμο Ελληνίδων Επιστημόνων** με πρόεδρο την Δρ Εύη Μπάτρα.

Κατά τη συζήτηση του Νομοσχεδίου 26/2/2008, η Βουλευτής Επικρατείας Θ. Δραγώνα υποστήριξε ότι «το 2001 εισήχθη ποσόστωση για ελάχιστο αριθμό υποψηφίων κάθε φύλου στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές, ενώ αντίστοιχη πρόβλεψη ψηφίσαμε πρόσφατα και για τις βουλευτικές εκλογές. Σήμερα ερχόμαστε να προτείνουμε την ουσιαστική ισότητα των φύλων στις εθνικές επιστημονικές επιτροπές και την αντιμετώπιση της υποεκπροσώπησης των γυναικών σε θέσεις λήψης αποφάσεων και στον επι-

στημονικό τομέα». Υπεστήριξε ακόμη ότι η ρύθμιση αυτή συνάδει με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδας που απορρέουν από τη διεθνή σύμβαση για την εξάλειψη των διακρίσεων λόγω φύλου, και την πολιτική τόσο των Ηνωμένων Εθνών για την κατάσταση της γυναίκας, όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχει καλέσει ήδη από το 2001 τα κράτη-μέλη να την εφαρμόσουν.

Επίσης, η βουλευτής Κ. Παπακώστα-Σιδηροπούλου τόνισε πως «η εν λόγω τροπολογία δεν αντιβαίνει στη συνταγματική αρχή της επιλογής των καλύτερων, αλλά αντιθέτως επιθυμεί να διασφαλίσει την ποσόστωση επί ίσων προσοντούχων με βάση την επιστημονική αριστεία υποψηφίων διαφορετικού φύλου».

Τελικά, το αίτημα της καθιέρωσης της ποσόστωσης έκανε δεκτό ο Υπουργός Ανάπτυξης Χρήστος Φώλιας. Η νέα αυτή διάταξη, **ιστορικής σημασίας για τις Ελληνίδες γυναίκες επιστήμονες** ψηφίστηκε ομόφωνα από τη ΝΔ, το ΠΑΣΟΚ και το ΣΥΡΙΖΑ και τα άλλα κόμματα.

Το **Άρθρο 57** του Νόμου **3653/2008 «Θεσμικό πλαίσιο Έρευνας και Τεχνολογίας»** προβλέπει:

«Ο αριθμός των Επιστημόνων στο Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας (ΕΣΕΤ), τα Τομεακά Ερευνητικά Συμβούλια (ΤΕΣ), τις Επιτροπές Κριτών για την αξιολόγηση των ερευνητικών προτάσεων και την αποτίμηση των ερευνητικών προγραμμάτων, τα Επιστημονικά Συμβούλια (ΕΣ) των Ερευνητικών Κέντρων, τις Επιτροπές Εμπειρογνο-

μών για την αξιολόγηση ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων και για οποιαδήποτε άλλη επιστημονική Επιτροπή συγκροτηθεί για τις ανάγκες του παρόντος νόμου, καθορίζεται με βάση την επιστημονική αριστεία και σύμφωνα με την εφαρμογή της ποσόστωσης κατ' ελάχιστο 1/3 για κάθε φύλο, βάσει του Άρθρου 116 του Συντάγματος, εφόσον οι υποψήφιοι διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα για την κάλυψη της σχετικής, κατά περίπτωση θέσης.»

Η εν λόγω διάταξη **και η εφαρμογή της από 1/1/2009** είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ενίσχυση της ουσιαστικής ισότητας των δυο φύλων, την καταπολέμηση των διακρίσεων στον επιστημονικό-ερευνητικό τομέα και την ισότιμη συμμετοχή και των δυο φύλων στα κέντρα λήψης αποφάσεων και διαμόρφωσης της ερευνητικής πολιτικής. Έτσι ανοίγεται ο δρόμος στις Ελληνίδες Επιστήμονες, οι οποίες μέχρι τώρα, αποτελούσαν τη μειοψηφία στα όργανα αυτά να συμμετέχουν ενεργά εις το μέλλον.

Εξάλλου, όπως επισημαίνεται σε διάφορες εκθέσεις της ΕΕ, η μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών επιστημόνων σε όλα τα επίπεδα και η εμπλοκή τους σε θέσεις με κύρος στον επιστημονικό τομέα, θα βελτιώσει την αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων του ακαδημαϊκού /ερευνητικού τομέα και συγχρόνως θα εμπλουτίσει την επιστήμη με νέα θέματα και προοπτικές.

Δρ Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη
Ερευνήτρια Α' ΕΚΚΕ

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΗΦΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 57 ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 3653/2008

«ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ»

«ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΕ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ», ΑΘΗΝΑ ΕΜΠ, 12 ΙΟΥΝΙΟΥ 2008

Η εκδήλωση-εορτασμός πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή πολλών γυναικών και ανδρών επιστημόνων και μελών του Δικτύου από όλη την Ελλάδα στην Αθήνα, στις 12 Ιουνίου 2008, στην Αίθουσα Εκδηλώσεων του Κτιρίου Διοίκησης του ΕΜΠ.

Την εκδήλωση χαιρέτισαν ο Πρύτανης του ΕΜΠ Καθηγητής Κωνσταντίνος Ι. Μουτζούρη, ο Υπουργός Ανάπτυξης Χρ. Φώλιας, και η Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Ευρωβουλευτής κ. Ρόδη Κράτσα.

Στη συνέχεια, η Ομότιμος Καθηγήτρια Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Πρόεδρος του ΙΜΔΑ, με τη μακρόχρονη προσφορά της στους αγώνες της Γυναίκας και τα δικαιώματα του ανθρώπου, έκανε την εισαγωγική ομιλία με θέμα «Η πορεία προς την ουσιαστική ισότητα των φύλων» τονίζοντας την σημασία των ποσοστώσεων για την επίτευξη του στόχου της ισότητας. Στη συνέχεια, η Καθηγήτρια του ΕΜΠ, Συντονίστρια της Επιτροπής Ε&Τ του Δικτύου «ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ» Καθ. Θ. Παπαδοπούλου, μίλησε διεξοδικά σχετικά με «Το επίτευγμα της ψήφισης του Άρθρου 57 στο νέο Θεσμικό Πλαίσιο Ε&Τ και μελλοντικές προοπτικές» κάνοντας μια αναδρομή στις ενέργειες του Δικτύου μέχρι την ψήφιση του Άρθρου. Στην εκδήλωση είχαν προσκληθεί να μιλήσουν και βουλευτές από τα κόμματα του Ελληνικού Κοινοβουλίου που συνέβαλαν στη ψήφιση του άρθρου 57. Αρχικά, η Κατερίνα Παπακώστα-Σιδηροπούλου, Βουλευτής - Γραμματέας Γυναικείων Θεμάτων ΝΔ μίλησε σχετικά με τις «Γυναίκες στις Επιστημονικές Επιτροπές: Το νέο Θεσμικό Πλαίσιο Ε&Τ». Η Θάλεια

Δραγώνα, Βουλευτής Επικρατείας ΠΑΣΟΚ, Καθηγήτρια ΕΚΠΑ ανέπτυξε το θέμα «Ίσες ευκαιρίες για τις γυναίκες ερευνήτριες» και η Άννα Φιλίνη, Βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ, Αρχιτέκτων - Ζωγράφος, μίλησε για την «Ειδική προσφορά των γυναικών στις ανθρωπιστικές επιστήμες και τις τέχνες». Από τη μεριά της πολιτείας, η Ευγενία Τσουμάνη, Γενική Γραμματέας Ισότητας, παρουσίασε τις «Ευκαιρίες της επόμενης προγραμματικής περιόδου για τις γυναίκες στην έρευνα και την επιστήμη» και αναφέρθηκε στα προγράμματα που εφαρμόζει η ΓΠΙ σε νέες γυναίκες επιστήμονες.

Για την τεκμηρίωση του θέματος της θέσης των γυναικών επιστημόνων και των οριζόντιων και κάθετων διακρίσεων που υφίστανται, η Καθηγήτρια ΕΚΠΑ Στέλλα Βοσνιάδου, ανέπτυξε το θέμα «Εμφυλες διακρίσεις στο χώρο της Επιστήμης», ενώ η Δρ Λάουρα Αλιπράντη-Μαράτου, Ερευνήτρια Α', ΕΚΚΕ μίλησε σχετικά με την «Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ισότητα των φύλων στον Επιστημονικό Τομέα» παρουσιάζοντας τους κύριους άξονες και δράσεις της ΕΕ. Τέλος, για «Το παρόν και το μέλλον του Δικτύου ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ» αναφέρθηκε η Υπεύθυνη του Δικτύου κ. Καλλιρόη Δαφνά, Προϊσταμένη Τμήματος Τεκμηρίωσης Ε&Τ της ΓΓΕΤ. Παρέμβαση επίσης για το θέμα αυτό έκανε η Εύη Μπάτρα, Ηλεκτρολόγος Μηχανικός, Δρ. ΕΜΠ, Πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνίδων Επιστημόνων και εκπρόσωπος της Ένωσης Διπλωματούχων Μηχανικών.

Δρ Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη
Ερευνήτρια Α' ΕΚΚΕ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΜΠΟΔΙΑ, ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

Κυκλοφόρησε πρόσφατα ένας συλλογικός τόμος που περιλαμβάνει σύνολο εργασιών, κάθε μια από τις οποίες θίγει μια πτυχή του εν επικεφαλίδι θέματος. Στη δημιουργία του τόμου συνέβαλαν συγγραφείς που έχουν ασχοληθεί με το θέμα της υποεκπροσώπησης των γυναικών σε θέσεις διοίκησης επιχειρήσεων, τη δε πρωτοβουλία για τη δημιουργία του τόμου και την επιμέλεια της ύλης ανέλαβαν η κυρία Μαρία Βακόλα, Επίκουρη Καθηγήτρια του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών και η κυρία Ελένη Αποσπύρη, Λέκτορας του ίδιου Πανεπιστημίου. Το βιβλίο προλογίζει η Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών κυρία Νάνσυ Παπαλεξανδρή.

Στόχος του βιβλίου είναι να αναλύσει το ρόλο των γυναικών στη διοίκηση των επιχειρήσεων. Στα επί μέρους κεφάλαια παρουσιάζονται και αναλύονται η εικόνα και ο ρόλος των γυναικών στην ελληνική αγορά εργασίας, εξετάζονται τα εμπόδια που παρεμβάλλονται στην εργασιακή εξέλιξη των γυναικών, η ανισότητα στις αμοιβές, οι διακρίσεις στην επιλογή προσωπικού, η σεξουαλική παρενόχληση κ.ά.

Η ανάλυση των θεμάτων στηρίζεται σε εμπειρικά δεδομένα, τα οποία προέκυψαν από έρευνες που διεξήχθησαν στην Ελλάδα, καθώς και σε στοιχεία από τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία.

Η ύλη του βιβλίου κατανέμεται στα εξής δώδεκα κεφάλαια, και σε καθένα από αυτά αναλύεται διαφορετικό θέμα:

1. Το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής» στην εξέλιξη των γυναικών στις επιχειρήσεις.
2. Η γυναίκα στη διοίκηση: Η περίπτωση της Ελλάδας.
3. Οργανωσιακοί παράγοντες και κοινωνικές αξίες που επιδρούν στην επαγγελματική εξέλιξη των γυναικών.
4. Άνδρες και γυναίκες μάντζερ: Σε τί διαφέρουν τελικά;
5. Η γυναίκα μάντζερ στη Δημόσια Διοίκηση.
6. Αποδοχή και στυλ ηγεσίας της γυναίκας μάντζερ στην Ελλάδα: Μια διαχρονική έρευνα.
7. Γυναίκες μάντζερ και εργασιακό στρες: Πρόκληση ή απειλή;
8. Διοίκηση αλλαγών: Έχουν ρόλο οι γυναίκες και ποιες επιπτώσεις υφίστανται;
9. Γυναικεία επιχειρηματικότητα.
10. Εταιρικές πρακτικές προώθησης των ίσων ευκαιριών στον ελληνικό εργασιακό χώρο.
11. Διακρίσεις στη διαδικασία επιλογής προσωπικού.
12. Αίτια, επιπτώσεις και τρόποι αντιμετώπισης της σεξουαλικής παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο.

Στο παρόν τεύχος του περιοδικού θα παρουσιάσουμε περιληπτικά το πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου που αναφέρεται στη «γυάλινη οροφή». Συγγραφείς του κειμένου

αυτού είναι η λέκτορας του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών κυρία Ελένη Αποσπύρη και η κυρία Μυρτώ Ραφαηλίδου, απόφοιτος μεταπτυχιακού προγράμματος του Οικονομικού Πανεπιστημίου και διδακτορική φοιτήτρια στο ίδιο Πανεπιστήμιο, με θέμα τη Γυάλινη Οροφή στο χώρο των επιχειρήσεων υπό το πρίσμα της Θεσμικής Θεωρίας.

Το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής» στην εξέλιξη των γυναικών στις επιχειρήσεις

Με τον όρο «γυάλινη οροφή» εννοούμε ένα εμπόδιο τόσο λεπτό, ώστε να είναι αόρατο, αλλά παράλληλα τόσο ισχυρό, ώστε να εμποδίζει τις γυναίκες να ανεβούν στη διοικητική ιεραρχία. Ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1986 από δημοσιογράφους της αμερικανικής εφημερίδας Wall Street Journal και έκτοτε έχει καθιερωθεί στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία. Η κοινή παραδοχή στην οποία βασίζονται όλοι οι συγγραφείς για να περιγράψουν αυτό το φαινόμενο είναι ότι η υποεκπροσώπηση των γυναικών στα ανώτερα ιεραρχικά κλιμάκια δεν είναι αποτέλεσμα προσωπικής επιλογής ή ανικανότητας, αλλά αποτέλεσμα κοινωνικών και διαρθρωτικών φραγμών.

Ο υπολογισμός του εύρους της «γυάλινης οροφής» αποτυπώνει το βαθμό δυσκολίας που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην προσπάθειά τους να ανέλθουν στη διοικητική ιεραρχία. Το μέγεθος του φαινομένου ταυτίζεται με το πάχος της «γυάλινης οροφής». Όσο μεγαλύτερο το πάχος, τόσο δυσκολότερα «σπάζει» η οροφή.

Πρόσφατη και ολοκληρωμένη προσπάθεια για τη μέτρηση του εύρους της γυάλινης οροφής στην Ελλάδα έγινε το έτος 2004, στα πλαίσια του προγράμματος Equal-Ανδρομέδα. Από τη σχετική έρευνα προέκυψε ότι το φαινόμενο της γυάλινης οροφής εμφανίζεται σε όλες τις επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως του κλάδου στον οποίον ανήκουν (μεταποιητικές βιομηχανίες, εμπορικές, τουριστικές, χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις κλπ). Συγκεκριμένα: Ενώ η συνολική συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση ανέρχεται στο 36,1%, στις ανώτερες θέσεις εργασίας το ποσοστό κατεβαίνει στο 25,4% και στις ανώτατες στο 17,7%. Παράλληλα παρατηρείται το φαινόμενο όσο μεγαλύτερη είναι η επιχείρηση, τόσο λιγότερες γυναίκες να καταλαμβάνουν ανώτατες θέσεις στην ιεραρχία.

Τα ευρήματα της ανωτέρω έρευνας ταιριάζουν με τα ευρήματα παλαιότερων ερευνών. Συγκεκριμένα, το έτος 1987 στην Έρευνα Εργατικού Δυναμικού βρέθηκε ότι 78 στους χίλιους άνδρες ήταν καταχωρημένοι ως ανώτατα διοικητικά στελέχη. Το αντίστοιχο ποσοστό στις γυναί-

κες ήταν μόλις 2 στις χίλιες. Ομοίως, σε έρευνα του 1996, σε δείγμα 107 επιχειρήσεων μόλις το 6% είχε επικεφαλής γυναίκα. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής» παρατηρείται σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εργασίας (ILO) του έτους 2003, οι γυναίκες στις ανώτατες διοικητικές θέσεις παγκοσμίως αποτελούν μόνο το 5%. Στη Βόρεια Αμερική, την Ευρώπη και την Αυστραλία τα ποσοστά είναι υψηλότερα και ακολουθούν η Νότιος Αμερική, η Νότιος και Ανατολική Ασία. Στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται οι γυναίκες στη Μέση Ανατολή και Αφρική.

Η γυάλινη οροφή έχει κόστος για την επιχείρηση. Η αποτυχία αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και ο παραμερισμός των ταλέντων του γυναικείου εργατικού δυναμικού της επιχείρησης μειώνει την παραγωγικότητά της και συνεπώς την κερδοφορία της.

Τα αίτια της «γυάλινης οροφής», σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: 1) σε διαφορές μεταξύ των δύο φύλων σε ατομικό επίπεδο, 2) σε οργανωσιακά και κοινωνικά αίτια.

Για τους οπαδούς της πρώτης κατηγορίας αιτιών υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών στο χαρακτήρα, την ιδιοσυγκρασία, τις δεξιότητες κ.λπ., οι οποίες κάνουν τους άνδρες περισσότερο αποτελεσματικούς και πιο επιτυχημένους μάντζερς από τις γυναίκες. Τις διαφορές αυτές άλλοι τις αποδίδουν σε εξελικτικό και γονιδιακό επίπεδο και άλλοι στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης που οφείλεται στο διαφορετικό τρόπο που μεγαλώνουν τα δύο φύλα.

Ένα σημαντικό ατομικό χαρακτηριστικό που συνδέεται με την εξέλιξη σε ανώτατες διοικητικές θέσεις είναι οι φιλοδοξίες του ατόμου. Οι οπαδοί της θεωρίας των ατομικών διαφορών ισχυρίζονται ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο φιλόδοξες και έχουν μειωμένη αυτοπεποίθηση και διάθεση προβολής. Όμως έρευνες που έγιναν στο συγκεκριμένο αυτό θέμα έδειξαν ότι αυτή η τάση των γυναικών οφείλεται στο ότι το κοινωνικό σύνολο τις αντιμετωπίζει πιο θετικά όταν έχουν χαμηλό προφίλ και δεν προβάλλουν τα επιτεύγματά τους. Μάλιστα σε εξειδικευμένη σχετική έρευνα προέκυψε ότι σε κάποιο τεστ στο οποίο οι εξεταζόμενοι έδιναν τα ακριβή αποτελέσματα της απόδοσής τους, οι γυναίκες που έλαβαν μέρος υποβάθμιζαν τις επιδόσεις τους όταν τα αποτελέσματα αυτά γνωστοποιούνταν στους υπόλοιπους εξεταζόμενους. Η αιτία γι' αυτή τη συμπεριφορά είναι ο φόβος να μη θεωρηθούν υπεροπτικά και αυτοπροβαλλόμενα άτομα.

Συνολικά υπάρχει μια σειρά ερευνών που δείχνει ότι η υποτιθέμενη έλλειψη αυτοπεποίθησης και φιλοδοξίας των γυναικών είναι διστακτικότητα αυτοπροβολής για να μην τις αντιμετωπίσει εχθρικά το κοινωνικό σύνολο. Και εδώ πρέπει να τονισθεί ότι οι άνδρες που αυτοπροβάλλονται και διαφημίζουν τα επιτεύγματά τους είναι πλήρως αποδεκτοί από το κοινωνικό σύνολο.

Ένα άλλο σημαντικό ατομικό χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί τα δύο φύλα κατά τους οπαδούς αυτής της θεωρίας είναι το διαφορετικό στυλ ηγεσίας που

υιοθετούν τα δύο φύλα: Οι άνδρες υιοθετούν ηγεσία προσανατολισμένη στα αποτελέσματα, ενώ οι γυναίκες προσανατολισμένη στους ανθρώπους, το λεγόμενο συμμετοχικό στυλ ηγεσίας. Όμως η πλειονότητα των ερευνών που έγινε για το συγκεκριμένο αυτό θέμα δεν επιβεβαίωσε αυτούς τους ισχυρισμούς. Αντίθετα έδειξε ότι οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων είναι ελάχιστες και ότι ουσιαστικά οι άνδρες και οι γυναίκες μάντζερ δεν διαφέρουν μεταξύ τους. Τονίζεται δε επίσης ότι όσες διαφορές έχουν βρεθεί μεταξύ των δύο φύλων αναφέρονται σε εργαστηριακές μελέτες και όχι σε πραγματικά εργασιακά περιβάλλοντα.

2. Οργανωσιακά και κοινωνικά αίτια

Σ' αυτή την κατηγορία αιτιών δημιουργίας της «γυάλινης οροφής» μπορούμε να διακρίνομε πέντε χωριστές υποκατηγορίες:

α. Την οργανωσιακή κουλτούρα· β. Τη διαδικασία προσέλκυσης, επιλογής προσωπικού και τη διαδικασία των προαγωγών στις επιχειρήσεις· γ. Την ισορροπία οικογενειακής ζωής και επαγγελματικών υποχρεώσεων· δ. Τα υπάρχοντα στερεότυπα· ε. Τη δημιουργία και συμμετοχή σε δίκτυα (networking).

α. Οργανωσιακή κουλτούρα

Στις επιχειρήσεις και, γενικότερα, σε όλους τους οργανισμούς επικρατούν πεποιθήσεις και συμπεριφορές αρνητικού περιεχομένου προς τις γυναίκες οι οποίες άμεσα ή έμμεσα εμποδίζουν την εξέλιξη τους στα ανώτερα κλιμάκια της διοικητικής ιεραρχίας. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι η οργανωσιακή κουλτούρα επηρεάζεται από το φύλο που υπερέχει αριθμητικά στην επιχείρηση. Σε έρευνα του περιοδικού Business Week με τη συμμετοχή 400 γυναικών, το 70% δήλωσε ότι η ανδροκρατούμενη εταιρική κουλτούρα αποτελεί το κυριότερο εμπόδιο στην καριέρα τους. Ομοίως σε έρευνα ειδικής επιτροπής που συστήθηκε στις ΗΠΑ για την εξέταση του φαινομένου της «γυάλινης οροφής» προέκυψε το συμπέρασμα ότι το εταιρικό κλίμα στην Αμερική δεν είναι δεκτικό στην ποικιλομορφία και στις διαφορετικές ιδέες, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται δυσμενώς η αξιολόγηση και ιεραρχική προώθηση των γυναικών.

β. Προσέλκυση, επιλογή και προαγωγές.

Η διαδικασία της προσέλκυσης υποψηφίων για κάποια θέση στην επιχείρηση γίνεται συχνά με τέτοιο τρόπο, ώστε εμμέσως αποκλείονται κατηγορίες ατόμων παρ' όλο που διαθέτουν προσόντα και δεξιότητες γι' αυτή τη θέση. Οι αγγελίες και δημοσιεύσεις για τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας διατυπώνονται συχνά με τέτοιο τρόπο, ώστε έμμεσα δημιουργούν διακρίσεις σε βάρος των γυναικών. Στη συνέχεια, κατά τη διαδικασία επιλογής προσωπικού αντιμετωπίζουν αρνητικά στερεότυπα και προκαταλήψεις που αποτελούν μέρος της οργανωσιακής κουλτούρας της επιχείρησης ή και του υπεύθυνου προσλήψεως προσωπικού. Σημειωτέον ότι από σειρά ερευνών προέκυψε ότι προκαταλήψεις σε

βάρος των γυναικών υποψηφίων υπήρχαν τόσο από άνδρες όσο και από γυναίκες αξιολογητές. Ο υποψήφιος είναι εκτεθειμένος στις υποκειμενικές απόψεις του υπεύθυνου προσλήψεων, με αποτέλεσμα να υπάρχει υψηλό ποσοστό διακρίσεων σε βάρος γυναικών, ειδικά εκείνων που είναι υποψήφιοι για θέσεις σε επαγγέλματα που παραδοσιακά θεωρούνται ανδρικά.

Διακρίσεις σε βάρος των γυναικών υφίστανται και κατά τη διαδικασία των προαγωγών. Τα τυπικά προσόντα, οι τεχνικές γνώσεις και οι δεξιότητες ανοίγουν την είσοδο στις γυναίκες μόνο στα κατώτερα και μεσαία κλιμάκια της ιεραρχίας. Για την προώθηση στα ανώτερα κλιμάκια χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις άλλα κριτήρια, αδιαφανή και ασαφή αλλά οπωσδήποτε ιδιαίτερα ανδρικά (συμμετοχή σε ανεπίσημα δίκτυα, ισχυρές κοινωνικές και επαγγελματικές γνωριμίες, προηγούμενη εμπειρία σε θέσεις στις οποίες πολύ δύσκολα φθάνουν οι γυναίκες κ.ά.). Μ' αυτό τον τρόπο δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος αποκλεισμού των γυναικών από υψηλές διοικητικές θέσεις.

γ. Ισορροπία οικογενειακής ζωής και επαγγελματικών υποχρεώσεων.

Η σύγκρουση μεταξύ εργασίας και οικογένειας ορίζεται από τους μελετητές του φαινομένου ως η εσωτερική διαμάχη από τις πιέσεις των ρόλων του τομέα της οικογένειας και του τομέα της εργασίας. Οι πιέσεις αυτές προκαλούν εξουθένωση στο άτομο, ειδικά δε στις γυναίκες προκαλούν αισθήματα ενοχής, διότι αισθάνονται ότι δεν μπορούν να αποδώσουν στο μέγιστο ούτε στον ένα ούτε στον άλλο τομέα. Η σύγκρουση των ρόλων συνδέεται με τη θεωρία ορίων. Ο όρος αυτός περιγράφει την ανάγκη του ατόμου να διατηρεί όρια (χρονικά, χωρικά κ.λπ.), ώστε να μπορεί να διαχωρίζει δραστηριότητες διαφορετικών τομέων της ζωής του.

Στις σημερινές συνθήκες εργασίας τα όρια μεταξύ εργασίας και προσωπικής ζωής είναι δυσδιάκριτα και δημιουργούν προβλήματα στους εργαζομένους. Τα προβλήματα αυτά είναι συνήθως και σοβαρότερα για τις γυναίκες εργαζόμενες οι οποίες έχουν αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις, κυρίως λόγω μητρότητας, και αναγκάζονται συχνά να σταματήσουν προσωρινά την επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Εδώ πρέπει να τονισθεί ότι η αντίληψη αυτή για τη δυσκολία συνδυασμού επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής πλήττει όλες τις γυναίκες, ανεξάρτητα εάν τη συγκεκριμένη στιγμή της πρόσληψης σε μια επιχείρηση ή της προαγωγής σε ανώτερη θέση έχουν πράγματι οικογενειακές υποχρεώσεις. Η επιλογή του άνδρα υποψηφίου θεωρείται ασφαλέστερη επιλογή. Τα μοντέλα καριέρας είναι βασισμένα στη γραμμική πορεία της τυπικής ζωής ενός εργαζόμενου άνδρα (εκπαίδευση – πλήρης απασχόληση – συνταξιοδότηση). Έτσι οι γυναίκες που αποκλίνουν από αυτό το μοντέλο, διακόπτοντας για κάποιο διάστημα την εργασία τους, βρίσκονται σε μειονεκτική θέση.

Η θεωρία των ορίων βασίζεται στη σύγκρουση των ρόλων εργασίας και οικογένειας. Υπάρχει όμως και άλλη άποψη, ότι δηλαδή οι πολλαπλοί ρόλοι μπορούν να

αποδειχθούν επωφελείς για το άτομο, διότι μεταξύ τους αναπτύσσονται συνέργειες. Αυτή είναι η θεωρία του εμπλουτισμού των πόρων, η οποία πρεσβεύει ότι η εμπλοκή σε πολλούς ρόλους λειτουργεί θετικά για το άτομο, διότι αυξάνει την ποικιλία στη ζωή του και το βοηθεί να έχει μια ενδιαφέρουσα ζωή, με αποτέλεσμα να αισθάνεται μεγαλύτερη ικανοποίηση και ψυχική ισορροπία.

Μελέτες και έρευνες που έγιναν επιβεβαίωσαν τη θεωρία αυτή. Οι πολλαπλοί ρόλοι προσφέρουν στο άτομο περισσότερη ενέργεια. Σε έρευνα δε που έγινε ειδικά για τις γυναίκες μάντζερ προέκυψε ότι οι διαφορετικοί ρόλοι ζωής εμπλουτίζουν ο ένας τον άλλο. Το οικογενειακό περιβάλλον βοηθεί την ανάπτυξη διοικητικών ικανοτήτων στην επιχείρηση και οι δεξιότητες που αναπτύσσονται στον εργασιακό χώρο μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο της οικογένειας. Ο εμπλουτισμός αυτός των ρόλων γίνεται αντιληπτός στο πλαίσιο της επιχείρησης, όπου αρκετά συχνά ακούγεται η άποψη ότι γυναίκες με εμπλοκή σε πολλούς ρόλους είναι πολύ αποτελεσματικές στα διοικητικά και διαπροσωπικά καθήκοντα της εργασιακής τους θέσης.

Μια ιδιαίτερη πτυχή του προβλήματος ισορροπίας οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής είναι το φαινόμενο των μακροχρόνιων ωραρίων που επικρατούν στις επιχειρήσεις, κυρίως του ιδιωτικού τομέα. Το φαινόμενο αυτό έχει επικρατήσει να ονομάζεται presenteeism και ο ορισμός του στη βιβλιογραφία είναι η παραμονή στον εργασιακό χώρο όταν ο εργαζόμενος θα έπρεπε να βρίσκεται στο σπίτι είτε γιατί είναι αδιάθετος είτε γιατί έχει προηγουμένως εργασθεί τόσες πολλές ώρες, ώστε δεν είναι πλέον αποτελεσματικός. Ο φόβος για το εργασιακό μέλλον και ο αυξημένος φόρτος εργασίας έχουν οδηγήσει σε επιμήκυνση των ωραρίων εργασίας με σημαντικές επιπτώσεις στην οικογενειακή ζωή. Το φαινόμενο αυτό επηρεάζει περισσότερο τις γυναίκες που έχουν πολλαπλές οικογενειακές υποχρεώσεις. Μάλιστα υποστηρίχθηκε η άποψη ότι το φαινόμενο του presenteeism μπορεί να είναι μια μορφή αντίστασης των ανδρών στην ανέλιξη των γυναικών στις υψηλές θέσεις της ιεραρχίας. Επειδή συνήθως οι γυναίκες αντιδρούν στα μακροχρόνια ωράρια εργασίας, η υιοθέτησή τους από την ανδροκρατούμενη διοικητική ιεραρχία μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά στην εργασιακή εξέλιξη των γυναικών.

δ. Στερεότυπα

Τα εμπόδια που αναφέρθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους και τα οποία δυσκολεύουν την επαγγελματική σταδιοδρομία των γυναικών συνδέονται με την ύπαρξη στερεοτύπων σχετικά με τη φύση και την ιδιοσυγκρασία των γυναικών. Τα στερεότυπα είναι διαμορφωμένες απόψεις οι οποίες λειτουργούν σαν φίλτρα επεξεργασίας κάθε πληροφορίας που το άτομο δέχεται. Στην επιχειρησιακή πραγματικότητα χρησιμοποιούνται για να ερμηνευθούν οι ανισότητες στο ανθρώπινο δυναμικό.

Τα στερεότυπα που αποδίδονται στις γυναίκες είναι

αρνητικότερα από αυτά που αποδίδονται στους άνδρες σε ότι αφορά τις εργασιακές δεξιότητες. Ένα πολύ συνηθισμένο στερεότυπο είναι ότι οι γυναίκες – στελέχη έχουν μειωμένη διοικητική απόδοση σε σχέση με τους άνδρες. Πρέπει δε να τονισθεί ότι αυτό το στερεότυπο είναι τόσο ισχυρό ώστε το ενστερνίζονται και αρκετές γυναίκες.

Βεβαίως σε έρευνες και αναλύσεις που έχουν γίνει αποδείχθηκε ότι το στερεότυπο αυτό δεν έχει καμία βάσιμη υπόσταση, καθόσον βρέθηκε ότι οι γυναίκες στελέχη σε πολλές περιπτώσεις όχι μόνον έχουν την ίδια απόδοση με τους άνδρες συναδέλφους τους, αλλά σημειώνουν και καλύτερες επιδόσεις. Όμως επειδή οι γυναίκες μάντζερ κρίνονται αυστηρότερα από τους άνδρες, οι επιδόσεις τους φαίνονται μικρότερες από ό,τι πραγματικά είναι.

Στη χώρα μας τα αρνητικά στερεότυπα για τις γυναίκες είναι ιδιαίτερα έντονα. Σε έρευνα που έγινε μεταξύ ανώτερων στελεχών ελληνικών επιχειρήσεων (τα περισσότερα ήταν άνδρες) για τους λόγους απουσίας των γυναικών από τις υψηλές διοικητικές θέσεις, ως κυριότερη αιτία προέκυψε η έλλειψη δέσμευσης στα καθήκοντά τους λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων.

Άλλες αιτίες θεωρήθηκαν η διακοπή της εργασίας λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, η αδιαφορία αρκετών γυναικών για ανέλιξη τους στη διοικητική ιεραρχία, η έλλειψη γυναικών με τα κατάλληλα προσόντα, η ύπαρξη δεξιοτήτων μόνο για κάποιο είδος εργασίας κ.ά. Το πιο σημαντικό όμως και συγχρόνως οξύμωρο εύρημα ήταν ότι οι μισοί από τους συμμετέχοντες στην έρευνα παραδέχθηκαν ότι υπάρχουν αδικαιολόγητες προκαταλήψεις σε βάρος των γυναικών, που τις εμποδίζουν να ανεβούν την κλίμακα της ιεραρχίας και ότι οι επιδόσεις των γυναικών δεν υστερούν σε σχέση με αυτές των ανδρών. Οι μηχανισμοί των στερεοτύπων λειτουργούν διαφορετικά σε ατομικό και διαφορετικά σε συλλογικό ή οργανωσιακό επίπεδο. Σε συλλογικό επίπεδο επιδρούν στοιχεία της δυναμικής των ομάδων (π.χ. πόσοι είναι οι άνδρες και πόσες οι γυναίκες). Σύμφωνα με την επικρατούσα θεωρία υπάρχουν τέσσερα είδη ομάδων: Οι ομοειδείς, οι ασύμμετρες, οι «κυρτές» και οι ισορροπημένες. Εξετάζοντας αυτές τις ομάδες από πλευράς φύλου, παρατηρούμε ότι στις ομοειδείς υπάρχουν άτομα ενός μόνο φύλου, στις ασύμμετρες υπάρχει μια ισχυρή πλειονότητα ατόμων του ενός φύλου και μια μικρή μειονότητα ατόμων του άλλου φύλου, οι «κυρτές» τείνουν προς την ισορροπία των δύο φύλων και στις ισορροπημένες τα δύο φύλα εκπροσωπούνται εξ ίσου.

Οι γυναίκες – στελέχη ανήκουν στις ασύμμετρες ομάδες. Αποτελούν μια μικρή μειονότητα σε σχέση με τους άνδρες. Στις ομάδες αυτές τα άτομα που ανήκουν στη μειοψηφία μετατρέπονται σε «σύμβολα» της υποομάδας στην οποία ανήκουν. Δεν αντιμετωπίζονται ως ανεξάρτητες προσωπικότητες αλλά τους προσάπτονται τα χαρακτηριστικά στερεότυπα της υποομάδας στην οποία ανήκουν. Αυτός ο μηχανισμός απόδοσης στερεοτύπων σε συλλογικό επίπεδο ονομάζεται στερεοτυποποίηση και έχει ως αποτέλεσμα να προκαλεί

στις γυναίκες – στελέχη πίεση για υψηλές επιδόσεις, έντονο στρες, αίσθημα ότι βρίσκονται στο επίκεντρο σχολίων κ.ά.

ε. Δημιουργία και συμμετοχή σε δίκτυα.

Η θέση του ατόμου στον ιστό της επιχείρησης διαμορφώνει το λεγόμενο ατομικό κοινωνικό κεφάλαιο. Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου διαδραματίζει η συμμετοχή ή ο αποκλεισμός του ατόμου από τα ανεπίσημα κοινωνικά δίκτυα που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της λειτουργίας των επιχειρήσεων.

Η συμμετοχή στα δίκτυα εξασφαλίζει πρόσβαση σε ενημέρωση, ανταλλαγή πληροφοριών, επαγγελματική ενθάρρυνση και υποστήριξη, αυξημένη προβολή κ.ά. και είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τη διεκδίκηση υψηλών διοικητικών θέσεων. Είναι γεγονός ότι ενώ η αξιολόγηση για τις προαγωγές σε κατώτερες διοικητικές θέσεις γίνεται κυρίως με βάση τα τυπικά προσόντα των υποψηφίων, οι προαγωγές στις ανώτερες θέσεις γίνονται και με άλλα κριτήρια, όπως οι γνωριμίες και η συμμετοχή στα δίκτυα.

Η νοοτροπία των δικτύων διαμορφώνεται από την επικρατούσα ομάδα. Δεδομένου ότι οι γυναίκες αποτελούν μειοψηφία στις τάξεις των διοικητικών στελεχών, η νοοτροπία και η κουλτούρα των δικτύων είναι «ανδρικές». Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό ή, στην καλύτερη περίπτωση, τη δυσκολία συμμετοχής των γυναικών – στελεχών στα δίκτυα αυτά με αποτέλεσμα αρνητικό για την επαγγελματική τους εξέλιξη. Έτσι δημιουργείται και διαιωνίζεται το φαινόμενο της «γυάλινης οροφής».

Τρόποι αντιμετώπισης της «γυάλινης οροφής»

Οι προτάσεις επίλυσης του προβλήματος της γυάλινης οροφής ταξινομούνται σε δυο μεγάλες κατηγορίες: Η πρώτη αφορά τις λύσεις που προσπαθούν να αμβλύνουν ή να εξαλείψουν τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων σε ατομικό επίπεδο και η δεύτερη – η οποία αποδίδει το φαινόμενο σε κοινωνικά και οργανωσιακά αίτια – απευθύνεται στις ενδοεπιχειρησιακές δράσεις για να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο της γυάλινης οροφής.

Στην πρώτη κατηγορία λύσεων περιλαμβάνονται οι προτροπές προς τις γυναίκες να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις και επαγγελματική εμπειρία. Περιλαμβάνονται επίσης οι συστάσεις προς τις γυναίκες - στελέχη να υιοθετήσουν αυστηρό και κάπως ανδρικό στυλ ένδυσης (ιδίως σε παλαιότερες εποχές). Όμως, όπως αποδείχθηκε από μεταγενέστερες έρευνες, οι ανωτέρω προτροπές και συστάσεις είναι μάλλον αβάσιμες διότι σήμερα οι γυναίκες που επιδιώκουν υψηλές θέσεις στη διοικητική ιεραρχία δεν στερούνται προσόντων έναντι των ανδρών συναδέλφων τους. Η προτροπή για αλλαγή του «στυλ» ντυσίματος πηγάζει από την άποψη ότι οι γυναίκες μάντζερ πρέπει να μοιάζουν με τους άνδρες, για να εξασφαλίσουν την επαγγελματική επιτυχία. Η

άποψη αυτή αρνείται τη διαφορετικότητα και προάγει την αφομοίωση των γυναικών στην ανδρική εταιρική κουλτούρα. Και αυτή η προτροπή δεν φάνηκε να είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση της «γυάλινης οροφής» σύμφωνα με νεότερες έρευνες.

Αντίθετα, κάποιες άλλες συγκεκριμένες ενέργειες μπορούν να βοηθήσουν τις γυναίκες να προαγάγουν την επαγγελματική τους εξέλιξη. Θα πρέπει να πάψουν να εγκλωβίζονται στα στερεότυπα που τους επιβάλλει η κοινωνία. Θα πρέπει να θέτουν υψηλούς στόχους. Σε έρευνα που έγινε με δείγμα 1251 επιτυχημένες γυναίκες – μάντζερ (από τη λίστα Fortune 1000) προέκυψαν οι σημαντικές στρατηγικές που δήλωσαν ότι ακολούθησαν αυτές οι γυναίκες:

- Απόδοση πόνου από τους στόχους
- Υιοθέτηση διοικητικού στυλ με το οποίο οι άνδρες συνάδελφοι αισθάνονται άνετα
- Επιδίωξη ανάθεσης απαιτητικών αποστολών.

Οι γυναίκες μάντζερ δήλωσαν ότι πρέπει συνεχώς να αποδεικνύουν τις ικανότητές τους για να αντισταθμίζουν τα εις βάρος τους αρνητικά στερεότυπα. Πρέπει να επιλέγουν δύσκολα και απαιτητικά προγράμματα, η πραγματοποίηση των οποίων παρέχει αναγνώριση και προβολή στα άτομα που τα αναλαμβάνουν και τα πραγματοποιούν.

Η δεύτερη κατηγορία λύσεων θεωρεί ότι η εξάλειψη του φαινομένου της «γυάλινης οροφής» μπορεί να γίνει με την εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων από τις ίδιες τις επιχειρήσεις και με εμπλοκή και άλλων θεσμών ή οργανισμών (π.χ. εκπαιδευτικά ιδρύματα).

Το πρώτο που πρέπει να γίνει σε συλλογικό επίπεδο είναι να αναγνωρισθεί και συνειδητοποιηθεί το πρόβλημα. Στη συνέχεια να εφαρμοσθούν κατάλληλες πρακτικές, Human Relations, που βελτιώνουν το εργασιακό περιβάλλον και αυξάνουν τις ευκαιρίες ανέλιξης των γυναικών, με τελικό αποτέλεσμα την αύξηση της αποτελεσματικότητας της επιχείρησης. Για να γίνουν αυτές οι βελτιώσεις, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ενεργή υποστήριξη των σχετικών προγραμμάτων από την ανώτατη ηγεσία του οργανισμού ή της επιχείρησης.

Έχει προταθεί από ορισμένους ερευνητές και η λύση των ποσοτώσεων για την αντιμετώπιση της «γυάλινης οροφής». Για την εφαρμογή της απαιτείται η θέσπιση ειδικών νόμων. Όμως η αποτελεσματικότητα του μέτρου δεν έχει αποδειχθεί στην πράξη. Η υιοθέτηση ποσοτώσεων μπορεί να δημιουργήσει αρνητικές αντιδράσεις στους άνδρες εργαζόμενους στην επιχείρηση. Το φαινόμενο *diversity backlash* είναι η αρνητική αντίδραση που προκαλείται στην κυρίαρχη ομάδα των ανδρών εξαιτίας της αύξησης της επιρροής των γυναικών στις επιχειρήσεις, μπορεί δε, να έχει δυσάρεστες συνέπειες για τις γυναίκες, όπως εχθρική συμπεριφορά, αποκλεισμό από τα εταιρικά δίκτυα, προσπάθεια υπονόμευσης κ.ά.

Για να αντιμετωπισθεί η «γυάλινη οροφή» πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις μεθόδους προσέλκυσης και επιλογής υποψηφίων. Η τυποποίηση των τεστ πρέπει να γίνεται με προσοχή. Παράδειγμα επιτυχημένης προσαρμογής τεστ αποτελεί το “Strong Interest

Inventory” (SII) που χρησιμοποιείται από πολλές επιχειρήσεις. Επίσης μια μέθοδος που χαίρει ιδιαίτερης εκτίμησης είναι αυτή των κέντρων αξιολόγησης. Σε κάθε περίπτωση πάντως, επειδή η προσωπική συνέντευξη παραμένει η πιο δημοφιλής και συνηθέστερη μέθοδος επιλογής προσωπικού, πρέπει οι επιχειρήσεις να διασφαλίζουν ότι οι υπεύθυνοι των συνεντεύξεων θα είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι, ώστε να αποφεύγουν τη διαφορετική αντιμετώπιση ανδρών και γυναικών υποψηφίων.

Πέραν της εξωτερικής προσέλκυσης, οι επιχειρήσεις πρέπει να προσέξουν και την εσωτερική, δηλαδή την πλήρωση των κενών θέσεων της επιχείρησης με άτομα που ήδη ανήκουν στο ανθρώπινο δυναμικό της. Κατά την πλήρωση των κενών θέσεων χρησιμοποιούνται συνήθως άτυπα κανάλια για τη διάχυση των σχετικών πληροφοριών, στα οποία κανάλια έχουν καλύτερη πρόσβαση οι άνδρες εργαζόμενοι. Η τυποποίηση των μεθόδων διάχυσης πληροφοριών θα βοηθήσει τους εργαζόμενους να ενημερώνονται χωρίς να χρειάζεται να προσφεύγουν σε ανεπίσημα δίκτυα.

Σημαντικό αίτιο της «γυάλινης οροφής» είναι η σύγκρουση οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων. Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος έχουν διατυπωθεί πολλές προτάσεις, μία των οποίων είναι τα μονοπάτια καριέρας για εργαζόμενες μητέρες (*Mommy tracs*). Η έννοια των μονοπατιών καριέρας είναι ο διαχωρισμός, από πλευράς επιχειρήσεων, των γυναικών εργαζομένων σε εκείνες που βάζουν σε πρώτη μοίρα την καριέρα τους και σε εκείνες που έχουν ως πρώτη προτεραιότητα την οικογένειά τους. Στις πρώτες πρέπει να προσφέρονται όλες οι ευκαιρίες που έχουν οι άνδρες συνάδελφοί τους για προώθηση στη διοικητική ιεραρχία (εκπαίδευση, δύσκολες αποστολές κλπ). Στις δεύτερες πρέπει να προσφέρονται προγράμματα εκτεταμένων αδειών, ελαστικά ωράρια κλπ. Η πρόταση αυτή έχει δεχθεί έντονη κριτική, αλλά έχει και ένθερμους υποστηρικτές.

Άλλα μέτρα που παίρνουν οι επιχειρήσεις για να βοηθήσουν τις εργαζόμενες στο συνδυασμό οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων είναι η δημιουργία παιδικών σταθμών στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης, η παροχή επιδομάτων για την οικονομική ενίσχυση των εργαζομένων, ώστε να μειωθούν οι υποχρεώσεις τους στην παροχή υπηρεσιών φροντίδας σε παιδιά, ηλικιωμένους, ασθενούντα μέλη της οικογένειας κ.λπ., εξασφαλίζοντας βοήθεια από τρίτους.

Όλα τα ανωτέρω μέτρα μπορούν να επιδράσουν θετικά στην επίλυση του προβλήματος της «γυάλινης οροφής» μειώνοντας το αίσθημα σύγκρουσης μεταξύ καριέρας και οικογένειας. Όμως τα ευεργετικά αποτελέσματα των ελαστικών ωραρίων, εκτεταμένων αδειών κλπ περιορίζονται από το φόβο των γυναικών ότι αν κάνουν χρήση αυτών των μέτρων θα αποκλεισθούν από τις υψηλές διοικητικές θέσεις, για την κατάληψη των οποίων απαιτείται εργασιακή δέσμευση και αφοσίωση στο έργο.

ΝΤΟΡΙΣ ΛΕΣΙΝΓΚ

Βραβείο Νόμπελ για τη λογοτεχνία - 2007

Στην Ντόρις Λέσινγκ απονεμήθηκε το βραβείο Νόμπελ για τη λογοτεχνία – 2007. Είναι η 11^η γυναίκα που τιμάται σε αυτόν τον τομέα, από το 1901, όταν άρχισε η απονομή των βραβείων. Είναι επίσης, η γηραιότερη, αφού η συγγραφέας είναι σήμερα 89 χρονών και η δεύτερη βραβευμένη την τελευταία δεκαετία μετά την αυστριακή Ελφριέντε Γιέλινεκ [2004].

Παραγωγικότερη ως συγγραφέας η Ντόρις Λέσινγκ έγραψε νουβέλες, μυθιστορήματα [και διαστημικά μυθιστορήματα], μικρές ιστορίες, ποίηση, θεατρικά έργα. Το κεντρικό της θέμα είναι η σχέση των δύο φύλων και ο ρατσισμός. Είναι διεθνώς γνωστή για την κλασική πλέον νουβέλα της «το χρυσό σημειωματάριο» [1962], για το οποίο η ίδια λέει: «δεν είναι για την απελευθέρωση των γυναικών. Είναι για το πώς να βλέπεις από διαφορετικές οπτικές και όχι μόνο από την προβλέψιμη και την πιο στενόμυαλη».

Η Σουηδική Ακαδημία, αναγγέλλοντας το βραβείο, είπε για τη συγγραφέα: «Πρόκειται για μια συγγραφέα που με επικό τρόπο αποδίδει τη γυναικεία εμπειρία και η οποία με σκεπτικισμό, φλόγα και οραματική δύναμη έχει υποβάλει ένα διχασμένο πολιτισμό σε εξουχιστική εξέταση».

Εξάιροντας, εξ άλλου, τη σημασία του « χρυσού σημειωματάριου» αποφάνθηκε:

«Το μπουμπουκιασμένο φεμινιστικό κίνημα είδε αυτό το βιβλίο ως μια πρωτοποριακή δουλειά και ανήκει στη χούφτα εκείνη των βιβλίων, που πληροφορούν για την οπτική των σχέσεων αρσενικού-θηλυκού στον 20^ο αιώνα».

Η συγγραφέας –Ντόρις Μάι Τέιλορ– γεννήθηκε το 1919 από γονείς βρετανούς στο Κερμανσάχ της Περσίας [σημερινό Ιράν], όπου πέρασε τα πρώτα παιδικά της χρόνια. Το 1925 με την οικογένειά της εγκαταστάθηκε στη Ροδεσία [σημερινή Ζιμπάμπουε] και έζησε σε φάρμα. Εκεί μεγάλωσε, πήγε σχολείο, χωρίς να το τελειώσει. Παντρεύτηκε στα είκοσι και απέκτησε δύο παιδιά. Χώρισε γρήγορα για να παντρευτεί για δεύτερη φορά τον Γκόντφριντ Λέσινγκ, με τον οποίο απέκτησε ένα γιό. Ο Λέσινγκ, γερμανός πρέσβυς αργότερα στην Ουγκάντα, σκοτώθηκε μαζί με την τρίτη σύζυγο του το 1979, στην εξέγερση κατά του Ιντι Αμίν.

Το 1949 εγκαταστάθηκε στο Λονδίνο με το μικρότερο γιό της. Τότε δημοσίευσε την πρώτη της νουβέλα και άρχισε την επαγγελματική της σταδιοδρομία ως συγγραφέας.

Η προσωπικότητα της συνθέτει τις πολιτισμικές εμπειρίες τριών ηπείρων [Ασία, Αφρική, Ευρώπη] και το έργο της απηχεί τις έντονες κοινωνικές της αγωνίες, που την έφεραν κοντά τους κομμουνιστικούς κύκλους της εποχής,

από τους οποίους ξέκοψε οριστικά το 1954. Ιδιαίτερα διεκτραγωδεί τις συνθήκες στέρησης των μαύρων Αφρικανών από τους λευκούς αποικιοκράτες.

Στα ελληνικά έχουν εκδοθεί τα εξής έργα:

– από τις εκδόσεις «Καστανιώτης» «το πέμπτο παιδί», «το καλοκαίρι πριν από το σκοτάδι», «αναμνήσεις ενός επιζώντος», «ο Μπέν στον κόσμο» «η σχισμή», καθώς και «οι γιαγιάδες».

– από τις εκδόσεις «Λιβάνης»

τα «αγάπη ξανά», «ένας άνδρας και δύο γυναίκες» και «Μάρα και Νταν».

– από τις εκδόσεις «Οδυσσέας» «το χρυσό σημειωματάριο», «προμήνυμα καταιγίδας» και «η καλή τρομοκρατίσσα».

– από τον «Κέδρο» «ο απεσταλμένος στον πλανήτη 8»

– από τον «Κάκτο» «Σικάστα» και «οι ζώνες της Σικάστα».

Σε παλαιότερη συνέντευξή της στον δημοσιογράφο Θανάση Λάλα [ΒΗΜΑ, 22-11-98] να πως απαντάει η ίδια στην ερώτηση: «ο φεμινισμός στις ημέρες μας μπορεί να παίξει ένα ρόλο»;

«Νομίζω ότι ήδη παίζει ρόλο, παρόλο που έχει αλλάξει. Αντί να παραμείνει ένα ενωμένο κίνημα με συγκεκριμένες απόψεις, διαλύθηκε σε επιμέρους κινήματα πολύ διαφορετικά το ένα από το άλλο. Αυτό που κατάφερε όμως ήταν να κάνει τις γυναίκες της μεσαίας τάξης να μορφωθούν και να βρεθούν σε πολύ καλύτερη μοίρα από αυτήν όπου βρίσκονταν παλαιότερα, μιλάω για τη Δύση. Σε καμία όμως χώρα του κόσμου ο φεμινισμός δεν κατάφερε να αγγίξει τους φτωχότερους πληθυσμούς. Ξέρετε πολύ καλά τι συμβαίνει στην Αφρική και γενικότερα στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, όπου οι γυναίκες υφίστανται ακόμη πολύ άσχημη μεταχείριση. Θαυμάζω ιδιαίτερα τις γυναίκες που ζουν στις ισλαμικές χώρες, τις θεωρώ πάρα πολύ γενναίες. Θαυμάμαι πριν από 40 χρόνια μια λαμπρή πολιτικό, μια θαυμάσια γυναίκα, η οποία εκείνα τα χρόνια, γεγονός που ήταν σπάνιο, μιλούσε εναντίον του ρατσισμού, μιλούσε για τα δικαιώματα των γυναικών, για τον σοσιαλισμό... Θαυμάμαι λοιπόν που μας έλεγε: «μη χάνετε τον χρόνο σας με το να κάθεστε και να παραπονιόστε για τους άντρες. Βγείτε έξω και διεκδικείστε ίσα δικαιώματα εργασίας, ίσες ευκαιρίες, ίση αμοιβή. Όταν θα τα έχετε πετύχει όλα αυτά, θα έχετε δώσει στη ζωή σας μια ποιότητα». Δεν βρίσκω κανένα λόγο να διαφωνήσω μαζί της. Κανονικά αυτό θα έπρεπε να κάνουμε και όχι να παραπονιόμαστε για τα όσα συμβαίνουν γύρω μας. Είναι καιρός να σταματήσουμε κάποτε να δίνουμε στα προβλήματα πρόσκαιρες λύσεις.

Σ.Π.

ΣΙΜΟΝ ΝΤΕ ΜΠΩΒΟΥΑΡ

**«Δεν γεννιέσαι γυναίκα: Γίνεσαι»
“On ne naît pas femme: on le devient”**

Στις 9 Ιανουαρίου 2008 συμπληρώθηκαν 100 χρόνια από τη γέννηση της Σιμόν ντε Μπωβουάρ, μία από τις κορυφαίες γυναίκες συγγραφείς του 20^{ου} αιώνα. Πέθανε στις 14 Απριλίου 1986. Στη Γαλλία αλλιά και σε όλες τις χώρες γράφτηκαν πολλα για την ίδια και το έργο της, έγιναν διαλέξεις, συμπόσια, ημερίδες. Το ίδιο και στην Ελλάδα (βλ. σεβ.).

Φιλόσοφος, συγγραφέας μυθιστορημάτων, μελετών, δοκιμίων κ.λπ. θα μείνει στην ιστορία για το πρωτοποριακό βιβλίο της «Το Δεύτερο Φύλο» που εκδόθηκε το 1949 και επηρέασε κατά τον πιο θετικό τρόπο τη ζωή των γυναικών, την αυτογνωσία τους, την αλληλαγή της νοοτροπίας τους, την ενδυνάμωσή τους, την εξέλιξή τους.

Μεταφράστηκε στις περισσότερες γλώσσες του κόσμου και είχε μεγάλη κυκλοφοριακή επιτυχία.

Το 1954 απονεμήθηκε στη Σιμόν ντε Μπωβουάρ το βραβείο ΓΚΟΝΚΟΥΡ για το μυθιστόρημά της «Οι Μανδραρίνοι».

Η σχέση της Σιμόν Μπωβουάρ με τον υπαρξιστή φιλόσοφο Ζαν Πωλ Σαρτρ, ανεξάρτητα από τις ενδιάμεσες σχέσεις και των δύο με άλλους συντρόφους, είναι μια σχέση αγάπης, πνευματικότητας και ιδεαθισμού.

Παίρνει μέρος σε εκδηλώσεις, διαμαρτυρίες, κινήματα για διάφορα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα (πόλεμος Αλγερίας, Μάιος 1968, κίνημα για την απελευθέρωση της γυναίκας, καμπάνια για ελεύθερες εκτρώσεις κ.λπ.).

Ταξιδεύει στις Η.Π.Α., Σοβιετική Ένωση, χώρες της Αφρικής, της Ευρώπης, Κούβα, Βραζιλία, Ιαπωνία, Κίνα κ.ά.

Με την ευκαιρία αυτής της επετείου δημοσιεύουμε παρακάτω αποσπάσματα από «Το Δεύτερο Φύλο» και συνεντεύξεις της.

Αποσπάσματα από το βιβλίο της Σιμόν Ντε Μπωβουάρ «Το Δεύτερο Φύλο»

(Εκδόσεις: ΜΥΚΗΝΑΙ, 23η έκδοση 1975, 1η έκδοση 1949. Μετάφραση Κυριάκου Σιμόπουλου)

Δεν γεννιέται κανείς γυναίκα. Γίνεται. Κανένα βιολογικό, ψυχολογικό ή οικονομικό πεπρωμένο δεν καθορίζει τη μορφή που ντύνεται το ανθρώπινο θηλυκό στην κοινωνία. Ο πολιτισμός, στο σύνολό του, είναι εκείνος που προσδιορίζει αυτό το είδος που προβάλλει ανάμεσα στον αρσενικό και τον ευνούχο (σελ. 168).

Τα βιολογικά δεδομένα έχουν τεράστια σημασία. Στην ιστορία της γυναίκας παίζουν πρωταρχικό ρόλο, αποτελούν ουσιαστικό στοιχείο στην ύπαρξή της.

Εκείνο όμως που δεν μπορούμε να παραδεχθούμε, είναι η ιδέα ότι αυτά τα δεδομένα της βιολογίας προκαθορίζουν και τη μοίρα της. Δεν είναι αρκετά για να προσδιορίσουν και την ιεραρχία των φύλων. Δεν εξηγούν γιατί η γυναίκα είναι η «Άλλη». Δεν την καταδικάζουν να περιορίζεται πάντα σε ένα ρόλο υποταγής (σελ. 42).

Ισχυρίστησαν μερικοί ότι μονάχα η φυσιολογία είναι σε θέση να δώσει απάντηση σ'αυτά τα ερωτηματικά. Οι ατομικές ικανότητες είναι οι ίδιες και στα δύο φύλα; Ποιο παίζει σημαντικότερο ρόλο στο είδος;

Αλλά το πρώτο από αυτά τα προβλήματα δεν παρουσιάζεται με τον ίδιο τρόπο στην γυναίκα και στα άλλα θηλυκά, γιατί μονάχα τα ζώα αποτελούν δεδομένα που επιτρέπουν στατικές περιγραφές. Αρκεί η συγκέντρωση των παρατηρήσεων για να διαπιστώσει κανείς αν η φοράδα είναι πιο γρήγορη απ'τον κέλητα κι αν οι χιμπατζήδες είναι πιο έξυπνοι από τις συντρόφισσές τους.

Η ανθρωπότητα όμως βρίσκεται πάντοτε στο «γίνε-

σθαι». Μερικοί σοφοί νόμισαν πως μπορούσαν να τοποθετήσουν το ζήτημα σε καθαρά στατική βάση. Ποτισμένοι από την θεωρία του ψυχολογικο-φυσιολογικού παραλληλισμού επιχειρήσαν μαθηματικές συγκρίσεις ανάμεσα στους θηλυκούς και αρσενικούς οργανισμούς. Φαντάστηκαν πως μ' αυτά τα μέτρα θα κατόρθωναν να προσδιορίσουν και τις ικανότητές τους (σελ. 43).

Το δεύτερο πρόβλημα είναι τούτο: Στους κόλπους της κοινωνίας ποιο από τα δύο φύλα είναι πιο αναγκαίο για τη διατήρηση του είδους; Από την πλευρά των βιολογικών λειτουργιών στη συνουσία και στην εγκυμοσύνη ο παράγοντας «αρσενικό» δημιουργεί, με σκοπό τη διαιώνιση, ο παράγοντας «θηλυκό» διαιωνίζει με σκοπό τη δημιουργία. Ποιο νόημα έχει αυτός ο διαχωρισμός για την κοινωνική ζωή; (σελ. 44)

Έπειτα, η κοινωνία δεν είναι είδος. Είναι δεμένη με τον κόσμο και με το μέλλον. Τα ήθη της δεν πηγάζουν από τη βιολογία. Τα άτομα δεν εγκαταλείπονται στις φυσικές τους παρορμήσεις, υπακούουν στη δεύτερη φύση τους, στη συνήθεια. Στη συνήθεια καθρεφτίζονται οι επιθυμίες και οι φόβοι που εκφράζουν την οντολογική συμπεριφορά των ατόμων (σελ. 45).

Έτσι, μονάχα με την οντολογική, οικονομική, κοινωνική και ψυχολογική έρευνα θα φωτιστούν τα δεδομένα της βιολογίας...

Η βιολογία δεν μπορεί μονάχη να δώσει απάντηση στο ερώτημα που μας απασχολεί: γιατί είναι η γυναίκα το «δεύτερο φύλο»;

Πρέπει να εξετάσουμε πώς η φύση της ρίζωσε μέσα

της ολόκληρη την ιστορική πορεία της. Πρέπει να μάθουμε τι έκανε η ανθρωπότητα για τη γυναίκα (σελ. 46).

Μονάχα με την εργασία κατόρθωσε η γυναίκα να περιορίσει την απόσταση που τη χωρίζει από το αρσενικό. Μονάχα με την εργασία θα εξασφαλίσει μια συγκεκριμένη ελευθερία. Μόλις εγκαταλείψει την παρασιτική ζωή της, το σύστημα που θεμελιώνεται πάνω στην πολυμορφία εξάρτησής της θα σωριαστεί σε συντρίματα. Δεν θα χρειάζεται πια μεσολαβητής ανάμεσα στη γυναίκα και στον κόσμο. Η κατάρρα που βαραίνει τη γυναίκα είναι πως δεν της επιτρέπουν να ασχοληθεί με κάτι δημιουργικό. Κι έτσι κλείνεται πεισματικά στον ναρκισσισμό, στον έρωτα και στη θρησκοληψία. Μα όταν κερδίζει μια θέση στην παραγωγή και στην κοινωνική δραστηριότητα, αποκτά αμέσως υπεροχή, επιβεβαιώνεται σαν συγκεκριμένο, αυτόνομο άτομο. Οι σχέσεις της με το σκοπό που ακολουθεί, το χρήμα που κερδίζει και τα δικαιώματα που εξασφαλίζει αποτελούν απόδειξη του ρόλου και των ευθυνών της. Πολλές γυναίκες έχουν συνείδηση αυτών των πλεονεκτημάτων ακόμα κι όταν ανήκουν σε ταπεινά επαγγέλματα. Άκουσα την καθαρίστρια κάποιου ξενοδοχείου να λέει: «Δεν ζήτησα τίποτα από κανένα. Τα κατάφερα μονάχη μου». Ένοιωθε υπερήφανη για την επάρκειά της, όπως και ένας Ροκφέλλερ (σελ. 671, 672).

Η θηλυκότητα καθορίζεται τεχνητά από παράγοντες, συνήθειες και μόδες που κινούνται και επιβάλλονται χωρίς καμιά γυναικεία ανάμιξη. Η γυναίκα δεν είναι ελεύθερη να διαμορφώσει τον εαυτό της σύμφωνα με τις επιθυμίες της. Εκείνη που δεν ακολουθεί τις επιταγές της μόδας –που επιβάλλουν οι άνδρες– οδηγείται στην σεξουαλική υποτίμηση και φυσικά και στην κοινωνική υποτίμηση, αφού η κοινωνία έχει ενσωματώσει και τις σεξουαλικές αξίες. Αν αρνηθεί τα χαρακτηριστικά της, δεν αποκτά αντρικές ιδιότητες. Ακόμα και η διαστροφή δεν κατορθώνει να δημιουργήσει έναν αντρικό τύπο. Είναι απλούστατα μια διαστροφή. Είδαμε σε άλλο κεφάλαιο πως και η ομοφυλοφιλία αποτελεί μια ειδικοποίηση. Είναι αδύνατη η ουδετερότητα. Κάθε αρνητική συμπεριφορά δημιουργεί αμέσως μια αντίθετη θετική. Το κορίτσι πιστεύει πολλές φορές ότι μπορεί να περιφρονήσει τις συμβατικότητες. Μα από τη στιγμή αυτή παίρνει θέση. Δημιουργεί μια καινούργια κατάσταση που δημιουργεί συνέπειες. Και τις συνέπειες θα αναγκασθεί, αργά ή γρήγορα, θέλοντας και μη, να τις φορτωθεί. Μόλις ξεφύγει από τον καθιερωμένο κώδικα γίνεται αντάρτισσα. Μια γυναίκα που ντύνεται με αλλόκοτο τρόπο λέει ψέματα όταν βεβαιώνει, με το πιο φυσικό ύφος του κόσμου, πως «κάνει το κέφι της» και τίποτα άλλο. Ξέρει καλά πως το να ακολουθεί τις προσωπικές της παρορμήσεις είναι κάτι αλλόκοτο. Αντίθετα, εκείνη που δεν θέλει να παρουσιάσει εξεζητημένη φιγούρα, συμμορφώνεται με τις καθιερωμένες συνήθειες. Μια γυναίκα που δεν επιθυμεί να προκαλεί γύρω της δυσάρεστες εντυπώσεις, που δεν εννοεί να «υποτιμηθεί» κοινωνικά, πρέπει να ακολουθεί με ευλάβεια τους κανόνες που θεμελίωσε η παράδοση της γυναικείας

ζωής. Το απαιτεί πολλές φορές και η επαγγελματική της επιτυχία (σελ. 674, 675).

Ο άντρας αντιμετωπίζει με δυσарέσκεια κάθε παραχώρησή του στη γυναίκα. Θέλει να παραμείνει κυρίαρχος, απόλυτη υπεροχή, το «ουσιώδες ον». Αρνείται να λογαριάσει σαν ίση του στην καθημερινή ζωή τη συντρόφισσά του. Στη δυσπιστία της αντιπαραθέτει την επιθετικότητα του. Δεν πρόκειται πια για πόλεμο ανάμεσα σε δύο άτομα οχυρωμένα το καθένα στη δική του σφαίρα. Μια ανθρώπινη ομάδα ανεβάνει γοργά και προβάλλει τις διεκδικήσεις της και μια άλλη, η προνομιακή τάξη, της αντκόβει το δρόμο. Είναι δυο ανοδικές πορείες που κοντραστάρονται. Αντί να προχωρήσουν οι δύο ελευθερίες με αμοιβαία αναγνώριση, προτιμούν να αγωνίζονται για να κυριαρχήσουν η μια πάνω στην άλλη.

Αυτή η διαφορά τακτικής εκδηλώνεται και στον σεξουαλικό και πνευματικό χώρο. Η γυναίκα, που είναι δεμένη στη θηλυκότητα, γίνεται παθητική λεία για να μεταβάλει και το αρσενικό σε σαρκική παθητικότητα. Προσπαθεί να το πιάσει στο δόκανο με την επιθυμία που ξυπνάει μέσα του και με την υποτακτική προσφορά της. Η «χειραφετημένη», αντίθετα, γυναίκα, αφοσιώνεται στη δράση, αρνείται την παθητικότητα που επιχειρεί να της επιβάλλει ο άντρας. Αρνείται τις αντρικές αξίες, τοποθετεί τη σάρκα πάνω από το πνεύμα, τη φρονιμάδα της καθημερινής ζωής πάνω από τη δημιουργική τόλμη. Υπάρχει όμως και ο νέος τύπος γυναίκας που παραδέχεται τις αντρικές αξίες και αγωνίζεται με τη σκέψη, με τη δράση, με την εργασία, να φανεί δημιουργική όπως το αρσενικό. Αντί να επιζητεί την ταπεινώσή του, εξισώνεται μαζί του.

Η διεκδίκηση αυτή είναι νόμιμη όπως εκφράζεται στη συγκεκριμένη γυναικεία καθημερινή συμπεριφορά. Και είναι αξία για κάθε επίκριση η αυθάδεια των αντρών σ' αυτό το ζήτημα. Μα η στάση τους έχει και τα δικαιολογητικά της. Οι γυναίκες συνεχίζουν να μπερδεύουν τα χαρτιά τους. Για να υπογραμμίσουν την αξία τους προσπαθούν να εξασφαλίσουν την υποστήριξη των αρσενικών. Παίζουν σε δύο ταμπλώ: Αξιώνουν τις παλιές ρεβερέντσες, αλλά και μια σύγχρονη, θετική εκτίμηση. Παίζουν στη μαγεία που έντυνε την παλιά γυναίκα και στα νέα δικαιώματά της. Ο άντρας εξοργίζεται έτσι και οχυρώνεται πίσω από την άρνηση. Μα κι εκείνος είναι διπλοπρόσωπος, όταν απαιτεί από τη γυναίκα «να παίξει τίμια», τη στιγμή που με την εχθρότητα και τη δυσπιστία του της αφαιρεί τα απαραίτητα ατού (σελ. 703).

Όταν καταργηθεί η σκλαβιά της μισής ανθρωπότητας και το σύστημα της υποκρισίας που βασιλεύει, τότε αυτό το κομμάτι της ανθρωπότητας θα αποκαλύψει την πραγματική του σημασία, τότε το ζευγάρι άντρας-γυναίκα θα βρει την αληθινή του μορφή.

Για να εξασφαλισθεί η υπέρτατη νίκη, η βασιλεία της ελευθερίας, είναι κοντά στα άλλα αναγκαίο να εκδηλώσουν άντρες και γυναίκες την αδερφοσύνη τους, έξω από τις φυσικές τους διαφοροποιήσεις (σελ. 717).

Αποσπάσματα από το βιβλίο της Εύας Νικολαΐδου «Οι γυναίκες θα νικήσουν»* Εκδόσεις Γλάρος, 1985

Η γυναίκα και η δημιουργία

*από τη διάλεξη που έδωσε η Σιμόν ντε Μπωβουάρ
στην Ιαπωνία το 1966*

... Το ερώτημα που θα 'θελα να εξετάσω είναι το εξής. Είναι φανερό πως σ' όλη τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας οι γυναίκες επιδόσεις σ' όλους τους τομείς: πολιτικό, καλλιτεχνικό, φιλοσοφικό κλπ., ήταν τόσο σε αριθμό όσο και σε ποιότητα κατώτερες από τις ανδρικές. Γιατί; Υπάρχει, όπως διατείνονται οι αντιφεμινιστές, μια εγγενής κατωτερότητα στη γυναικεία φύση, που την εμποδίζει να κατορθώσει τα ίδια πράγματα με τους άνδρες; Ή μήπως η θέση της γυναίκας, όπως τη διαμόρφωσε η κοινωνία, την κρατά σε μια μόνιμη κατάσταση κατωτερότητας και επιδρά πάνω στις δυνατότητές της για πραγμάτωση; Φυσικά πιστεύω στη δεύτερη άποψη και θα 'θελα να σας εξηγήσω το γιατί.....

Πολλοί άνθρωποι έχουν μια εντελώς λανθασμένη ιδέα για τη δημιουργία. Φαντάζομαι πως είναι κάτι σαν φυσική έκκριση, πως ο καλλιτέχνης, ο ζωγράφος κάνουν έργα όπως η αγελάδα κάνει γάλα. Έτσι υποθέτουν πως η φύση της γυναίκας δεν της επιτρέπει μια τέτοια παραγωγή. Στην πραγματικότητα η δημιουργία είναι μια διαδικασία ιδιαίτερα πολύπλοκη που καθορίζεται από ολόκληρο το σύνολο της κοινωνίας. Είναι επομένως φυσικό, αφού οι συνθήκες είναι εντελώς διαφορετικές για τον άνδρα και τη γυναίκα, αφού η θέση της δεν είναι ίση με τον άνδρα, και οι ευκαιρίες της είναι πολύ λιγότερες, τα επιτεύγματά της να είναι κι αυτά κατώτερα. Θα είχαμε δικαίωμα να ισχυριστούμε ότι με ίσους όρους η γυναίκα τα καταφέρνει λιγότερο καλά από τον άνδρα μόνο αν οι όροι ήταν πραγματικά ίσοι. Δεν είναι όμως, δεν ήταν ποτέ, ούτε και σήμερα είναι σε καμιά χώρα του κόσμου. Ίσως η γυναίκα που είναι σήμερα είκοσι χρονών να καταπλήξει τις μέλλουσες γενιές – ποιος το ξέρει;

Ο λόγος που δεν έκαναν οι γυναίκες περισσότερα πράγματα ήταν γιατί δεν είχαν τις ίσες ευκαιρίες: αν αγωνιστούν για τις ίσες ευκαιρίες είναι σαν να αγωνίζονται για την πραγμάτωση των έργων τους. Δεν πρέπει να τις αποθαρρύνει το παρελθόν γιατί και κατά πιο γενικό κανόνα, τόσο σ' αυτό τον τομέα όσο και στους άλλους, ποτέ το παρελθόν δεν είναι ικανό να διαψεύσει το μέλλον (σελ. 83).

Η επαναστατημένη γυναίκα

*από τη συνομιλία της Σιμόν ντε Μπωβουάρ
με την Αλίς Σβάρτσερ¹*

Α.Σ.: – Υπάρχουν πολλές παρανοήσεις γύρω από την

έννοια του φεμινισμού. Θα 'θελα να μου δίνετε το δικό σας ορισμό.

Σ.ντ.Μπ.: – Στο τέλος του «Δεύτερου Φύλου» έλεγα πως δεν είμαι φεμινίστρια γιατί πίστευα πως η λύση των γυναικείων προβλημάτων έπρεπε να βρίσκεται μέσα σε μια σοσιαλιστική εξέλιξη της κοινωνίας. Με την λέξη φεμινίστρια εννοούσα να αγωνίζεσαι για καθαρά γυναικείες διεκδικήσεις, ανεξάρτητα από την ταξική πάλη. Και σήμερα κρατώ τον ίδιο ορισμό: ονομάζω φεμινίστρια τη γυναίκα ή ακόμα και τον άνδρα που αγωνίζεται για να αλλάξει τη θέση της γυναίκας, σε συνδυασμό βέβαια με τον ταξικό αγώνα, έξω όμως απ' αυτόν, χωρίς να εξαρτά απόλυτα την αλλαγή αυτή από τη συνολική κοινωνική αλλαγή. Και θα 'λεγα πως σήμερα είμαι φεμινίστρια, μ' αυτό τον τρόπο. Γιατί συνειδητοποίησα πως χρειάζεται, μέχρι να φτάσουμε στον σοσιαλισμό που ονειρευόμαστε, να αγωνιστούμε για την ουσιαστική θέση της γυναίκας. **Παράλληλα κατάλαβα πως ακόμα και στα σοσιαλιστικά κράτη η ισότητα δεν έχει επιτευχθεί.** Πρέπει επομένως οι γυναίκες να πάρουνε την τύχη τους στα χέρια τους. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο βρίσκομαι σήμερα σε σχέση με το Κίνημα για τη Γυναικεία Απελευθέρωση² (σελ. 28).

Αν μια γυναίκα θέλει πραγματικά να είναι ανεξάρτητη το σημαντικό είναι να έχει ένα επάγγελμα, να εργάζεται. Αυτή τη συμβουλή δίνω σ' όλες τις γυναίκες που μου θέτουν αυτό το ερώτημα. Είναι μια προϋπόθεση απαραίτητη.

Ξέρω πολύ καλά πως η εργασία με τη σημερινή της μορφή έχει παράλληλα με την απελευθερωτική της πλευρά και μια πλευρά αλλοτριωτική. Και πως οι γυναίκες βρίσκονται συχνά στην ανάγκη να διαλέξουν ανάμεσα σε δύο αλλοτριώσεις: της νοικοκυράς ή της εργάτριας. Η δουλειά δεν είναι πανάκεια, δεν παύει ωστόσο να είναι η πρώτη προϋπόθεση της ανεξαρτησίας (σελ. 38).

Πιστεύω ότι η απελευθερωμένη γυναίκα θα ήταν δημιουργική όσο κι ο άνδρας. Όχι όμως πως θα 'φερνε καινούργιες αξίες. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε πως υπάρχει ξεχωριστή γυναικεία φύση, πράγμα που πάντοτε αρνήθηκα. Όλες αυτές τις ιδέες πρέπει να τις απορρίψουμε οριστικά. Το ότι η απελευθέρωση της γυναίκας θα φέρει νέους τύπους σχέσεων ανάμεσα στους ανθρώπους, ότι τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες θα αλλάξουν, αυτό είναι σίγουρο. Πρέπει και οι γυναίκες να γίνουν ολοκληρωμένοι άνθρωποι όπως οι άνδρες. Οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα δύο φύλα δεν είναι σημαντικότερες από τις ατομικές διαφορές που μπορούν να υπάρχουν μεταξύ γυναικών ή μεταξύ ανδρών (σελ. 41).

* Στο βιβλίο αυτό δημοσιεύεται συνέντευξη της Σιμόν ντε Μπωβουάρ στη δημοσιογράφο Εύα Νικολαΐδου καθώς και αναδημοσιεύσεις άλλων συνεντεύξεων, διαλέξεων κ.λ.π. Εκτός από τη συνέντευξη της Ε. Νικολαΐδου, τα υπόλοιπα κείμενα μετέφρασε από τα Γαλλικά η Μαρίνα Λώμη.

1. *Le Nouvel Observateur*, 14 Φεβρουαρίου 1972 (σελ. 47-54).

2. Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ ίδρυσε αργότερα τον Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, του οποίου ήταν Πρόεδρος.

3. Από το βιβλίο του Francis Jeanson, *Ο Σαρτρ στη ζωή του*, Εκδόσεις Le Seuil, 1974 (σελ. 235-237).

Η Σιμόν ντε Μπωβουάρ και ο Ζαν-Πωλ Σαρτρ μιλούν ο ένας για τον άλλον³

Ζ.Π.Σαρτρ: «Όταν γνώρισα την Σιμόν ντε Μπωβουάρ, είχα την εντύπωση ότι είχα μαζί της την καλύτερη σχέση που μπορούσα να έχω με κάποιον. Την πιο ολοκληρωμένη σχέση... Αυτή η ολοκληρωμένη σχέση δημιουργούσε μια βαθιά ισοτιμία στις επαφές μας. Είμαστε ίσοι ο ένας για τον άλλον, και δεν μπορούσαμε να διανοηθούμε κάτι διαφορετικό. Είχα βρει μια γυναίκα ίση μ'αυτό που ήμουν εγώ σαν άνδρας (...).

«Νιώσαμε ο ένας τον άλλο σα να είμαστε ιδιαίτερα όμοιοι... Στην πραγματικότητα, δεν έχω μιλήσει για τις

Παρίσι 1970. Σ. ντε Μπωβουάρ και Ζ. Π. Σαρτρ μοιράζουν έντυπο υλικό για να διαδώσουν τις ιδέες τους

θεωρίες μου παρά σε κείνην (σελ. 48).

Σ.ντ.Μπ.: «Είναι η πιο σημαντική γνωριμία της ζωής μου. Το πνεύμα του, η κριτική του, η εξυπνάδα του, το συγγραφικό του ταλέντο, ήταν κάτι το μοναδικό. Είχε μια ζεστασιά, μια γενναιοδωρία, που τον έβλεπα πολύ γοητευτικό. Τα πάντα τα ανέλυε με λόγια. Εμβάθυνε στο κάθε τι. Αγαπούσε τους ανθρώπους. Ήθελε να τους πλησιάσει. Να μελετήσει τα προβλήματα της ύπαρξής τους. Θαύμαζα πολύ και τη φαντασία του» (σελ. 14)⁴.

Η Κλοντίν Μοντέιγ για τη σχέση Σαρτρ - Μπωβουάρ

Κλ.Μ.: «... Λάτρευαν και θαύμαζαν ο ένας τον άλλον, ανέδιδαν ενθουσιασμό και αγάπη για τη ζωή. Διάβαζαν ο ένας τα κείμενα του άλλου, κυρίως η ντε Μπωβουάρ που ήταν και ο αυστηρότερος κριτής του Σαρτρ, κάτι που ο ίδιος επιζητούσε. Η σχέση τους ήταν πρωταρχικά μια σχέση εξαιρετικής αγάπης και έτσι πρέπει να την θυμόμαστε»...⁵.

Από τη συνέντευξη της Σιμόν ντε Μπωβουάρ στον Pierre Viansson-Ponté⁶

P.V-P.: «Δεν γεννιόμαστε γυναίκες = γινόμαστε». Αυτή ήταν μία από τις κεντρικές ιδέες του Δεύτερου Φύλου. Σήμερα, τριάντα χρόνια μετά, εξακολουθείτε να συμφωνείτε μ' αυτή την άποψη;

Σ.ντ.Μπ.: Συμφωνώ απόλυτα. Όλα όσα διάβασα, είδα κι έμαθα τα τελευταία τριάντα χρόνια μου επιβε-

βαίωσαν απόλυτα την ιδέα αυτή. Η γυναικεία υπόσταση είναι κάτι που κατασκευάζεται, όπως εξάλλου κατασκευάζεται και η ανδρική υπόσταση, ο ανδρισμός. Έχουν γίνει πολλές ενδιαφέρουσες μελέτες, από ψυχαναλυτές, ψυχολόγους και άλλους που αποδεικνύουν το γεγονός αυτό (σελ. 51).

Από τη συνέντευξη της Σιμόν ντε Μπωβουάρ στη δημοσιογράφο Εύα Νικολαΐδου, το 1985

E. N.: Ποιο βιβλίο σας είναι το πιο ενδιαφέρον για σας;

Σ. ντ. Μπ.: «Το Δεύτερο Φύλο». Το θεωρώ απαραίτητο για τις γυναίκες και τους άνδρες. Μέσα απ' το βιβλίο βγαίνει η ψυχολογία της γυναίκας, σ' όλα τα στάδια της εξέλιξής της.

Αρχίζει από τα δεδομένα της βιολογίας, της ψυχανάλυσης, της σεξουαλικότητας. Αναφέρει την ιστορία του γυναικείου κινήματος, τους ρόλους των γυναικών. Οι φεμινίστριες το θεωρούν ευαγγέλιο για την καθημερινή ζωή τους.

Αν πάντως η γυναίκα παρουσιάζεται σήμερα δυσκολοπροσάρμοστη, χωρίς αρμονία, δίχως ισοροπημένους προσανατολισμούς, σ'αυτό φταίνε οι αιώνες της τυραννίας των αρσενικών. Μα η γυναίκα κρατάει μέσα της μια θαυμαστή δύναμη.

Βέβαια αυτό το βιβλίο με την τολμηρή του αλήθεια δυσαρέστησε την Καθολική Εκκλησία και το Βατικανό, αλλά δεν το θεωρώ τόσο κήρυγμα φεμινιστικό όσο μια πραγματική εικόνα της γυναίκας (σελ. 18).

E.N.: Πιστεύεται ότι η γυναίκα καταξιώνεται από μια μεγάλη θέση, ένα αξίωμα;

Σ.ντ.Μπ.: «Δεν είναι εκεί το πρόβλημα. Μπορεί μια γυναίκα να φτάσει σε μια θέση, γιατί δούλεψε εντατικά, γιατί έχει ικανότητες ή επειδή τη βοήθησαν οι περιστάσεις.

Όμως από την καθημερινή ζωή της, θα φανεί η αξία της. Από τη συνεργασία της με τους άλλους. Από το χαρακτήρα της. Δε σημαίνει ότι επειδή έτυχε να έχει ένα μεγάλο πόστο πρέπει να πει «Ξεχωρίζω, είμαι κάτι διαφορετικό» (σελ. 21).

Ο φεμινιστικός αγώνας, λέει η Σιμόν ντε Μπωβουάρ, είναι απαραίτητος για να μπορέσει η γυναίκα να γίνει ισότιμη με τον άντρα... Οι γυναικείες οργανώσεις οφείλουν να συνεργάζονται για να μπορούν, πάνω σε μια κοινή πλατφόρμα, να προβάλλουν τα αιτήματά τους και να παλεύουν για την ισοτιμία τους.

E.N.: Πώς βλέπετε το μέλλον των γυναικών;

Σ.ντ.Μπ.: «Πιστεύω ότι οι γυναίκες θα νικήσουν. Θα κερδίσουν την ισοτιμία, την ελευθερία, τα δικαιώματά τους. Ουσιαστικό ρόλο στη διεκδίκηση των αγώνων παίζει ο χαρακτήρας της γυναίκας. Η συμπεριφορά της στο σπίτι, στην κοινωνία, στη δουλειά θα είναι η βάση για την επιτυχία...».

«Ναι είμαι φεμινίστρια», λέει δυνατά, «θέλω να στείλω μήνυμα στις Ελληνίδες για να τις παρακινήσω να συνεχίσουν τον αγώνα τους. Αγαπώ την Ελλάδα, την ιστορία σας, τους ανθρώπους του τόπου σας».

Επιλογή κειμένων: Τέρψη Λαμπρινοπούλου

4. Από το βιβλίο της Εύας Νικολαΐδου «Οι γυναίκες θα νικήσουν» Εκδ. Γλάρος 1985.

5. Από την ομιλία της Γαλλίδας συγγραφέα και φεμινίστριας Κλοντίν Μοντέιγ, στενή φίλη της Σιμόν ντε Μπωβουάρ, στο Γαλλικό Ινστιτούτο των Αθηνών, στις 6 Μαρτίου 2008 (Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 16/3/2008).

6. Εφημερίδα *Le Monde*, 10 και 11 Ιανουαρίου 1978.

Ν Ο Μ Ι Κ Α

της Έλιας Κολοκυθά

Απόφαση Πρωτοδικείου Ροδόπης – Αρ. 9/2008

Δικαστής Κυριακή Φελεκίδου

Ελληνίδα μουσουλμάνα κληρονομεί τον πατέρα της, παρά τον ιερό ισλαμικό νόμο που ορίζει ότι θανόντα μουσουλμάνο σύζυγο και πατέρα κληρονομούν κατά το 1/8 η σύζυγος και κατά τα 7/8 εξ αδιαιρέτου τα παιδιά, όμως τ'αγόρια κληρονομούν διπλάσια μερίδα από τα κορίτσια.

Το δικαστήριο έκρινε ότι η εφαρμογή του μουσουλμανικού νόμου την οποία επικαλείται ο εναγόμενος αδελφός, ισχυριζόμενος ότι σύμφωνα με το Κοράνι και τις παραδόσεις της Τουρκίας πρέπει να λάβει διπλή μερίδα από την κληρονομιά του πατέρα «καταπατεί θεμελιώδη δικαιώματα των γυναικών».

Οι αποφάσεις του Μουφτή (ιεροδίκη) που έχει αρμοδιότητα σύμφωνα με τη Συνθήκη των Αθηνών (1913) και της Λωζάνης (1923) και το Νόμο 1920/1991 να αποφασίζει για Ελληνικής υπηκοότητας μουσουλμάνους για θέματα οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου, εφαρμόζαν τον ιερό νόμο του Κορανίου και γίνονταν μέχρι τώρα δεκτές από τα Ελληνικά Δικαστήρια (αποφάσεις της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου 1960, 1990 και προσφάτα Απ. 1041/2000). Αντίθετα η πρόσφατη απόφαση του Πρωτοδικείου Ροδόπης προβλέπει ότι οι διατάξεις του ιερού μουσουλμανικού νόμου σύμφωνα με τις οποίες ο γιος λαμβάνει διπλάσια κληρονομική μερίδα από την κόρη, παραβιάζουν τα ατομικά δικαιώματα των Ελληνίδων υπηκόων μουσουλμάνων το θρήσκευμα και είναι αντίθετες με την αρχή της ισότητας των φύλων που κατοχυρώνεται από το άρθρο 4 παράγραφος 2 του Συντάγματος. Ακόμη σύμφωνα πάντα με την απόφαση του Πρωτοδικείου Ροδόπης το ότι το άρρεν τέκνο λαμβάνει διπλάσια μερίδα από κάθε θήλυ τέκνο σύμφωνα με το ιερό κληρονομικό δίκαιο των μωαμεθανών δεν είναι δυνατόν να τύχει εφαρμογής διότι δεν είναι δυνατόν να παραβλέψει κανείς τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 116 του Συντάγματος στην οποία ορίζεται μεταξύ άλλων ότι «Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη ιδίως σε βάρος των γυναικών». Η παράγραφος αυτή συνεχίζει η απόφαση πριν από την αναθεώρησή της όριζε ότι η «Αποκλείσεις από τους ορισμούς της παραγράφου 2 του άρθρου 4 επιτρέπονται μόνο για σοβαρούς λόγους στις περιπτώσεις που ορίζει ειδικά ο νόμος».

Με τη νέα διάταξη εξασφαλίζεται η εφαρμογή ισονομίας, η εξάλειψη διακρίσεων λόγω φύλου και η προάσπιση των ατομικών δικαιωμάτων των ελλήνων υπηκόων μουσουλμάνων το θρήσκευμα.

Είναι τουλάχιστον ανεπίτρεπτο κατά την απόφαση ενώ η Ελλάδα έχει υπογράψει τη Σύμβαση Πλαίσιο του Συμ-

βουλίου της Ευρώπης για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων να υποχρεώνει πολίτες να υπαχθούν σε νομοθετικό καθεστώς: δικαιοδοσίας Μουφτή και εφαρμογής ιερωνυμικού δικαίου που αποστερεί μερίδα αυτών από τις θεμελιώδεις εγγυήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τις οποίες απολαμβάνει το σύνολο των πολιτών.

Η προστασία των Ελλήνων μουσουλμάνων από αποφάσεις του Μουφτή έχει απασχολήσει την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Σε εισηγήσεις στην ΕΕΔΑ η Πρόεδρος της Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου¹ αναφέρεται (III θρησκευτικές αρχές και παραδόσεις και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου Δ.Α.) στη Διακήρυξη της Βιέννης, στις διατάξεις του Συμφώνου Ατομικών Δικαιωμάτων, στην CEDAW που αποτελούν διεθνείς δεσμευτικές διατάξεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ισχύοντος Διεθνούς Δικαίου.

Συγκεκριμένα η παράγραφος 1,5 της Διακήρυξης της Βιέννης του 1993 ορίζει ότι «Η σημασία των Εθνικών και περιφερειακών ιδιαιτεροτήτων και οι διάφορες ιστορικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές παραδόσεις (background) πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, είναι όμως καθήκον των Κρατών, ασχέτως του πολιτικού, οικονομικού και πολιτιστικού τους συστήματος να προωθηθούν και προστατεύουν όλα τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες».

Η κατάργηση των δικαιοδοτικών και διοικητικών αρμοδιοτήτων του Μουφτή και ο περιορισμός του στα θρησκευτικά του καθήκοντα, αποτελεί κατά τη γνώμη της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επιβεβλημένο μέτρο εκσυγχρονισμού του θεσμού εν όψει και των δεσμεύσεων του άρθρου 20 του Συντάγματος (δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας) και του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη).

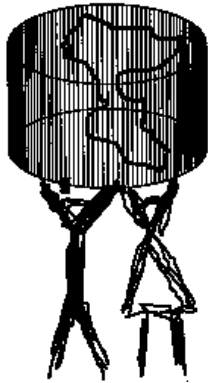
Είναι πράγματι τουλάχιστον περίεργο στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα να εξακολουθεί να εφαρμόζεται ο ισλαμικός νόμος κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Αστικού Κώδικα, τη στιγμή μάλιστα που κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει ούτε στην Τουρκία ούτε σε ορισμένες άλλες μουσουλμανικές χώρες².

Η απόφαση του Πρωτοδικείου Ροδόπης σύμφωνα με την οποία καμιά απόφαση Μουφτή δεν μπορεί να είναι αντίθετη με το Σύνταγμα και τα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα ανθρώπινα δικαιώματα ευάλωτων κοινωνικά ομάδων όπως είναι οι γυναίκες μουσουλμάνες θύματα τόσο συχνά θρησκευτικού εξτρεμισμού³.

1. Θέματα σχετικά με την τέλεση γάμων από τον Μουφτή 21/3/2005.

2. Εισηγήση της 1/3/2001 Τα ζητήματα θρησκευτικής ελευθερίας.

3. Σταμάτης Σακελίων, Πρωτοπορική απόφαση δικαστηρίου για Ελληνίδες μουσουλμάνες – Αυγή 27/3/2008.

ΔΙΕΘΝΗΣ

της Ιωάννας Μαγγανάρα

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΝΑ ΔΟΘΕΙ ΤΕΛΟΣ ΣΤΗ ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Το λανσάρισμα της εκστρατείας έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της εναρκτήριας συνάντησης της 52ης Συνόδου της Επιτροπής Καθεστώτος Γυναικών στις 25.2.2008 ενώπιον Υπουργών Κυβερνήσεων, Πρέσβων, ΜΚΟ και εκπροσώπων Εξειδικευμένων Οργανισμών του συστήματος των Ην. Εθνών.

Στην ομιλία του ο Γενικός Γραμματέας τόνισε ότι η βία κατά των γυναικών δε μπορεί να περιμένει. Μια ματιά στις στατιστικές το αποδεικνύει. Τουλάχιστον 1 στις 3 γυναίκες ξυλοκοπείται, βιάζεται ή κακοποιείται κατά τη διάρκεια της ζωής της. Μέσω της πρακτικής της επιλογής φύλου του παιδιού πολλές ζωές χάνονται. Καμία κουλτούρα, καμία γυναίκα νέα ή ηλικιωμένη δεν εξαιρείται από αυτή τη μάστιγα. Πολύ συχνά τα εγκλήματα αυτά δεν τιμωρούνται και οι θύτες κυκλοφορούν ελεύθεροι. Τα σημερινά όπλα πολέμου συμπεριλαμβάνουν το βιασμό, τη σεξουαλική βία, την απαγωγή παιδιών τα οποία στρατολογούνται συνήθως ως στρατιώτες ή εξαναγκάζονται στην πορνεία.

Η εκστρατεία για να δοθεί τέλος στη βία κατά των γυναικών θα συνεχίσει μέχρι το 2015 προκειμένου να συμπέσει με την ημερομηνία επίτευξης των στόχων της Χιλιετίας, το κοινό όραμα για τον 21^ο αιώνα.

Ο Γεν. Γραμματέας αναφέρθηκε στις πιο σημαντικές δράσεις των Ην. Εθνών στο θέμα αυτό, όπως:

Η δράση για να δοθεί τέλος στη βία σε ένοπλες συγκρούσεις, η οποία συγκεντρώνει 12 εξειδικευμένα όργανα των Ην. Εθνών από τη Διεύθυνση Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων έως τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας.

Η δύναμη κρούσης των Ην. Εθνών σχετικά με τη βία κατά των γυναικών αποτελεί την αιχμή του δόρατος στον κοινό προγραμματισμό σε εθνικό επίπεδο.

Το εθελοντικό ταμείο των Ην. Εθνών για να δοθεί τέλος στην βία κατά των γυναικών που ιδρύθηκε πριν από 11 χρόνια και έχει υποστηρίξει κοινότητες, περιοχές, έθνη σε όλο τον κόσμο στα θέματα αυτά.

Τον περασμένο Δεκέμβριο η Γενική Συνέλευση υιο-

θέτησε μια ιστορική απόφαση για το βιασμό και τη σεξουαλική βία.

Η απόφαση 1325 για τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια η οποία υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας πριν επτά χρόνια αναβάθμισε το θέμα της βίας.

Ο Γενικός Γραμματέας κάλεσε το Συμβούλιο Ασφαλείας να θεσμοθετήσει μηχανισμούς για την παρακολούθηση της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών στα πλαίσια της απόφασης 1325.

Η προσέγγιση στην καταπολέμηση της βίας δε μπορεί να είναι ίδια σε κάθε χώρα. Κάθε μία μπορεί να υιοθετήσει τη δική της στρατηγική.

Στην εκστρατεία αυτή, τόνισε, θα έρθω προσωπικά σε επικοινωνία με όλους τους αρχηγούς κρατών ανά τον κόσμο για να δώσω ώθηση στη δράση. Θα παροτρύνω τα κράτη να επανεξετάσουν τις νομοθεσίες τους ή να υιοθετήσουν νέες ώστε να εξασφαλίσουν ότι η βία εναντίον των γυναικών ποινικοποιείται και θα καλέσω όλα τα κράτη να εφαρμόσουν τους νόμους που έχουν υιοθετήσει ώστε να δοθεί τέλος στην ατιμωρησία. Θα ενθαρρύνω τα ΜΜΕ να προωθήσουν το θέμα της εκστρατείας και θα παροτρύνω τις περιφερειακές οργανώσεις να θέσουν προτεραιότητες και στόχους σχετικά με την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών. Θα παροτρύνω τα Ην. Έθνη να δώσουν μεγαλύτερη και πιο ουσιαστική υποστήριξη στο τοπικό, εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο σε όλους τους εμπλεκόμενους με το θέμα αυτό.

Θα δημιουργήσω ένα παγκόσμιο δίκτυο από άνδρες πολιτικούς αρχηγούς για να βοηθήσουν στην κινητοποίηση αγοριών και ανδρών σε όλους τους τομείς: Στα γράμματα, στις τέχνες, στην πολιτική, στον αθλητισμό, στις επιχειρήσεις, στον θρησκευτικό τομέα. Άνδρες σε κάθε τομέα που ξέρουν τι θα πει αρχηγία.

Θα εργασθώ με τις γυναικείες οργανώσεις παγκόσμια. Η πρόοδος τον τελευταίο αιώνα οφείλεται σε αυ-

Δ Ι Ε Θ Ν Η

τές και σε αυτές θα βασιστούμε για το μέλλον. Θα προτείνω μία υψηλού επιπέδου συνάντηση το 2010 για να επανεξετάσουμε τί έχουμε επιτύχει, να ανταλλάξουμε καλές πρακτικές και να επεξεργασθούμε τις στρατηγικές για το μέλλον.

Η εκστρατεία μας θα βασισθεί σε μια βαθειά και ευρεία συνεργασία με όλη την κοινωνία για να μπορέσουμε να φθάσουμε στο τέλος της βίας. Καλώ τη νεολαία όλου του κόσμου, τους αυριανούς ηγέτες. Καλώ τον ιδιωτικό τομέα σε παγκόσμιο επίπεδο, ο οποίος είναι απαραίτητος για να προωθήσουμε τους στόχους μας. Καλώ τις γυναικείες οργανώσεις των οποίων το όραμα μας έφερε εδώ που είμαστε σήμερα. Καλώ τους άνδρες παγκόσμια να δώσουν το καλό παράδειγμα. Να διευκρινίσουν ότι η βία κατά των γυναικών είναι μια πράξη που μόνο ένας δειλός μπορεί να διαπράξει και το ότι να την καταγγείλεις αποτελεί τιμή.

Καλώ όλα τα κράτη μέλη στον κόσμο λέγοντας ότι η υπευθυνότητα είναι δική τους. Σας καλώ όλους να εγγυηθείτε μαζί μου ότι μόνο ενωμένοι θα επιτύχουμε.

Στα πλαίσια της εκστρατείας του Γεν. Γραμματέα των Ην. Εθνών η Βοηθός Γενικός Γραμματέας απήλυθε κατά την 52^η Σύνοδο της Επιτροπής Καθεστώτος Γυναικών γενικές παρατηρήσεις που αφορούσαν την πρακτική της κλειτοριδεκτομής.

Τις παρατηρήσεις αυτές εξέφρασε εκ μέρους 10 εξειδικευμένων οργανισμών των Ην. Εθνών που εργάζονται για την καταπολέμηση της πρακτικής αυτής, την οποία έχουν υποστεί 140 εκατομμύρια γυναίκες μέχρι σήμερα στην Ασία, Μέση Ανατολή και Αφρική. Κάθε χρόνο περίπου 3 εκατομμύρια κορίτσια κινδυνεύουν να την υποστούν.

Η κλειτοριδεκτομή, τόνισε, αποτελεί μια πρακτική βαθειά ριζωμένη σε κοινωνικές και πολιτικές παραδόσεις. Σε αυτούς που την ακολουθούν αποτελεί ένα μέρος της ταυτότητας τους η οποία συνεχίζει να διαμορφώνει και να επηρεάζει τις μεταξύ των γενεών σχέσεις. Η κλειτοριδεκτομή παραμένει μια πολύ σημαντική κοινωνική σύμβαση, την οποία οι οικογένειες είναι πολύ δύσκολο να εγκαταλείψουν χωρίς υποστήριξη από την ευρύτερη κοινότητα.

Σήμερα θα πρέπει να αντιταχθούμε σε αυτή την πρακτική γιατί έρχεται σε σύγκρουση με τις παγκόσμιες αξίες μας. Η πρακτική αυτή είναι επίσης πολύ βλαπτική για την υγεία.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας πρόσφατα κατέληξε ότι οι γυναίκες που έχουν υποστεί κλειτοριδεκτομή αντιμετωπίζουν επιπλέον κινδύνους κατά τη γέννα.

Οι επιπτώσεις της κλειτοριδεκτομής είναι απαράδεκτες οπουδήποτε και οποτεδήποτε συμβαίνουν γιατί αντιβαίνουν σε οποιαδήποτε ηθική αρχή.

Συχνά η κλειτοριδεκτομή λαμβάνει χώρα σε ανήλικες παραβιάζοντας το δικαίωμα του παιδιού σε ελεύθερη και πλήρη συνείδηση σε θέματα που έχουν σχέση με τη σωματική ακεραιότητά του.

Όμως δεν υπάρχουν γρήγορες και εύκολες λύσεις για να θέσουμε τέρμα σε αυτή την πρακτική. Θα πρέπει να αλλάξουμε τις συλλογικές συμπεριφορές και να στοχεύσουμε στις αξίες και τους μηχανισμούς που έχουν στηρίξει την πρακτική αυτή για γενιές. Αυτός ο στόχος απαιτεί αυξημένους πόρους, συντονισμό και συνεργασία μεταξύ όλων μας.

Αυτή δεν είναι η πρώτη φορά που το σύστημα των Ην. Εθνών αντιμετωπίζει το θέμα. Το 1997 τρεις εξειδικευμένοι οργανισμοί των Ην. Εθνών κυκλοφόρησαν δήλωση για την κλειτοριδεκτομή η οποία αναφερόταν στις σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τα προβλήματα υγείας που επιφέρει αυτή η πρακτική και ζητούσε την εξάλειψή της.

Έκτοτε έχουν γίνει πολλές προσπάθειες. Πέρυσι πχ. η Επιτροπή Καθεστώτος Γυναικών υιοθέτησε για πρώτη φορά απόφαση που αφορούσε την καταπολέμηση αυτής της πρακτικής. Οι προσπάθειες πρόληψης που έχουν αναληφθεί από κυβερνήσεις, εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς και τοπικές κοινωνίες έχουν αρχίσει να φέρνουν αποτελέσματα. Σε αρκετές χώρες έχει μειωθεί η έκταση των πρακτικών αυτών. Οι κοινότητες που εφαρμόζουν μια συλλογική διαδικασία λήψης αποφάσεων υπήρξαν ιδιαίτερα επιτυχείς.

Παρά ταύτα όμως ο ρυθμός με τον οποίο εξαλειφεται η πρακτική αυτή είναι πολύ βραδύς. Για να την καταπολεμήσουμε θα πρέπει να πολλαπλασιάσουμε τις προσπάθειές μας λαμβάνοντας υπόψη νέα στοιχεία, αλλά και τις γνώσεις που αποκτήσαμε την τελευταία δεκαετία και κυρίως τη διάσταση ανθρωπίνων δικαιωμάτων του θέματος.

Στοιχεία των Ην. Εθνών για τη βία κατά των Γυναικών

Οι στατιστικές εμφανίζουν μια αποκρουστική εικόνα των κοινωνικών επιπτώσεων και των επιπτώσεων στην υγεία που έχει η βία κατά των γυναικών. Για τις γυναίκες στις ηλικίες 15-44 ετών η βία είναι η κύρια αιτία θανάτου και αναπηρίας.

Το 1994 σε μια μελέτη που έγινε με βάση στοιχεία

Δ Ι Ε Θ Ν Η

της Παγκόσμιας Τράπεζας σε σχέση με δέκα παράγοντες κινδύνου που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σε αυτή την ομάδα ηλικίας, ο βιασμός και η ενδοοικογενειακή βία ήταν πιο ψηλά στη λίστα απ' ό,τι ο καρκίνος, τα αυτοκινητιστικά δυστυχήματα, ο πόλεμος και η ελονοσία. Επιπλέον αρκετές μελέτες έχουν δείξει την αυξανόμενη διασύνδεση μεταξύ βίας κατά των γυναικών και HIV/AIDS. Μια έρευνα που έγινε σε 1366 γυναίκες από τη Ν. Αφρική έδειξε ότι οι γυναίκες που ξυλοκοποούνται από τους συντρόφους τους είναι κατά 48% πιθανότερο να μολυνθούν από HIV παρά αυτές που δεν ήταν.

Μια μελέτη της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας του 2005 βασισμένη σε στοιχεία 24000 γυναικών σε δέκα χώρες έδειξε ότι 55% έως 95% των γυναικών που είχαν κακοποιηθεί σωματικά από τους συντρόφους τους δεν ήρθαν σε επικοινωνία με την αστυνομία, ΜΚΟ ή καταφύγια για βοήθεια. Το στίγμα και ο φόβος εμποδίζουν τις γυναίκες να ζητήσουν βοήθεια.

Ορισμένες παγκόσμιες έρευνες δείχνουν ότι το ήμισυ του αριθμού των ανθρωποκτονιών γυναικών διαπράττονται από τους συντρόφους τους ή τους συζύγους τους. Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας 40%-70% των δολοφονιών γυναικών στον Καναδά, Αυστραλία, Ισραήλ, Ν. Αφρική, ΗΠΑ διαπράττονται από τους συντρόφους τους. Η βία κατά των γυναικών στις ένοπλες συγκρούσεις αναφέρεται σε κάθε διεθνή ή μη ζώνη πολέμου. Στη γενοκτονία του 1994 στη Ρουάντα βιάστηκαν 250.000-500.000 γυναίκες. Στη Βοσνία βιάστηκαν 20.000 έως 50.000 γυναίκες.

Η δολοφονία λόγω προίκας είναι μια άγρια πρακτική η οποία επιβάλλει στο σύζυγο και τους συγγενείς του συζύγου να σκοτώσουν τη νύφη εάν η οικογένειά της δε μπορεί να ανταποκριθεί στα αιτήματα προίκας. Αν και η προίκα είναι έθιμο που συναντάται παγκοσμίως, οι δολοφονίες λαμβάνουν χώρα κατά κύριο λόγο στη Ν. Ασία.

Μεταξύ 500.000 και 2 εκατομμυρίων ατόμων εκ των οποίων η πλειοψηφία είναι γυναίκες και παιδιά διακινούνται ετησίως με σκοπό την πορνεία, τη δουλεία, την αναγκαστική εργασία. Σύμφωνα με το Ταμείο Πληθυσμού των Ην. Εθνών ο ετήσιος αριθμός των εγκλημάτων τιμής ανέρχεται σε 5.000 γυναίκες.

Οι γυναίκες υφίστανται σεξουαλική παρενόχληση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Μεταξύ 40-50% των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση υφίστανται τέτοια συμπεριφορά στους χώρους εργασίας. Στο Μαλάουι 50% των μαθητριών αναφέρουν εμπειρίες σεξουαλικής παρενόχλησης στο σχολείο.

Πολλές γυναίκες υφίστανται πολλαπλές μορφές διάκρισης και αυξημένο κίνδυνο βίας. Οι ιθαγενείς γυναίκες στον Καναδά έχουν 5 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να πεθάνουν σαν αποτέλεσμα βίας από άλλες γυναίκες της ίδιας ηλικίας. Στην Ευρώπη, Ν. Αφρική και Αυστραλία 50% των γυναικών με αναπηρίες έχουν εμπειρία κακοποίησης σε σύγκριση με το 1/3 μη ανάπηρων γυναικών.

Οι πρακτικές της θανάτωσης βρεφών, της συστηματικής παραμέλησης κοριτσιών, η επιλογή φύλου είναι ευρύτατα διαδεδομένες στη Νότιο και Ανατολική Ασία, στη Βόρειο Αφρική και στη Μέση Ανατολή.

Το οικονομικό κόστος της βίας κατά των γυναικών είναι σημαντικό. Μια έκθεση του 2003 από το Αμερικανικό Κέντρο για τον Έλεγχο των ασθενειών και την πρόληψη (COC) υπολογίζει ότι το κόστος της ενδοοικογενειακής βίας υπερβαίνει τα 5,8 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο. Εξ' αυτών 4,1 δισεκατομμύρια είναι για υπηρεσίες υγείας και ιατρικές, ενώ οι απώλειες στην παραγωγή ανέρχονται σε 1,8 δισεκατομμύρια δολάρια. Η βία κατά των γυναικών καθιστά περισσότερο φτωχά όχι μόνο τα άτομα, αλλά και ολόκληρες οικογένειες και κοινωνότητες μειώνοντας την οικονομική ανάπτυξη κάθε χώρας.

Με βάση τη μελέτη του 2006 του Γενικού Γραμματέα των Ην. Εθνών σχετικά με όλες τις μορφές βίας, μόνο 84 κράτη παγκοσμίως είχαν κάποια μορφή νομοθετικής απαγόρευσης της ενδοοικογενειακής βίας και ένας αυξανόμενος αριθμός χωρών είχαν θεσπίσει προγράμματα δράσης. 90 κράτη είχαν κάποια μορφής νομική διάταξη κατά της σεξουαλικής παρενόχλησης. Μόνο 93 κράτη είχαν κάποια νομική διάταξη σχετικά με την απαγόρευση της διακίνησης των ανθρώπων. Σε πολλές χώρες οι νόμοι έχουν κενά που επιτρέπουν στους δράστες να παραμένουν ατιμώρητοι.

Ο δρόμος για το μέλλον που υποδεικνύουν τα Ην. Έθνη

Αν και υπάρχει σημαντική πρόοδος σχετικά με τη θεσμοθέτηση διεθνών αρχών και κανόνων, η βία κατά των γυναικών πρέπει να τεθεί ως προτεραιότητα σε όλα τα επίπεδα. Η πολιτική βούληση είναι απαραίτητη.

Υπάρχει ανάγκη για επένδυση σε πόρους και συνεχή βοήθεια ειδικότερα στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και στις χώρες που εξέρχονται από ένοπλες συγκρούσεις. Επίσης το πρόβλημα της μη αναφοράς της βίας περιπλέκει τη συλλογή στοιχείων και πρέπει να αντιμετωπισθεί.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ

της **Μαρίας Στρατηγάκη**

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΖΩΗΣ

Το θέμα της κοινωνικής οργάνωσης της φροντίδας και του ρόλου της στην προώθηση της ισότητας των φύλων αποτέλεσε το 2007 κεντρικό άξονα της δράσης και της ευρωπαϊκής καμπάνιας του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών (ΕΛΓ) «Ποιός/ποιά φροντίζει;». Τα βασικά ζητήματα που απασχόλησαν το ΕΛΓ περιλάμβαναν την επάρκεια των παιδικών σταθμών και των άλλων κοινωνικών υποδομών φροντίδας, τις συνθήκες εργασίας των μεταναστριών που ανέλαβαν μεγάλο μέρος της φροντίδας των εξαρτημένων ατόμων και της οικιακής εργασίας, την αναγκαιότητα αλλαγής των στερεότυπων συμπεριφορών των φύλων μέσα στην οικογένεια. Η προώθηση της ισότητας των φύλων στην αγορά εργασίας και η καλύτερη διαπαιδαγώγηση των παιδιών καθόρισαν τα αιτήματα που διατυπώθηκαν από το ΕΛΓ σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία του ΕΛΓ σε συνεργασία με την μη κυβερνητική οργάνωση «Πρωτοβουλία Γυναίκα και Υγεία» οργάνωσε συνέδριο με θέμα τις ίσες ευκαιρίες στον συνδυασμό επαγγελματικής, προσωπικής και οικογενειακής ζωής στις 9 Μαΐου 2008 στην Αθήνα. Το συνέδριο προσέλκυσε την προσοχή πολλών γυναικείων οργανώσεων και μεμονωμένων γυναικών, όπως άλλωστε και των εκπροσώπων των δημόσιων φορέων και των κοινωνικών εταίρων που συνέρρευσαν στην έναρξη. Το μέλος του ΔΣ του ΕΛΓ Μίκα Ιωαννίδου και η Γενική Γραμματέας του ΕΛΓ Μύρια Βασιλειάδου παρουσίασαν την πολιτική του Λόμπυ στο ελληνικό κοινό. Στα δύο στρογγυλά τραπέζια συζητήθηκαν θέματα που άπτονται των στερεοτύπων στην φροντίδα και του ρόλου των ΜΚΟ και των θεσμικών παρεμβάσεων.

Ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας συμμετείχε στο Συνέδριο με δύο μέλη του, την δικηγόρο Σοφία Σπηλιωτοπούλου, εμπειρογνώμονα της ΕΕ σε θέματα ισότητας και το μέλος της τριμελούς ελληνικής αντιπροσωπείας του ΕΛΓ Μαρία Στρατηγάκη.

Στην παρέμβασή της η **Σοφία Σπηλιωτοπούλου** ανέλυσε τις σημαντικότερες νομικές ρυθμίσεις που θα μπορούσαν να διευκολύνουν στην πράξη την εναρμόνιση οικογενειακής/ προσωπικής και επαγγελματικής ζωής και να υλοποιήσουν πλήρως τους σχετικούς συνταγματι-

κούς, κοινοτικούς και διεθνείς κανόνες στη χώρα μας. Οι ρυθμίσεις που θα πρέπει να προωθηθούν άμεσα τόσο από την ελληνική κυβέρνηση όσο και από τους κοινωνικούς εταίρους στις συλλογικές συμβάσεις είναι συνοπτικά οι παρακάτω:

- Η κατοχύρωση της γονικής άδειας ως αυτοτελούς προσωπικού δικαιώματος κάθε εργαζομένου
- Η παροχή πλήρους και αυτοτελούς άδειας στον πατέρα και την μητέρα εφόσον εργάζονται και οι δύο γονείς
- Η αύξηση της ηλικίας των παιδιών έως την οποία μπορεί να ληφθεί η γονική άδεια
- Η διατήρηση της πλήρους αμοιβής όλων των γονέων στη διάρκεια της γονικής άδειας.
- Η εισαγωγή της πατρικής άδειας που παρέχεται ταυτόχρονα με την άδεια μητρότητας χωρίς μείωση αποδοχών
- Η αποτελεσματική δικαστική προστασία κατά της παράβασης της αρχής της ισότητας των φύλων και της εναρμόνισης οικογενειακής/ προσωπικής και επαγγελματικής ζωής και η ένταξη στους δικονομικούς κώδικες των κανόνων των Κοινοτικών Οδηγιών ισότητας που αφορούν το βάρος απόδειξης και την νομιμοποίηση των οργανώσεων να ασκούν τα δικαιώματα των θυμάτων των παρεμβάσεων.

Συμπληρωματικά προς τα παραπάνω η **Μαρία Στρατηγάκη** επισήμανε τρία σημεία σχετικά με τις δημόσιες πολιτικές στον τομέα αυτό. Το πρώτο σημείο αναφέρεται στο γεγονός ότι οι πολιτικές ισότητας των φύλων στην ΕΕ περιλαμβάνουν και τον επαναπροσδιορισμό της συμμετοχής των ανδρών στην φροντίδα και την οικογένεια. Δυστυχώς αυτό έχει παραβλεφθεί στην Ελλάδα, όπου οι μετανάστριες ανέλαβαν μεγάλο μέρος της οικιακής εργασίας και της φροντίδας ενώ οι άνδρες, σύζυγοι και πατέρες δεν πιέζονται πλέον να αλλάξουν συμπεριφορά και να αυξήσουν τον χρόνο που δαπανούν στο σπίτι.

Το δεύτερο σημείο αφορά τη βασική αρχή που πρέπει να διέπει όλες τις πολιτικές εναρμόνισης αν θέλουμε να αλλάξουν τα στερεότυπα σε σχέση με τα φύλα. Πρόκει-

ται για την αρχή της *ισότητας των φύλων* που θα πρέπει να αντικαταστήσει την αρχή της *προστασίας των γυναικών και των μητέρων*. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να καταργηθούν άμεσα όλες οι προστατευτικές ρυθμίσεις, αλλά να αντικατασταθούν σταδιακά από μεταβατικά μέτρα στην κατεύθυνση, όμως, της εξίσωσης των συνθηκών εργασίας των γυναικών και των ανδρών μέσα και έξω από το σπίτι.

Το τρίτο σημείο έχει σχέση με την έλλειψη πολιτικής βούλησης στην χώρα μας για την εφαρμογή των νόμων, των σχετικών διατάξεων και των δημόσιων πολιτικών. Η κατάσταση που επικρατεί σήμερα δεν είναι αποτέλεσμα μειωμένης γνώσης ή έλλειψης καλών πρακτικών αλλά απουσίας της αναγκαίας πολιτικής βούλησης, η οποία φυσικά πρέπει να συνοδεύεται και από τις απαιτούμενες δημόσιες δαπάνες. Τέλος, για διευκολυνθεί η αξιοποίηση των σημαντικών εργασιών και συνεδρίων που έχουν οργανωθεί με θέμα τη «συμφιλίωση» εργασίας και οικογένειας, έγινε αναφορά στις παρακάτω εκδόσεις και βιβλιογραφικές πηγές:

Το αφιέρωμα του «ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ» με θέμα «Η

εναρμόνιση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής ανδρών και γυναικών» τεύχος 78 (2005).

Η έκδοση «ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΓΣΕΒΕ)», (2002) της ΚΙΝΗΣΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.

Η έκδοση «ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΧΩΡΙΣ ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ» (2000) της ΚΙΝΗΣΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ο ΟΔΗΓΟΣ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ (συγγραφέας Παναγιώτα Πετρόγλου) (2002) του ΚΕΘΙ

Ο ΟΔΗΓΟΣ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ. Έκδοση του Θεματικού Δικτύου EQUAL (2005) του Υπουργείου Εργασίας.

Η ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ «ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ» 26-27 Μαΐου 1995 που οργάνωσε το Εθνικό Συμβούλιο Ελληνίδων και το Ευρωπαϊκό Λόμπυ Γυναικών

Τιμητική Διάκριση στη Βιβή Παπαδημητρίου

Στις 26 Μαΐου, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κάρολος Παπούλιας τίμησε με τιμητικές διακρίσεις και παράσημα της Ελληνικής Δημοκρατίας εξέχουσες προσωπικότητες από την πανεπιστημιακή κοινότητα, τον καλλιτεχνικό και αθλητικό χώρο, το χώρο της δημοσιογραφίας και της πολιτικής, που διακρίθηκαν για την προσφορά τους.

Μεταξύ των βραβευθέντων ήταν και η κ. Βασιλική (Βιβή) Παπαδημητρίου, Πρόεδρος του «Κέντρου Μέρμνας Οικογένειας και Παιδιού», φίλη του Συνδέσμου μας και πρόσφατα και μέλος του για την κοινωνική προσφορά της. Στην κ. Παπαδημητρίου απονεμήθηκε ο Χρυσός Σταυρός του Τάγματος του Φοίνικος.

Ο ΣΔΓ έχει από καιρό εκτιμήσει τη μεγάλη κοινωνική δράση και προσφορά της κ. Παπαδημητρίου σε πολλούς τομείς. Για το λόγο αυτό και της απένειμε το 2005 το «Βραβείο Γυναικείας Κοινωνικής Προσφοράς Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου» που απονέμεται κάθε χρόνο στις 8 Μαρτίου (Ημέρα Γυναίκας) για να τιμήσει τη σεμνή και αθόρυβη προσφορά των γυναικών. Στο τεύχος 78/2005 του «ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ» έχουμε δημοσιεύσει εκτενή αναφορά στο έργο της Βιβής Παπαδημητρίου με την ευκαιρία της βράβεισής της. Ο ΣΔΓ συγχαίρει την εκλεκτή φίλη και θεωρεί επάξια τη δημόσια αναγνώριση του έργου της.

Δωρεές υπέρ του Συνδέσμου

Κατερίνα Κανταρτζή	1000	Ευρώ
Άννα Γιάγκα	100	»

Τα νέα γραφεία του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

(Σκουφά 60, Αθήνα, Τηλ.: 210 36 26 460)

είναι ανοιχτά κάθε πρωί, εκτός Σαββάτου, 11.00-14.00

Σ Π Ο Υ Δ Ε Σ Φ Υ Λ Ο Υ

της Χαράς Καραγιαννοπούλου*

Α. Πάντειο Πανεπιστήμιο

[Σπουδές Φύλου και Ισότητας στις Πολιτικές και Κοινωνικές Επιστήμες]

Το Εργαστήριο Σπουδών Φύλου και Ισότητας σε συνεργασία με τη Γαλλική Πρεσβεία και το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών πραγματοποίησε στρογγυλή τράπεζα στο χώρο του Γαλλικού Ινστιτούτου με θέμα: «Η γυναικεία υπόσταση 40 χρόνια μετά το Μάη του '68». Αφορμή για τον αναστοχασμό αποτέλεσε η επέτειος των 100 χρόνων από τη γέννηση της Simone de Beauvoir.

Β. Πανεπιστήμιο Πειραιώς

[Πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών για θέματα ισότητας των φύλων]

1. Colloquium

Στο πλαίσιο του προγράμματος πραγματοποιήθηκε στις 7 Απριλίου 2008 Colloquium με θέμα: "Women in Visual Arts". Στο Colloquium συμμετείχαν με εισηγήσεις η Prof. Malavika Karlekar (Editor) «Visualizing Women's Work in India-1875-1947» καθώς και η Δρ. Χαρά Παπαθεοδώ-

ρου (ζωγράφος και ιστορικός τέχνης) «Women, Art, Society: The Dinner Party».

2. Ημερίδα

Η ημερίδα με θέμα «Φύλο και Κοινωνική Έρευνα στην Ελλάδα» πραγματοποιήθηκε στις 17 Απριλίου 2008. Στο πλαίσιο της παρουσιάστηκαν ζητήματα που αφορούσαν τις μεθόδους ανάλυσης του φύλου (Γ. Παπαγεωργίου Παν. Κρήτης), έγινε αναφορά στο ρόλο του ΚΕΘΙ και τη συμβολή του στην έρευνα για το φύλο στην Ελλάδα (Μ. Παπαγιαννοπούλου, ΚΕΘΙ) και παρουσιάστηκαν αποτελέσματα ερευνών όπως οι ακόλουθες: «Η Γυναικεία Μετανάστευση στην Ελλάδα»: Αποτελέσματα Πανελλήνιας Έρευνας ΚΕΘΙ (Λ. Μαράτου – Αλιπράντη ΕΚΚΕ), «Τα Ελληνικά Α.Ε.Ι και οι Γυναίκες Πανεπιστημιακοί Σήμερα» (Σ. Βοσνιάδου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών), «Στάσεις των Φοιτητών και Φοιτητριών για την Ισότητα των Φύλων στην Εργασία» (Ε. Παζατζή, Παν. Πειραιώς), «Ιστορίες Ζωής» Γυναικών Εκπαιδευτικών από το 19ο αιώνα μέχρι το Μεσοπόλεμο» (Σ. Ζιώγου-Καραστεργίου, Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης)

Γ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

[Διατμηματικό πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών Θέματα φύλου και Ισότητας]

1. Διαλέξεις

1.1 «Άσκηση και Φύλο»

Ο Dr. Allan Goldfarb, γνωστός σε θέματα εργοφυσιολογίας και καθηγητής στο University of North Carolina at Greensboro, πραγματοποίησε, στο Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, στα Τρίκαλα δύο διαλέξεις με γενικό θέμα «Άσκηση και Φύλο». Η πρώτη διάλεξη είχε θέμα «Διαφορές του οξειδωτικού στρες μεταξύ ανδρών και γυναικών» και εστίασε στις εργασίες που έχουν γίνει χρησιμοποιώντας τις γυναίκες σαν συμμετέχουσες σε ερευνητικές εργασίες εξετάζοντας την επίδραση της αερόβιας και αναερόβιας άσκησης στο οξειδωτικό στρες, καθώς επίσης και στην επίδραση της συμπληρωματικής λήψης αντιοξειδωτικών ουσιών στην υγεία και απόδοση.

Η δεύτερη διάλεξη είχε θέμα «Επίδραση της άσκησης

* Η Χ. Καραγιαννοπούλου διδάσκει το μάθημα «Το Φύλο στις Διεθνείς Σπουδές» στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Μέλος του Δ.Σ. του Σ.Δ.Γ.

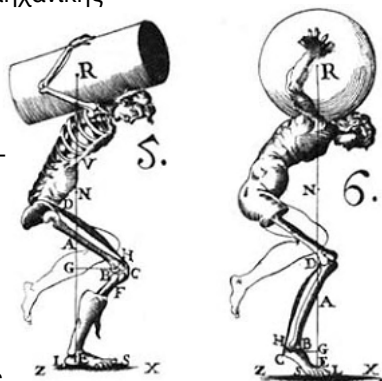
στη β-ενδορφίνη στο γυναικείο φύλο». Η β-ενδορφίνη, που είναι ένα ενδογενές οπιοειδές, εκκρίνεται μετά από συγκεκριμένη ένταση και διάρκεια άσκησης. Επιηρεάζει τη διάθεση του ασκούμενου καθώς επίσης και το μεταβολισμό των υδατανθράκων κατά τη διάρκεια της άσκησης. Η διάλεξη θα ασχοληθεί με τις διαφορές στο ρυθμό έκκρισης της β-ενδορφίνης και στο ρόλο που παίζει στα δύο φύλα.

1.2. «Εμβιομηχανική και Φύλο»

Στις 15 και 16 Απριλίου ο Dr. Vasilis Baltzopoulos, γνωστός σε θέματα εργομηχανικής και καθηγητής στο Manchester Metropolitan University, UK πραγματοποίησε τρεις διαλέξεις με γενικό θέμα «Εμβιομηχανική και Φύλο».

Η πρώτη διάλεξη είχε θέμα «Μηχανικές ιδιότητες του μυοσκελετικού συστήματος και επιδράσεις του φύλου». Η διάλεξη εστίασε στις μηχανικές ιδιότητες του μυοσκελετικού συστήματος με έμφαση στις Βασικές Αρχές και τις επιδράσεις τού φύλου και της ηλικίας. Οι μηχανικές ιδιότητες των μυών, τενόντων και οστών και η επίδραση της γήρανσης έχουν διαφορετικά αποτελέσματα για τον κίνδυνο τραυματισμών στα δύο φύλα, για παράδειγμα σε σχέση με την οστεοπόρωση και τον κίνδυνο τραυματισμών από πτώσεις. Σε νεαρά άτομα και αθλητές, ο κίνδυνος τραυματισμού του πρόσθιου χιαστού συνδέσμου είναι πολύ μεγαλύτερος σε αθλήτριες λόγω συγκεκριμένων εμβιομηχανικών χαρακτηριστικών του μυοσκελετικού συστήματος.

Η δεύτερη διάλεξη με θέμα «Μηχανισμοί μυοσκελετικών τραυματισμών και επίδραση φύλου και ηλικίας» επικεντρώθηκε στους μηχανισμούς τραυματισμών και στα εμβιομηχανικά μοντέλα που χρησιμοποιούνται για τη μελέτη τους καθώς και στις μεθόδους για τη μέτρηση των ανάλογων εμβιομηχανικών χαρακτηριστικών σε άτομα διαφορετικής ηλικίας και φύλου. Η τρίτη διάλεξη με θέμα «Πρακτική άσκηση: Εμβιομηχανικά χαρακτηριστικά σε

άντρες και γυναίκες» εστίασε σε πρακτικά εργαστηριακά παραδείγματα κατασκευής μοντέλων με βάση μετρήσεις εμβιομηχανικών χαρακτηριστικών σε άτομα διαφορετικής ηλικίας και φύλου και εφαρμογής μοντέλων για τον υπολογισμό των δυνάμεων και της επιβάρυνσης του μυοσκελετικού συστήματος σε διαφορετικές κινήσεις όπως βάδισμα και ασκήσεις δύναμης.

2. Εκδηλώσεις

Προβολή ταινίας και συζήτηση

Στις 9 Απριλίου 2008 στο Εργαστήριο Ανθρωπολογίας, πραγματοποιήθηκε η προβολή του ντοκιμαντέρ «Οι Μούσες της Χουτσιτάν». Μια αναφορά στο μύθο της δύσκολης αποστολής που ανέθεσε ο Θεός στον Άγιο Βισέντε Φερρέρ. Ο Άγιος έπρεπε να τοποθετήσει σε κάθε πόλη του Μεξικού, τον άνδρα, την γυναίκα και τις Μούσες. Εκείνος όμως παραπάτησε με αποτέλεσμα όλες οι Μούσες που είχε στον σάκο του να πέσουν στη Χουτσιτάν (πόλη του νοτιοανατολικού Μεξικού) που έκτοτε γνωρίζει μια απρόσμενη σεξουαλική απελευθέρωση. Την προβολή ακολούθησε συζήτηση με τον σκηνοθέτη με τον Γιώργο Αυγερόπουλο (δημιουργό της σειράς ντοκιμαντέρ Εξάντας) και την Αναστασία Σκουμπρή (διευθύντρια παραγωγής).

Από το πρόγραμμα έχουν επίσης προγραμματιστεί για τους μήνες Μάιο- Ιούνιο 2008 οι ακόλουθες εκδηλώσεις: Στις 7 Μαΐου, διάλεξη του Robert J.C. Young (Julius Silver Professor, New York University) με θέμα «A Historical Introduction to Postcolonialism», στις 10 Μαΐου, διεθνής ημερίδα με θέμα : «Ο Παιδικός Αθλητισμός με την Οπτική του Φύλου» και στις 28 Μαΐου, διάλεξη του Kirk Ormand (Professor of Classics, Oberlin College, Ohio, USA) με θέμα «Elektra in Exile». Επίσης στις 18 Ιουνίου θα πραγματοποιηθεί ημερίδα με θέμα «Φύλο και Θρησκευτικότητα στην πρώιμη σύγχρονη Ευρώπη».

Δ. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

[Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών για Θέματα Φύλου και Ισότητας]

1. Διάλεξη

Στη διάλεξη με θέμα «Law, sovereignty, governmentality and the question of life» (Δίκαιο, κυριαρχία, μορφές διακυβέρνησης και το ζήτημα της ζωής: μια ανάγνωση του έργου της Judith Butler) που οργάνωσε το πρόγραμμα ΘΕΦΥΛΙΣ του Πανεπιστημίου Αθηνών στις 20 Δεκεμβρίου 2007, η Έλενα Λοιζίδου, senior lecturer στη Νομική Σχολή του Birkbeck College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, παρουσίασε στο ελληνικό κοινό τα κύρια σημεία του πρόσφατου βιβλίου της (Judith Butler Ethics, Law, Politics) γύρω από το έργο της Judith Butler. Η ανάγνωση που επιχείρησε η συγγραφέας/ ομιλήτρια, επικεντρώθηκε σε μια ενδιαφέρουσα διάσταση της σκέψης της J. Butler: αυτήν που αναδιατυπώνει την έννοια του φύλου ως μορφή (έμφυλης) ζωής και από αυτήν την ευρύτερη θέση της ζωής αντιμετωπίζει τόσο τη συνθετικότητα του φύλου όσο και τη σχέση της έμφυλης ζωής

με τους θεσμούς (νόμος, κράτος) που διαμορφώνουν τους όρους παραγωγής ή (και) καταστροφής της.

2. Συνάντηση εργασίας Ερευνητικών Προγραμμάτων

Στο πλαίσιο του προγράμματος Πυθαγόρας II έγινε μια συνάντηση εργασίας των Ερευνητικών προγραμμάτων την 1 Δεκεμβρίου. Υπό την ομπρέλα του θέματος «Από τη σκοπιά του φύλου: Δίκαιο, Πολιτική και Επιστήμη» οι υπεύθυνοι/ες των προγραμμάτων και οι συνεργάτες/τιδες τους παρουσίασαν τις έρευνές τους. Η Β. Δενδρινού (Αγγλική Φιλολογία, ΕΚΠΑ) υπεύθυνη για το πρόγραμμα με τίτλο «Επαγγελματικές Σταδιοδρομίες Γυναίκων στον Ακαδημαϊκό Χώρο: Η επίδραση του φύλου στις επιλογές φοιτητριών/φοιτητών και μελών Δ.Ε.Π.» και οι συνεργάτιδές της αναφέρθηκαν στο θέμα «Φύλο και ακαδημαϊκή σταδιοδρομία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών: βιογραφίες της έμφυλης υποκειμενικότητας». Ο Α. Χέλμης (Νομική Σχολή, ΕΚΠΑ) και οι συνεργάτες/τιδες του αναφέρθηκαν, παρουσιάζοντας το πρόγραμμα με τίτλο «Το σώμα, το φύλο και η διαφορά: Η συνάντηση δικαίου και κοινωνικής προβληματικής», στο θέμα «Μεταξύ έμφυλων και δικαίων υποκειμένων: Ένα μεταίχμιο ως ερευνητικό διακύβευμα.». Η Μ. Παντελίδου – Μαλούτα (Πολιτική Επιστήμη και Δημόσια Διοίκηση, ΕΚΠΑ) επιστ. υπεύθυνη του προγράμματος «Έμφυλες διαφορές στα πρότυπα πολιτικότητας: Διερεύνηση της εξέλιξης των διαφορών στην ιδεολογική τοποθέτηση και πολιτική συμπεριφορά ανάλογα με το φύλο στις νέες κοινωνικο-πολιτικές συνθήκες» και οι συνεργάτιδές της αναφέρθηκαν στις «Έμφυλες διαφορές στα πρότυπα πολιτικότητας: Κεντρικά πορίσματα». Η Ε. Μαραγκουδάκη (Παν. Ιωαννίνων) παρουσίασε το πρόγραμμα «Σταδιοδρομίες γυναικών στην εκπαίδευση: κοινωνικοί επικαθορισμοί και προσωπικές στρατηγικές» και μίλησε για τους βασικούς στόχους, τη μεθοδολογία, τις δυσκολίες διεξαγωγής της έρευνας και τα βασικά ευρημάτά της.

Ε. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

1. Συνέδριο

Το Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στο οποίο συμμετέχουν τα Τμήματα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Α.Π.Θ. και έχει τίτλο «Ειδίκευση Εκπαιδευτικών και Σχολικών Ψυχολόγων στην Παιδαγωγική της Ισότητας των φύλων: προωθώντας την ιδεολογία της ισότητας στην εκπαιδευτική διαδικασία» διοργανώνει Συνέδριο με θέμα: «Γυναίκες στην Ιστορία των Βαλκανίων – Ιστορίες ζωής γυναικών εκπαιδευτικών». Το Συνέ-

δριο θα υλοποιηθεί στη Θεσσαλονίκη από 20-22 Ιουνίου 2008 και οι θεματικές που προτείνονται είναι: α) Ιστορία της εκπαίδευσης. Ιστορία γυναικών και ιστοριογραφία: Παρόν και μέλλον β) Μεθοδολογία και ερευνητικά ερωτήματα γ) Εκπαίδευση και γυναικείο κίνημα: πρωτοπόρες γυναίκες εκπαιδευτικοί δ) Εκπαιδευτική Φιλοσοφία – εκπαιδευτική πράξη και γυναίκες εκπαιδευτικοί – παιδαγωγοί ε) Γυναίκες εκπαιδευτικοί και εκδοτική κουλτούρα στ) Προσωπογραφίες γυναικών εκπαιδευτικών ζ) Η διδασκαλία ως εμπειρία για τις γυναίκες εκπαιδευτικούς η) Η καθημερινή ζωή στα Παρθεναγωγεία, Γυμνάσια θηλέων και τα μικτά σχολεία.

ΣΤ. Πανεπιστήμιο Αιγαίου

[Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Γυναίκες και Φύλα Ανθρωπολογικές και Ιστορικές Προσεγγίσεις» / Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας & Ιστορίας]

1. Ημερίδα

Θέμα της ημερίδας που προγραμματίζεται για τις 7 Ιουνίου 2008 είναι «Γλώσσα και Σεξουαλικότητα (μέσα και πέρα από το φύλο: Ανθρωπογλωσσολογικές προσεγγίσεις».

Δεδομένου ότι «η γλώσσα παίζει καίριο ρόλο στη διαμόρφωση της ανθρωπίνης σεξουαλικότητας και τη διαμεσολάβηση των διαφορών εκφράσεών της», ο λόγος που αρθρώνουν οι άνθρωποι για το σεξ είναι ένα μέσο διαμόρφωσης της ίδιας της σεξουαλικότητας (Cameron & Kulick 2006: 1). Στόχος της ημερίδας είναι η εξέταση της γλωσσικής έκφρασης της σεξουαλικότητας και η διερεύνηση της γλωσσικής συγκρότησης της έμφυλης ταυτότητας μέσα από τη διαπλοκή φύλου και σεξουαλικότητας δεδομένης της (εν)δεικτικής (indexical) σχέσης της γλώσσας με τη σεξουαλικότητα και το φύλο (πρβλ. Ochs 1986, 1990, 1992, Γιαννακόπουλος 2001, 2006, Κανάκης 2007 & υπό έκδοση, Αθανασίου 2006). Το ζήτημα απαιτεί όχι μόνο πολύ-επιστημονική αλλά διεπιστημονική θεώρηση εννοούμενη, εν προκειμένω, ως εγχείρημα συνάντησης της γλωσσολογίας με τις κοινωνικές επιστήμες. Για τους στόχους αυτής της ημερίδας, η σχέση γλώσσας και σεξουαλικότητας εννοείται –κατά Cameron & Kulick 2006– ως μια εξέταση του ρόλου που διαδραματίζει η γλώσσα στη συγκρότηση της σεξουαλικότητας ως ανθρωπίνης εμπειρίας. Τόσο η σεξουαλικότητα όσο και η σεξουαλική ταυτότητα εμπίπτουν στο πλαίσιο αυτής της ημερίδας.

Το Νομικό Συμβουλευτικό Τμήμα του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας με υπεύθυνη τη Δρ Νομικής Έβια Κολλοκούθα, αντιπρόεδρο του Συνδέσμου και την κοινωνιολόγο-εγκληματολόγο Ειρήνη Φερέτη, μέλος του Δ.Σ. του Συνδέσμου, προσφέρει κάθε Τετάρτη 6.30-8.30 μ.μ. δωρεάν νομικές συμβουλές σε γυναίκες που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στο οικογενειακό τους περιβάλλον.

Οι ενδιαφερόμενες μπορούν να απευθύνονται στα γραφεία του Σ.Δ.Γ.

Οδός Σκουφά 60, Αθήνα, Τηλ.: 210 - 36 26 460.

Νέα από παντού

επιμέλεια: Καίτη Μποτοπούλου

Ισπανία – Γυναίκες στην εξουσία

Για πρώτη φορά στην Ιστορία, μια ευρωπαϊκή χώρα έχει κυβέρνηση στην οποία οι γυναίκες υπερτερούν των ανδρών.

Η νέα κυβέρνηση του Χοσέ Λουίς Ροντρίγκεθ Θαπατέρο, που προέκυψε από τις εκλογές της 9ης Μαρτίου 2008, περιλαμβάνει 9 γυναίκες και 8 άνδρες. Η κ. Κάρμεν Τσακόν είναι η πρώτη γυναίκα Υπουργός Άμυνας και η κ. Μπιμπιάννα Άιντο η νεότερη υπουργός (31 ετών).

Η επιλογή των υπουργών από τον Πρωθυπουργό Ρ. Θαπατέρο αποτελεί ένα συμβολικό βήμα προς την κατάργηση των διακρίσεων λόγω φύλου. Προς αυτή την κατεύθυνση, ο πρωθυπουργός της Ισπανίας κινείται και με νομοθετικό έργο. Σύμφωνα με τον κανόνα του 40% απαγορεύεται, οι άνδρες και οι γυναίκες να αποτελούν άνω του 60% του ψηφοδελτίου ενός κόμματος στις εθνικές ή τοπικές εκλογές. Προβλέπει επίσης ότι ως το 2010 κάθε εταιρεία που διεκδικεί δημόσια συμβόλαια, πρέπει να έχει ορίσει γυναίκες στο 40% των θέσεων των διοικητικών συμβουλίων. Εξ άλλου στο ισπανικό κοινοβούλιο οι γυναίκες κατέχουν το 36,6% των εδρών, το πέμπτο υψηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη. Στο Σουηδικό κοινοβούλιο οι γυναίκες κατέχουν το 47% του συνόλου των εδρών, το υψηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη. Ακολουθούν η Φινλανδία, η Δανία και η Νορβηγία.

Υεμένη – Ζωντοχήρα, οχτώ χρονών

Η Νογιούντ Μοχάμαντ Νασέρ, οχτώ ετών, είναι η πρώτη ανήλικη που τόλμησε να καταθέσει μήνυση εις βάρος του πατέρα της και του κατά 22 χρόνια μεγαλύτερου συζύγου της, ζητώντας διαζύγιο δύο μήνες μετά τον καταναγκαστικό γάμο της. Η μικρή κατάφερε κάποια μέρα να το σκάσει και κατέφυγε στο δικαστήριο γιατί είχε στο μεταξύ πληροφορηθεί πως μόνο ένας δικαστής μπορούσε να δώσει λύση στο πρόβλημά της. Στη δίκη που ακολούθησε, ο δικαστής, συγκινημένος από την ιστορία της, ζήτησε τη σύλληψη του πατέρα και του συζύγου, γιατί σύμφωνα με την νομοθεσία στην Υεμένη απαγορεύεται ο γάμος κοριτσιού πριν από τα 15. Ο νόμος αυτός πολύ συχνά δεν γίνεται σεβαστός. Υπάρχουν χιλιάδες περιπτώσεις σαν αυτή της Νογιούντ και συνήθως δεν επιβάλλονται κυρώσεις στους παραβάτες.

Ζιμπάμπουε – Οι γυναίκες αμφισβητούν τις κυβερνητικές πολιτικές

Οι γυναίκες της Ζιμπάμπουε υφίστανται ολοένα αυξανόμενη καταπίεση και κινητοποιούνται για να αντιμετωπίσουν την κυβέρνηση για τις επανειλημμένες παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους.

Η Διεθνής Αμνηστία δημοσιεύει τα πορίσματα ερευνητικής αποστολής των εκπροσώπων τους στις συνευτεύξεις δεκάδων γυναικών κάθε ηλικίας σε ολόκληρη την Ζιμπάμπουε σε αστικές και αγροτικές περιοχές. Οι γυναίκες αυτές προσπαθούν να αντιδράσουν στην κατάσταση της καταπίεσης υπερασπιζόμενες τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Πολλές από αυτές έχουν συλληφθεί και κρατηθεί αυθαίρετα για τη συμμετοχή τους σε ερευνητικές διαδηλώσεις.

Η Αϊρίν Χαν, Γενική Γραμματέας της Διεθνούς Αμνηστίας, δήλωσε: Οι γυναίκες της Ζιμπάμπουε έχουν επιδείξει απίστευτη ανθεκτικότητα, γενναιότητα και αποφασιστικότητα μπροστά στην αυξανόμενη κυβερνητική καταπίεση και αυθαιρεσία. Γνωρίζουν καλά τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν, αλλά αρνούνται να υποκύψουν στον εκφοβισμό και να υποταχθούν.

Αφγανιστάν – Παράλογη καταδίκη

Ο Sayed Pervez Kambaksh, φοιτητής δημοσιογράφος στο Αφγανιστάν, καταδικάστηκε από ισλαμικό δικαστήριο σε θάνατο γιατί κατέβασε από το διαδίκτυο ένα άρθρο για τα δικαιώματα των γυναικών.

Το άρθρο προερχόταν από περσική ιστοσελίδα και υποστήριζε ότι οι μουσουλμάνοι φονταμενταλιστές, που διατείνονται ότι το Κοράνι κατοχυρώνει την καταπίεση των γυναικών στις ισλαμικές κοινωνίες, έχουν παρερμηνεύσει τα λόγια του προφήτη Μωάμεθ.

Ο 23χρονος φοιτητής συνελήφθη, δικάστηκε με συνοπτικές διαδικασίες και, χωρίς την παρουσία συνηγόρου, καταδικάστηκε σε θάνατο.

Η βρετανική εφημερίδα «Independent» ξεκίνησε εκστρατεία στις 31/1/2008 για τη διάσωση του φοιτητή και την επανάληψη της διαδικασίας.

Καμπότζη – Πόλεμος κατά του Τράφικινγκ

Η Σόμαλκ Μαμ από την Καμπότζη, πολέμια του τράφικινγκ και της παιδικής πορνείας, τιμήθηκε τον Απρίλιο του 2008 με το Βραβείο των Παιδιών του Κόσμου για τα δικαιώματα του Παιδιού.

Εδώ και 12 χρόνια η Σόμαλκ Μαμ σώζει νεαρά κορίτσια που πωλούνται σκλάβες σε οίκους ανοχής. Η μάχη της τής κόστισε πολλούς εχθρούς και απειλές κατά της ζωής της.

Η 14χρονη κόρη της απήχθη, βιάστηκε και πουλήθηκε σε οίκο ανοχής. Με την οργάνωση της «Δράση για τις γυναίκες που βρίσκονται σε επισφαλή θέση» (AFESIP) η Μαμ έχει ιδρύσει καταφύγιο για κορίτσια που δραπετεύουν από οίκους ανοχής στην Καμπότζη, το Βιετνάμ, την Ταϊλάνδη και το Λάος. Η Σόμαλκ, αφηγείται την παιδική της ηλικία στο αυτοβιογραφικό της βιβλίο: «Η σιωπή της αθωότητας» (Στα γαλλικά Εκ. Anne Carriere).

Το βραβείο, το οποίο θέσπισε το 2000 η σουηδική Μη Κυβερνητική Οργάνωση «Παιδιά του Κόσμου» της απονεμήθηκε στη Στοκχόλμη παρουσία της βασίλισσας της Σουηδίας Σίλβιας.

Αφρική – Αρχή χειραφέτησης των γυναικών

Περίπου 200.000 Σενεγαλέζες κατάφεραν, μετά από μακρύ αγώνα και πολλές αντιδράσεις εκ μέρους των ανδρών, να λάβουν δάνεια από τράπεζες για την ανάπτυξη των επιχειρήσεών τους.

Μέχρι τώρα, οι γυναίκες δεν είχαν πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα και εξαρτιόταν οικονομικά από τους άντρες τους. Με τη βοήθεια της αφρικανικής Μ.Κ.Ο F.D.E.A. πέτυχαν την υλοποίηση του προγράμματος «Γυναίκες και ανάπτυξη» που τους επέτρεψε να λαμβάνουν μικροδάνεια για την οικονομική ενίσχυση των επιχειρήσεών τους. Πολλές γυναίκες από διάφορες περιοχές της Σενεγάλης συγκεντρώθηκαν σε πόλη κοντά στο Dakar

για να εκφράσουν την ικανοποίησή τους για την ευμενή εξέλιξη του προβλήματός του, τονίζοντας ότι έτσι άλλαξαν οι συνθήκες της ζωής τους και στον κοινωνικό τομέα.

Από το γραφείο της σ' ένα προάσιο του Dakar, η Soukeyna Ndiaya Ba, Πρόεδρος της Μ.Κ.Ο FDEA, εδώ και είκοσι χρόνια, δεν κρύβει την ικανοποίησή της για την αλλαγή αυτή στη ζωή των γυναικών, τονίζοντας τη σημασία της κοινωνικής αποκατάστασης των γυναικών μέσω της οικονομικής τους ανεξαρτησίας.

Ιράν

Η Λέιλα ζούσε στο Αράκ, μια μικρή πόλη νότια της Τεχεράνης. Η μητέρα της άρχισε να την πουλάει από 9 ετών. Είχε γίνει η κύρια πηγή εισοδήματος της πενταμελούς οικογένειάς της και τα περισσότερα από τα χρήματα που έβγαζε πήγαιναν για ναρκωτικά.

Δύο μήνες μετά το γάμο, η αστυνομία έκανε έφοδο στο σπίτι και συνέλαβε όσους ήταν εκεί.

Στη διάρκεια της δικαστικής έρευνας οι αδελφοί της Λέιλα ομολόγησαν ότι την βίαζαν. Εκείνοι τιμωρήθηκαν με μαστίγωση και η Λέιλα καταδικάστηκε εις θάνατον για αιμομιξία. Η δικηγόρος που της έσωσε τη ζωή λέει πως η ιστορία της Λέιλα δεν είναι μοναδική. Τα κορίτσια είναι ιδιοκτησία του πατέρα και μπορούν να ανταλλάγουν ή να πουληθούν.

Σήμερα η Λέιλα ζει σε ένα μικρό διαμέρισμα στην Τεχεράνη και τα έξοδά της καλύπτει το ιδιωτικό ίδρυμα για άπορες νεαρές γυναίκες «Ομίτν Μερ», που σημαίνει ελπίδα. Μαθαίνει να διαβάει και κερδίζει λίγα χρήματα ως μωδίστρα.

Στο Ιράν η κατάσταση αλλάζει σταδιακά. Η χώρα ψήφισε πριν πέντε χρόνια τον πρώτο νόμο για την προστασία των παιδιών και γίνεται προσπάθεια για κατάθεση νομοσχεδίου που καθιστά ευκολότερη την δίωξη για την κακοποίηση παιδιών.

Γ υ ν α ί κ ε ς   σ τ ο ν   κ ό σ μ ο

Αν Κρούγκερ

Η Αν Κρούγκερ, 74 ετών, είναι μία από τις σημαντικότερες οικονομολόγους της γενιάς της και η πρώτη αναπληρώτρια διευθύντρια του Δ.Ν.Τ. (Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου) από το 2004 έως το 2007. Διετέλεσε επικεφαλής οικονομολόγος της Παγκόσμιας Τράπεζας μεταξύ του 1982 και του 1986. Στο ενδιάμεσο διάστημα δίδαξε στο Πανεπιστήμιο Στάνφορντ και ήταν Πρόεδρος της Αμερικανικής Ένωσης Οικονομολόγων. Θεωρείται ως ο άνθρωπος που επέβαλε το νεοφιλελεύθερο Consensus στην Παγκόσμια Τράπεζα κατά τη θητεία της. Σήμερα διδάσκει στο Πανεπιστήμιο Johns Hopkins των Η.Π.Α.

Κουμάρι Μαγιαουάτι

Η Κουμάρι Μαγιαουάτι, 52 ετών, είναι πρωθυπουργός του Ουτάρ Πραντές, του μεγαλύτερου και φτωχότερου ινδικού κρατιδίου. Είναι αρχηγός των Ντάλι (πτωχών), οι

οποίοι αποτελούν το ένα πέμπτο του 1,1 δισεκατομμυρίου κατοίκων της Ινδίας.

Δασκάλα στο σχολείο των Ντάλι, η Μαγιαουάτι έφτασε να ηγηθεί του Ουτάρ Πραντές των 175 εκατομμυρίων κατοίκων, κερδίζοντας τις εκλογές με την υποστήριξη της ανώτερης τάξης των βραχμάνων και περιορίζοντας το κόμμα του Κονγκρέσου σε μια περιθωριακή παρουσία στο κρατίδιο. Η Κουμάρι Μαγιαουάτι γεννήθηκε σε μια οικογένεια με 9 παιδιά και κατάφερε να σπουδάσει νομικά και να γίνει δασκάλα χάρη σε ένα κυβερνητικό πρόγραμμα υπέρ των Ντάλι. Ακόμη και οι επικριτές της αναγνωρίζουν πως είναι καλή στη διοίκηση, όπου διόρισε τεχνοκράτες και μείωσε την εγκληματικότητα.

Από τις 19 έδρες που έχει τώρα το κόμμα της στην 545μελή ινδική βουλή, ελπίζει να φθάσει τις 60 στις επόμενες εκλογές τον Μάιο του 2009, οπότε θα εμφανιστεί δυναμικά ως ρυθμιστικός παράγων στο Νέο Δελχί.

Μαρίνα Σίλβα

Η Μαρίνα Σίλβα, 50 ετών σήμερα, γεννήθηκε στο βραζιλιάνικο κρατίδιο Άκρε της Αμαζονίας και δούλεψε ως συλλέκτρια καουτσούκ δίπλα στον Τσίκο Μέντες, τον υπερασπιστή της Αμαζονίας, που δολοφονήθηκε το 1988 από τους τσιφλικάδες της περιοχής.

Η Μαρίνα Σίλβα δούλεψε από μικρή στις φυτείες και έμαθε να γράφει και να διαβάζει μόλις στα 14της. Συνεργάστηκε με τον Μέντες για την ίδρυση ενός εργατικού συνδικάτου και την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των εργατών του καουτσούκ.

Το 1990 εξελέγη βουλευτής με το κόμμα των εργαζομένων του Λούλα και το 1994, σε ηλικία μόλις 36 ετών, έγινε γερουσιαστής.

Όταν ο Πρόεδρος της Βραζιλίας Λούλα ανέβηκε στην εξουσία, το 2003, ανέθεσε στην Μαρίνα Σίλβα το Υπουργείο Περιβάλλοντος. Η νέα Υπουργός έγινε γνωστή ως φύλακας άγγελος του Αμαζονίου.

Αναφερόμενη στις προσπάθειές της να προστατέψει το τροπικό δάσος, προσπάθειες οι οποίες εμποδίστηκαν από ισχυρά επιχειρηματικά λόμπι, η Μαρίνα Σίλβα υπέβαλε προς τον Πρόεδρο Λούλα την παραίτησή της μετά από πέντε χρόνια σκληρής δουλειάς για την προστασία του περιβάλλοντος. Οι υλοτόμοι και οι κτηματίες επικράτησαν τελικά στη μάχη με το «φύλακα - άγγελο του Αμαζονίου».

Εξέχοντα μέλη του οικολογικού κινήματος δήλωσαν πως η παραίτηση της Σίλβα είναι μια καταστροφή για την κυβέρνηση Λούλα.

Σουνγκ - Γιου - Κιμ

Είναι ιδρύτρια του ομίλου Sungjou Group, ο οποίος εμπορεύεται και διανέμει είδη επωνύμων οίκων, όπως της Gucci, Yves Saint Laurent, Sokia Rykiel, Marks & Spencer. Βρίσκεται στο χώρο της μόδας πάνω από 20 χρόνια, υπεύθυνη για τα προϊόντα των οίκων μόδας στην παγκόσμια αγορά. Μέλος πλούσιας οικογένειας της Κορέας, τόλμησε να χαράξει από νωρίς τη δική της πορεία και να εναντιωθεί στους γονείς της και στους κανόνες της συντηρητικής κορεατικής κοινωνίας που θα την ήθελαν να μελετά οικοκυρικά και να παντρεύεται πολύ νέα.

Σπούδασε Κοινωνιολογία στο Κολέγιο του Amherst και συνέχισε με μεταπτυχιακό στις Διεθνείς Σχέσεις στο LSE & Business Ethics στο Harvard.

Η Σουνγκ - Γιου - Κιμ πιστεύει ότι όσο ανοίγουν οι αγορές και μεγαλώνουν οι επιχειρήσεις, τόσο περισσότερες γυναίκες θα καταλαμβάνουν θέσεις μανάτζμεντ. Στη δική της εταιρεία, στο σύνολο των 500 υπαλλήλων, το 85% είναι γυναίκες. Στο βιβλίο της «Wake-up call» τονίζει την ανάγκη εκμετάλλευσης των ικανοτήτων των γυναικών στη διεθνή οικονομία.

Κατερίνα Κουσκοβίτη

Η Κατερίνα Κουσκοβίτη, 23 ετών, είναι από τον Απρίλιο του 2008, η μοναδική γυναίκα παγκοσμίως που πιλοτάρει ως συγκυβερνήτης, με το βαθμό του ανθυποσηναγού, το νέο μεταγωγικό αεροσκάφος C271. Πέρασε με επιτυχία τον κύκλο της εκπαίδευσής της στο ειδικό κέντρο της Alenia Aeronautica στην Ιταλία απ'όπου έλαβε τη σχετική πιστοποίηση. Μπήκε το 2002 με πανελλήνιες

εξετάσεις στη Σχολή Ικάρων, πρώτη χρονιά που έγιναν δεκτές και γυναίκες στο Τμήμα Ιπταμένων.

Η επιλογή της αφορούσε αποκλειστικά την Πολεμική Αεροπορία, στόχο που είχε βάλει από πολύ νωρίς. Μόνο άλλη μία γυναίκα, η ανθυποσηναγός Ιωάννα Χρυσαιγή, πετά με RF4 (Φάντομ). Η Κατερίνα τονίζει ότι οι άνδρες συνάδελφοί της τής φέρονται με πολύ φιλικό τρόπο, τη σέβονται και εκτιμούν τις επιδόσεις της. Στόχος της είναι, ύστερα από τουλάχιστον τρία χρόνια και αφού συμπληρώσει εμπειρίες και ώρες πτήσης, να γίνει Κυβερνήτης του αεροσκάφους της.

Καλή επιτυχία Κατερίνα!

Οι γυναίκες της Επιστήμης 2008

Σε πέντε λαμπρές επιστήμονες απονεμήθηκαν τον Μάρτιο 2008 τα βραβεία L'Oreal – Unesco για τις Γυναίκες στην Επιστήμη.

Οι γυναίκες αυτές είναι:

Λιχάντ αλ Γκαλάλι - Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Βραβείο για την Αφρική και τις αραβικές χώρες.

Η καθηγήτρια Κλινικής Γενετικής και Παιδιατρικής στο Πανεπιστήμιο των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων βραβεύτηκε για «την συνεισφορά της στο χαρακτηρισμό των κληρονομικών διαταραχών».

Νάρι Κιμ - Νότια Κορέα. Βραβείο για την περιοχή Ασίας – Ειρηνικού.

Η καθηγήτρια στη Σχολή Βιολογικών Επιστημών του Εθνικού Πανεπιστημίου της Σεούλ βραβεύτηκε «για την αποσαφήνιση του σχηματισμού νέας κατηγορίας μορίων RNA που συμμετέχουν στη γονιδιακή ρύθμιση».

Άντα Γιονάτ – Ισραήλ. Βραβείο για την Ευρώπη

Η καθηγήτρια Δομικής Βιολογίας και Διευθύντρια στο Κέντρο Βιομοριακής Δομής του Επιστημονικού Ινστιτούτου Weizmann, στο Ρέχοβοτ, βραβεύτηκε «για τις δομικές μελέτες της στο σύστημα βιοσύνθεσης των πρωτεϊνών και στην αποδιοργάνωσή του από τα αντιβιοτικά».

Άννα Μπελέν Ελγκογιέν – Αργεντινή. Βραβείο για την Λατινική Αμερική

Η καθηγήτρια στο Ινστιτούτο Γενετικής Μηχανικής και Μοριακής Βιολογίας (CONICET) της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Μπουένος Άιρες, βραβεύτηκε για τη συνεισφορά της στην κατανόηση της μοριακής βάσης της ακοής.

Ελίζαμπεθ Μπλάκμπερν – Η.Π.Α. Βραβείο για τη Βόρεια Αμερική

Η καθηγήτρια Βιολογίας και Φυσιολογίας στο Τμήμα Βιοχημείας και Βιοφυσικής του Πανεπιστημίου Καλιφόρνιας, στο Σαν Φρανσίσκο, βραβεύτηκε για την ανακάλυψη της φύσης και της διατήρησης των άκρων των χρωμοσωμάτων και του ρόλου τους στον καρκίνο και τη γήρανση.

ΒΙΒΛΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΒΙΒΛΙΑ

παρουσιάζει η Πόλυ Μηλιώρη

Γυναικεία γραφή, γυναικεία κατάθεση

Αυτή την φορά — και δεν είναι η μόνη — θα σας προτείνω αναγνώσεις βιβλίων ανεξάρτητα από την ποιοτική λογοτεχνική τους αξία. Το ενδιαφέρον των σημερινών επιλογών μου προσελκύεται από τη σημασία του περιεχομένου, είτε ως δείγμα «γυναικείας γραφής», είτε ως κατάθεσης εμπειριών από γυναίκες συγγραφείς.

**ANNA ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ-ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΡΕΑ ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΠΟΤΑΜΙΤΗ**
«ΙΩΝΪΑ-ΜΆΝΑ, ΝΈΑ ΙΩΝΪΑ-ΚΟΡΗ»
Εκδ. **ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ**

Κι αρχίζω από ένα διπλό, θα έλεγα, βιβλίο, που ακριβώς η διπλή του καταγραφή συνιστά πρωτοτυπία αλλά και σηματοδοτεί μία ενδιαφέρουσα συνέχεια. Το εξέδωσε το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, με φροντίδα της **Ρέας Χρηστοπούλου-Ποταμίτη**, που είναι και η «κόρη» του τίτλου, και μου ζητήθηκε να το προλογίσω, τόσο στην έκδοση όσο και στην παρουσίασή του. Έτσι γνωρίζω από κοντά τί ακριβώς συνέβη με αυτό το βιβλίο:

Η Άννα Λαμπρινού-Χρηστοπούλου, μητέρα της Ρέας, που υπογράφει το πρώτο από τα δύο κείμενα, με τίτλο **«Εκ βαθέων»**, μάζεψε το 1990 τις αναμνήσεις της από «το μεγάλο συμβάν» της ζωής της, για να το βρουν τα εγγόνια της. Μετά τον θάνατό της, η θυγατέρα της κατάλαβε την

καθολικότερη αξία της μαρτυρίας, καθώς η Άννα ήτανε δέκα ετών στην καταστροφή της Σμύρνης, την οποία και έζησε με τη μοναδικότητα που κάθε άνθρωπος ζει το μερίδιό του από τη μεγάλη Ιστορία. Μαρτυρίες από την καταστροφή κι από την προσφυγιά του '22 έχουμε βέβαια πολλές αλλά ποτέ δεν είναι αρκετές, για να ανασυντεθούν τα γεγονότα. Και οπωσδήποτε μας λείπουν οι μαρτυρίες των παιδιών της εποχής. Αποφασίζοντας λοιπόν η **Ρέα Χρηστοπούλου-Ποταμίτη** να δώσει στη δημοσιότητα τα απομνημονεύματα της μάνας της, συνειδητοποίησε ότι κι εκείνη, στα δέκα πάλι της χρόνια, είχε ζήσει από κοντά μια κρίσιμη στιγμή της Ελληνικής Ιστορίας: Τον πόλεμο του 1940, την κατοχή, τον εμφύλιο, και, εν συ-

νεχεία, τα πρώτα χρόνια της μεταπολεμικής Ελλάδας. Τα είχε ζήσει μάλιστα στην Νέα Ιωνία, όπου καταστάλαξε η οικογένεια της μητέρας της ύστερα από την προσφυγιά. Έγραψε λοιπόν το **«Χρόνια φόβου... Χρόνια ελπίδας»** και τα δυο κείμενα παραδόθηκαν στο Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού με πολλές φωτογραφίες. Έτσι εκδόθηκε το **«Ιωνία-Μάνα, Νέα Ιωνία-Κόρη»**, ένα βιβλίο που ζευγαρώνει τις δυο γυναίκες μέσα στον άχρονο καιρό της μνήμης, όταν ήταν μικρά παιδιά. Ο αναγνώστης επιβεβαιώνει τις αξίες που παραδίνονται από μάνα σε θυγατέρα και αντλεί πληροφορίες για το πώς εξελίσσονται μέσα σε είκοσι χρόνια τα ήθη και διατηρούνται τα έθιμα στις αστικές οικογένειες του 20ου αιώνα.

ΑΚΑΚΙΑ ΚΟΡΔΩΣΗ
«ΜΠΑΨΡΟΝ. Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΓΑΠΗ»
Εκδ. **ΔΙΕΞΟΔΟΣ, 2008**

Στην κόψη της μυθοπλασίας με την Ιστορία

«Μπάψρον, η τελευταία αγάπη» ονομάζεται το πρόσφατο βιβλίο της βραβευμένης από την Γαλλική Ακαδημία — για το **«Δεκατρείς φωνές της σιωπής»** — συγγραφέως **Ακακίας Κορδώση**, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις **«Διέξοδος»**.

Δεν είναι η πρώτη φορά που η πολυγραφότατη και πανάξια Μεσο-λογγίτισσα καταπιάνεται μυθιστορηματικά με ιστορικά θέματα, και όσον αφορά τον Γκόρντον Νοέλ Μπάψρον, τον Άγγλο φιλέλληνα ποιητή, που πέθανε στο Μεσο-

λόγγι, η Κορδώση συνέθεσε ένα θεατρικό σχέδιασμα, όπου και φαίνεται να είναι στηριγμένη η νουβέλα που παρουσιάζω σήμερα. Τόσο ο υπότιτλος, **«Το σενάριο μιας μυθιστορίας»**, όσο και τα τυπογραφικά στοιχεία του κειμένου μαρτυράνε μια πολύ ενδιαφέρουσα φόρμα: Ενώ δηλαδή η αφήγηση της συγγραφέως εμφανίζεται γραμμική, σα να πρόκειται για τριτοπρόσωπη αφήγηση μιας ιστορίας που εκτυλίσσεται μπροστά στον αναγνώστη, οι διάλογοι εμφανίζονται με σκούρα γράμματα, για

να μπορεί το κείμενο να διαβαστεί σαν θεατρικό ή, ακόμα πιο σωστά, σα σενάριο. Ως τόσο, η «σεναριογράφος» χρησιμοποιεί την λογοτεχνική της γλώσσα και για την αφήγηση, προσθέτοντας στη δύναμη του ευθέως λόγου τις αναγκαίες μα και απαραίτητες πινελιές, ώστε τα λόγια των ιστορικών προσώπων — του ποιητή και άλλων — μα και τα λόγια της Αργυρώς, της «τελευταίας του αγάπης» και των υπόλοιπων συντοπιτών της, να ακούγονται στο σωστό πλαίσιο και ήθος της εποχής.

ΒΙΒΛΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΜΑΡΓΚΕΡΙΤ ΓΙΟΥΡΣΕΝΑΡ
«ΜΙΑ ΕΥΛΑΒΙΚΗ ΑΝΑΜΝΗΣΗ»
 Εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ένα θαυμάσιο αν και μικρό βιβλίο κυκλοφορεί από τα «Ελληνικά Γράμματα», αποκαλύπτοντας ακόμα μια πτυχή της μεγάλης Γαλλίδας συγγραφέως και ακαδημαϊκού. «**Μια ευλαβική ανάμνηση – η Μαργκερίτ Γιουρσενάρ εξομολογείται στην Εύα Νικολαΐδου**», τιτλοφορείται, ενώ απ' το εξώφυλλο, σα να μας κοιτάζει, πάντα γοητευτικά και βαθυστόχαστα η νεαρή στην φωτογραφία Γιουρσενάρ. Πολύ διαφορετική ασφαλώς απ' όπως τη συνάντησε το 1983 στο ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία» η δημοσιογράφος που της πήρε τη συνέντευξη. Όμως, και ηλικιωμένη, και βαριά πια στο σώμα, η σπάνια εκείνη γυναίκα εντυπωσίασε με την πραότητα και την γλυκιά σο-

φία της την **Εύα Νικολαΐδου**, η οποία και διέθεσε τη συνέντευξη (τότε δημοσιευμένη στο «Έθνος») ως μαγιά γι' αυτή τη συλλογή γνωμών γύρω απ' το έργο της Γιουρσενάρ, αποσπασμάτων από τα βιβλία της, φωτογραφιών και επιστολών της, που τα «**Ελληνικά Γράμματα**» κυκλοφορούν ως «**Μια ευλαβική ανάμνηση**».

Η λογοτεχνική αξία βιβλίων όπως «Τα Απομνημονεύματα του Αδριανού», «Η Άβυσσος», «Χαριστική βολή» και άλλα, είναι εδώ και χρόνια αναγνωρισμένη παγκόσμια. Με την ευκαιρία αυτής μου της αναφοράς, προτείνω βέβαια να τα ξαναδιαβάσετε. Αλλά η έκδοση της «Ευλαβικής Ανάμνησης» μας προσφέρει μια ερωταπόκριση

της μεγάλης συγγραφέως με τη δημοσιογράφο Εύα Νικολαΐδου, που πιστεύω ότι ενδιαφέρει ιδιαίτερα το περιοδικό μας:

«— Ποια είναι η γνώμη σας για τον φεμινισμό;

»— Η υπόθεση του γυναικείου προβλήματος είναι κάτι πολύ γενικό. Απογοητεύομαι όταν ακούω ότι υπάρχουν γυναίκες που δεινοπαθούν να εξελιχθούν επαγγελματικά, να κάνουν καριέρα, να δημιουργήσουν σωστές επαγγελματικές σχέσεις. Οι γυναικείες οργανώσεις βοηθούν στην κοινή δράση και αντιμετώπιση των δυσκολιών της γυναίκας. Είναι μια μαζική φωνή. Όμως, η κάθε γυναίκα χωριστά είναι μια ειδική περίπτωση».

Γυναικείες φωνές από τη μετασταλινική Σοβιετική Ένωση

Δύο πολύ ενδιαφέροντα μυθιστορήματα κυκλοφορήσαν τελευταία, και τα δύο γραμμένα από γυναίκες, και τα δύο με αναφορά της ιστορίας τους στις δεκαετίες '60, '70, '80 του περασμένου αιώνα στη Σοβιετική ένωση.

ΕΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΚΡΑΦ
«Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΧΤΑΡΟΥΣΕ ΝΑ ΑΓΑΠΗΣΕΙ»
 Εκδ. ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Το ένα απ' αυτά, το «**Η γυναίκα που λαχταρούσε να αγαπήσει**» της **Εκατερίνα Γκραφ**, από τις εκδόσεις **Καστανιώτη**, ενδιαφέρει τη στήλη μας κυρίως για το βάρος που ρίχνει στην θέση της γυναίκας μέσα στη

μονοκρατορία του κόμματος, καθώς και στην μετανάστευση της ηρωίδα της στην Ελλάδα, μετά την κατάρρευση του συστήματος. Ολόκληρος μάλιστα ο πρόλογος του μυθιστορήματος είναι μια σχεδόν δοκιμακή το-

ποθέτηση της Γκραφ (ψευδώνυμο της Ουκρανικής καταγωγής μα τώρα στην Ελλάδα **Έλενας Μπογκατερίεβα Ξανθοπούλου**) πάνω στην κοινωνική «μοίρα» της γυναίκας.

ΟΛΓΚΑ ΓΚΡΟΥΣΙΝ
«Η ΟΝΕΙΡΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΣΟΥΧΑΝΩΦ»
 Εκδ. ΠΑΠΥΡΟΣ

Το δεύτερο μυθιστόρημα, γραμμένο πάλι από μια νέα γυναίκα, που γεννημένη στη Ρωσία τώρα ζει στις ΗΠΑ, έχει ήρωά της έναν άντρα Μοσχοβίτη, που έχοντας περάσει την πρώτη και τη δεύτερη νεότητά του στα υψηλά κομματικά αξιώματα, βρίσκει τον εαυτό του με την κατάρρευσή του από την κοινωνική ελίτ,

κατά την ταραχώδη και βέβαια πολύ ενδιαφέρουσα περίοδο της Περεστρόικα. Η συγγραφέας λέγεται **Όλγκα Γκρούσιν** κι ο τίτλος του μυθιστορήματος είναι «**Η ονειρική ζωή του Σουχάνωφ**». Το βιβλίο εκδόθηκε από τις εκδόσεις «**Πάπυρος**» κι είναι η τελευταία μεταφραστική δουλειά της αγαπημένης συγ-

γραφέως των παιδιών, της **Κίρας Σίβου**, η οποία και δεν πρόλαβε να δει την έκδοσή του. Πρόκειται για βιβλίο που δεν άπτεται του γυναικείου ζητήματος, αλλά θεωρώ επιβεβλημένη την αναφορά του σ' αυτές τις σελίδες, λόγω του μεγάλου λογοτεχνικού ταλέντου της τόσο νεαρής Γκρούσιν.

BIBLIA BIBLIA BIBLIA BIBLIA

RITA QUARTAROLI – CHARITAKIS
GRECIA PROFONDA
MEF L'autore Libri
Firenze 2006

Το βιβλίο της Ρίτας Κουαρταρόλι – Χαριτάκη βραβεύτηκε με το πρώτο βραβείο του Διεθνούς Διαγωνισμού λογοτεχνίας της Εθνικής Ομοσπονδίας Ελευθέρων Ομίλων (Federazione Nazionale Liberi Circoli FENALC).

Ιστορίες γυναικών γραμμένες από γυναίκες.

Η Ρίτα Χαριτάκη ζει από χρόνια στην Ελλάδα. Είναι παντρεμένη με τον Γιώργο Χαριτάκη. Συμμετέχει στη ζωή της χώρας μας. Είναι στρατευμένη στο οικολογικό κίνημα και βοηθά τις μετανάστριες στα μεγάλα τους προβλήματα.

Η βοήθειά της στο Συμβουλευτικό του Συνδέσμου είναι πολύτιμη. Το ίδιο κι εκείνη του Γιώργου Χαριτάκη, συγγραφέα της «Σιωπής των γιατρών» πάντα διαθέσιμο να φροντίσει σαν γιατρός με τον πιο ανθρώπινο τρόπο, γυναίκες και παιδιά του Συμβουλευτικού οπότε το ζητήσουμε.

Η Βαθειά Ελλάδα είναι μια μαγευτική διαδρομή που κάνει η Ρίτα Χαριτάκη στα νησιά, στα βουνά και στις λίμνες του τόπου μας, με αγάπη για τους ανθρώπους του. Ιστορίες μιας Ελλάδας που θέλησε να μη χαθούν γιατί αξίζουν τον κόπο να τις θυμόμαστε, όπως λέει.

Είναι ιστορίες μιας Ελλάδας που σημάδεψε τη σκέψη και τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό, που όμως είναι μεσογειακή, γοητευτική και βαθειά ανθρώ-

πινη στην καθημερινή ζωή της.

Ζητήσαμε από τη Ρίτα Χαριτάκη να μεταφράσει την Κυρά της Ρω, την ιστορία μιας ελληνίδας γυναίκας που μας συγκινεί για τον τρόπο που αγάπησε το νησί της και την Ελλάδα.

Η Ρίτα Χαριτάκη είναι φιλόλογος. Μιλά και γράφει τη γλώσσα μας όπως εκείνη της άλλης πατρίδας της, της Ιταλίας.

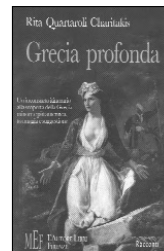
Από το βιβλίο της Ρίτας Χαριτάκη Κουαρταρόλι «GRECIA PROFONDA»

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ: Η ΚΥΡΑ ΤΗΣ ΡΩ

Στο μικρό νησί της Ρω έως πριν λίγες δεκαετίες, ζούσε ένας μοναδικός κάτοικος, αφού η βαθμιαία μετανάστευση και ο θάνατος των τελευταίων ηλικιωμένων είχαν ερημώσει τον τόπο: ήταν η χήρα ενός ψαρά, που παρόλη την προχωρημένη ηλικία της, είχε αρνηθεί να εγκατασταθεί στο κοντινό νησί όπου υπήρχαν κάποια χωριά. Είχε συνηθίσει να αντέχει στην απόλυτη μοναξιά. Κάθε τόσο οι ψαράδες άλλαζαν δρόμο για να την εφοδιάζουν με τα απαραίτητα. Περνούσε τις ημέρες της ψαρεύοντας και ζούσε με συντροφιά τις αναμνήσεις της.

Μια μέρα είδε να ξεπροβάλουν στον ορίζοντα πολεμικά πλοία· ενώ ο απειλητικός γκρίζος όγκος πλησίαζε, η Κυρά της Ρω προσπάθησε να ξεδιαλύσει τη σημαία τους γιατί σε νερά τόσο κοντά στην Τουρκία, τα ελληνικά

παρουσιάζει η Έθια Κοδοκυθά

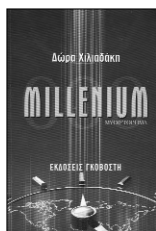
νησιά ζούσαν σε διαρκή επιφυλακή. Πράγματι τα καράβια ήταν τουρκικά και η Κυρά της Ρω, χωρίς ραδιόφωνο ή εφημερίδες, μπροστά σε μία τόσο φανερό απειλή, φαντάστηκε ότι άρχισε ο πόλεμος.

Μέσα της ξύπνησαν μνήμες μαρτυρικής ιστορίας και η φωνή των προγόνων της.

Με νεανική ορμή η μαυροντυμένη γυναίκα έμοιαζε περισσότερο με ομηρική μορφή παρά με σύγχρονη νησιώτισσα, έτρεξε στο σπίτι της και έβγαλε από το μπαούλο μία παλιά και ταιπωριμένη γαλανόλευκη, εκείνη της πατρίδας της. Σκαρφάλωσε σέρνοντάς την στα απόκρημνα βράχια μέχρι το ψηλότερο σημείο της Ρω, εκεί στάθηκε όρθια κρατώντας την γερά, μέχρι που έπεσε το σκοτάδι, ενώ ο άγριος άνεμος του Αιγαίου έδερνε τη τραγική και ηρωική εικόνα της.

Την είδα πολύ αργότερα σε μια σελίδα ημερολογίου, είχε πάρει το χρυσό μετάλλιο τιμής από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Την Κυρά της Ρω, ενώ κρατούσε τη σημαία της διέκρινε μια περαστική ψαρόβαρκα καθώς αρμένιζε ήσυχα κοντά στον τουρκικό στόλο που εκτελούσε ασκήσεις ρουτίνας.

Μετάφραση: Ρίτα Χαριτάκη

Η Δώρα Χιλιαδάκη, η δική μας Δώρα, κυκλοφόρησε το νέο της βιβλίο. Έχει εκδώσει πέντε ποιητικές συλλογές και τρία μυθιστορήματα.

Διαβάσαμε το «Millennium» με χαρά και περηφάνια, συμβουλευόμαστε να κάνουν το ίδιο οι φίλες, οι φίλοι του Συνδέσμου κι οι αναγνώστριες του ΑΓΩΝΑ.

Η Δώρα είναι για τον Σύνδεσμο

ΔΩΡΑ ΧΙΛΙΑΔΑΚΗ
MILLENNIUM
Μυθιστόρημα
Εκδ. ΓΚΟΒΟΣΤΗ, 2008

και όλες εμάς σαν το Κίμωνά του βιβλίου της. «Ένας ιππότης της προσφοράς».

Όταν τελειώσετε το Millennium ακολουθήστε τη συμβουλή της:

Σελ. 287

BIBLIA BIBLIA BIBLIA BIBLIA

Και τώρα αγαπητοί αναγνώστες, ήρθε η ώρα ν' αφήσουμε του ήρωές μας, μακριά από τα αδιάκριτα βλέμματά μας, να συνεχίσουν μόνοι τους τον ανηφορικό δρόμο της ζωής, που δεν αποκλείεται για μερικούς να γίνει κατηφορικός, σαν τσουλήθρα παιδικής χαράς. Ίσως μερικοί από σας να αναρωτιέστε αν οι ήρωές μας ήταν

υπαρκτά πρόσωπα, φίλοι και γνωστοί, ή πλάσματα της φαντασίας, σκιές που γεννήθηκαν από άυλες ιδέες, σκιρτήματα επιθυμιών κι αναζήτηση αθανασίας; Έχει σημασία; Εμείς θα λέγαμε όχι. Ωστόσο θα προσπαθήσουμε να σας απαντήσουμε. Η απάντησή μας, ίσως, δεν θα σας ικανοποιήσει, γιατί δεν είναι ούτε αρνητική ούτε καταφα-

τική για καμιά από τις δύο περιπτώσεις, καθώς σε κάθε ήρωά μας συνυπάρχουν ταυτόχρονα μέσα του ρινίσματα ιδιοτήτων και ψήγματα χαρακτηριστικών από πολλά πρόσωπα του περιγυρού μας. Ο Άνθρωπος είναι ταυτόχρονα ένας και μοναδικός, αλλά και όλοι οι άλλοι. Ο Ένας βρίσκεται σε Όλους και Όλοι στον Ένα.

ΜΑΡΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΑΚΗ «ΤΟ ΦΥΛΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ» Εκδ. ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, 2007, Σελ. 264

Οι έμφυλες διαστάσεις των κοινωνικών προβλημάτων στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής στη χώρα μας αποτελούν σημαντική θεματική του γνωστικού χώρου «σπουδές φύλου». Το φύλο χρησιμοποιείται στην εργασία αυτή (α) ως κοινωνική κατηγορία που συγκροτούνται οι διακριτές κοινωνικές ομάδες, β) στη βάση διαχωρισμών και διχοτομήσεων που παράγουν γυναικείους και ανδρικούς χώρους, χρόνους και τομείς. Θεωρητικοί προβληματισμοί σε δύο πόλους: την οικογένεια και την αγορά εργασίας, που αποτελούν τα κατεξοχήν πεδία κρατικής παρέμβασης ως έκφρασης της κοινωνικής πολιτικής στη χώρα μας, αναδειχθούν την ξεχωριστή σημασία τους στις φεμινιστικές προσεγγίσεις του κράτους πρόνοιας και τους τρόπους που συναρθρώνεται το κράτος με την αγορά εργασίας και την οικογένεια. Οι δημόσιες κοινωνικές παρεμβάσεις επηρεάζουν διαφορετικά, άμεσα ή έμμεσα, βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα, την καθημερινή ζωή ανδρών και γυναικών προδιαγράφοντας τις δυνατότητες αλλά και τους περιορισμούς κάθε προσώπου να οργανώσει την οικογενειακή εργασιακή και προσωπική του ζωή. Οι στόχοι της εργασίας αυτής εντοπίζονται:

(i) στην ανάδειξη της έμφυλης συγκρότησης της κοινωνικής πολιτικής κα-

θώς πολύ συχνά θεωρείται ουδέτερως προς το φύλο. Πιο συγκεκριμένα ερευνώνται ποια ζητήματα επιλέγονται ως κοινωνικά προβλήματα, ποιοι φορείς είναι υπεύθυνοι για τη λύση τους και ποιες τελικά λύσεις προτείνονται

(ii) στη διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους το φύλο της κοινωνικής πολιτικής εκφράζεται σε επιμέρους στοιχεία, όπως είναι μέτρα αντιμετώπισης προβλημάτων, νομικές ρυθμίσεις που θωρακίζουν τα μέτρα καθώς και τις πηγές χρηματοδότησής τους

(iii) στον εντοπισμό των άμεσων και έμμεσων επιπτώσεων μέτρων κοινωνικής πολιτικής στις γυναίκες, στην ισότητα των φύλων, στα πρότυπα φύλου και τις έμφυλες ιεραρχήσεις. Με άλλα λόγια στόχος είναι να αναδειχθούν οι τρόποι που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή γυναικών και ανδρών από συγκεκριμένες δημόσιες παρεμβάσεις του κράτους.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών η συγγραφέας, που έχει ιδιαίτερα ασχοληθεί με τις μελέτες-έρευνες φύλου, από τη θέση της ως επίκουρης καθηγήτριας στο Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου στο χώρο των σπουδών φύλου έχει συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη των θεμάτων αυτών, διερεύνησε τις έμφυλες διαστάσεις των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών και

παρουσιάζει η Κούλα Κασιμάτη

της ισχύουσας νομοθεσίας. Ειδικότερα ασχολήθηκε με τις πολιτικές εκείνες που αποσκοπούν στην αύξηση της απασχόλησης των γυναικών, την ανάπτυξη κοινωνικών υποδομών φροντίδας, το συνδυασμό εργασίας και οικογένειας, την κοινωνική ένταξη των μεταναστριών και την καταπολέμηση μορφών της ανδρικής βίας, όπως είναι η συζυγική βία και η σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο της εργασίας.

Η εργασία αυτή πλουτίζει την ελληνική βιβλιογραφία με ιδέες και απόψεις καλά τεκμηριωμένες, με πλουραλισμό στην επιμέρους θεματολογία και προάγει σημαντικά τις σπουδές φύλου στη χώρα μας. Δεδομένου ότι η συγγραφέας καταπιάστηκε με πολλές όψεις και προσεγγίσεις του «φύλου της κοινωνικής πολιτικής» δεν είναι δυνατόν να είναι εξαντλητική η ανάλυση των θεμάτων που σχετίζονται με τη θέση των γυναικών και τις έμφυλες διαστάσεις των πεδίων κοινωνικής πολιτικής που εξετάζονται. Ωστόσο ο τρόπος που χειρίζεται τους προβληματισμούς της και το υλικό της και κυρίως η παρουσίαση εμπειρικών δεδομένων από ελληνικές έρευνες και μελέτες για την κοινωνική πολιτική που αφορά τα φύλα, συμβάλει σημαντικά στην παραγωγή νέας επιστημονικής γνώσης στους τομείς κοινωνική πολιτική και φύλο.

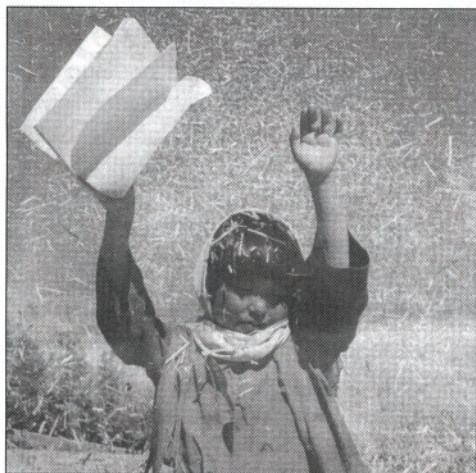

ΣΙΝΕΜΑ ΣΙΝΕΜΑ ΣΙΝΕΜΑ ΣΙΝΕΜΑ

της Έλλιας Κοδοκυθά

Ο Βούδας λιποθύμησε από ντροπή

Σκηνοθεσία: Χάννα Μακμαλμπάφ

Ο Βούδας της Ειρήνης και του Διαλογισμού λιποθύμησε από ντροπή και βαθεία λύπη για όσα συμβαίνουν στο Αφγανιστάν δίπλα του στην κοιλιά του Μπαμιάν από τους Ταλιμπάν το 2001, πολλά από αυτά συμβαίνουν και σήμερα. Η ζωή για τις γυναίκες

είναι το ίδιο δύσκολη, όπως ήτανε για τη μικρή Μπαϊχτέ.

Ένα κοριτσάκι πέντε χρονών –δεν έχω δει πιο συγκλονιστικό παιδί στον κινηματογράφο, με πιο γλυκό, μελαγχολικό, έξυπνο πρόσωπο– ζει σε μια σπηλιά στο βουνό, αυτό είναι το σπίτι τους. Δίπλα στα άγρια, σκληρά, πέτρινα βράχια που τα σφυροκοπά ο ήλιος, υψώνονταν ένας γιγάντιος, ανάγλυφος Βούδας που ανατινάχθηκε από τους Ταλιμπάν το 2001. Εκεί ξετυλίγεται η ιστορία της Μπαϊχτέ. Τη βλέπουμε να θέλει να μάθει, να διαβάσει, να επιμένει.

Η ιστορία είναι η διαδρομή από το σπίτι στο σχολείο. Η μητέρα της, της άφησε το μωρό να το προσέχει. Εκείνη το δένει για να το προφυλάξει και φεύγει. Κι οι φτωχές δικές μας μετανάστριες, κάποτε, όταν φεύγανε για δουλειά τα δένανε τα μικρά παιδιά. Μου το διηγίτανε μια Ελληνίδα της Αμερικής, που έδενε το γιο της –μετά καθηγητή σε σπουδαίο πανεπιστήμιο– σ' ένα πόδι σιδερένιου κρεβατιού, όταν πήγαινε στο εργοστάσιο.

Η Μπαϊχτέ θέλει να μάθει γράμματα.

Οι νεαρές Αγγλίδες της Βιρτζίνια Γουλφ πρέπει να αποκτήσουν ένα δικό τους δωμάτιο, να μορφωθούν και να γίνουν αυτόνομες – η Μπαϊχτέ, ζει στις σπηλιές, δεν θέλει δικό της δωμάτιο, στη χώρα της τα κορίτσια τα περιφρονούν, οι πατέρες τα εκχωρούν στους άνδρες, μόλις γίνουν γυναίκες, τα σκεπάζουν με τη μπούργκα σαν σε κελί φυλακής. Όμως εκείνη θέλει να μάθει να διαβάσει όπως τ' αγόρια, θέλει ένα τετράδιο κι ένα μολύβι. Ρωτά το αγόρι – φίλο της– πώς να πάει κι εκείνη στο σχολείο. Το αγόρι τη βοηθά.

Και στο άλλο ωραίο έργο του πατέρα της Χάννα Μακμαλμπάφ, *Η ημέρα που έγινα γυναίκα* με τη συνεργασία της μητέρας της Μεραγιέ Μερσινί, ένα αγόρι κι ένα

κορίτσι είναι φίλοι. Μήνυμα αισιοδοξίας περνά η εικοσάχρονη σκηνοθέτης του έργου. Η μικρή θέλει ένα τετράδιο, κάπου δίνει ψωμί, παίρνει αβγά. Με τ' αβγά αποκτά το τετράδιο και φτάνει στο σχολείο των αγοριών. Φτωχά και ξυπόλητα τ' αγόρια μαθαίνουν όμως να διαβάζουν στο δικό τους σχολείο. Τη διώχνουν, δεν έχει θέση στον κόσμο των μελλοντικών ανδρών, φτάνει στο σχολείο των κοριτσιών, η δασκάλα ξερή και χωρίς ίχνη γυναικείας αλληλεγγύης για το κοριτσάκι. Τα άλλα κορίτσια περίεργα και ξαφνιασμένα. «Θέλω να μάθω να διαβάσω», λέει, με το σακούλι της κρεμασμένο στο παλιό της φουστάνι και τα μαύρα ωραία της μαλλιά σκεπασμένα με μαντήλι.

Έχει μαζί της αντί για μολύβι το κραγιόν της μητέρας της. Δε βρήκε μολύβι, απαγορευμένο για τις γυναίκες που δεν έχουν δικαίωμα στο σώμα τους, στο πρόσωπό τους σε τίποτα. Η Μπαϊχτέ τους εξηγεί ότι δεν πρέπει να φοβούνται τ' αγόρια. Δίνει σ' ένα κοριτσάκι το κραγιόν κι εκείνο δειλά-δειλά βάφεται. Όμως τ' αγόρια τη βρίσκουν στο δρόμο, της σκίζουν το τετράδιο, κάνουν ό,τι βλέπουν να κάνουν οι μεγάλοι άνδρες. Η ίδια βία, το ίδιο σκληροί, παίζουν το παιχνίδι του πολέμου, στήνουν τα κορίτσια για εκτέλεση – «Πιστεύω λέει η Χάννα Μακμαλμπάφ πως το πραγματικό σχολείο των παιδιών, είναι να παρατηρούν τις συμπεριφορές των μεγάλων. Για παράδειγμα πριν από μερικά χρόνια στη πόλη Μπαμιάν έγινε μια σφαγή, όπου πολλοί άνδρες και αγόρια αποκεφαλίστηκαν μπροστά στα μάτια των γυναικών»¹.

Τώρα τ' αγόρια πρέπει να κάνουν το ίδιο, είναι μικροί άνδρες, με την ίδια κακία στο βλέμμα. Επειδή περπατά μοναχή της, η μικρή Αφγανή, και δείχνει τα μαλλιά της, πρέπει να την εκτελέσουν – κάνουν όπως οι μεγάλοι. Τον μικρό της φίλο τον τιμωρούν, τον ρίχνουν στη λάσπη – κι εκείνον τον είχε δέσει η μάνα του για να μην πηγαίνει στη μικρή Μπαϊχτέ. Οι φιλίες απαγορεύονται ανάμεσα στα δύο φύλα.

Τ' αγόρια πρέπει ν' αρμενίζουν μοναχά τους, έτσι όπως στην «Ημέρα που έγινα γυναίκα». Η μικρή μένει με τη μαύρη μαντήλα και τ' αγόρια αρμενίζουν φευγάτα στη θάλασσα.

Τη βασανίζουν τη Μποϊντέ, της φορούνε μια χαρτοσακούλα με δύο τρύπες στα μάτια, μια χάρτινη μπούργκα σαν κι αυτή που θα την σκεπάσει σύντομα, της σκίζουν το πολύτιμο τετράδιο, που κατάφερε να τ' αποκτήσει μ' όσα αυγά της μείνανε.

Όμως το έργο δεν είναι έργο μαύρης απαισιοδοξίας για τις γυναίκες που υποφέρουν στον κόσμο του Ισλάμ, στο Αφγανιστάν και αλλού.

Η επιμονή της μικρής Αφγανής να μάθει γράμματα, το αγόρι που τη βοηθάει, «Μπαϊχτέ, κάνε σαν να πέθανες» της

1. Μια σύγχρονη Αλήκη ... Στη χώρα των Ταλιμπάν. Δημήτρης Μπούρας – Καθημερινή 8 Απριλίου 2008.

ΣΙΝΕΜΑ ΣΙΝΕΜΑ ΣΙΝΕΜΑ ΣΙΝΕΜΑ

λέει στο τέλος όταν τινάζεται ο Βούδας στον αέρα. Από το έργο περνά ένα μήνυμα αισιοδοξίας για το μέλλον αυτών των γυναικών που δέχονται την πιο άγρια καταπίεση. Ένα τέτοιο μήνυμα στέλνουν και τα κορίτσια που τρέχουν με τα ποδήλατα στην έρημο με τα τσαντόρ ν'ανεμίζουνε και τους άνδρες δίπλα να προσπαθούνε να τα σταματήσουν² όπως στην «Ημέρα που έγινε γυναίκα» την ταινία της μητέρας της εικοσάχρονης Χάννα Μπακμαλμπάφ.

Η ταινία μπορεί να ναι σκληρή με το παιδί στο κέντρο ενός κόσμου ναρκοθετημένου από τη μισαλλοδοξία και τις σαδιστικές αντιλήψεις γύρω από το ρόλο της γυναίκας στη σημερινή κοινωνία του Αφγανιστάν³. Μπορεί ο Βούδας να λιποθύμησε από ντροπή, αλλά η μικρή Αφγανή έκανε πως πέθανε και έμεινε ζωντανή, θα γίνει μεγάλη και σίγουρα θα μάθει να διαβάσει με τη λαχτάρα που έχει και τη σιγουριά ότι είναι δικαίωμά της. Δεν φοβάται τους άνδρες η Μπαϊχτέ το εξηγεί στις μικρές φοβισμένες μαθήτριες και οι Ταλιμπάν, γράφει η Catherine David⁴, δεν φοβούνται –αλήθεια είναι– το θάνατο, φοβούνται όμως τη γυναίκα ή πιο σωστά τη διαφορά των φύλων.

Οι γυναίκες καταλαβαίνουν τις συνέπειες αυτής της διαφοράς των φύλων και μπορεί όταν κάνουνε κινηματογράφο να τις κάνουνε εικόνες μεγάλης τέχνης.

Η κινηματογραφική γραφή τους περιέχει της δικές τους ευαισθησίες, ανθρώπινες ευαισθησίες.

Ο πατέρας της Χάννα Μακμαλμπάφ είναι ο πιο φεμινιστής Ιρανός σκηνοθέτης⁵. Ένας άνδρας σκηνοθέτης που κατανοεί την τραγική καταπίεση των γυναικών του Ισλάμ.

Η μητέρα της και η ίδια, μεταφέρουνε στα έργα τους τη δική τους ευαισθησία. Η νεαρή σκηνοθέτης τόσο κοντά στις δικές της εμπειρίες, εμπειρίες μικρού κοριτσιού στον άγριο ανδροκρατικό κόσμο του Ισλάμ, δεν θα 'χει ένα δικό της τρόπο όταν καθοδηγούσε το μικρό κοριτσάκι του Αφγανιστάν; Η Τόνια Μαρκετάκη⁶ πίστευε ότι δεν υπάρχει γυναικείο σινεμά, δεν συμμετείχε ποτέ στο κινηματογραφικό Φεστιβάλ του Creteil που γίνεται κάθε χρόνο για γυναίκες σκηνοθέτες. Όμως το φύλο μιας γυναίκας δημιουργού δεν είναι φύλο κοινωνικό; «Η τιμή της αγάπης» της Τόνιας Μαρκετάκη δεν έφερε το πρώτο φεμινιστικό μήνυμα στον Ελληνικό Κινηματογράφο;

«Αρχές του αιώνα πρώτος τριγμός στους θεσμούς και μέσα σ' αυτά η αγάπη, η σύγκρουση των φύλων, η θέση

της γυναίκας, η μητριαρχία, η προίκα», «έχω τη δούλεψή μου», λέει η Ρήνη στο βιβλίο του Θεοτόκη⁷, που έφερε στον κινηματογράφο η Τόνια Μαρκετάκη. Φεύγει από τη Κέρκυρα η Ρήνη, αρνιέται να δώσει προίκα και θα μεγαλώσει μόνη το παιδί της.

Όσο περισσότερες γυναίκες κάνουνε κινηματογράφο, τόσο περισσότερα θα λένε για τις γυναίκες και θα τα λένε με άλλο τρόπο θα μας κάνουνε να καταλαβαίνουμε τους άνδρες και την ανθρωπότητα⁸ για να θυμηθούμε το λόγο μιας γυναίκας που κάνει κινηματογράφο και γράφει για τις γυναίκες και τον κινηματογράφο⁹.

Ο Βούδας λιποθύμησε από ντροπή για τις γυναίκες του Ισλάμ. Η μικρή Μπαϊχτέ όμως είναι το μέλλον τους. Όσο μελετούν τη ζωή των γυναικών στις χώρες του φονταμενταλισμού βρίσκουν πιο πολλές γυναίκες που αντιδρούν, αγωνίζονται με θάρρος, σπουδάζουν, αποκτούν επαγγέλματα. Θέλουνε να συμμετέχουν στο παιχνίδι, να μην είναι Offside¹⁰ στη χώρα τους. Να έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η Shirin Ebadi από το Ιράν με το βραβείο Nobel που έλαβε έκανε γνωστούς τους αγώνες τους και την ιδιαίτερη μορφή του φεμινισμού τους. Η χειραφέτηση κι οι αγώνες για την ισότητα και τα δικαιώματά τους είναι δύσκολα και συχνά κινδυνεύει η ζωή τους. Αν θελήσουν να τη ζήσουν με ελευθερία και αξιοπρέπεια τις πετροβολούν, τις καταδικάζουν σε θάνατο. Όμως εκείνες αγωνίζονται. Όσοι μελετούν το Ισλάμ και τον ιερό ισλαμικό νόμο για τις γυναίκες, βρίσκουν πως οι αμέτρητες αδικίες που δέχονται οφείλονται λιγότερο στο πνεύμα της θρησκείας και περισσότερο στη διαιώνιση προαιώνιων εθίμων, κοινωνικών δομών και νοοτροπιών βασισμένων στην ανδρική κυριαρχία¹¹.

Τα έθιμα, οι κοινωνικές δομές η ανδρική κυριαρχία μιας χώρας με σκοταδιστικό καθεστώς μας δίνονται από μια νέα πολύ νέα, είκοσι μόλις χρόνων γυναίκα «Ο Βούδας που λιποθύμησε από ντροπή» η ιστορία της μικρής Μπαϊχτέ που θέλει να μάθει γράμματα, το αποξηραμένο τοπίο που περπατά με το τετράδιο αγκαλιά δεν αφορούν μόνο τη χώρα της, αφορούν και όλες εμάς των άλλων χωρών των πολιτισμένων.

Οι γυναίκες του Ισλάμ έχουνε την ιστορία τους και παρά το μακρύ δρόμο που έχουν να διασχίσουν υπάρχουν ενδογενείς δυνάμεις, υπόγεια ρεύματα που κυκλοφορούν στις μουσουλμανικές κοινωνίες. Η μικρή Αφγανή με την ιστορία της αυτό το αισιόδοξο μήνυμα φέρνει.

2. Η μέρα που έγινε γυναίκα, της Μαρζινιέ Μεσιντί, «Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ», τεύχος 70, Έλια Κολοκυθά, ΣΙΝΕΜΑ.

3. Δημήτρης Μπούρας, *Μια σύγχρονη Αλίκη ...στη χώρα των Ταλιμπάν*, ό.π.

4. *Nouvel Observateur* No 1924 – *Psychanalyse des phanatiques*.

5. *Κανταχάρ – Η τραγωδία ενός λαού*. Οι γυναίκες του Αφγανιστάν από ένα μεγάλο Ιρανό σκηνοθέτη – Έλια Κολοκυθά, ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ, τ. 71

6. Τόνια Μαρκετάκη, 35ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης «Εταιρεία Ελλήνων Σκηνοθετών».

7. Κωνσταντίνος Θεοτόκης, *Η τιμή και το χρήμα*, Εκδοτικός Οίκος Ελευθερουδάκης – Εν Αθήναις - 1921

Συνέντευξη στην Ίνα Αργυρίου «Η δημιουργικότητα ως φυσικό φαινόμενο»

8. Martine Couder, *Les femmes et le cinema – Shirley Clarke – Chronique Féministe Ombre et Lumière* No 29 – σελ. 7

9. Abderrahim Lamchichi, *Vers un féminisme islamiste? Femmes Rebelles. Le Monde diplomatique*

10. Tzafar Panahi, *Offside*, «Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ», τεύχος 80, Έλια Κολοκυθά, ΣΙΝΕΜΑ.

11. *Vers un féminisme islamique?* ο.π.

TV TV TV TV TV TV TV TV TV

Ματιές στην τηλεόραση

από την Πόλυ Μηλιώρη

Υπάρχουν απαντήσεις;

Διαλέγοντας κάθε φορά ένα θέμα για να παρακολουθήσω πώς εμφανίζεται στα κανάλια, ή επισημαίνοντας τις σπάνιες καλές και τις πάμπολλες κακές αναφορές τους στο ζήτημα της ισότητας ή στην εικόνα της γυναίκας, έχουνα σωρευτεί πολλά ερωτήματα σε μια τηλεθεάτρια σαν εμένα. Γι' αυτό και σήμερα τα συγκεντρώνω για να τα θέσω όλα μαζί, ελπίζοντας όχι πως θ' απαντήσουν απ' την τηλεόραση, αλλά πως θα βρεθούν πολλές από σας, αγαπητές μου αναγνώστριες, που θα αναρωτηθούν με τη σειρά τους, γιατί και πώς καταντήσαμε να δεχόμαστε σαν αυτονόητη την υποτίμηση της νοημοσύνης μας.

Καταλαβαίνω την εντιμότητα των «μεσημεριανών» εκπομπών που έχουν τίτλους όπως «Κους-κους», ή «Πολύ μπλα-μπλα». Γιατί όμως υποχωρούν απ' αυτή την έντιμη εξήγηση, αντικαθιστώντας την με τον τάχα πολυτελείας προσδιορισμό τους ως «εκπομπές life style»; Και τι ακριβώς, παρακαλώ, σημαίνει “life style;”

Πώς γίνεται κι ενώ ο μισός τουλάχιστον πληθυσμός της γης, άρα και το μισό τουλάχιστον από το τηλεοπτικό κοινό (παραβλέπω τις «έγκυρες» μετρήσεις που μιλάνε για πολύ πάνω απ' το μισό) είναι γυναίκες, τα ντοκουμαντέρ για τη ζωή των γυναικών σ' όλο τον κόσμο (σπουδαίο αυτό που είδαμε για τις Ινδές) να περιορίζονται στην επέτειο της 8ης του Μάρτη; Και επιπλέον, πώς γίνεται κι έστω και την Ημέρα της Γυναίκας, να μην υπάρχουν σ' όλα τα κανάλια ενημερωτικές επί του θέματος εκπομπές;

Γιατί σχεδόν όλες οι παρουσιάστριες (εξαιρούνται, προς τιμήν τους, οι των δελτίων ειδήσεων) φοράνε, καταχείμωνο, στράπλες ή αμάνικα φορέματα; Έχει αφόρητη ζέστη στα στούντιο, ή επί τούτου τραβάνε τα βλέμματα από τα λόγια τους στα στήθη; Ή μήπως είναι ζωντανές (και αμειβόμενες) διαφημίσεις των πολυπληθών (ή μάλλον, όλο οι ίδιοι και οι ίδιοι εμφανίζονται) χειρουργών πλαστικής χειρουργικής που προσκαλούνε;

Ποιά ήταν η απάντηση των αρμοδίων στην καταγγελία του δελτίου ειδήσεων του Αντέννα, (μπράβο στον κύριο Ευαγγελάτο) ότι δε μας έφταναν οι τρόποι που οι ιδιώτες εργοδότες αποκλείουν από τις δουλειές τις γυναίκες επειδή φοβούνται μην τεκνοποιήσουν, αλλά τώρα αυτό συμβαίνει και με «κρατικές» επιχειρήσεις;

Συγκράτησα σωστά ή όχι, ότι αναφέρθηκε η Αγροτική Τράπεζα;

Μιας και μιλάμε για τα δελτία ειδήσεων, οφείλω να παραδεχτώ ότι στάθηκαν συχνά στις επιπτώσεις που μπορεί να έχει το νέο ασφαλιστικό νομοσχέδιο για τις γυναίκες. Και πως η υπουργός απασχόλησης, κυρία Φάνη Πάλλη-Πετραλιά, είχε κάθε διάθεση, αν τη ρωτούσαν συχνότερα, να αντιπαραθέσει τις απόψεις της στην γενική κατακραυγή των καναλιών. Γιατί όμως δεν το έκαναν (να την καλούν) όσο συχνά χρειαζόταν, ώστε ή η κυβέρνηση να αναγκαζόταν να παραδεχτεί ότι η γυναίκα εργαζόμενη θα πληρώσει το μάρμαρο ή να μας έπειθε ότι δεν κινδυνεύουμε; Και αφού, όπως ξαναείπα, το μισό τουλάχιστον του πληθυσμού είναι γυναίκες, πώς και δεν οργανώθηκαν επί τούτου συζητήσεις για να θεθούν οι αντιπαραθέσεις και να φωτιστεί, επί τέλους, ο μισός πληθυσμός; Μήπως είμαστε λιγότερες από τους εργαζόμενους στη ΔΕΗ, π.χ.; (Με την ευκαιρία, κι ένα ερώτημα που δεν απευθύνεται στα κανάλια, αλλά σε εκείνες από μας που επιμένουν ότι δεν χρειάζεται οι γυναίκες να έχουν δικές τους οργανώσεις; Αν ήμασταν «συνδικαλισμένες» όπως οι εργαζόμενοι στη ΔΕΗ, πχ, δεν θα μάθαινε το πανελλήνιο τα αιτήματα και τα προβλήματά μας;)

Έγινε λόγος στα κανάλια ή μου φάνηκε ότι και για τις εθνικές εκλογές καθιερώνεται η ποσόστωση για γυναίκες υποψήφιες; Και πώς, παρακαλώ, δεν θα έχω αμφιβολίες για κάτι τόσο σοβαρό (ναι, νεαρές και ανενημέρωτες φίλες, η ποσόστωση ήτανε μακροχρόνια επιδίωξη των γυναικείων οργανώσεων) πώς να μην αναρωτιέμαι αν άκουσα καλά ή όχι, αφού τέτοιες ειδήσεις περνάνε στα «ψιλά», όπως τουλάχιστον λέγαμε στην έντυπη δημοσιογραφία;

TV TV TV TV TV TV TV TV TV

Εκτός απ' το αδόκιμο γραμματικά «σαραντατριάχρονη ή σαραντατριάχρονος» (εδώ δε μιλάω για το φύλο) ή το πάλι αδόκιμο «εικοσιενάχρονος/νη», έχει σκεφτεί κανείς γιατί και από πού κι ως πού η ηλικία ενός «φερόμενου ως δράστη» είναι στοιχείο αναγνωρίσιμης ταυτότητας; Κι εάν ο λόγος που δεν αναφέρεται το όνομα είναι υπόθεση προσωπικών δεδομένων, γιατί δεν είναι η ηλικία; Μήπως η λύση θα ήταν —λέω— ν' αναφερόμαστε σε «περί ου ή περί ης ο λόγος»; Ή το βρίσκετε, όπως άλλωστε κι εγώ, εξίσου γελοίο, καθώς κι όλο το ζήτημα;

Μιας και μιλάμε για την κακοποίηση της γλώσσας: Θα θεωρήσετε απρέπεια, αν ο μορφωμένος ή η μορφωμένη (γιατί υπάρχουν και τέτοιοι) οικοδεσπότης μιας εκπομπής ή συντονιστής κάποιας συζήτησης διορθώσει τα απαίσια ελληνικά του καλεσμένου ή της καλεσμένης της, καθώς και του/της ρεπόρτερ; Ή νομίζετε ότι είναι μεγαλύτερη η ζημιά που γίνεται στο γλωσσικό αισθητήριο όλων μας, αν οι κοτσάνες μένουν αδιόρθωτες και κατακυριεύουν την τηλεοπτική μας γλώσσα;

Ενώ πριν λίγους μήνες είχαμε μια ισορροπία ανδρών και γυναικών συντονιστών στις ενημερωτικές εκπομπές, σήμερα το τοπίο έχει αλλάξει: Οι «σοβαρές», κυρίως πολιτικές, εκπομπές διευθύνονται κατά μεγάλη πλειοψηφία από άντρες, οι life style (άντε, μου κόλλησε κι εμένα)

μεσημεριανές και απογευματινές εκπομπές διευθύνονται από γυναίκες. Το ερώτημα: Πρόκειται για σύμπτωση ή σύμπτωση;

Ειρήσθω εν παρόδω: Μόνο οι γυναίκες δημοσιογράφοι έχουν ωραία μάτια; (Και η, δυστυχώς παρελθούσα, εκπομπή της κυρίας Στάη είχε για τίτλο «Με τα μάτια της Έλλης», αλλά και η πάντα παρούσα εκπομπή της κυρίας Φλέσσα, αν και δεν διαφημίζει στον τίτλο της τα ωραία μάτια της δημοσιογράφου, τα χρησιμοποιεί, ανοιγοκλείνοντας κατά κόρον, προς γοητεία του συνεντευξιζόμενου αλλά και του τηλεοπτικού κοινού).

Γιατί τρέχουν ασμένως να βγάλουν στα φόρα τα προσωπικά τους, άνθρωποι που υποτίθεται ότι αγανακτούν με την αδιακρισία των μήντια; Και γιατί τα μήντια προσκαλούν τους ίδιους ανθρώπους, τους οποίους ψέγουν ότι χρησιμοποιούν τις εκπομπές, για να κερδίσουν πόντους σε ανοιχτές διαπροσωπικές δικαστικές διαφορές;

Ποιός θα μιλήσει για τα δικαιώματα του παιδιού (όπως το ανθρώπινο δικαίωμα στην αναγνώριση της καταγωγής του), όταν όλοι, σαν επαίοντες, τσακώνονται στα πάνελ των «μεσημεράδικων» για το αν έχει μια γυναίκα το δικαίωμα να κάνει παιδί με παντρεμένο και μετά να ζητήσει αναγνώριση πατρότητας, και για το αν έχει το δικαίωμα ένας άντρας να αποκτήσει παιδί μόνον αν θέλει;

Στις συνδρομές σας στηρίζεται η δράση μας

Παρακαλούμε τα μέλη μας και τις συνδρομήτριες στο περιοδικό μας «Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ» να στείλουν, το συντομότερο, την ετήσια συνδρομή τους στα γραφεία του Συνδέσμου, οδός Σκουφά 60, Αθήνα 106 80.

- Η ετήσια συνδρομή των μελών για το 2007 είναι 35 ευρώ μαζί με το περιοδικό.
- Η ετήσια συνδρομή μόνο για το περιοδικό είναι 15 ευρώ.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΚΑΡΓΚΑΝΑ

ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΚΕ ΣΤΗΝ ΕΤΗΣΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ 22.4.2008*

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα κύρια χαρακτηριστικά των οικονομικών εξελίξεων και προοπτικών

Τα κύρια χαρακτηριστικά των οικονομικών εξελίξεων το 2007 ήταν η διεθνής χρηματοπιστωτική αναταραχή και η άνοδος των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων. Τα φαινόμενα αυτά εκδηλώθηκαν το δεύτερο εξάμηνο του έτους και συνεχίζονται το 2008, οδηγώντας σε ένταση των πληθωριστικών πιέσεων και επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας.

Όπως ήταν αναμενόμενο, αυτές οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις επηρέασαν δυσμενώς τον πληθωρισμό και το ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) σημείωσε αισθητή επιβράδυνση το δεύτερο εξάμηνο του 2007, η οποία αναμένεται να συνεχιστεί και το 2008. Η μεγάλη αβεβαιότητα παγκοσμίως αυξάνει την πιθανότητα να συμβεί αυτό. Παράλληλα, ο πληθωρισμός επιταχύνθηκε τους τελευταίους μήνες, αντανάκλωντας κυρίως την αύξηση του εισαγόμενου πληθωρισμού και, σε μικρότερο βαθμό, του κόστους παραγωγής.

Η επίπτωση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής αναταραχής στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν κατά το 2007 περιορισμένη και κυρίως έμμεση. Η αποδοτικότητα και η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζών διατηρήθηκαν σε ικανοποιητικό επίπεδο το 2007. Ωστόσο, δεν υπάρχουν περιθώρια για εφησυχασμό. Η συνέχιση της αναταραχής στις χρηματοπιστωτικές αγορές διεθνώς, η ταχεία πιστωτική επέκταση στην Ελλάδα και η ολοένα μεγαλύτερη διείδυση των ελληνικών τραπεζών σε νέες αγορές στη Νοτιοανατολική Ευρώπη αυξά-

νουν τους κινδύνους για τις τράπεζες. Για το λόγο αυτό, είναι επιβεβλημένη η αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων αυτών.

Οι μακροοικονομικές ανισορροπίες εξακολουθούν να αποτελούν πρόβλημα για την ελληνική οικονομία. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών διευρύνθηκε περαιτέρω το 2007 και διαμορφώθηκε σε πολύ υψηλό επίπεδο ως ποσοστό του ΑΕΓΓ, αντανάκλωντας τη σημαντική υστέρηση της εγχώριας αποταμίευσης, που είναι σχετικά χαμηλή, έναντι των εγχώριων επενδύσεων, που είναι σχετικά υψηλές. Ενώ το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ διαμορφώθηκε επί δεύτερο κατά σειρά έτος κάτω του 3%, οι ανισορροπίες παραμένουν μεγάλες, όπως φαίνεται από το ύψος του δημόσιου χρέους.

Προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές επιπτώσεις από τη συνεχιζόμενη κρίση στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές, είναι απαραίτητο να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα της ελληνικής οικονομίας στους εξωτερικούς κραδασμούς. Αυτό συνεπάγεται ότι είναι σημαντικό να συνεχιστεί η δημοσιονομική εξυγίανση και να ενταθούν οι προσπάθειες για την αύξηση της εθνικής αποταμίευσης, την ενίσχυση του ρυθμού ανόδου της παραγωγικότητας και τη συγκράτηση του κόστους παραγωγής, προκειμένου να βελτιωθεί η διεθνής ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

‘Το διεθνές και το ευρωπαϊκό οικονομικό περιβάλλον

Η διεθνής χρηματοπιστωτική αναταραχή άρχισε

* Απόσπασμα

στην αγορά στεγαστικών δανείων προς νοικοκυριά χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας των ΗΠΑ. Η αύξηση των επισφαλειών στην αγορά αυτή οδήγησε σε διαταραχή της ομαλής λειτουργίας διαφόρων τομέων των χρηματαγορών, ιδίως στην αγορά βραχυπρόθεσμων χρεογράφων που είναι εξασφαλισμένα με περιουσιακά στοιχεία. Ο περιορισμός της ρευστότητας στην αγορά αυτή οδήγησε σε μεγάλες ζημιές και σε απαξίωση στοιχείων του ενεργητικού αρκετών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που είχαν σημαντική έκθεση σε σύνθετα επενδυτικά προϊόντα των οποίων η αποτίμηση γινόταν ολοένα και περισσότερο αβέβαιη. Γενικότερα, διεθνώς βρίσκεται σε εξέλιξη μια διαδικασία μείωσης των πιστώσεων και της έκθεσης των τραπεζών προς άλλες εταιρίες του χρηματοπιστωτικού τομέα και οι προοπτικές του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα. Η τρέχουσα διαδικασία σημαντικής διόρθωσης στην αγορά έχει δώσει το έναυσμα για να εξεταστούν σε βάθος οι πρακτικές, οι κανόνες και οι διαδικασίες σε όλους τους τομείς που επηρεάζουν τη λειτουργία των διεθνών χρηματοπιστωτικών αγορών και τη συμπεριφορά όλων όσοι συμμετέχουν στις αγορές αυτές.

Ενώ η παγκόσμια οικονομία συνέχισε να επεκτείνεται με υψηλό ρυθμό το 2007, η επίδραση της χρηματοπιστωτικής αναταραχής αναμένεται να συμβάλει σε επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της στο 3,7% το 2008, όπως προβλέπει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, από 4,9% το 2007. Η επιβράδυνση αυτή αναμένεται να επηρεάσει και τη ζώνη του ευρώ, όπου, σύμφωνα με τις τελευταίες προβολές των εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ (που έγιναν στις αρχές Μαρτίου του 2008), ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ θα διαμορφωθεί μεταξύ 1,3% και 2,1% το 2008, έναντι 2,6% το 2007. Οι πιθανότητες να είναι χαμηλότεροι οι ρυθμοί ανάπτυξης διεθνώς έχουν σαφώς αυξηθεί. Πέραν του γεγονότος ότι η χρηματοπιστωτική αναταραχή επεκτείνεται και σε άλλες αγορές, η αβεβαιότητα διατηρείται σε υψηλά επίπεδα. Η ταχεία οικονομική ανάπτυξη των τελευταίων ετών συνοδεύθηκε από ολοένα μεγαλύτερες παγκόσμιες ανισορροπίες, καθώς τα χαμηλά επίπεδα των επιτοκίων στις ΗΠΑ ενθάρρυναν την αύξηση της ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης και τη χαλάρωση των πιστοδοτικών κριτηρίων. Τα προβλήματα στην αγορά στεγαστικών δανείων προς νοικοκυριά χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας μπορούν απλά να ερμηνευθούν ως μία εκδήλωση των βαθύτερων προβλημάτων της παγκόσμιας οικονομίας, τα οποία θα ήταν δυνατόν να θέσουν σε κίνδυνο τις αναπτυξιακές προοπτικές μακροπρόθεσμα.

Παράλληλα, ο πληθωρισμός επιταχύνεται, καθώς οι τιμές του πετρελαίου και των τροφίμων αυξήθηκαν περαιτέρω και απότομα το πρώτο τρίμηνο του τρέχο-

ντος έτους. Στη ζώνη του ευρώ ο ρυθμός πληθωρισμού έφθασε το 3,6% το Μάρτιο και μάλλον θα παραμείνει σε υψηλά επίπεδα τους επόμενους μήνες, ενώ θα υποχωρήσει σταδιακά αργότερα.

Συμπεράσματα

Προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι αρνητικές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία από τη συνεχιζόμενη κρίση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, τις εξωτερικές πληθωριστικές πιέσεις και τη διαφαινόμενη επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας, ο ασφαλέστερος τρόπος είναι να συνεχιστεί η προσπάθεια για τη βελτίωση των βασικών μεγεθών της οικονομίας.

Πολιτικές όπως αυτές που προαναφέρθηκαν θα συμβάλουν στην περαιτέρω άνοδο του βιοτικού επιπέδου. Την τελευταία δωδεκαετία το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξήθηκε σωρευτικά κατά 51%. Ωστόσο, παρά τον υψηλό ρυθμό ανάπτυξης, το 13% των εργαζομένων, το 25% των συνταξιούχων και το 33% των ανέργων εξακολουθούν να βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας. Επιπλέον, στο χώρο ανάμεσα στα νοικοκυριά που έχουν ήδη ωφεληθεί από την οικονομική ανάπτυξη και απολαμβάνουν υψηλά και αυξανόμενα εισοδήματα, αφενός, και στα φτωχά νοικοκυριά, αφετέρου, υπάρχει σημαντικός αριθμός νοικοκυριών που ζουν στο όριο της οικονομικής και κοινωνικής ανασφάλειας.

Για την καταπολέμηση της φτώχειας και της ανισότητας, η σύσταση του Εθνικού Ταμείου Κοινωνικής Συνοχής αποτελεί θετικό βήμα, αλλά δεν αρκεί μόνη της. Απαιτείται παράλληλα η εφαρμογή πολιτικών που συμβάλλουν στη μείωση του ποσοστού ανεργίας και στην αύξηση του ποσοστού του εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, και διευκολύνουν την πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Συνεπώς, προκειμένου να συνεχιστεί η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα της φτώχειας και της ανισότητας, είναι απαραίτητο να δοθεί πολύ μεγαλύτερη έμφαση στην ανάπτυξη που στηρίζεται στην αύξηση της παραγωγικότητας. Η ανάπτυξη που βασίζεται στην ενίσχυση της ζήτησης αλλά δεν συνοδεύεται από αύξηση της παραγωγικότητας έχει τα όρια της, και δεν μπορεί να αναμένεται ότι θα προστατεύσει την ελληνική οικονομία από τις επιπτώσεις μιας πιθανής επιβράδυνσης του παγκόσμιου ρυθμού ανάπτυξης και μιας αύξησης του πληθωρισμού παγκοσμίως. Αντίθετα, η άσκηση πολιτικών που βελτιώνουν την παραγωγικότητα μπορεί να προφυλάξει καλύτερα την οικονομία από εξωγενείς διαταραχές και να θέσει πιο στέρεα θεμέλια για την άνοδο του βιοτικού επιπέδου στο μέλλον.

No 84
January - June
 2008

WOMEN'S STRUGGLE **(O AGONAS TIS GYNAEKAS)**

A Journal of the Greek League for Women's Rights
 60, Skoufa st., Athens 106 80, Greece
Tel.: 210-36 26 460 - **Fax:** 210-36 16 236 - **e-mail:** L.Women-rights@otenet.gr

This journal was first published in September 1923. Its publication was suspended by the Metaxas dictatorship (1936-1940), while the League ceased the publication during the colonel's dictatorship (1967-1974) in order to avoid censorship. It is being published in a new format.

Editing Committee:	Soula Panaretou, Koula Kassimati, Elia Kolokytha, Lili Kourakou, Terpsi Lambrinopoulou, Laoura Maratou-Alipranti
Columnists:	Poly Miliori, Kety Botopoulou, Chara Karayannopoulou, Elia Kolokytha, Joanna Manganara, Maria Stratigaki
Copy editors:	Lia Barbati-Vartsou, Lili Kourakou

GREEK LEAGUE FOR WOMENS' RIGHTS: THE BOARD

Honourary President: Alice Yotopoulos-Marangopoulos

President: Soula Panaretou

Vice-Presidents: Elia Kolokytha, Lili Kourakou

Secretary General: Terpsi Lambrinopoulou

Executive Secretary: Vasso Farmaki

Treasurer: Dora Chiliadaki

Members:

Koula Anagnostopoulou-Kourakou, Lia Barbati-Vartsou, Kety Botopoulou, Chara Karayannopoulou, Koula Kassimati, Joanna Manganara, Laoura Maratou-Alipranti, Xanthi Petrinioti, Maria Stratigaki

ENGLISH SUMMARIES

WHEN WAR MOVES TO THE CENTER OF THIS CITY!

(p. 1-2)

By Soula Panaretou

On the occasion of a tragic incident in Gaza, where a Palestinian mother and her 4 children were killed by an Israeli bomb in the courtyard of their home one April morning, the GLWR President Soula Panaretou writes an editorial on the evils of the wars in our days.

International Woman's Day – March 2008 (p. 3)

For the last 11 years the GLWR honors the International Woman's Day on the 8th of March by highlighting woman's humble but significant social contribution. For the last 4 years the prize bears the name of the Honorary President of the League "Alice Yotopoulos-Maragnopoulos". This year this prize went to Maria Kydonieos-Fosteri, a prefect at the juvenile court at the island of Syros and representative of the "Juvenile Support Society of Syros". Maria had the initiative of establishing at Syros a shelter for children who are in danger, and for the last 10 years she is the heart and soul of it. The "Roof", as it is called, is based exclusively on

volunteer financial contributions and volunteer social work offered by specialists, and is doing significant work aiming at the support and social rehabilitation of children who are growing up without family care and affection, faced with many social problems in adverse circumstances. It provides shelter during the day to children from 4 to 21, who receive food, assistance with their school lessons, opportunities for athletic and other activities, psychological and social support, and, most important, love and affection that keep them away from the street. Syros has become an island free of juvenile delinquency.

A public discussion was organized

on the occasion to inquire further into the problem from the scientific point of view, on the topic: "Protecting children in danger: Action for an effective policy for preventing and facing the problem". A distinguished panel of criminologists, coordinated by Professor of Criminology Alice Yotopoulos-Marangopoulos, together with Maria Fosteri and the Ombudsman for Children contributed to the discussion, which attracted a large audience.

GLWR President Soula Panaretou and the General Secretary for Equality Evgenia Tsoumani addressed the meeting commenting on the Day and the importance of the work of Maria Fosteri.

Gender Equality and Combatting Sexual Harassment (p. 18)

Joanna Manganara reports on the Conference that the League organized with the support of the International Alliance of Women on June 9th in Athens with the title "Gender equality and combating sexual harassment: The policies of the European Union". The Conference was under the auspices of the General Secretariat for Gender Equality.

Academics, researchers, experts,

from Greece and other European countries as well as from the European Commission and third countries (Australia) were invited as speakers to the Conference.

The Conference was the culmination of a programme that the League has been implementing since July 2007 and which will end in June 2008 on combating sex discrimination in the

labour market and sexual harassment in the workplace.

The programme and the Conference are taking place on the occasion of the transposition into Greek law of Directive 2002/73/EC which provides a legal definition of harassment/sexual harassment (Law 3488/2006).

The proceedings of the Conference will be published.

52nd Session of the Commition on the Status of Women (p. 20)

A Report by Lili Kourakou on the works of the 52nd Session of the U.N. Committee on the Status of Women (under the Economic and Social Council), that took place in New York from Febr. 25th to March 7th 2008, by a representative of the GLWR who took part as a member of the National Delegation of Greece to this Session, upon invitation of the General Secretary for Equality Mrs. Evgenia Tsoumani.

The Report gives a brief account on the trends and new approaches to

issues affecting the situation of women, or equality between women and men, as they appeared during the Session. In particular the Report stresses on the Priority Theme for this Session "Financing for gender equality and the empowerment of Women", and on the emerging Theme "Gender perspectives on climate change". During the Session the Committee also dealt with a number of other issues, such as "Women's equal participation in conflict prevention, management and

conflict resolution and in post-conflict peace building", "equal sharing of responsibilities between women and men, including care giving", "domestic violence against women", "the unpaid work of women" and many others.

Finally the report stresses on the impressive and dynamic presence of women from all over the world, who contribute ideas, good practices, demands, views, proposals, problems and solutions, all of which permit hope for the quick advancement of women

Wellcoming the new Year 2008 – Awards to Journalists (p. 22)

The GLWR celebrated the coming of the New Year 2008 with a gathering at a central Athenian Hotel on the 30th of January. League members and friends got together again over a cup

of tee, exchanged wishes, listened to President Mrs. Soula Panaretou and Honorary President Mrs. Alice Yotopoulos-Marangopoulos speak on the latest developments on gender

equality issues, and attended to the presentation awards to journalists of printed and electronic media for "consistently supporting and promoting gender equality".

More women in scientific committees (p. 28)

Dr. Laoura Maratou-Alipranti, member of the GLWR Board, reports on a recent law introducing quotas for the participation of women by at least 1/3 to National Scientific Committees dealing with Science, Research and Technology.

Women and Business Management – Obstacles, myths and expectations (p. 30)

A collective book came out recently under this title, analyzing the role of women in business management. The picture and role of women in the Greek labor market, the obstacles in the way that make women's professional advancement difficult, disparities in remuneration, discrimination in the staff selection process etc. are all examined. Board member Koula Anagnostopoulou-Kourakou makes a detailed presentation of this important book.

Doris Lessing – Nobel Prize for Literature 2007 (p. 35)

Doris Lessing won the Nobel Prize for Literature in 2007, the 11th woman to have won such distinction. Her life, experiences, works, personality, philosophy are presented in brief in this article.

Simone de Beauvoir – 100th anniversary from her birth (p. 36)

To commemorate the 100th anniversary from the birth of Simone de Beauvoir, the philosopher, feminist and writer of "The Second Sex", GLWR Secretary General Terpsi Lambrinopoulou selects excerpts from her books and interviews and presents them to the readers of "The Struggle of Woman".

Legal Matters (p. 40)

Elia Kolokytha presents an important decision of the First Instance Court of Rodopi (Northern Greece), ruling on hereditary rights of muslim greeks. According to this decision such rights should not be governed by muslim law, which violates fundamental human rights of women, but by the Greek Civil Law.

Campaign to end violence against women by the Secretary general of U.N. (p. 41)

Joanna Manganara reports on the launching of the Secretary General's campaign to end violence against women which took place during the opening of the 52nd session of the Commission on the Status of Women on Feb. 25th 2008 as well as the Deputy General's remarks to the 52nd session of the Commission on the status of Women on behalf of 10 UN agencies on stopping genital mutilation. She also presents data collected by the UN on different forms of violence worldwide and its proposals for future action at the global level.

European Issues (p. 44)

Maria Stratigaki, member of the LGWR's Board and member of the Greek Delegation to the European Women's Lobby (EWL) writes on: (a) the care giving services at home and how important they are in promoting gender equality, which was the central theme of the EWL's European campaign "who cares", (b) "equal opportunities in reconciling professional, personal and family life" the main topic of a convention organized in Athens by the Greek Delegation of the EWL and the NGO "Initiative Woman and Health". Two members of the GLWR took part to this Convention, and came up with concrete recommendations regarding measures that could facilitate the reconciliation of family, personal and professional life. The public policies on this subject were also examined.

Gender studies (p. 46)

Board member Chara Carayannopoulou presents activities in Gender Studies centers in six Greek Universities.

News from everywhere – Women of the World (p. 49)

Kety Botopoulou reports interesting stories from all over the world concerning the fate of women in certain countries, their successes in others, as well as actions and progress in achieving equality.

Books (p. 52)

Presentation of new books about women or by women.

Cinema (p. 56)

Elia Kolokytha meditates and writes on the recent film "Buhdha collapsed out of shame", by the 20 years old Iranian artist Hanna Macmalbaf.

T.V. (p. 56-57)

Writer and Journalist Poly Miliiori comments on Greek TV programmes.